

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені
ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
ВСП «ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»

МАТЕРІАЛИ
ЗВІТНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВИКЛАДАЧІВ

«ОСВІТА І НАУКА XXI СТОЛІТТЯ»

4 травня 2022 року

Глухів – 2022

УДК: 37.09:001.895] (477) «20»

О-72

Відповідальний редактор:

Ткаченко Н. М. – доктор педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків.

Редагування матеріалів:

Холявко І. В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання.

О-72

Освіта і наука ХХІ століття : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів (м. Глухів, 4 травня 2022 року). 2022. 254 с.

До збірника матеріалів увійшли тези доповідей викладачів Глухівського НПУ ім.О.Довженка та ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім.О. Довженка» за результатами науково-дослідної роботи. Матеріали будуть корисними для молодих дослідників, науковців, аспірантів, а також широкого кола читачів, які цікавляться актуальною науковою проблематикою.

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності несуть автори публікацій.

ЗМІСТ

**Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка**

Андріїшина Катерина Іванівна	15
СПОСОБИ ВПЛИВУ: ЕТОС, ПАФОС ТА ЛОГОС В ОСНОВІ РОЗВИТКУ МЕДІЙНОЇ РИТОРИКИ.....	
Артемова Любов Вікторівна	17
САМОСТІЙНІСТЬ ЯК ПРОЯВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ.....	
Аторіна Вікторія Миколаївна	19
ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІКИ (ІСТОРІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ) МАЙБУТНІМ ВИХОВАТЕЛЯМ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	
Бабачук Юлія Михайлівна	20
РОЗРОБКА ПРОГРАМИ «ДРУЖИМО ЗІ СПОРТОМ» ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	
Баранник Наталія Олексіївна	21
ДО ПИТАННЯ ПРО КОМУНІКАТИВНУ КОМПЕТЕНЦІЮ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ.....	
Барсуковська Галина Петрівна	24
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ІГОР У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	
Бєлашов Валерій Іванович	25
ЗАПИСКИ Г. ТЕПЛОВА «ПРО НЕПОРЯДКИ В МАЛОРОСІЇ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОГІРШЕННЯ СТАНУ І ЛІКВІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....	
Білевич Світлана Вікторівна	26
СУЧАСНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	
Біліченко Павло Геннадійович	28
ЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПАДЩИНИ Ф.СКОРИНИ.....	
Бірюк Людмила Яківна	29
П'ЯТЬ ГНУЧКИХ УМІНЬ, ЗАТРЕБУВАНИХ ЛЮДИНОЮ МАЙБУТНЬОГО	
Бондаренко Микола Іванович	30
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОЄКТУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ.....	
Бурчак Ліана Володимирівна	32
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	

Бурчак Станіслав Олександрович	33
ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	
Бутенко Галина Олександрівна	35
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Бутова Віра Олександрівна	37
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	
Васенок Тетяна Михайлівна	38
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ П(ПТ) ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	
Василенко Ольга Олексіївна	40
ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ.....	
Вишник Олена Олександрівна	41
ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА.....	
Вишник Ольга Олександрівна	42
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	
Вовк Богдан Іванович	43
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	
Гоголь Наталія Валеріївна	44
ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ.....	
Гордій Ніна Миколаївна	46
РОЗВИТОК ЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ КАЗКОТЕРАПІЇ.....	
Горшкова Лідія Михайлівна	48
НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ПРАКТИКИ З БІОЛОГІЇ В АСПЕКТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ.....	
Гречаник Наталія Ігорівна	49
КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	
Гриценко Андрій Петрович, Курок Олександр Іванович	50
ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ НА РУБЕЖІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ	

Гричаник Наталія Іванівна	51
ПРОБЛЕМА АНАЛІЗУ ЕПІЧНОГО ТВОРУ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	
Грудинін Борис Олександрович	53
АНАЛІЗ МЕТЕОРНОЇ АКТИВНОСТІ В РАДІОДІАПАЗОНІ НА ОСНОВІ РЕЄСТРАЦІЇ ЧАСТИНИ ПЕРЕВИПРОМІНЕНОЇ ЕНЕРГІЇ ВІД НАЗЕМНИХ ТРАНСЛЯТОРІВ ТЕЛЕРАДІОМОВЛЕННЯ ТА РАДІОВИПРОМІНЮВАНЬ СУПУТНИКІВ.....	
Данильченко Ірина Григорівна	55
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	
Дещенко Олександр Миколайович	57
ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.....	
Дісковський Віктор Іванович	58
ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В РОБОТІ З УЧНЯМИ.....	
Дмитренко Аліна Павлівна	59
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	
Журавель Анна Василівна	60
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗВО У ПИТАННЯХ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОТГ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ.....	
Загородня Людмила Петрівна	62
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНЯТ З ПРИРОДОЮ НАВЕСНІ.....	
Заїка Оксана Володимирівна	64
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАКАТІВ.....	
Заїка Олена Яківна	66
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ.....	
Зайцева Наталія Григорівна	68
ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДВОМОВНОГО ПІДХОДУ У ЗВО УКРАЇНИ.....	
Заремський Мечислав Йосипович	70
СТАНОВЛЕННЯ ЕТАЛОНІВ АРГУМЕНТАЦІЇ НАУКОВОГО ЗНАННЯ	

Зенченко Тетяна Федорівна	71
МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ.....	
Зінченко Володимир Павлович, Чумаченко Олена Анатоліївна	73
ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ І SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ.....	
Ігнатенко Ганна Володимирівна	75
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОЛЕКТИВНОЇ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	
Ігнатенко Олександр Володимирович	77
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	
Кабиш Марина Юріївна	78
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ.....	
Каліш Валентина Антонівна	80
ХУДОЖНІЙ ДИСКУРС ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	
Кириєнко Олена Олександрівна	82
ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	
Клейменова Тетяна В'ячеславівна	83
ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ «ВЧИТЕЛЬСЬКОЇ» ПРОЗИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШИХ ДЕСЯТИЛІТЬ ХХ СТ.....	
Кмець Алла Миколаївна, Хлонь Надія Василівна	85
ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИМ НАУКАМ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ У НАСТУПНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ.....	
Ковальов Олександр Єгорович	88
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	
Ковальчук Василь Іванович	89
ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ.....	
Корчова Олена Михайлівна	91
РИТОРИКА В МОВНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	
Коренева Інна Миколаївна	93
ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ В УКРАЇНІ НА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ № 4 «ЯКІСНА ОСВІТА» ТА ВЗАЄМОДІЯ З ЦСР № 16 «МИР ТА СПРАВЕДЛИВІСТЬ».....	

Корякіна Ірина Вікторівна	95
РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБОМ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ	
Крижанівський Віталій Михайлович	97
ГЛУХІВСЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ ТА СЕРГІЙ ФЕДОРОВИЧ ІВАНИЦЬКИЙ.....	
Кугай Наталія Василівна	98
РОЗШИРЕННЯ ДОСВІДУ ПІЗНАННЯ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРАНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ВАРІАЦІЙНОГО ЧИСЛЕННЯ.....	
Кузнецова Галина Петрівна	100
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ.....	
Кузюра Геннадій Миколайович	102
ВПЛИВ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ БАСКЕТБОЛОМ НА РУХОВУ ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ШКОЛЯРІВ.....	
Куліш Інна Дмитрівна	103
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	
Курілова Валентина Іванівна	105
МОЖЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕНЕРГО-ІНФОРМАЦІЙНІ ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» ЯК ЗАСОБУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЇ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ЛЮДИНИ.....	
Курок Віра Панасівна	106
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НУШ.....	
Кухарчук Ірина Олексіївна	108
ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ В ШКОЛІ.....	
Кухарчук Роман Павлович	110
STEM-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	
Кушнерьова Марина Олександрівна	112
СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ФАКТУ / NON-FICTION У ШКІЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ.....	
Лісневська Наталія Валентинівна	113
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ХАТХА-ЙОГИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО.....	
Литвин Ольга Миколаївна	114
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ ПІД ЧАС ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ.....	

Литвинов Андрій Сергійович	115
ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	
Луценко Олена Іванівна	116
СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ НА ПРИКЛАДІ ВОРКШОПУ.....	
Любива Віталіна Вячеславівна	118
ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	
Марєєв Дмитро Анатолійович	120
ЗІ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ДИНАМІКОЮ СЛУЖБОВИХ ЧАСТИН МОВИ В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ.....	
Марєєва Тетяна Вікторівна	121
ОГЛЯД ПРОГРАМ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	
Маринченко Євгеній Олегович	123
ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	
Маринченко Інна Віталіївна	124
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ШВЕЙНІЙ ГАЛУЗІ	
Марченко Станіслав Сергійович	126
ВИКОРИСТАННЯ ВЕРСТАТА ДЛЯ ЛАЗЕРНОГО ГРАВІРУВАННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	
Мигун Микола Павлович	127
ПРАКТИЧНІ ЦИТОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	
Мисник Світлана Олексіївна	129
ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ.....	
Мілютіна Ольга Костянтинівна	130
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	
Мінченко Марина Василівна	131
ОГЛЯД ПРАКТИКУМА «ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ».....	
Мішедченко Валентина Василівна	132
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ.....	
Мозуль Ірина Вікторівна	133
ТВОРЧІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ...	

Медвідь Наталія Сергіївна	136
ДО ПРОБЛЕМИ ЖАНРОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ ГЕТЬМАНЩИНИ.....	
Непомняща Галина Іванівна	137
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН І ДРОБІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	
Новиков Анатолій Олександрович	139
МАЛОВІДОМА СТОРІНКА ІЗ ЖИТТЯ ГЕНІАЛЬНОГО КІНОРЕЖИСЕРА Й ПИСЬМЕННИКА: ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО ЗА КОРДОНОМ.....	
Опанасенко Віталій Петрович	140
ВІЗУАЛІЗАЦІЯ РОБОТИ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ ВОДОПОСТАЧАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	
Петрикей Ольга Олексіївна	143
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ».....	
Пінчук Ірина Олександрівна	144
УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	
Плугіна Альона Петрівна	146
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	
Пилипенко Микола Іванович	147
РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАВЧАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ ПРИЙОМІВ У ПРОЦЕСІ МАСАЖУ.....	
Пильтай Сергій Володимирович	149
ФОРМИ, МЕТОДИ І ЗАСОБИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗВО.....	
Редько Сергій Юрійович	150
МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ВОЛЕЙБОЛІСТІВ В УМОВАХ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	
Решетняк Віктор Федорович	152
ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТА ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ УЧИТЕЛЯМИ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	
Росновський Микола Григорович	153
РОЛЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В АПК.....	
Рудишин Сергій Дмитрович	155
ГМО : ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	

Рябко Юрій Володимирович	157
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ.....	
Самілик Валентина Іванівна	159
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕБІОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК» У МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	
Самусь Тетяна Володимирівна	161
ОРГАНІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	
Седляр Юрій Валерійович	162
ПОБУДОВА ЗАНЯТЬ КОМПЛЕКСНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ З ПАРАЛЕЛЬНИМ ВИРІШЕННЯМ ЗАВДАНЬ В ОЗДОРОВЧІЙ ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ.....	
Синіговець Василь Іванович	164
МЕТРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	
Синіговець Лариса Іванівна	165
МЕТОДИКА РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИЦЬ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ З АЕРОБІКИ	
Скоробагата Оксана Миколаївна	166
ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	
Слінченко Лариса Володимирівна	168
ІНСТРУМЕНТИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
Собко Валентина Олексіївна	168
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНО- ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПОЧАТКОВІЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ.....	
Тітаренко Світлана Анатоліївна	170
ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ОСОБИСТІСНА ЯКІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	
Ткаченко Наталія Миколаївна	172
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ: ОСВІТНІЙ ВИМІР.....	
Толмачов Володимир Сергійович	173
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ 3D МОДЕЛЮВАННЯ ТА 3D ДРУКУ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ.....	

Тюльпа Тетяна Миколаївна	175
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ ГРУПИ РИЗИКУ.....	
Федоров Ігор Олександрович	177
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	
Хлус Наталія Олександрівна	179
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	
Холявко Ірина Вікторівна	181
РЕДАГУВАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ.....	
Хоруженко Тетяна Анатоліївна	183
ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ З «ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ».....	
Хроленко Марина Володимирівна	184
ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ.....	
Цись Дмитро Іванович	186
ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ.....	
Цись Наталія Олександрівна	187
ПРОГРАМУВАННЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ...	
Цінько Світлана Василівна	189
ГНУЧКІ ВМІННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СЛОВЕСНОСТІ.....	
Чайка Олена Миколаївна	190
РОЛЬ ФАХОВИХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	
Шевель Борис Олександрович	192
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ІКТ.....	
Щастливий Сергій Миколайович	193
ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФУТБОЛІСТІВ.....	

**ВСП «ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»**

Бикова Тетяна Борисівна	195
ПЕРШООСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІД ЧАС ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ.....	
Біліченко Тетяна Михайлівна	196
ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ ТА СТУДЕНТАМИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....	
Богуща Юлія Михайлівна	198
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ.....	
Гаврилов Іван Петрович	200
ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ.....	
Гаркавіна Сергій Михайлович	202
ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	
Геращенко Неля Миколаївна	204
АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	
Горелий Руслан Петрович	205
СЛОВЕСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ.....	
Грибенко Олександр Миколайович	207
МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 Р.).....	
Дворянова Тетяна Олександрівна	209
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	
Дехтярьова Світлана Василівна	211
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ.....	
Заїка Артем Олексійович	213
ПРИНЦИПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНИЙ ПРОЦЕС.....	
Заїка Олексій Михайлович	215
ПІДГОТОВКА МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	

Капелько Людмила Григорівна	216
АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	
Капоріна Ольга Вікторівна	218
СТРЕСОСТІЙКІСТЬ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	
Карась Олена Дмитрівна	220
МОВЛЕННЄВИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ КОЛЕДЖУ.....	
Ковальова Ольга Іванівна	222
ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАНЯТЬ З МАТЕМАТИКИ.....	
Коломієць Микола Борисович	224
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО НАУКОВО ПОШУКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ.....	
Колтакова Милана Юріївна	225
НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	
Корзюкова Людмила Петрівна	226
ФАХОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТА, МАЙБУТНЬОГО ПРОФЕСІОНАЛА, ЧЕРЕЗ ПРОЦЕС ІНТЕГРОВАНОЇ ОСВІТИ.....	
Крученко Світлана Володимирівна	228
ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	
Максимович Олександр Миколайович	229
СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ.....	
Малишева Неля Вікторівна	231
СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ.....	
Мінченко Сергій Іванович	232
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ З ВОДІННЯ АВТОМОБІЛЯ.....	
Москаленко Ігор Миколайович	233
ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	
Приходько Наталія Анатоліївна	234
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ЗМІСТІ ПРЕДМЕТА «БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» В КОЛЕДЖІ.....	

Сєврюкова Валентина Єгорівна	236
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМА.....	
Сидоренко Оксана Миколаївна	238
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ.....	
Синиця Дмитро Олександрович	239
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ.....	
Скрипник Ірина Вікторівна	241
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ДИТИНИ.....	
Сорока Валерій Вікторович	242
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ.....	
Сорока Оксана Леонідівна	244
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ НА ЗАНЯТТЯХ СЛОВЕСНОСТІ.....	
Туряниця Зоя Василівна	246
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ.....	
Усок Олена В'ячеславівна	248
МЕТОДИКА ОПАНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СТИЛЮ НА ЗАНЯТТЯХ СЛОВЕСНОСТІ.....	
Федотенко Людмила Григорівна	249
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ.....	
Фокін Олександр Володимирович	251
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ.....	
Ювченко Тетяна Михайлівна	253
РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН	

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Андрішина Катерина Іванівна,

*канд. філол. наук, старший викладач кафедри іноземних мов та методики навчання
Глухівського НПУ імені О. Довженка*

СПОСОБИ ВПЛИВУ: ЕТОС, ПАФОС ТА ЛОГОС В ОСНОВІ РОЗВИТКУ МЕДІЙНОЇ РИТОРИКИ

Способи впливу використовували риторичні під час проголошення промови для надання достовірності інформації, послуговуючись аргументами, апелюючи до *логосу*; застосовуючи свій авторитет як освіченої та впливової людини, апелюючи до *етосу*; та впливаючи на емоції аудиторії, апелюючи до *пафосу* [4, р. 205].

Етос – спосіб відображення характеру оратора через достовірність і надійність як основні ознаки його мовлення [1, с. 35]. Ритор повинен був «впізнаватися» аудиторією як шанована людина, адже при виголошенні промови його особисті етичні принципи впливали на позитивне чи негативне сприйняття інформації слухачами. У багатьох випадках ефективність виступу зумовлювалася довірою аудиторії до оратора. Іншими словами, в античній риторичній етос розуміли як ознаку характеру мовця, його моральні принципи [2, р. 64]. В античній філософії етос означав характер особи чи об'єкта, тож у риторичній він асоціюється з благонадійністю оратора, достовірністю його аргументів, наведених фактів і їх правдивим, урівноваженим, неупередженим викладом. Етос був основою створення риторичного ідеалу, адже зразкова суспільна й особиста морально-етична поведінка оратора дозволяла йому здійснювати вплив на аудиторію, переконуючи громаду в істинності власних суджень [2, р. 65]. Арістотель називав етос прихованою апеляцією порівняно з пафосом та логосом, які проявляються чіткіше [3, р. 4]. Античні риторичні пильно стежили за власною поведінкою та промовами, що сприяло силі їхньої переконливості та досягненню гарної репутації [4, р. 166]. Існувала думка, що автор не може говорити гарно та правдиво, якщо він погана людина [4, р. 168]. Адресант апелює до етосу, коли має продемонструвати, що він володіє всіма якостями (розумом, знаннями, волею, усвідомленням істини), потрібними для донесення до аудиторії правдивої інформації. Етос автора формує образ носія знань, якому можна вірити і якого можна читати [8, р. 10]. Послугування цитатами та красномовством привертає увагу аудиторії до етосу автора як вдумливої, розсудливої, обізнаної особи [8, р. 10].

Коли автор апелює до емоцій та інтересів аудиторії, він застосовує **пафос** як найбільш ефективний та швидкий спосіб впливу. Використовуючи в тексті інформацію з власного досвіду, автор першочергово звертається до пафосу, який може забезпечити йому довіру та симпатію аудиторії після встановлення з нею емоційного зв'язку [8, р. 10]. Пафос є способом впливу, за якого естетика розповіді передавалась через трагедію героя, його страждання та відповідні емоції слухачів [1, с. 37]. У дослідженнях епохи Просвітництва, зокрема в роботах Гегеля, застосування пафосу поширилося на урочисту естетику, художнє мовлення, публіцистику, навіть повсякденне побутове спілкування, де емоційно забарвлене мовлення прийнято називати патетичним. Спираючись на пафос, автор повинен був викликати в читачів почуття й емоції [7, р. 47], які могли б вплинути на їхній стан. В основі класичного пафосу лежить розуміння про дві головні емоції – любов і ненависть, а всі інші почуття вважалися похідними [7, р. 64]. Вербальне представлення почуттів, таким чином, залежало від позиції автора та його прагнення переконати аудиторію, викликати позитивне чи негативне ставлення до питання засобами мови, як правило, емоційно забарвленою лексикою чи метафорами. Пафос – це емоційне переконання, місце застосування та причина появи якого у дискурсі стратегічно визначається оратором. На думку теоретиків та практиків риторичної мови, місцем розташування пафосу є кінець промови або в письмовому різновиді мовлення – кінець тексту. Головною метою такої позиції пафосу є не тільки підсумовування сказаного / написаного, але й налаштування на емоційне сприйняття та обмірковування.

Логос як стійка закономірність і глибинна структура буття [6, р. 327] є одним із найефективніших способів переконання, що апелює до розуму, асоціюється з вербальним змістом суджень. Арістотель застосовував цей термін до раціонального мислення. Відповідно до сучасного розуміння логос означає сукупність знань і поглядів, принципи побудови міркувань та умовиводів. Уважається, що мовлення є переконливим тільки в тому випадку, коли автор доводить істину за допомогою зрозумілих обґрунтувань та доказів [6, р. 120], тобто подає інформацію у вигляді силогізмів та аргументів [6, р. 347]. Логос становить таку послідовність викладу думок, що ідея сприймається як раціональна й обґрунтована. Логос є раціональним методом переконання, який використовує ентимеми – риторичні силогізми [5, р. 261], які базуються на спроможності аудиторії думати та відчувати [4, р. 141; 9, р. 43]. Ентимеми є дедуктивними у силі свого доведення – переходять від загального до конкретного, а приклади, навпаки, є індуктивними. Ентимеми для риторики є еквівалентами силогізмів – моделей логічної форми, які належать до серії запропонованих тверджень, спрямованих на підсумок [9, р. 43], тобто дедуктивних аргументів для логіки та діалектики [3, р. 3; 4, р. 141]. Силогізм – основна структурна одиниця доказової бази у формальній логіці [9, р. 788]. Силогізм шукає відповідь на загальні запитання (що є добро?), а ентимема як риторичний дискурс у цілому звертається до певних специфічних питань та проблем (чи прийнятна певна політика у певній ситуації?) [5, р. 261]. Частина аргументу цілеспрямовано опущена оратором, зазвичай, це загальновідомий факт для цільової аудиторії, яка самостійно його вербально або ментально заповнює. Приклад як індуктивний аспект логосу є еквівалентом індукції у науковій аргументації. Риторична індукція є переконливою не в кількості прикладів, а у їх якості. Таким чином, логос є апеляцією до міркувань, роздумів, обґрунтувань та логічного пояснення [3, р. 3]. Аргумент – це логічне висловлювання, діалектична процедура, яка використовується у дебатах та обговореннях. Арістотель пропонував розміщати найсильніші аргументи на підтримку основної тези на початку та наприкінці промови, а найслабші – посередині. Важливим є використання контраргументів, які балансують авторську думку та підсилюють доведення основної тези [3, р. 5].

Отже, створені в період класичної риторики способи впливу (етос, пафос та логос) є основою для розвитку класичної риторики в медійну риторику.

Список використаних джерел

1. Aristotle. (2010). *Rhetoric*. Ed. by W.D. Ross. New York: Cosimoclassics.
2. Barilli, R. (1989). *Rhetoric*. Minnesota: The University of Minnesota Press.
3. Burke, M. (2016). Discourse implicature, Quintilian and the Lucidity Principle: rhetorical phenomena in pragmatics. *Topics in Linguistics*, 17 (1), 1-16. DOI: <https://doi.org/10.1515/topling-2016-0001>
4. Crowley, Sh. (2004). *Ancient Rhetorics for Contemporary Students*. New York: Pearson Longman.
5. Johnstone, C. L. (2006). Enthymeme. In Th. O. Sloane (Ed.), *Encyclopedia of rhetoric* (pp. 260–264). Oxford: Oxford University Press.
6. Kahn, Ch. H. (1981). The Art and Thought of Heraclitus. In Ch. Perelman & L. Olbrechts-Tyteca (Eds.), *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation* (pp. 221–245). Cambridge: Cambridge University Press.
7. Leith, S. (2012). *You Talkin' to me? Rhetoric from Aristotle to Obama*. London: Profile Books.
8. Roskelly, H. (2008). *What do students need to know about rhetoric? Special Focus in English Language and Composition: Rhetoric*. Greensboro: University of North Carolina, 7–13.
9. Zarefsky, D. (2006). Syllogism. In Th. O. Sloane (Ed.), *Encyclopedia of rhetoric* (pp. 788–790). Oxford: Oxford University Press.

Артемова Любов Вікторівна,
д-р пед. наук, проф., проф. кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

САМОСТІЙНІСТЬ ЯК ПРОЯВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Самостійність дітей раннього і дошкільного віку вивчалася в численних дослідженнях. Різні аспекти розглядали психологи переважно стосовно дітей дошкільного віку. В. Котирло досліджувала самостійність як вольову якість у ранньому онтогенезі. О. Кононко, С. Кулачківська, Т. Титаренко, В. Кузьменко вивчали природу, етапи, умови, методи розвитку самостійності в дітей. Проблеми виховання самостійності в дітей раннього віку досліджували педагоги З. Гуріна, О. Денисюк, М. Савченко, К. Крутій, Л. Артемова та ін.

Щоб діти стали самостійними, зацікавлені і батьки, і педагогині. А чи замислювалися ми про ставлення самих дітей до власної самостійності? На мій погляд, на це питання немає однозначної відповіді. Численні факти засвідчують, що діти прагнуть і самостійно діють у різних сферах, користуючись природою даними психо-сенсорними задатками, різними частинами тіла. Адже без цього взагалі неможливе їхнє власне життя. Щоб не вмерти з голоду чи спраги, необхідно самостійно їсти і пити; щоб задовольнити природні потреби у пізнанні, треба самому дивитись і бачити, рухатися, змінювати дистанції, пози, цілеспрямовано діяти; щоб почути і зрозуміти мовленнєві сигнали, треба вміло опанувати мову найближчого середовища і спілкування. Цей ряд можна продовжувати. Такому зростанню самостійності радіють усі – і діти, і дорослі. Останні навіть у міру власного розуміння допомагають малютам долати труднощі й створюють умови, які забезпечують і стимулюють своєчасний розвиток їхніх рухів, мовлення, елементарних дій з предметами тощо.

Та навчившись ходити, захоплювати й утримувати предмети, розглядати їх, маля не затримується на дозволеному йому дорослим просторі, обмеженому асортименті іграшок, у межах застосування набутих і щодня самостійно вдосконалюваних умінь. Діти проникають і навіть вриваються у світ дорослих, який вони усіляко оберігають від них і забороняють малечі. Усе нове, незвичне зацікавлює і вражає малят. Вони хапають особисті речі дорослих, полюбляють невміло досліджувати і бавитися побутовою технікою тощо. Таку самостійність малят у пізнанні довілля не розуміє і не поділяє переважна більшість батьків дітей. Вони виставляють свій перший незрозумілий малютам бар'єр у їх природньому пізнанні довілля: «Не можна!» Це гальмує і, врешті, зменшує пізнавальну активність малят. Наступний, другий, бар'єр ставлять дорослі на різних етапах оволодіння дітьми елементарними життєво необхідними побутовими вміннями: користування ложкою, кухликом, виделкою під час споживання їжі, напоїв; під час щоденних гігієнічних процедур; у процесі оволодіння прийомом одягання, взування та ін. Не маючи достатнього терпіння толерантно дочекатися дитячої умілості в цих складних для малят справах, дорослі: а) обмежують і випереджають невправні самостійні дії дітей, підміняючи їх власними досконалими діями; б) дорікають малютам, сердяться на них за незграбність дій, пролитий напій, забруднений одяг, обличчя, стіл, підлогу. Згадані та інші бар'єри гасять дитячу допитливість, гальмують початкові прояви дитячої самостійності у сенситивний період її активного прояву та розвитку – ранньому дитинстві. Акцентую на цьому увагу з огляду на важливий і не досліджений аспект становлення самостійності малят. Для дорослих самостійність дітей – це певні навички й уміння, необхідні для життя. А в авторських лонгітюдних дослідженнях прагнень і зусиль малят в опануванні різних умінь самостійно діяти виявлено, що для них це значить більше в особистісному плані. Складний і нелегкий для маляти процес набуття самостійності в різноманітних сферах вважаю процесом самореалізації, у якій є досягнення нового і особливого, незвіданого, вдосконалення власної індивідуальності. У наукових пошуках явища самостійності і самореалізації досліджують відокремлено. На мій погляд, їх важливо дослідити взаємопов'язано і відповідно до природного розвитку дітей з раннього віку.

Самореалізація чимало досліджена щодо дітей молодшого, підліткового, юнацького віку зарубіжними (А. Маслоу, Б. Кауфман, К. Кортні, Н. Грейс та ін.) і вітчизняними філософами, психологами (С. Кудінов, С. Максименко, А. Большакова, О. Кокун, Л. Дзюбко, Л. Мар'яненко та

ін.). Самореалізація розглядається як природна потреба, мета, спосіб, процес усвідомлення і реалізації індивідом власних можливостей у сучасному світі.

Проаналізувавши конкретніше обґрунтовані науковцями характеристики, критерії самореалізації щодо дітей шкільного віку, виділяю серед них низку ідентичних ознак, властивих і дітям дошкільного та й раннього віку. За А. Маслоу, С. Кауфман [1], можливість самореалізації закладена в особистості з народження як механізм виявлення і розкриття її певних задатків і талантів, які сприяють подальшому успішному і щасливому життю. Згідно з А. Большаковою [2] це дія, реалізація мети, актуалізація і здійснення бажань, задуму, що має певний результат. А «я сам» – це внутрішні потенціали, рушійні сили особистості (потяги, потреби, схильності), які спричиняють дію. Цим психологічним складовим цілком відповідають спостережувані в ранньому віці поведінкові прояви самореалізації малят у різних сферах їхньої життєвої діяльності. Отже, є підстави для вивчення проблеми самореалізації у найменших.

Аналіз досліджень з питань розвитку і виховання самостійності в дітей раннього віку виявив психологічні передумови, які б варто розглядати як основу самореалізації малят. О. Кононко [3] визначає самостійність як базову якість особистості, інтегральну форму активності дітей, яка виявляється в прагненні діяти незалежно від зовнішньої допомоги, здійснювати власні вибори. Та педагогічні дослідження свідчать, що дорослі діють всупереч природним схильностям і спроможностям малят. К. Крутій [4] відзначає, що суспільно-виховна орієнтація дорослих впливає на суб'єктивну активність дитини 3-го року та зміст її мотивації досягнень. З. Гуріна [5] акцентує, що керівна роль дорослого змушує маля підкорятися встановленим нормам і правилам, обмежуючи їх самостійно приймати рішення у межах цих норм.

Вивчивши прояви самостійності дітей 1–3 років [6], вважаю, що саме в ній малята реалізують свій природний потенціал, себе як індивіда і зростаючу особистість. Як вирішальний початковий прояв самореалізації малят визначаю їхній вибір – предмета власних дій, способів, самодостатності чи залежності у реалізації обраних дій, вчинків, поведінки. Малята з першого року обирають найбільш привабливих їм людей серед найближчих дорослих. Саме цей вибір маляти визначає те середовище спілкування, яке задовольняє його потреби: позитивних емоцій радості, пестощів, безпеки; когнітивні потреби пізнання, сенсорних, локомоторних задоволень, зручності, комфорту тощо. Серед предметного довкілля маля обирає найбільш привабливе і цікаве для нього: яскраве, звукове, рухливе, динамічне, зручне для недосконалих ще дій його різних органів чуття. Тобто з оточення, створеного дорослим, маля організує власний пізнавальний світ, яким здатне займатися тривалий час. Уже з кінця першого року маляті цікаво і важливо досягати випадкового чи певного результату своїх дій, часто самостійно обраного. Власний успіх радує маля, невдача розчаровує, засмучує. В умовах свободи дій маля самореалізується завдяки власному вибору.

Отже, самореалізація дитини раннього віку за своєю природою і рушійними силами принципово ідентична до цього явища в дітей дошкільного віку, школярів. Водночас вона відмінна за цілями, змістом, способами здійснення, самостійністю чи залежністю від умов, обставин, впливу дорослих, однолітків. Розглянутий аспект самореалізації дитини з раннього віку вартує подальших ґрунтовних досліджень, зокрема: вивчення типових та індивідуальних критеріїв, показників самореалізації дитини в періоди раннього і дошкільного дитинства; опрацювання психолого-педагогічного інструментарію й умов оптимізації самореалізації дитини в умовах сучасного соціуму.

Список використаних джерел

1. Кауфман С. За межами піраміди потреб. Переклад А. Марховської. Київ: Вид-во Лабораторія, 2021. 400 с.
2. Большакова А. Особистісна реалізація людини в онтогенезі: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Запоріжжя, 2011. 36 с.
3. Кононко О. Особистісне зростання у ранньому віці: суть та умови сприяння. *Дошкільне виховання*. 2006. № 10. С. 3–7.
4. Крутій К. Проблеми формування самостійності у дітей третього року життя. *Дошкільна освіта*. 2012. № 4 (38). С. 30–31.
5. Гуріна З. Психолого-педагогічні умови становлення самостійності у дітей раннього віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 19.00.07. Київ, 2008. 21 с.

6. Артемова Л. Самостійність – потреба і право дітей. *Дошкільне виховання*. 2021. № 10. С. 3–7.

Аторіна Вікторія Миколаївна,

*д-р філософії, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІКИ (ІСТОРІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ) МАЙБУТНІМ ВИХОВАТЕЛЯМ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Педагогіка (історія дошкільної педагогіки) є нормативною дисципліною у фаховій підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Метою її вивчення є ознайомлення студентів зі становленням та розвитком теорії та практики навчання і виховання дітей дошкільного віку в різні історичні періоди. Сучасним засобом викладання дисципліни є мультимедійні технології, застосування яких забезпечує якісне опанування студентами репрезентованого викладачем матеріалу.

Мультимедіа – це сучасна інформаційна технологія, що об'єднує за допомогою комп'ютерних засобів графічне та відеозображення, звук та інші спеціальні ефекти [3]. Застосування мультимедійних технологій дозволяє змінити способи передавання навчального матеріалу за допомогою спеціально розроблених мультимедійних засобів, які М. Ярмаченко [4] поділяє на візуальні (зорові), аудіальні (слухові), аудіовізуальні (зорово-слухові).

Науковці О. Антонова, О. Дубасенюк [1] указують на такі переваги у використанні мультимедійного забезпечення під час викладання педагогічних дисциплін, як: забезпечення наочності, яка сприяє комплексному сприйняттю і кращому запам'ятовуванню матеріалу; програвання аудіофайлів; швидкість і зручність відтворення фотографій, графіків, текстового матеріалу; можливість показати структуру заняття; здатність швидко опанувати технологію підготовки і використання презентацій уже під час практичних занять.

Для організації вивчення теоретичного матеріалу на заняттях з дисципліни «Педагогіка (історія дошкільної педагогіки)» ми використовували такі види мультимедійних курсів: мультимедійна лекція, традиційні аналогові навчальні видання: електронні тексти лекцій, опорні конспекти, методичні посібники для вивчення теоретичного матеріалу тощо.

Наприклад, під час вивчення тем «Погляди Я. Коменського на виховання дітей дошкільного віку», «Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В. Сухомлинського», «Розвиток педагогічної науки та освіти в Україні у міжвоєнний період. Педагогічна система А. Макаренка» демонстрували відеозаписи життєвого та творчого шляху педагогів з метою логічної систематизації інформації. У процесі вивчення питань «Підручники для дітей Я. Коменського», «Ідея А. Макаренка про поєднання навчання з продуктивною працею («Педагогічна поема», «Прапори на баштах»)), «В. Сухомлинський про виховання дітей дошкільного віку» пропонували переглянути основні підручники за допомогою презентації. На лекції під час розгляду питання «Виховання в умовах первіснообщинного та рабовласницького ладу» використовували презентацію, створену за допомогою програми PowerPoint, яка відображала основні теорії походження виховання та особливості виховання на різних етапах розвитку первісного суспільства.

Застосування мультимедійних технологій у процесі викладання дисципліни «Педагогіка (історія дошкільної педагогіки)» сприяло засвоєнню цілісної системи знань щодо історії становлення і розвитку теорії та практики вітчизняної та зарубіжної дошкільної освіти в різні історичні періоди, формуванню в майбутніх вихователів уявлення про можливості застосовувати набуті знання в практичній діяльності, виконанню студентами пошукової діяльності, розвитку їхнього творчого потенціалу та формуванню професійного педагогічного світогляду. Практика використання мультимедійних технологій [2] засвідчила їх ефективність.

Отже, використання мультимедійних технологій вчить майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти знаходити цікаву і потрібну інформацію в галузі національної історико-педагогічної спадщини, працювати з джерелами інтернету; розвиває пізнавальні процеси.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О. А. Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти. *Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін*. Житомир, 2004. С. 3–14.
2. Загородня Л. П., Рожнова В. М. Розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів під час вивчення педагогіки загальної засобами педагогічних технологій. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси, 2019. Вип. 4. С. 186–191.
3. Інформатика: Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О. І. Пушкаря. Київ, 2002. 704 с.
4. Педагогіка: підручник / За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ, 1986. 544 с.

Бабачук Юлія Михайлівна,

*асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РОЗРОБКА ПРОГРАМИ «ДРУЖИМО ЗІ СПОРТОМ» ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Аналіз наукових джерел та результати практичної діяльності закладів дошкільної освіти свідчать про те, що рухова діяльність дітей дошкільного віку характеризується великою різноманітністю системи фізичних вправ та ігор. Враховуючи фундаментальні зміни у системі освіти та системі дошкільної освіти зокрема, процес навчання дітей дошкільного віку іграм з елементами спорту потребує наукового обґрунтування доцільності та оптимальності вибору технологій навчання дошкільників зазначеним іграм. У зв'язку з усвідомленням суспільства цінності здоров'я дітей, в тому числі фізичного здоров'я і їх фізичного розвитку, як результат – стрімко зростаючою роллю фізичного виховання у системі дошкільної освіти, виникла нагальна потреба у створенні спеціальних програм, які спрямовані на підвищення рівня фізичної підготовленості дошкільників.

Проблема використання ігор з елементами спорту в процесі фізичного виховання дошкільників була предметом дослідження низки дослідників (Е. Адашкявичене, Е. Вільчковського, Т. Дмитренко, О. Конох, О. Курка, Т. Осокіної, С. Цвека та ін.). За твердженням науковців, ігри з елементами спорту є одним з ефективних засобів фізичного удосконалення, формування у дітей дошкільного віку рухових умінь та навичок.

З метою зміни існуючої практики, діяльності педагогів з навчання старших дошкільників елементам спортивних ігор, досягнення у дітей запасу міцності здоров'я, розвитку фізичних якостей, підвищення рухової активності, покращення фізичної підготовленості нами була розроблена програма «Дружимо зі спортом». Для впровадження у процес фізичного виховання дітей 6-го року життя ігор з елементами спорту, ми обрали ігрову форму заняття, так як гра є природженою потребою дитячого організму. По змісту та методиці проведення ігрові заняття відрізняються від традиційних тим, що для рішення оздоровчих, освітніх та виховних завдань добираються рухливі ігри та ігрові вправи відповідного змісту. Гра є і формою організації і методом проведення фізкультурного заняття.

Підтвердженням нашої думки, є твердження О. Богініч, що для оптимізації навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку з фізичного виховання, зважаючи на особливу роль ігрової діяльності в житті дитини-дошкільника, ігровий метод доцільно використовувати як один з провідних методів навчання на різних етапах формування рухової навички. Вагомим є той факт, що використання ігрового методу навчання є найбільш близьким природі дитини дошкільного віку, а тому і найбільш ефективно впливає на рівень засвоєння дітьми рухових дій [2].

Слід зазначити, що у концепції дошкільного виховання, також наголошується на тому, що пряме навчання не повинно бути домінуючою формою організації занять, а має здійснюватися в контексті з ігровою діяльністю. За твердженням Є. Аркіна, в системі розвитку рухів дошкільників особлива роль належить грі. Учений наголошує: «Навіть чисто гімнастичним вправам, тобто вправам обмеженої групи м'язів, досить доцільно надавати ігровий характер. Емоційна насиченість, не диференційованість, жвавість дитячих сприймань і дитячих переживань дають змогу дитині за наявності наймізерніших засобів розгорнути яскраві драматичні дії» [1, с. 7].

На наш погляд, ігрова форма проведення занять створює сприятливі умови для оволодіння елементарними вміннями гри баскетбол, футбол, хокей, настільний теніс, бадмінтон та городки. Мотиви гри надають значення рухової діяльності, вони близькі та доступні дитині, захоплюють її, пов'язані з конкретністю форми, в якій відбувається оволодіння рухом. Ігрова форма фізкультурних занять допомагає дитині встановити зв'язок між мотивом та завданням, розвиває ініціативність і самостійність, створює умови для неодноразового виконання рухів.

Головною метою нашої програми «Дружимо зі спортом» є – формування стійкого інтересу старших дошкільників до ігор з елементами спорту і на цій основі створити передумови для фізичного удосконалення дитини та задовольнити природну потребу у фізичній активності. Програма уявляє собою гнучку систему, яка дозволяє навчити дитину відчувати своє тіло та володіти ним, отримуючи від цього задоволення та радість; познайомити з максимальною кількістю видів спорту, допомогти знайти для себе той з них, який найбільше відповідає його темпераменту та фізичним здібностям.

На наш погляд, дана програма дозволяє допомогти педагогам закладів дошкільної освіти в оволодінні технологією навчання іграм з елементами спорту, підвищити ступінь готовності до реалізації такого складного та цікавого розділу, як спортивні ігри. Основними завданнями навчання є:

- зміцнювати здоров'я дитини, збільшувати можливості її фізичної та розумової працездатності;
- формування стійкого інтересу старших дошкільників до рухової діяльності та підвищення мотивації до якісного оволодіння рухами;
- збагачення рухового досвіду дошкільників новими руховими діями, навчання правильній техніці виконання елементів спортивних ігор;
- заохочувати прояви рухової самостійності, активності, ініціативності до використання ігор з елементами спорту;
- сприяти вихованню позитивних морально-вольових якостей у дошкільників в процесі рухової діяльності;
- реалізувати індивідуальний та диференційований підходи до дошкільників у процесі навчання іграм з елементами спорту.

Таким чином, програма «Дружимо зі спортом» може бути представлена як цілісна теоретико-методологічна система, заснована на особистісно-діяльнісному підході, спрямована на гармонійний розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Богініч О. Л., Бабачук Ю. М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей старшого дошкільного віку : методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 224 с.
2. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посібник. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

Баранник Наталія Олексіївна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ДО ПИТАННЯ ПРО КОМУНІКАТИВНУ КОМПЕТЕНЦІЮ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Інноваційні зміни, що відбуваються в системі сучасної освіти, відображають спрямованість на гуманістичні цінності, комунікативну культуру, процеси розвитку й самоактуалізації особистості

кожного учасника освітнього процесу. Якісна підготовка фахівців у будь-якій сфері, за переконаннями переважної більшості педагогів-науковців і освітян-практиків, повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках *компетентнісного підходу* в освіті, визначальними категоріями якого є поняття компетенції та компетентності.

Так, у словнику сучасної англійської мови лексема *competens* представлена в значенні *компетенція*, тобто 1) здібність й уміння здійснювати необхідну діяльність; 2) володіння спеціальною сферою знань; 3) спеціальні вміння для виконання певних професійних обов'язків. У тлумачному словнику української мови *компетенція* подається як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [7, с. 874].

Дослідники С. Шишов та В. Кальней поняття *компетенції* визначають як «загальну здатність і готовність особистості до діяльності, засновані на знаннях та досвіді, набутих у процесі навчальної діяльності, орієнтовані на самостійну участь здобувача в навчально-пізнавальному процесі, а також спрямовані на її успішне включення до трудової діяльності» [8, с. 59]. На основі вивчення й систематизації наявних у наукових розвідках дефініцій М. Головань узагальнює, що *компетенція* – це властивість або якість особистості, її потенційна здатність справлятися з різноманітними завданнями; це сукупність знань, умінь, навичок і способів діяльності особи, які взаємозв'язані між собою, необхідні для здійснення якісної продуктивної діяльності [1].

Ключовою компетенцією, що лежить в основі розвитку більшості інших компетенцій, оскільки без неї жоден спеціаліст не здатний вирішити професійне завдання, донести до колег необхідну інформацію, прийнято вважати *комунікативну компетенцію*.

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти невід'ємною складовою структури змісту освіти, яка передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, основами культури усного і писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використання мови в різних сферах і ситуаціях є *комунікативна компетентність* [3].

Комунікативна компетентність – одна з найважливіших якісних характеристик особистості майбутнього філолога, що дозволить йому в подальшому реалізувати свої потреби в соціальному визнанні, повазі, самоактуалізації та допоможе вирішувати певного типу комунікативні завдання: визначати цілі комунікації, оцінювати ситуацію, враховувати наміри та способи комунікації партнера, вибирати адекватні стратегії комунікації, бути готовим до осмислення змін власної комунікативної поведінки.

Незважаючи на досить активне вивчення проблеми у вітчизняній та зарубіжній лінгвометодичній та психолого-педагогічній літературі, слід зауважити, що однозначного розуміння й чіткої структури комунікативної компетентності, її особливостей у наукових джерелах не виявлено. Деякі вчені характеризують її як здатність правильно орієнтуватися в міжособистісному спілкуванні і відносно вільно брати в ньому участь, що досягається за допомогою лінгвістичних знань та врахування традицій і звичаїв суспільства.

На думку І. Гудзик, комунікативна компетенція/компетентність виявляється в здатності успішно користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності) для пізнання, комунікації [2, с. 47]. Під комунікативною компетентністю Л. Петровська розуміє здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. До складу компетентності, зауважує дослідниця, включають певна сукупність комунікативних знань та вмінь, що забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу [8]. Д. Ізаренков комунікативною компетенцією називає здатність людини в одному, декількох або всіх видах мовленнєвої діяльності, тобто особливу якість мовної особистості, набуту в процесі природної комунікації або спеціально організованого навчання [6, с. 45]. Ю. Ємельянов визначає комунікативну компетентність як здатність до комунікації; як здатність людини взаємодіяти вербально, невербально чи мовчки; як інтегративну здатність доцільно взаємодіяти з іншими на своєму рівні навченості, вихованості, розвитку, на основі гуманістичних особистісних якостей (товариськості, щирості, такту, емпатії, рефлексії тощо) з урахуванням комунікативних можливостей співрозмовника [4].

Із викладеного вище зрозуміло, що *комунікативна компетенція* – це вміння спрогнозувати сценарій та скласти план мовленнєвих дій з урахуванням індивідуальних особливостей співрозмовників, що реалізуються у відповідній поведінці через швидкість мовлення, стиль, мовотворчість. У технологічному аспекті комунікативна компетенція включає такі компоненти:

граматичну компетенцію; соціолінгвістичну компетенцію; компетенцію висловлювання; компетенцію мовної стратегії.

На основі узагальнення й систематизації різних підходів до визначення комунікативної компетенції в науковій літературі виокремлено такі її структурні компоненти, як комунікативні знання, комунікативні вміння, комунікативні навички [5]. *Комунікативні знання* – це розуміння сутності спілкування, його видів, фаз, закономірностей розвитку; комунікативних методів та прийомів, їх можливостей та обмежень, їх ефективності щодо різних людей та ситуацій. *Комунікативні вміння* – це вміння правильно, грамотно, дохідливо пояснити свою думку і адекватно сприйняти чужу – це комплекс усвідомлених комунікативних дій, заснованих на високій теоретичній і практичній підготовленості особистості, що дозволяє творчо використовувати знання для відображення та перетворення дійсності. *Комунікативні здібності* – індивідуальні психологічні особливості людини, що забезпечують ефективну взаємодію й адекватне порозуміння між людьми в процесі спілкування або виконання спільної діяльності. Комунікативні здібності дозволяють успішно вступати в контакт з іншими, здійснювати комунікативну, організаторську, педагогічну та інші види діяльності.

Отже, якісна підготовка майбутнього спеціаліста, зокрема вчителя-словесника, передбачає сформованість комунікативних знань, умінь та навичок, які сприяють ефективному встановленню та підтримці контактів з іншими людьми, володіння нормами спілкування, застосування своїх знань в умовах комунікативного прогресу, що дозволить не тільки сформувати спеціаліста, який не має труднощів у будь-якому вигляді комунікації, а й домогтися індивідуального прогресу особистості в освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Головань М. М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–31.
2. Гудзик И. Ф. Компетентносно ориентированное обучение русскому языку в начальных классах (в школах с украинским языком обучения). Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2007. 496 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>
4. Емельянов Ю. Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности. Мjcrdf: Просвещение, 1995. 183 с.
5. Зотова И. Н. Коммуникативная компетентность как аспект социализации подростков в условиях информатизации общества. *Актуальные социально-психологические проблемы развития личности в образовательном пространстве XXI века*. Кисловодск, 2006. 109 с.
6. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов. *Русский язык за рубежом*. 1990. № 4. С. 45–47.
7. Новий тлумачний словник української мови. У 3-х т. Т. 1 / Укл.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ: Вид-во «АКОНІТ», 2006. 926 с.
8. Петровская Л. А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг. Москва: Издательство МГУ, 1998. 348 с.
9. Шишов С. Е. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2002. Март–апрель. С. 58–62.

Барсуковська Галина Петрівна,
ст. викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ІГОР У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування особистості дітей дошкільного віку – одне з найвагоміших завдань дошкільної освіти. Освіта дітей дошкільного віку передбачає формування соціальної, моральної, екологічної компетентностей, фізичне виховання та зміцнення здоров'я, психологічну та інтелектуальну підготовку до шкільного навчання, трудове виховання, естетичний розвиток. Сьогодні в дошкільній освіті є цілий ряд проблем, серед яких однією з найбільш важливих є питання комплексного виховання і розвитку дитини, якості дошкільної освіти. Особливої значущості набувають пошуки форм, методів, прийомів, засобів гармонійного поєднання морального та інтелектуального виховання та розвитку. Одним з таких засобів може бути потужне використання ігрової діяльності як основної в роботі з дітьми.

Як показує практика, ігрова діяльність не повною мірою використовується в режимі дня закладів дошкільної освіти, а також у сімейному вихованні. Частіше плануються рухливі, будівельно-конструкційні, й дидактичні ігри, часто однотипні, без урахування вікових можливостей дітей. Зовсім рідко залучаються діти до участі в театралізованих, режисерських іграх. А сюжетно-рольові ігри не мають належного керівництва з боку дорослих. Під час педагогічної практики ці висновки отримують підтвердження: студенти-практиканти планують і проводять здебільшого рухливі й дидактичні ігри, часто за спрощеною схемою, з порушенням правил. І фактично практично ніколи студенти не планують творчі ігри як залікові. Уникають вони також їх проведення у щоденній роботі.

Вважаємо, що під час опанування відповідних тем студентами в процесі викладання дошкільної педагогіки і дитячої психології, фахових методик обов'язковим є вивчення напам'ять структури, правил, методики проведення творчих ігор, а також запорукою високої оцінки має бути знання великої кількості власне змісту ігор, а також їх варіантів. Під час лабораторних занять студенти в обов'язковому порядку повинні навчитися моделювати творчі ігри, робити аналіз й самоаналіз змодельованих ігор. Також кожен студент повинен мати власну картотеку різних видів класичних, а також авторських видів ігор. У процесі практичних занять бажано планувати завдання з виконання творчих проєктів орієнтовної ігрової діяльності в роботі з дітьми.

Під час настановних конференцій до практик рекомендуємо наголошувати на обов'язковому тренуванні в проведенні ігор, а також ігрових проєктів. А груповим керівникам рекомендуємо наголошувати на плануванні творчих ігор як залікових.

Список використаних джерел

1. Волинець Ю. Формування ігрових умінь як профілактика конфліктів у дітей старшого дошкільного віку: теоретичний аспект. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Випуск 43. С. 287–290.
2. Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-методичного семінару для науковців, практичних працівників та студентів (27 березня 2014 року) / Гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін. Умань: АЛМІ, 2014. 116 с.
3. Тарасенко Г. С. Творчі ігри у виховній роботі з дітьми. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. / За ред. Г. С. Тарасенко. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.

Бєлашов Валерій Іванович,
доц. кафедри історії, правознавства і методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗАПИСКИ Г. ТЕПЛОВА «ПРО НЕПОРЯДКИ В МАЛОРОСІЇ» ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОГІРШЕННЯ СТАНУ І ЛІКВІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

В українській історіографії позашлюбний син відомого вченого Ф. Прокоповича Г. Теплов (1711–1779 рр.) одержав визначення чорної тіні гетьмана Лівобережної України К. Розумовського (1728–1803 рр.). Після обрання гетьманом К. Розумовського разом з ним прибув до столиці Гетьманщини – Глухова. Частина істориків, зокрема В. Горленко, С. Соловійов, В. Шевчук [8, с. 282–284] вважає, що Г. Теплов, котрий постійно супроводжував гетьмана, фактично керував його справами. Хроністи ж XVIII ст. П. Симоновський, О. Рігельман, О. Безбородько навіть не згадують Г. Теплова, двоє з них (П. Симоновський і О. Рігельман) лише написали про його участь у церемонії обрання гетьмана [4, с. 40].

Насправді контроль над діяльністю всіх державних установ перебував у веденні канцелярії гетьмана К. Розумовського. Управління гетьманськими ранговими маєтностями здійснювалося домовою економічною канцелярією при гетьманові. Саме цю канцелярію і очолював Г. Теплов. Дослідники Гетьманщини М. Василенко, І. Черкаський, Д. Дорошенко [3, с. 196] давно довели, що він лише керував господарськими справами К. Розумовського.

Кирило Розумовський, який командував Ізмайлівським лейбгвардії полком, і надвірний радник і камергер Г. Теплов відіграли значну роль у перевороті Катерини II. Гетьман, будучи одночасно президентом Академії наук, використав її друкований орган для публікації маніфесту імператриці Катерини II, чернетку якого склав Г. Теплов [5, с. 79]. Після перевороту Г. Теплов залишив службу в гетьмана заради посади одного з трьох секретарів Катерини II.

Українська влада продовжувала покладати надії на кодифікацію українського законодавства («Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743) [7], «Суд і розправа в правах малоросійських» (1750, 1758) [9 с. 10] і проведення судової реформи (1760–1763) [1, с. 56]) і на те, що українцям вдасться відгородитися від російського законодавства, але російський уряд перейшов до нового політичного курсу. Одним із його ідеологів і організаторів був Г. Теплов. Дослідник історії Гетьманщини З. Когут вважає, що після відбуття К. Розумовського із Санкт-Петербурга у червні 1763 р. Г. Теплов відвернувся від свого благодійника і написав меморандум під назвою «Записка про Малу Росію, подана цариці Катерині II, про непорядки, котрі відбуваються від зловживань прав і звичаїв, грамотами підтверджених Малоросії» [5, с. 90]. У ній він відобразив свої погляди на «просвітницьке правління» й економічний розвиток, які суперечили ідеям українського автономізму. Ще один дослідник української державності другої половини XVII–XVIII ст. Л. Мельник час написання «Записки» відносить до кінця 1762 – початку 1763 років [6, с. 92].

Головний зміст 12 пунктів «Записки» зводиться до того, що право Польське залишилося тільки зусиллями одних грамотних старшин, про котре простий народ ніякого поняття не мав, що власники земель, ґрунтів, поселень купчих старіших 30 або 40 років не мають, а повинні мати з 1656 року не тільки гетьманські універсали, але й російського царя грамоти, що є причиною того, що їх власники називають старовинним займом. Кількість дворів вільних посполитих, тобто селянських, які належать до царської казни і козаків спискових за ревізіями значно зменшилась, а людей фактично значно більше і що кількість козаків і дворів до казни можна збільшити [2, с. 114]. Вважалось, що головним непорядком є право Малоросійське (п. 8), котрим є статут Литовський 1566 р. Стефаном Баторієм наданий і Сигізмундом III у 1588 році підтверджений. У порівнянні з Великоросійським правом права цивільні суперечать Великоросійським і стали не личити Малоросійському народу, що Малоросія доповнює свої права Саксонськими і дуже рідко Російськими [2, с. 119]. Г. Теплов у пункті 10 ще раз наголошує, що право Малоросійське розглядати потрібно як головний непорядок в Малоросії, що дає мінливу вольність на відміну від інших підданих імператорської величності.

Отже, на думку Г. Теплова, республіканські закони, що діяли в Гетьманщині, суперечили російському законодавству і не підходили українській нації, яка перебувала під імперською владою.

Невдовзі проявився і вплив тепловського меморандуму на російську урядову політику. В указі Катерини II від 10 вересня 1763 р. суворо заборонялося передавати державні землі у приватні володіння [5, с. 91].

У листопаді цього ж року російський уряд порадив Сенатові підготувати новий закон про черговий перепис населення Гетьманщини. Г. Теплов, який був присутній на сенатських засіданнях, допоміг написати кінцевий варіант указу. Проведення перепису доручалося російським чиновникам, яким мав підпорядковуватись гетьман.

Під впливом «Записки» і дій Г. Теплова, офіційного курсу імперії та інформації, що надійшла до Катерини II про складене гетьманом К. Розумовським і українською старшиною «Прошення малоросійського шляхетства і старшин разом з гетьманом про відновлення різних старовинних прав Малоросії» з пунктом про спадкове гетьманство за сім'єю К. Розумовського, Катерина II вирішила скасувати інститут гетьманства. Імператриця відкликала К. Розумовського до Санкт-Петербурга і вимагала його відставки. Після деяких зволікань і спроб досягти компромісу гетьман «добровільно» зрікся влади «для користі народу» [1, с. 58].

Таким чином, меморандум Г. Теплова послужив концептуальним обґрунтуванням антиукраїнських настроїв при царському дворі й рішучого наступу Катерини II разом з російським урядом на правову і політичну системи української автономної державності, що в кінцевому результаті привело до їх знищення та введення на українських землях російського адміністративно-територіального устрою та законодавства.

Список використаних джерел

1. Белашов В. І. Глухів – столиця Гетьманщини. (До «Глухівського періоду» історія України (1708 – 1782 рр.)). Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. 220 с.
2. Белашов В. І. Гетьманщина мовою документів і матеріалів другої половини XVII–XVIII ст.: збірник документів і матеріалів; хрестоматія-посібник. Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. 184 с.
3. Дорошенко Д. Нарис історії України. У 2 т. Київ: Глобус, 1991. Т. 1. 349 с.
4. Ільїн О. Л. Григорій Теплов без легенд (спроба історико-культурного портрету). *Розвиток освіти і культури України в XVII–XIX ст.*: матеріали науково-практичної конференції (22–23 листопада 1999 р.) / ред. кол.: В. І. Белашов, М. Й. Заремський, В. В. Заїка. Глухів, 1999. С. 39–41.
5. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини 1760–1830. Київ: Основи, 1996. 317 с.
6. Мельник Л. Політична історія гетьманщини XVIII ст. у документах і матеріалах: навч. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 140с.
7. Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743. НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; упоряд. К. А. Вислобоков; відп. ред. та авт. передм. Ю. С. Шемшученко. Київ, 1997. 547 с.
8. Правознавча спадщина Глухівщини: зб. праць / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; упоряд. І. Б. Усенко. Київ: Юридична думка, 2008. С. 8–11.
9. Шевчук В. Козацька держава: етюди до історії українського державотворення. Київ: Абрис, 1995. 389 с.

Білевич Світлана Вікторівна,

канд. пед. наук, доц., докторантка кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пандемія COVID-19 стала складним випробуванням для суспільства і призвела до суттєвих змін у сфері освіти за останні роки. Переважна більшість країн світу була змушена закривати заклади освіти з метою запобігання швидкому поширенню коронавірусу. За даними ЮНЕСКО, на квітень 2020 року всі школи було закрито у 191 країні світу, де мешкають понад 90 % усіх

здобувачів освіти планети [1]. Різка зміна умов навчання не могла не вплинути на освітні результати. Так зване «карантинне» навчання викликає скептичні настрої щодо його якості як у суспільстві загалом, так і в освітянських колах. Надія на повернення до звичного устрою життя в одну мить була перекреслена важким випробуванням для України – безпрецедентно жорстокою війною у ХХІ столітті. Незважаючи на величезні труднощі, уже сьогодні ми маємо думати про майбутнє нашої країни і продовжувати реалізацію розпочатих освітніх реформ.

Навчання в умовах війни характеризується прагненням учасників освітнього процесу до економії власних психічних та фізичних ресурсів, адже часто мова йде про виживання. Відтак спостерігається тенденція збільшення репродуктивної складової навчання, що негативно позначається на його якості. Підготовка майбутніх учителів в умовах переважання репродуктивної навчальної діяльності – це наче міна уповільненої дії, закладена в нашу систему освіти. Адже випускник педагогічного вишу, ймовірно, відтворюватиме цю недосконалу руйнівну модель організації освітнього процесу у власній професійній діяльності. Відсутність творчої складової може перетворити будь-яку роботу на нудну рутину, саме тому розвиток креативності майбутнього вчителя на сьогодні є одним із найважливіших завдань сучасної педагогічної освіти.

На сьогодні вчені ще не дійшли одностайної думки з приводу значення терміна «креативність», і підходи до його тлумачення вкрай різноманітні. Однак численні результати досліджень та педагогічний досвід однозначно доводять, що креативність особистості не є суто вродженою якістю і може розвиватися в умовах спеціального навчання.

Не вдаючись до більш детального аналізу десятків різноманітних тлумачень креативності, зупинимося на розгляді низки сучасних засобів, які доцільно застосовувати для розвитку дивергентного мислення, яке в сучасній психології розглядають як основу креативності особистості [2]. Саме цей тип мислення дозволяє людині генерувати нові ідеї як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності.

Незважаючи на очікуване погіршення якості освіти у зв'язку з карантинними обмеженнями, перехід до дистанційних технологій навчання спонукав педагогів до опанування нових інструментів реалізації освітніх цілей. І вони виявилися настільки цікавими та результативними, що навіть після повернення до звичного аудиторного навчання можуть органічно доповнювати традиційні засоби.

Педагогічні технології, спрямовані на розвиток креативності студентів в умовах дистанційної освіти, зазнають суттєвих змін, адже більшість розроблених методів та прийомів, що довели свою ефективність в умовах аудиторної взаємодії учасників освітнього процесу, складно застосувати в онлайн-навчанні. Проте значна кількість доступних інструментів дистанційного навчання відкривають нові можливості для розвитку дивергентного мислення майбутніх учителів. Розглянемо кілька з них, які застосовувались автором у процесі вивчення нормативної навчальної дисципліни «Основи проєктування і моделювання виробів».

Інтелект-карти широко застосовують у ролі інструмента для пошуку нових ідей у креативній індустрії. На сьогодні цей досвід успішно адаптують до умов освітнього процесу. На сьогодні створено значну кількість цифрових ресурсів для створення інтелект-карт. Зокрема, *iMindMap* дозволяє працювати у 4 режимах (мозковий штурм, побудова інтелект-карт, фіксація думок та ідей). Цей сервіс пропонує 130 готових стилів для оформлення проєктів, надає необхідні інструменти для зручної роботи. Корисною з точки зору організації колективної проєктно-технологічної діяльності в умовах дистанційного навчання є можливість одночасної роботи членів команди з одним документом в режимі реального часу.

Для пошуку та презентації ідей, як колективного, так і індивідуального, доцільно використовувати сервіс *Canva*, який дозволяє створювати якісний і різноманітний візуальний контент (комікси, інфографіку, логотипи, презентації, генератор мемів тощо). Він має безліч різноманітних шаблонів, кожен з яких можна редагувати: змінювати розміри, кольори, розташування написів і шрифти, а також комбінувати наявні на сайті та завантажені файли. Одночасний онлайн-доступ кількох учасників команди до редагування графічних документів дозволяє виконувати колективні творчі завдання, спрямовані на розвиток креативності.

Для швидкої фіксації ідей доцільно використовувати так звані віртуальні дошки. Зокрема, з їх допомогою зручно розробляти клаузуру творчого проєкту. Серед значної кількості доступних сервісів варто звернути увагу на *Padlet* – мультимедійний ресурс для створення, спільного

редагування та зберігання інформації. Це віртуальна стіна, на яку можна прикріплювати фото, файли, посилання на інтернет-сторінки та нотатки. Викладач надає студентам доступ до «стіни», залучаючи їх до спільної роботи над творчим завданням. Сервіс *Trello* – онлайн-інструмент для зручної комунікації, який дозволяє чітко розподіляти обов'язки між учасниками команди і відстежувати виконання кожного етапу робіт у режимі реального часу. Використання цієї програми також привчає студентів нести відповідальність за вчасне виконання частин спільного проєкту сприяє формуванню навичок тайм-менеджменту, що є важливою умовою розвитку продуктивності дивергентного мислення.

Таким чином, використання зазначених мультимедійних ресурсів дозволяє ефективно розвивати креативність навіть в умовах дистанційного навчання, що позитивно позначається на якості підготовки майбутніх педагогів. Наразі актуальним є більш ґрунтовне дослідження впливу використання в освітньому процесі описаних засобів на розвиток креативності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Список використаних джерел

1. COVID-19 education response: Preparing the reopening of schools: resource paper. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/COVID-19-education-response-Preparing-the-reopening-of-schools-resource-paper.pdf>

2. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: навч. посіб. Київ: Каравела, 2012. 328 с.

Біліченко Павло Геннадійович,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПАДЩИНИ Ф. СКОРИНИ

Сьогодні усьому світові відоме ім'я східнослов'янського першодрукаря Франциска Скорини (1470? – 1551?), який на початку XVI ст. уперше переклав руською (старобілоруською) мовою та видав 23 книги Біблії. Він доповнив їх оригінальними передмовами та післямовами, прагнучи донести повний зміст Святого Письма до кожної людини. Найбільший просвітителі східнослов'янських земель Ф. Скорина спричинив також істотний вплив на розвиток суспільно-філософської думки, у тому числі й педагогічних ідей.

У синтетичному за своїм характером світогляді Ф. Скорини домінантним є етичний аспект. Знаменитий полочанин справедливо вважається одним із засновників східнослов'янського гуманістичного руху. Виходячи з позицій раннього християнства, він у числі перших приступив до серйозної переоцінки моральних засад і норм середньовіччя. Головною заслугою Ф. Скорини в переосмисленні та популяризації етико-педагогічних ідей, на яких згодом ґрунтувалося моральне виховання, є спроба ввести у релігійно-біблійне сприйняття світські, життєстверджуючі начала.

Пріоритетну роль Ф. Скорина надавав моральному вихованню, «лікуванню» душі людини як спеціально організованому процесу вдосконалення людської природи. Прагнучи надати людям допомогу в морально-духовному оздоровленні, він, «будучи лекарем телесним досконалым, видяй вси речи телесные, иже суть суетны и минуши, возжеле быти лекарем душ наших» [1, с. 103]. Ф. Скорина і його послідовники вважали, що лишень на шляху духовного оздоровлення особистості та суспільства можливо на землі досягнути «небесного життя».

Переосмислення ролі морального виховання в організації суспільного життя та становленні кожної особистості допомогло Ф. Скорині відродити античну ідею про людині прекрасну в моральному і фізичному відношенні. Ця ідея у свій час була відкинута середньовіччям і цілі століття перебувала в забутті. Він зміг побачити в цій ідеї можливість гармонійного розвитку людини згідно з основними постулатами християнської віри.

«Да совершенен будет человек Божий и на всяко дело добро уготован, – яко святыи апостол Павел пишет» [1, с. 17], – так визначав основну мету виховання Ф. Скорина. При цьому досконалість розумілася ним у першу чергу як духовна цілісність. В одній зі своїх передмов він,

погоджуючись із царем Соломоном, так розшифровував це поняття: «Бога бойся и заповеди его соблюди, той ест воистинну совершенный человек» [1, с. 26].

Одна з філолофсько-педагогічних заслуг Ф. Скорини полягає в тому, що він досить прогресивно для свого часу розв'язав проблему щодо поєднання інтересів суспільства й особистості відповідно до традицій народної педагогіки, які збігаються з положеннями християнської етики. Саме такий підхід Ф. Скорини до осмислення моральних підвалин суспільного буття вирізняв його на фоні західноєвропейського індивідуалізму. При цьому він підкреслював, що моральне виховання повинно мати своєю метою становлення діяльнісно-активної особистості. Будь-яка духовність, яка не виявляється в реальних практичних справах, нічого не варта, і Ф. Скорина погоджується із християнською заповіддю: «Вера бо без дел мертва ест» [1, с. 105]. Морально досконала людина в його розумінні – це така, яка з повагою та прихильністю ставиться до простих людей і надає їм різну допомогу для полегшення їхнього важкого становища. На відміну від аристократизму західноєвропейських гуманістів, Ф. Скорина постійно звертає увагу на простих людей. Словами пророка він попереджає, що «богати, обидяще убогих, примут отмщение» [2, с. 194].

Першооснови християнського віровчення у поєднанні з досвідом народної педагогіки підштовхнули Ф. Скорину вивести на одне з провідних місць таку морально-духовну якість, як людинолюбство. При обґрунтуванні цієї якості мислитель за точку відліку обрав біблійну заповідь: «Возлюбиши ближнего своего, яко сам себе» [1, с. 62]. Але відповідно до гуманістичної спрямованості епохи Ф. Скорина настільки розширив сферу цього постулату, що в нього він поширюється не лише на християнина, але навіть на іновірців. Першодрукар вчив: «...каждый христианин наиболее любовь ко всем да соблюдает, еже ест совершенна над все иные дарования, без нея же ничто prospешно ест» [1, с. 112]. Він розумів, що почуття любові до всіх людей не може існувати без любові до свого народу, до своєї батьківщини. Патріотизм – одна з основних моральних якостей у змісті морального виховання вітчизняної педагогічної думки, і йому надавалося тут значно більша увага, ніж в інших європейських країнах. Скоринознавці стверджують, що саме поняття «вітчизна», як філолофсько-етична та виховна категорія, було введено в суспільну та педагогічну думку східнослов'янського регіону саме першодрукарем.

Етико-педагогічні ідеї корифея пізнього періоду Відродження у Східній Європі знаходили широкий відгук як у нього на батьківщині, так і за її межами. Та й у наступні епохи вони були затребувані багатьма поколіннями в їхньому прагненні до виховання більш досконалої організації життя, у досягненні високих етичних ідеалів у вихованні особистості.

У подальшому ми продовжимо вивчати творчість Ф. Скорини на предмет аналізу його філософсько-етичних поглядів на різні аспекти формування виховного ідеалу людини як основи оновленої педагогічної доктрини Нового часу.

Список використаних джерел

1. Скарына Ф. Творы: Прадмовы, сказанні, пасляслоўі. акафісты, пасхалія. Минск: Павука і тэхніка, 1990.
2. Падокшын С. А. Філасофская думка эпохі Адраджэння у Беларусі Ад Францыска Скарыны да Сімяона Полацкага. Минск, 1990.

Бірюк Людмила Яківна,

*д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

П'ЯТЬ ГНУЧКИХ УМІНЬ, ЗАТРЕБУВАНИХ ЛЮДИНОЮ МАЙБУТНЬОГО

Дослідники наголошують про те, що до 2040 року через роботизацію зникнуть майже 50 % професій, що є на сьогодні. Першочергово роботи замінять людей, які займаються монотонною ручною працею: робітників, прибиральників, кур'єрів, бухгалтерів, юристів.

Найменше автоматизація торкнеться фахівців галузей, пов'язаних із соціальною взаємодією та креативом (педагоги, лікарі, фахівців з HR). Однак і набуття зазначених вище професій у ЗВО

має передбачати формування не лише суто професійних здатностей (hard skills), що відійдуть на другий план, а перевагу надавати формуванню гнучких умінь (soft skills): критичне та аналітичне мислення, креативність, активне стратегічне самонавчання, здатність до лідерського та соціального впливу, комплексне бачення та здатність знаходити вирішення складних задач.

Окрім невідворотності технологічного тренду, на зміну карти професій майбутнього суттєво вплинуть і соціальні процеси: глобалізація, зміна моделей управління у бізнесі, зростання конкуренції, екологізація способу життя, продовження середньої тривалості життя людини тощо. Нові професії передбачатимуть досконале володіння гнучкими вміннями та одночасно кількома професійними компетентностями, оскільки з'являтимуться на їх перетині: сیتی-фермер, інфостиліст, сієнсе-митець, медіаполіцейський, урбаніст-еколог, проєктувальник особистої безпеки.

Тому майбутнім фахівцям доведеться розвиватися одночасно в кількох академічних напрямках та постійно вдосконалюватися. А для конкуренції з роботами – розвивати гнучкі метауміння, недоступні машинам. Дослідниками вже визначено основні п'ять гнучких здатностей: комунікація та емпатія, навчання протягом життя; неупередженість висновків на основі аналізу (критичне мислення); постійне й оригінальним способом продукування нових ідей для вирішення конкретних проблем (креативне мислення); емоційний інтелект як новий вид лідерства.

На даний момент успіх сучасного фахівця багато в чому залежить від його комунікативних здібностей. За даними дослідження, значущості різних soft skills можемо констатувати, що 79 % респондентів відзначають, що комунікативні вміння є найважливішою якістю кандидатів на вакантну посаду. Також молоді надзвичайно важливо усвідомити, що в наш час освіта і розвиток – безперервний процес, і важливо мати сформовану якість – здатність навчатися протягом життя, адже ми живемо у швидкозмінному світі, і неможливо раз і назавжди чогось навчитися. Критичне мислення – якість, що допомагає вміти почути протилежну точку зору, вміти абстрагуватися від свого попереднього досвіду, ставити під сумнів вхідну інформацію й власні переконання чи запропоновану до вивчення догму. Креативне мислення – якість, що допомагає реалізувати ідею або задум на практиці оригінальним способом. Це мислення «поза шаблонами». Кожна особистість має право на свободу вибору, на помилку та можливість зробити щось по-іншому, в інший спосіб і на свій розсуд, право спробувати себе у чомусь новому.

У цілому необхідно відзначити, що розвиток гнучких навичок – особиста справа кожної людини, і тільки від свідомості самої людини залежить, якою мірою її особисті якості допоможуть зробити успішну кар'єру в майбутньому. А ми – викладачі – можемо та повинні всіляко сприяти розвитку soft skills майбутніх учителів, адже це обов'язково допоможе їм піднятися на високу сходинку професійної та соціальної аске.

Список використаних джерел

1. Коваль К. О. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015. № 2. С 162–167.
2. Наход С. А. Значущість soft skills для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. . 2018. Серія 5. Вип. 63. С. 132.
3. Soft skills: універсальні навички європейського півня. URL: <https://studway.com.ua/soft-srills/>

Бондаренко Микола Іванович,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОЄКТУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Підготовка майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю в різні періоди здійснювалась із застосуванням властивих для кожного періоду засобів навчання та методик, однак досі не знайшли свого наукового обґрунтування сучасні комп'ютерні технології та програмні засоби

для комп'ютерного проектування у їх підготовці. Розвиток технічних наук та комп'ютерних технологій потребує перегляду теоретичних, методичних, організаційних засад підготовки майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю.

Потреба в удосконаленні та розвитку методичної системи технічної підготовки майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю в аспекті оволодіння комп'ютерним проектуванням з метою формування в них готовності до професійної діяльності на якісно новому рівні набуває все більшої актуальності.

Для її вирішення необхідно здійснювати оновлення технології навчання технічних дисциплін, спрямовувати викладачів на переорієнтування діяльності від інформаційної до організаційної, спрямованої на управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, у тому числі й самостійною, від загальнонаукової до професійно орієнтованої методики навчання.

Як показало проведене нами попереднє дослідження, понад 60 % майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю виявилися недостатньо підготовленими до створення і використання технологій нового покоління, не продемонстрували необхідних навичок застосування сучасних програмних засобів, умінь комп'ютерного проектування.

Такий стан справ зумовлений відставанням підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей від стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема недосконалістю наявних методик технічної підготовки майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю до оволодіння комп'ютерним проектуванням, хоча підготовка фахівців у галузі вищої педагогічної освіти досліджувалась багатоаспектно.

Сьогодні залишилися нерозв'язаними такі науково-методичні проблеми: забезпечення взаємозв'язку фундаментальності й професійної спрямованості навчання технічних дисциплін; модернізація технічної освіти на основі сучасних підходів до навчання; створення технологічних систем забезпечення сформованості таких якостей майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю, як знання, вміння, переконання, компетенції; становлення основних напрямів, принципів, показників і критеріїв інтенсифікації навчання студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; визначення місця і ролі дистанційних технологій навчання в підготовці майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю.

Це потребує оновлення змісту технічних дисциплін на основі вивчення сучасного рівня розвитку науки і техніки, потреб практики, врахування суспільних вимог до інженерно-педагогічних фахівців; формування пропедевтичної основи курсів технічних дисциплін у поєднанні з професійною спрямованістю; розроблення методики навчання технічних дисциплін в умовах застосування сучасних інформаційних та педагогічних технологій.

У системі підготовки майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю зазначені чинники відіграють важливу роль, адже технічні дисципліни закладають фундамент їх компетентності, конкурентоспроможності та професіоналізму.

Для досягнення високої компетентності майбутніх інженерно-педагогічних фахівців будівельного профілю потрібне забезпечення тісного взаємозв'язку набутих ними фундаментальних і професійних знань, навичок та вмінь. На нашу думку, у навчанні технічних дисциплін слід оптимально поєднувати глибину розгляду загальних фундаментальних питань з необхідною широтою охоплення характеристик та можливостей сучасних інформаційних технологій, включаючи останні досягнення науки і використання їх у професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко М. І., Чорноплат І. О. Інформаційна компетентність як складова формування фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2018. Випуск 2 (37). Том 1. С. 75-81.
2. Чорноплат І. О. Сучасні підходи до використання інформаційно - комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів будівельного профілю. *Молодь і ринок* Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка. 2017. №6 (149). С. 157–161.

Бурчак Ліана Володимирівна,
канд. пед. наук, доц. кафедри біології та основ сільського господарства
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування освіти в Україні сьогодні диктує умови для всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства, виховання відповідальних громадян, збагачення їхнього інтелектуального, творчого та культурного потенціалу, створення шляхів якісного процесу викладання у закладах вищої освіти.

Забезпечити реалізацію означених стратегічних завдань спроможний педагог, який має ґрунтовні інтегровані природничі знання, може здійснювати ефективну педагогічну взаємодію з учнями, володіє розвинутими вміннями й навичками науково-дослідної роботи та ефективно використовує інноваційні педагогічні технології.

Для забезпечення якісної освіти учнів необхідно вдосконалити підготовку майбутніх учителів у закладах вищої освіти. Особливої уваги в цьому плані набуває виокремлення педагогічних умов для забезпечення цього процесу.

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів біології стала об'єктом дослідження таких учених як: С. Бахарєва, Т. Бондаренко, С. Генкал, С. Горова, Н. Граматик, Н. Грицай, С. Іванова, Т. Іванова, І. Коренева, Я. Логвінова, Н. Новикова, В. Оніпко, О. Пташенчук, С. Рудишин, Л. Сухорукова, А. Степанюк, М. Хроленко, Н. Чайченко та ін.

Погоджуючись із дослідницею Н. Граматик, професійну підготовку сучасного вчителя біології необхідно розглядати у площині набуття загальних і предметних знань, що становлять теоретичну основу майбутньої професійної діяльності та реалізації студентоцентризованих заходів, спрямованих на саморозвиток особистості, що дозволяє в гармонійному поєднанні вдосконалити підготовку вчителя в контексті інновацій шкільної освіти [1, с.78].

Наше педагогічне дослідження спрямоване на виявлення педагогічних умов, що дозволять, на нашу думку, ефективно побудувати освітній процес і забезпечити професійну підготовку майбутнього вчителя біології в умовах Нової української школи.

Послугуючись аналізом наукових праць дослідників, зазначимо, що існують різні підходи до трактування поняття «педагогічна умова». Так, О. Пехота та А. Старєва у своїй монографії розглядають педагогічну умову як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися або суб'єктивно створені й необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети [2, с. 153].

Нам імпонує підхід Є. Хрикова, який педагогічні умови розглядає як продукт діяльності педагога, а отже, їх об'єктивне походження у педагогічній практиці [3, с. 12].

Ураховуючи вищесказане, поняття «педагогічні умови підготовки майбутніх учителів біології» розуміємо як обставини, фактори, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх учителів біології та спрямовані на формування у них готовності до педагогічної взаємодії у професійній діяльності.

Виділяють різноманітні групи педагогічних умов, що сприяють професійній підготовці майбутніх учителів. Узагальнюючи наукові здобутки щодо окресленої проблеми, виділяємо такі педагогічні умови підготовки майбутніх учителів біології в умовах Нової української школи:

1.*Формування позитивної мотивації здобувачів до педагогічної взаємодії.* Виходимо з того, що між мотивацією та підготовкою майбутнього вчителя існує пряма залежність, адже вмотивований учитель бере на себе відповідальність, проявляє наполегливість у досягненні мети, приймає нестандартні рішення тощо.

2.*Створення сприятливого середовища,* зорієнтованого на професійну підготовку майбутнього вчителя біології в умовах Нової української школи. Йдеться про добір найбільш ефективних форм, методів, засобів, прийомів для реалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя, розкриття його можливостей, мислення тощо.

3. *Теоретичний і практичний супровід* професійної підготовки майбутніх учителів. Орієнтир спрямовано на ті зміни, що відбуваються в освітньому середовищі, враховуючи положення Нової української школи.

4. *Потреба в саморозвитку та самореалізації*. Виконання цієї умови передбачає впевненість майбутніх учителів у собі, здатність до самореалізації, вміння постійно вдосконалюватися, враховувати інновації тощо.

Вважаємо, що виокремлені педагогічні умови забезпечать ефективний процес професійної підготовки майбутніх учителів біології в умовах Нової української школи, сприятимуть конкурентоздатності педагога та реалізації його потенціалу в професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Граматик Н. Професійна підготовка майбутнього вчителя біології: базові теорії природничо-наукового дискурсу. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. С. 76-82.

2. Пехота О., Старєва А. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія. Миколаїв : Іліон. 2007. 272 с.

3. Хриков Є.М. Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С.11 – 15.

Бурчак Станіслав Олександрович,

д-р пед. наук, доц., доц. кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ринок праці сучасності, умови професійної діяльності в Новій українській школі, вимоги інклюзивної освіти, STEM-освіти висувають серйозні вимоги не лише до фахової підготовки майбутніх освітян, а й до рівня їхнього особистісного розвитку. У зв'язку із цим педагогічні заклади вищої освіти дуже активно приділяють увагу разом із професійним становленням здобувачів вищої освіти сприянню їх естетичного, культурного виховання, організації дозвілля майбутніх фахівців [4]. Протягом останніх десятиліть зарубіжними й вітчизняними науковцями розглядалися питання щодо різних аспектів позааудиторної освітньої діяльності здобувачів. Різні аспекти проблеми організації позааудиторної освітньої діяльності здобувачів розглядали С. Балагініна, А. Дьоміна, С. Дружилов, В. Євдокимов, Л. Зеліско, Н. Козліковська, К. Кузнецова, Є. Кучеренко, І. Ляшенко, М. Мізюк, Л. Онучак, О. Романовський, І. Слободянюк, Л. Смерчак, Н. Шевченко, Н. Ярощук та ін.

Аналіз праць указаних науковців показав, що позааудиторна робота майбутніх фахівців є одним з ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх учителів, що і є дієвим засобом формування готовності здобувачів вищої педагогічної освіти до творчої професійної діяльності в умовах Нової української школи, інклюзивної і STEM-освіти тощо.

Тому метою дослідження стало з'ясування сутності й місця позааудиторної роботи здобувачів вищої освіти в процесі розвитку їхньої творчості в умовах педагогічного університету.

На сторінках педагогічного словника вказаний феномен представлено як «...спеціально організовані й цілеспрямовані позааудиторні заняття та система пізнавальних і виховних заходів, метою яких є поглиблення та розширення знань, отриманих в умовах освітнього процесу, формування творчих здібностей, наукових інтересів, різноманітних умінь і навичок» [3]. Нам імпонує визначення позааудиторної роботи, сформульоване І. Дичківською, яка розглядає її як самостійну роботу майбутніх педагогів, що виступає «...лабораторією творчого мислення, де майбутні освітяни можуть найбільш повно проявити свою самостійність, реалізувати власні навички, що отримали на аудиторних заняттях» [2].

У процесі реалізації авторської моделі системи розвитку творчості майбутніх учителів математики розуміємо позааудиторну роботу здобувачів-математиків як особливу форму

організації життя майбутніх педагогів, що відбувається в позанавчальний час з метою забезпечення змістовного, активного і корисного відпочинку, задоволення різноманітних інтересів здобувачів, поглиблення і розширення їхніх знань, умінь і навичок, розвитку інтелектуальних, творчих здібностей, самоорганізації, самонавчання тощо.

Погоджуємося з О. Демченко, яка у своїх наукових працях виділяє такі різновиди позааудиторної роботи здобувачів, що є актуальними в рамках нашого дослідження: *індивідуальна, групова, фронтальна (масова)* [1].

Розглянемо форми позааудиторної роботи майбутніх учителів математики, спрямовані не лише на підготовку до діяльності в аудиторії, а і на ефективне використання вільного часу майбутніх учителів математики, на розвиток їхньої творчості.

Органи самоврядування здобувачів. Самоврядування здобувачів вищої освіти діє на рівні груп, факультетів, гуртожитків, студентських містечок та закладів вищої освіти. На нашу думку, залучення майбутніх учителів математики до участі в організації позааудиторної діяльності, зокрема в органах самоврядування здобувачів, слугує своєрідною школою здобуття самостійності, розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього педагога, вміння досягати поставлених цілей, сприяє формуванню в майбутніх освітян лідерських якостей, впевненості в собі, активної життєвої позиції, навичок керівництва колективом, роботи в команді тощо.

Гуртки, клуби, студії за інтересами. Головна мета гуртків, клубів, студій за інтересами: задоволення культурних, творчих потреб майбутніх учителів математики в розвитку культури, підтримки творчості, творчої ініціативи, організації дозвілля здобувачів тощо. Основні функції гуртків, клубів, студій за інтересами: культурно-творча, виховна, пізнавальна, розважальна, методична.

Агенція соціальних проєктів є об'єднанням здобувачів, аспірантів, викладачів, створеним на добровільних засадах. Учасники такого об'єднання займаються ініціюванням та організацією різноманітних соціальних проєктів, організацією співпраці з державними органами влади, приватними підприємцями й компаніями, некомерційними організаціями України. Експериментальна діяльність переконує, що участь майбутніх освітян в агенції соціальних проєктів сприяє формуванню навичок роботи в колективі (як команді), активної громадянської позиції, лідерських якостей, комунікативних умінь, креативного й творчого мислення.

Наукове товариство здобувачів є компонентним складником діяльності педагогічних закладів вищої освіти й сприяє поліпшенню професійної підготовки майбутніх учителів математики, виявленню серед них обдарованих здобувачів. Участь майбутніх учителів математики в науковому товаристві здобувачів університету сприяє розвитку їхнього наукового й творчого потенціалу, пошуку наукових інтересів і проблем, виділенню нових наукових гіпотез, формуванню індивідуального стилю написання статей і тез тощо.

Спортивні клуби, секції також є однією із форм організації позааудиторної роботи майбутніх учителів математики. Спортивні секції сприяють формуванню здорового способу життя молоді, формуванню таких рис особистості, як відповідальність, дисциплінованість, терпіння, обов'язковість, що є необхідною умовою становлення професійної особистості майбутніх освітян.

Майстер-клас є формою передавання знань та вмінь, що використовується в професійній діяльності фахівців творчих професій (професіонал ділиться зі своїми учнями особливостями й секретами власної творчої діяльності), тому така форма позааудиторної діяльності обрана нами для використання в рамках реалізації моделі системи розвитку творчості майбутніх учителів математики.

Волонтерська діяльність є компонентом діяльності в будь-якому суспільстві. Окреслений різновид діяльності набуває різноманітних форм: від звичайних форм допомоги до спільних, системних дій під час різноманітних криз. Участь у волонтерському русі молоді надає їй можливості самореалізації, саморозвитку, з одного боку, відчувати себе причетним до участі у справах держави – з іншого.

Творча лабораторія. Більшість досвідчених педагогів говорить, що творча лабораторія педагога – це все їхнє життя, де поєднуються робота з різноманітними джерелами інформації, пошук новин з рубрики «передовий педагогічний досвід» тощо. У кожного здобувача вищої педагогічної

освіти в перспективі буде особиста творча лабораторія, а розпочати її діяльність він може ще під час навчання в університеті.

Аналіз використання указаних вище форм позааудиторної роботи майбутніх учителів математики в процесі розвитку їхньої творчості показав, що частина їх має розважальний характер, а частина спрямована на формування і розвиток професійних знань, умінь і навичок. Але всі вони, як підтвердила експериментальна частина дослідження, тією чи іншою мірою сприяють розвитку творчості майбутніх учителів математики в процесі фахової підготовки. Організована в загальній системі розвитку творчості майбутніх учителів математики позааудиторна діяльність сприяє розвитку інтелектуальних, творчих здібностей здобувачів вищої освіти, має значний вплив на розвиток їхнього творчого потенціалу, критичного, логічного і творчого мислення, пізнавальних і творчих здібностей.

Список використаних джерел

1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*. 2006. № 5. С. 68–70.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 351 с.
3. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. 456 с.

Бутенко Галина Олександрівна,

канд. наук з фіз. виховання і спорту,

доц., доц. кафедри теорії і методики фізичного виховання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Сучасні умови розвитку цивілізації вимагають нових підходів щодо вищої освіти – вона повинна бути відкритою та спрямованою на вирішення багатьох економічних, екологічних, політичних проблем людства. Освітні та наукові системи України мають недостатньо відкритий простір для професійної підготовки майбутніх фахівців та недостатню розвиненість міжнародного вектора своєї діяльності, у зв'язку із чим вища освіта України втрачає свої позиції в рейтингу потенційних вступників, коли дедалі більше молодих українців мають бажання здобувати вищу освіту за кордоном. Таким чином, є потреба у якісно іншій освіті в Україні [2].

Окреслені основні характеристики сучасної освіти. Насамперед це її інноваційна спрямованість, проявами якої є швидка зміна освітніх технологій, прискорення науково-технічного прогресу, зрушення в системі життєвих цінностей, мислення людей та, відповідно, освітніх цілей. Означене положення безпосередньо впливає на формулювання нових вимог щодо змісту та якості підготовки майбутніх фахівців [5, с. 52–53]. Отже, змінюється й основна функція вищої освіти – вона стає адаптивною, тобто вища школа має швидко адаптуватися до швидких змін у життєвому просторі та готувати майбутніх фахівців до викликів інформаційного суспільства [7].

Система фізичної культури також стоїть на зламі традиційної освіти у даній галузі, де відбувається перехід від обов'язкового розвитку фізичних якостей та певних рухових умінь й навичок до усвідомлення та створення особистістю різноманітних духовних цінностей фізичної культури відповідно до свідомого збагачення власного рухового досвіду [9, с. 102]. При цьому зростання ролі фізкультурної освіти фахівця веде до виконання вчителем поряд із традиційними функціями таких, як виховання, навчання, допомога в розвитку, робота з батьками, оцінка тощо, таких найсучасніших професійних функцій педагога, як організація соціокультурного середовища, організація змістової та професійної сторін освіти тощо [4, с. 56].

Мета: визначити сучасні тенденції та особливості підготовки майбутніх фахівців фізкультурної та рекреаційно-оздоровчої діяльності.

Результати. З метою підвищення ефективності підготовки конкурентоздатного фахівця з

фізичного виховання і спорту, який має знання та навички щодо організації рекреаційно-оздоровчої діяльності з різними групами населення, необхідно вирішити низку суперечностей, а саме: наявність проявів суб'єктивної позиції студентів у освітньому процесі і недостатнє використання педагогічних технологій, що розвивають особистість та забезпечують її становлення; необхідність підвищення рівня освіченості майбутніх фахівців та недостатня їх готовність до досягання широкого ціннісного змісту фізичної культури; наявність природної студентської активності та недостатній прояв її в опануванні практичної діяльності у сфері фізичної культури [3, с. 14].

Сучасна система підготовки фахівців з фізичного виховання також вимагає від професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти ґрунтовного переосмислення призначення фізкультурної освіти. Тобто вирішення проблеми модернізації вищої фізкультурної освіти залежить від готовності й здатності викладачів здійснити цей перехід до нового сприйняття навчання як процесу професійного становлення та розвитку особистості кожного студента, що передбачає усвідомлення власної відповідальності за процес професійного самовдосконалення, його проєктування, здійснення, корегування та регулювання [8, с. 443–444].

В українському сегменті ринку останнім часом виникла стійка потреба в підготовці кадрів сфери фізичної рекреації на тлі стійкого дефіциту саме цих фахівців. Існують об'єктивні фактори щодо цього положення, а саме: недостатність послуг порівняно з потребами населення, обмежена рухова активність різних груп населення, недостатня престижність цієї професії, неефективна система підготовки фахівців [1, с. 221–222].

З метою вдосконалення процесу підготовки кадрів сфери фізичного виховання, які в подальшій професійній діяльності могли б успішно виконувати рекреаційно-оздоровчу діяльність, необхідно дотримуватися таких умов [6, с. 136–137]: реалізація означеного процесу повинна відбуватися на позиціях позитивного історичного досвіду українців, національної культури, здоров'язбережувальних традицій; цей процес повинен ґрунтуватися на національних, загальнолюдських та природовідповідних принципах; його основою повинна бути готовність майбутнього фахівця до роботи з різними категоріями людей; зміст процесу підготовки кадрів має відображати найкращі світові та європейські зразки задля розширення рамок української системи фізичного виховання; використання найновіших засобів навчання; інформатизація процесу формування та становлення особистості майбутнього фахівця; процес повинен відбуватися на основі узгодження взаємодії між учасниками різних сфер життєдіяльності суспільства.

Висновки. Система фізкультурної освіти у сфері рекреаційно-оздоровчої діяльності має базуватися на реальних потенційних ресурсах та орієнтуватися на загальну стратегію реформування із урахуванням національних інтересів України.

Список використаних джерел

1. Андрєєва О. В. Фізична рекреація: монографія. Київ: НВП Поліграфсервіс, 2014. 244 с.
2. Батечко Н. Методологія освітології: синергетичний аспект. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1/2. С. 1–13.
3. Войнар Ю., Новарецький Д., Глазирін І. Розвиток та сучасні тенденції системи підготовки фахівців з фізичної культури в умовах євроінтеграції: монографія. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2005. 184 с.
4. Мартиненко В. В. Безперервна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту. *Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. Серія: Педагогіка*. Миколаїв, 2009. № 99;112. С. 111–115.
5. Пономарьов О., Квасник О. Філософські аспекти якості освіти. *Філософські та антропологічні парадигми сучасної освіти: теорія і практика управління соціальними системами*. 2017. № 2. С. 49–58.
6. Проценко У. М. Удосконалення сучасної української системи фізкультурної освіти: прогнози і перспективи. *Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини*. Львів, 2013. № 17; 4. С. 134–138.
7. Садрицкая С. В. Мотивация вступления в ВУЗ украинских студентов: тенденции последних лет. *Socioprosp*. 2010. № 1. С. 56–60.
8. Степанченко Н. І. Структурні аспекти проблеми професійної компетентності особистості вчителя фізичного виховання. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 2015. № 129 (2). С. 255–259.

9. Шамардіна Г. Теорія концепції освітньої сфери фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. пр. Харків, 2003. № 15. С. 101–106.

Бутова Віра Олександрівна,

канд. пед. наук, ст. викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Існує декілька актуальних підходів до навчання студентів іноземних мов, які довели свою ефективність при раціональному їх використанні [4]. Вивчення мови з використанням *підходу на основі завдань* виникає внаслідок розвитку когнітивної теорії, що виникла з уявлень про декларативні і процесуальні знання і вивчення когнітивних процесів, таких як пам'ять, увага та пригадування. Він також ураховує досягнення психолінгвістичних досліджень та двомовності. Такий підхід зосереджений на процесі навчання, а не кінцевому результаті, у ньому надається велике значення методології, учню та розробленню процедур уроку, він заснований на завданнях і може бути визначений як такий, де студент застосовує свою комунікативну компетенцію для виконання дібраних для нього завдань. З іншого боку, завдання – це процедура або набір процедур, які можуть зайняти один або кілька уроків – вони мають початок і висновок – і можуть бути орієнтовані на спілкування (комунікативні завдання) або на навчання (лінгвістичні правила), які дозволяють учням брати участь у попередніх завданнях [6]. Вони передбачають діяльність з вирішення проблем з одним або з кількома рішеннями (закритими) або завдання відкритого типу, беручи за відправну точку конкретну соціолінгвістичну автентичну ситуацію (наприклад, Shopping) і включають такі процеси, як перелік, сортування, ранжування, упорядкування, заповнення пробілів тощо. Прикладами завдань можуть бути: ходити по магазинах, скласти чиєсь генеалогічне дерево або розгадування загадки та ін.

Лексичний підхід відрізняється від інших методів своєю зацікавленістю в характері лексики. Зокрема, він розглядає групу до восьми слів, тобто лексичний фрагмент (також називається лексичним словосполученням, композитом, шаблоною фразою, або шаблонним виразом) як ідеальну одиницю, яка може бути використана для вивчення мови. Елементи навчального процесу, в яких розглядається лексичний фрагмент як центральний елемент, виявляються результативними на підтвердження положення, що лексику та граматику неможливо легко роз'єднати. Лексичний підхід можна підсумувати кількома словами: мова складається не з традиційної граматики та лексики, а часто з кількох слів, зібраної мозаїки. Існує вираз, що мова складається з граматичної лексики, а не лексикалізованої граматики. Якщо раніше граматика вважалася організованою структурою, а лексика – довільною, тепер навпаки: лексичні одиниці відносно фіксовані й уживаються в передбачуваних ситуацій, тоді як граматику можна маніпулювати в більш креативних і нових варіантах. Наступним аспектом є потреба більшого вдосконалення лексикологічної теорії при відведенні допоміжної ролі граматиці для покращення вільного мовлення за принципом автоматизму [3].

Педагогічна діяльність, яка впливає з *теорії різних видів інтелекту*, гарантує, що студенти відчують себе більш активними та залученими до вивчення мови, що підвищує їхню мотивацію та інтерес, підкреслюючи їхні приховані в іншому випадку сильні сторони та підвищити їхню готовність ризикувати та пробувати нові процеси мислення шляхом введення через інтенсивне читання та аудіювання, але завжди в поєднанні з прямим підходом до навчання лексики [5].

Кооперативне навчання – це підхід, за допомогою якого учні працюють разом у структурованій формі групи для досягнення спільних цілей. Він спрямований на розвиток співпраці, а не конкуренції. Успіх кожної людини пов'язаний з успіхом кожного іншого члена – і розвитку навички критичного мислення. Таким чином, учні є безпосередніми та активними учасниками процесу навчання, повинні працювати разом з іншими учасниками групи над запропонованими вчителем завданнями, і повинні навчитися контролювати й оцінювати власне навчання. Ролі

вчителя також різко змінюються порівняно з традиційною організацією навчального процесу: він менше говорить, діє як фасилітатор навчання і відповідає за створення високоструктурованого і добре організованого навчального середовища, яке сприяє успішному груповому навчанню [2].

Викладання на основі змісту – це підхід до навчання мови, який поєднує навчання мови з навчанням у певній змістовій сфері. Таким чином, увага зосереджена на значенні змісту, що викладається, тоді як вивчення мови є побічним продуктом такого зосередження на значенні. Іноземна або друга мова використовується як засіб навчання; як засіб, за допомогою якого студентами опановується зміст предмета. Він базується на передумовах, що люди успішніше вивчають мови, коли вони займаються значущою діяльністю і коли інформація про неї розглядається як цікаве, корисне і веде до бажаної мети [1]. Навчання на основі змісту також відповідає потребам студентів і спирається на їхній попередній досвід, поєднуючи його з новою інформацією. Таке навчання передбачає виконання певної діяльності, що передбачає активну роль з боку студентів. Обов'язки вчителя не менш важливі: викладачі не повинні володіти лише іноземною або другою мовою, але також повинні володіти знаннями з низки предметів, що включені в навчання іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Alameda Hernández A. Content-based language teaching: some practical issues, in GRETA. *Revista para Profesores de Inglés*, 2002. 10, 2. P. 37–40.
2. Chafe A. Cooperative learning and the second language classroom. 1998. URL: <http://www.cdli.ca/~achafe/cooplant.html>
3. Lewis M. The lexical approach. The state of ELT and a way forward. Hove: Language teaching publications, 1993.
4. Richards J. C., Rodgers T.S. Approaches and methods in language teaching: A description and analysis. Cambridge: Cambridge University Press. 1986/2001.
5. Tanner R. Teaching intelligently. *English teaching professional*, 2001. 20. P. 40–41.
6. Willis D., Willis J. Task-based language learning / Carter R., Nunan D. (eds.) *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. P. 173–179.

Васенок Тетяна Михайлівна,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ П (ПТ) ТА ФП ОСВІТИ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Реалізація завдань сьогодення з підвищення якості навчання здобувачів освіти та її відповідності стандартам і запитам ринку праці, з одного боку, з підвищення якості одягу і розширення асортименту виробів, з другого, багато в чому визначається якістю підготовки фахівців легкої промисловості. Підготовка майбутніх фахівців швейної галузі обумовлена рівнем кваліфікації викладачів, оновленням змістом навчального матеріалу, використанням найсучасніших технологій і розробок у швейній та педагогічній галузях.

Механізм формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх фахівців галузі сьогодні зовсім інший, ніж у попередніх поколінь. Час потребує нового переосмислення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, і педагогів закладів П (ПТ) та ФП освіти у тому числі.

Проблема підготовки висококваліфікованих фахівців усіх етапів виробництва товарів масового попиту в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства розглядається у багатьох дослідженнях.

Дослідженням професійної підготовки майбутніх фахівців займалися Н. Алік, В. Безрукова, Т. Дев'ятьярова, Е. Ільїна, Е. Зебра, О. Кириченко, О. Коваленко, О. Марущак, В. Радкевич,

Л. Тархан, Е. Ткаченко, Е. Шматко та ін. У дослідженнях розглядалися різні аспекти професійно-технічної та інженерно-педагогічної освіти, вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, у тому числі фахівців швейної галузі.

Особливе місце у професійній підготовці здобувачів освіти займає підготовка до проєктної діяльності. Підготовкою фахівців із залученням до проєктної діяльності займалися М. Бондаренко, О. Дубасенюк, С. Ізбаш, Л. Кондратова, І. Кольцовська, Л. Лісіна, В. Шеховцова, Г. Шкільова та ін.

Професійна діяльність майбутніх фахівців швейної галузі різних кваліфікацій тісно пов'язана з інженерною діяльністю.

Інженерна діяльність фахівця, як відомо, пов'язана з проєктуванням. Інженерна діяльність фахівця швейної галузі пов'язана з проєктуванням швейних виробів.

Значну увагу підготовці фахівців швейної галузі із залученням до проєктної діяльності приділяли такі дослідники, як Л. Агошков, Є. Коблякова, М. Колосніченко, Г. Кононенко, К. Процик, А. Славінська, А. Сушан, В. Щербань та ін.

Зростання обсягу проєктних робіт в умовах сучасного ринку особливо гостро ставить завдання скорочення термінів і підвищення якості процесу проєктування. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є комплексна комп'ютеризація та автоматизація процесів підготовки виробництва і впровадження систем автоматизованого проєктування (САПР).

Вимоги сьогодення до освітан пояснюються тим, що провідні швейні підприємства вже оснащені системами автоматизованого проєктування, а середні та малі підприємства перебувають на стадії впровадження або вибору системи САПР. Отже, більшість майбутніх фахівців швейної галузі працюватимуть на підприємствах, оснащених САПР. Відповідно, майбутні педагоги закладів П (ПТ) та ФП освіти швейного профілю мають не тільки орієнтуватися в основних теоретичних питаннях використання комп'ютерних технологій, але і вміти застосовувати їх на практиці під час проєктування та виготовлення одягу.

Для освітніх закладів, у яких відбувається професійна підготовка майбутніх фахівців швейної галузі, придбання одного або кількох видів САПР для навчально-виробничого процесу є неможливим через велику вартість. Це негативно впливає на стан підготовки сучасного здобувача освіти будь-якого рівня.

Кілька років тому нами була здійснена спроба автоматизувати процес проєктування жіночого плечового виробу. В основу розробки було покладено розроблену нами безрозрахункову методику конструювання. Розробка базової конструкції одягу в автоматизованому режимі значно полегшила, спростила та прискорила процес проєктування швейного виробу.

З метою якнайповнішого задоволення вимог споживачів в одязі, підвищення якості виконання проєктних робіт перспективним стає впровадження до освітнього процесу підготовки майбутніх педагогів закладів П (ПТ) та ФП освіти швейного профілю доступних САПРО.

Ознайомлення майбутніх фахівців швейної галузі з найсучаснішими комп'ютерними технологіями варто розпочинати з найпростіших автоматизованих процесів проєктування одягу. Подальше ознайомлення і застосування САПРО на практиці під час проєктування та виготовлення одягу буде більш ефективним і результативним.

Список використаних джерел

1. Колосніченко М. В., Щербань В. Ю., Процик К. Л. Комп'ютерне проєктування одягу: навчальний посібник. Київ : «Освіта України», 2010. 236 с.
2. Сушан А. Т. Інженерне проєктування швейних виробів: навчальний посібник. Київ : Арістей, 2008. 172 с.

Василенко Ольга Олексіївна,
асистент кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Концептуальні засади реформування «Нова українська школа» та оновлення Державних освітніх стандартів зумовили необхідність максимального наближення змісту професійної підготовки фахівців до нових вимог і потреб освіти.

Державний стандарт базової середньої освіти (2020) визначає 11 ключових компетентностей, однією з яких є екологічна [1].

Технологічна освітня галузь має величезний потенціал щодо формування цієї компетентності учнів через проєктування, а саме розуміння екології проєкта, його впливу на навколишнє середовище.

У цьому контексті вагомим значення набуває проєктно-технологічна діяльність у змісті професійної підготовки як засіб формування екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Якість проєктно-технологічної підготовленості педагога є визначальним чинником ефективного оволодіння здобувачами загальної середньої освіти теоретичними та практичними знаннями, вміннями і навичками трудового навчання та технологій.

Для розуміння екологічних аспектів проєктно-технологічної діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій розглянемо етапи розроблення творчого проєкту. Їх виокремлюють чотири: організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний. Кожен етап проєктно-технологічної діяльності має свої підетапи або стадії виконання [2]. Наразі нас цікавить підетап екологічного обґрунтування (дослідження, аналіз).

Суспільство негативно впливає на природу багатьма шляхами, але ці два стосуються проєктної діяльності:

- використання компонентів навколишнього середовища в якості ресурсної бази виробництва, бо ми використовуємо матеріали при виготовленні будь-яких виробів;
- дія виробничої діяльності людей на навколишнє природне середовище (її забруднення), це стосується шляху виготовлення виробу та його утилізації.

Метою екологічного обґрунтування є встановлення впливу проєкту на навколишнє середовище, оцінювання всіх вигід і витрат від такого впливу та вживання необхідних заходів для пом'якшення чи запобігання екологічній шкоді під час реалізації проєкту.

Завдання екологічного аналізу полягає в тому, щоб визначити розмір шкоди, який може бути завданий навколишньому середовищу під час виконання проєкту, та засоби, необхідні для запобігання цій шкоді або пом'якшення її.

Аналіз методик організації проєктно-технологічної діяльності показав, що екологічне дослідження не всюди виокремлюється як повноцінний підетап, а поєднується з економічним. Також вважаємо, що незалежно від розміщення у структурі проєкту екологічне обґрунтування є більше підсумком того, що ми наскрізно розуміємо і аналізуємо протягом усього проєкту, адже навіть один із основних критеріїв вибору об'єкта проєктування – екологічність [2]. Під час усвідомлення проблемної сфери ми можемо віднайти екологічні варіації обраного виробу; добору матеріалів, використання знань і вмінь з матеріалознавства, методів виробництва для знаходження найбільш екологічної, гігієнічної сировини; добору технік та технологій – найраціональніші та чистіші. Наступне, що необхідно враховувати – термін експлуатації, він повинен бути якнайдовший, для цього слід дотримуватися всіх вимог, які висувуються до об'єкта проєктування (функціональності, ергономічності, технологічності, гігієнічності, естетичності тощо). І останнє – утилізація потребує врахування можливостей вторинної переробки (ресайклінгу) або нового життя (апсайклінгу).

Отже, найменше, що необхідно враховувати у процесі проєктно-технологічної діяльності – це наслідки впливу під час виготовлення, експлуатації та утилізації. Більш глибокий аналіз потребує

грунтовних знань з екології, безпеки життєдіяльності, екологічної політики та економіки. Тому тема є невичерпаною і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020р. № 898). URL: <https://m-n.g-v.ua/ua/-svita/zagalna-serednya-svita/derzhavni-standarti>

2. Курок В. П., Воїтелева Г. О. Наукові дослідження в підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій: навчальний посібник для студентів спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Глухів, 2018. 262 с.

Вишник Олена Олександрівна,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики початкової освіти

Глухівського НПУ імені О. Довженка

ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Процес підготовки фахівця спеціальності 013 Початкова освіта передбачає формування професійної комунікативної компетентності, що підвищуватиме його конкурентоспроможність і мобільність на ринку праці, здатність налагоджувати ділові фахові контакти.

Аналіз науково-методичних досліджень і практичного досвіду спонукає до пошуків нових підходів до формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти зазначеної спеціальності і до впровадження новаторських здобутків у процес навчання.

Ми тлумачимо поняття «комунікативна компетентність» як особистісний результат освітньої діяльності; практичний досвід успішного використання відповідних знань і вмінь у різних життєвих ситуаціях; здатність ефективно використовувати здобуті знання в мовно-мовленнєвій діяльності; як дієвість застосування здобутих знань і набутих умінь особистості відповідно до визначених освітніх стандартів.

Сучасні наукові дослідження засвідчують, що проблема використання інформаційних технологій у навчальному процесі розглядається в загальному контексті реформування системи освіти в Україні. Науковий пошук у цій сфері ведеться в різних напрямках.

На нашу думку, провідним аспектом дієвого формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів з використанням інформаційних технологій є зміна традиційної моделі навчання.

Упровадження інформаційних технологій у процес освіти у вищій школі дає змогу істотно змінити модель навчання. Традиційна модель навчання передбачає, що в центрі навчання викладач, а студенти відіграють пасивну роль, сутність навчання у такий спосіб – передавання конкретних знань і фактів, в основі початкової діяльності часто – змагання між студентами. У моделі навчання з використанням інформаційних технологій у центрі навчання опиняються студенти, залучені до активної комунікації, сутність навчання – опанувати вміння самостійно здобувати потрібні знання, розвивати вміння та навички, а в основу навчальної діяльності покладено співпрацю викладача та студента. Навчання із застосуванням інформаційних технологій – це надання максимально доступної навчальної інформації, яка б сприяла розкриттю творчих здібностей студента, давала поштовх до самостійної пізнавальної діяльності. Завдяки інформаційним технологіям відбувається також підвищення ефективності навчального процесу, оскільки він стає більш персоніфікованим.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С. Використання Інтернет-технологій у підготовці фахівців: аспект навчання в мережових спільнотах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. 2015. № 16 (23). С. 8–12.

Вишник Ольга Олександрівна,
*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського
НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У контексті освітніх реалій новий етап у розвитку шкільної освіти пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу щодо формування змісту та організації навчального процесу. Загальнотеоретичні основи компетентнісного підходу у вітчизняному освітньому просторі розглядають Н. Бібік, С. Гончаренко, І. Гушлевська, С. Клепко, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.

Результати досліджень науковців свідчать, що саме компетентнісно орієнтований підхід, його основні теоретичні позиції є найефективнішим підґрунтям для створення моделі оновленої сучасної національно зорієнтованої школи.

Компетентнісно орієнтований підхід вимагає від школи принципово нового бачення мети й завдань навчально-виховного процесу, чіткого окреслення функцій кожного структурного компонента шкільної системи щодо формування життєвих компетенцій школяра.

Однією з головних вимог, які ставляться до процесу відродження і зміцнення національної школи, є реалізація у навчанні і вихованні молодого покоління ідеї народності на основі регіональних національних традицій.

Орієнтуючи роботу на формування духовно багатой, гармонійно розвиненої мовленнєвої особистості, треба використовувати як духовну, так і матеріальну спадщину нашого народу в усій її різноманітності і жанрах. Цей факт зумовлює використання у навчально-виховному процесі народознавчого, краєзнавчого матеріалу.

Формування національно зорієнтованої мовної особистості учня в початковій школі передбачає: ознайомлення учнів з історією рідного народу та етнографічної групи; вивчення звичаїв, традицій і культури українців; пізнання символічних елементів народу (рослини, предмети праці, обереги тощо); опанування народної творчості про рідну мову; формування інтересу до народних ремесел і промислів у контексті моделювання дидактико-розвивального середовища; створення проблемних ситуацій у процесі вивчення мовних явищ; використання методів інтерактивного навчання на уроках української мови.

Важливість пізнання народознавчого, краєзнавчого матеріалу для дитини у ціннісному ядрі національної культури, бо саме в художніх образах, у системі мови, у жанровій визначеності явищ регіонального мовного матеріалу поєдналися і знайшли втілення духовні засади життя, морально-естетичний кодекс, продуктивний досвід обрядової діяльності, пов'язаної з працею, родинним побутом краю. Регіональний мовний краєзнавчий матеріал є одним з найдієвіших засобів соціальної адаптації будь-якого школяра. Виховання засобами регіонального мовного матеріалу передбачає заглиблення в його сутність як своєрідного явища, носія багатопланової інформації – історичної, космологічної, ритуальної, оберегової, естетичної, культурологічної. Самобутність мистецтва кожного етносу визначається соціальними, економічними, географічними, політичними, соціальними умовами праці та побуту, а також особливостями природних умов.

Питання виховання національно зорієнтованої мовної особистості є особливо актуальним у сучасному навчально-виховному процесі. Особливості відбору лінгвістичного матеріалу на початковому етапі вивчення української мови, формування мовної компетентності особистості, шляхи і засоби формування національно-мовної особистості на уроках української мови, лінгводидактичну основу національно-мовного виховання особистості засобами українського фольклору.

Різнomanітність цілей початкового навчання, зокрема його спрямованість на загальний розвиток дитини, відкривають широкі можливості для активізації засобами краєзнавства пізнавальних психічних процесів учнів; нагромадження ними досвіду творчої діяльності; формування їхньої емоційної-вольової сфери. Тому, крім навчального та виховного значення шкільного краєзнавства, в умовах початкового навчання необхідно максимально реалізувати його

розвивальні можливості. Однак на практичному рівні питання формування етнічно (соціально, національно) зорієнтованої особистості відповідно до ідей національно орієнтованої освіти вимагають ще свого розв'язання. Проектування розвитку національно орієнтованої системи навчання в загальноосвітньої школи потребує також урахування статусу, регіональних традицій та умов соціокультурного середовища функціонування.

Список використаних джерел

1. Трухін І. О., Шпак О. Т. Основи шкільного виховання: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 368 с.
2. Шрамка О. Використання ономастичного регіонального матеріалу на уроках української мови. *Початкова школа*. 2012. № 11. С. 14–19.

Вовк Богдан Іванович,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Активний розвиток цифрового суспільства змінює всі сфери життєдіяльності людини і в першу чергу освітню. Використання цифрових технологій в освітньому процесі й професійній діяльності нині стає не просто однією з найважливіших тенденцій сьогодення, але й обов'язковою умовою професійної діяльності викладача закладу вищої освіти. Вища професійна освіта повинна формувати в майбутніх педагогів професійного навчання здатність адаптуватися у сучасних постійно змінних умовах. Це можливо лише за умови готовності викладачів до інноваційних процесів, які відбуваються сьогодні в суспільстві, а також до підвищення власної цифрової компетентності. Значна частина викладачів активно застосовує під час проведення занять аудіо-та відеоматеріали, електронні презентації, підручники, соціальні мережі, електронну пошту, але на сучасному етапі розвитку цифрового середовища цього вже недостатньо. Потрібне постійне самовдосконалення та розвиток цифрових ресурсів, комп'ютерних та мультимедійних продуктів, які дають ще більше можливостей мотивувати до навчання і роблять освітній процес цікавим та ефективним. Отже, проблема підвищення рівня цифрової компетентності викладачів у сучасних умовах залишається актуальною.

З метою підвищення цифрової компетентності в сучасних умовах доцільною та ефективною є участь викладачів у системі масових відкритих онлайн-курсів (Massive open online course – MOOC). Зазначені освітні курси надають можливість саморозвитку та вдосконалення цифрової компетентності і розкривають можливості впровадження в освітній процес різних інтерактивних технологій електронного навчання. Перевагою онлайн-курсів перед традиційними дистанційними курсами є можливість безпосереднього спілкування з іншими викладачами та слухачами. У процесі проходження онлайн-курсів відбувається обмін досвідом, формуються навички використання інтернет-сервісів. Таким чином, викладачі не тільки вдосконалюють свої знання з освітніх дисциплін, але і мають можливість підвищити свою цифрову компетентність.

Для викладачів та студентів пропонуються такі навчальні курси деяких масових відкритих онлайн-курсів:

- Coursera – слухачам на вибір запропоновано більше 450 курсів різних освітніх дисциплін, включаючи педагогіку, математику, економіку та машинобудування, інформатика та інші – усього 25 категорій (<https://www.coursera.org/>);
- Prometheus – онлайн-платформа, яка спільно з провідними вузами України розробляє освітні онлайн-продукти з метою поширення якісної освіти (<https://prometheus.org.ua/>);
- Studway – платформа онлайн-навчання, яка розробляє освітні онлайн-продукти з метою поширення якісної освіти (<http://diem.studway.com.ua/>) та інші [2].

Не менш важливим для підвищення цифрової компетентності викладачів є їх участь в онлайн-конференціях, присвячених сучасним тенденціям галузі цифрових технологій в освіті, вебінарах, спрямованих на ознайомлення з роботою вебсервісів, які можна використовувати в освітньому процесі. Найбільш цікавими є такі сервіси:

- Сервіси Google – дозволяють створювати, спільно редагувати текстові документи, мультимедійні презентації тощо, з їх допомогою викладачами організовується колективна проєктна діяльність з інформатики та інших дисциплін професійного напрямку;
- Сервіси Office 365 – хмарний сервіс компанії Microsoft, який дозволяє створювати, спільно редагувати документи, презентації, за допомогою сервісів викладачі можуть організовувати колективну проєктну діяльність з різних дисциплін [1].

Зазначене вище дає змогу зробити такі висновки, що для підвищення рівня цифрової компетентності сучасного викладача необхідно вчитися застосовувати цифрові онлайн-ресурси, інтернет-сервіси і впроваджувати їх в освітній процес. Також для досягнення високого рівня цифрової компетентності необхідне прагнення до самоосвіти, саморозвитку та усвідомлення відповідальності перед студентами, оскільки основу для майбутньої професійної діяльності закладає саме викладач.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН України № 629 від 21.05.2014 р. «Про проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Хмарні сервіси в освіті» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2385-> (дата звернення: 11.03.2021 р.).
2. Популярні платформи онлайн-курсів (MOOC). URL: http://osvita.ua/abroad/higher_school/distance-learning/37601/ (дата звернення: 10.03.2021р.).

Гоголь Наталія Валеріївна,

*д-р пед. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

У науковому дослідженні на основі аналізу запропонованих українськими вченими періодизацій (розвитку історико-педагогічної науки, методики навчання української літератури, методики навчання зарубіжної літератури) із урахуванням критеріїв визначення періодів (суспільно-політичні, культурологічні, реформаторські процеси шкільної літературної освіти в УРСР та незалежній Україні, теоретичні й практичні основи реалізації культурологічного підходу в системі шкільної літературної освіти) розроблено *періодизацію* розвитку шкільної літературної освіти на засадах культурологічного підходу від другої половини ХХ ст. (50-ті рр.) до початку ХХІ ст. (2016 р.).

1-й період (1950-ті – початок 1980-х рр.) оцінюємо амбівалентно, бо теоретичні й методичні праці в галузі шкільної літературної освіти цього часу хоча й містили позитивні ідеї щодо реалізації культурологічного підходу, що втілювалися у шкільній практиці, однак їх зміст був обмежений суперечностями, характерними для радянської педагогіки, а саме значною ідеологізацією освіти, її перевищеною інтернаціоналізацією, що лімітувало і збіднювало зміст літературної освіти, її культурологічний і виховний потенціал.

Доведено, що у визначений нами 1-й період розвитку шкільної літературної освіти на засадах культурологічного підходу методичні шукання українських дослідників (Т. Бугайко, Ф. Бугайко, Б. Буяльський, П. Волинський, А. Коржупова, М. Машенко, Л. Кулінська, В. Неділько, С. Пультер, К. Сторчак, Л. Чашко та ін.) були спрямовані на визначення ролі наочних засобів навчання щодо підвищення літературної освіти школярів; обґрунтування доцільності застосування високохудожніх зразків образотворчого мистецтва та ілюстрацій як дієвого засобу реалізації культурологічного підходу до вивчення української літератури; розроблення та впровадження методики застосування екранних, звукових та аудіовізуальних посібників тощо.

На основі конструктивно-критичного аналізу наукових і навчально-методичних праць учених (Г. Беленький, Т. Браже, В. Голубков, Г. Гуковський, Є. Колокольцев, М. Кудряшов, В. Маранцман, М. Машенко, Н. Мирецька, Ф. Нодель, З. Рез, М. Рибникова, Г. Розенблат, А. Сотников та ін.) з методики навчання літератури розглянуто актуальні в контексті дослідження питання, а саме: розроблення теорії міжпредметних зв'язків; створення методики використання суміжних галузей мистецтва в процесі викладання (навчання) літератури; вивчення дисциплін гуманітарного циклу в їх взаємодії; використання наочності як ефективного засобу в процесі опанування учнями мистецтва слова; застосування суміжних видів мистецтва в процесі компаративного аналізу літературного твору; реалізація ідеї співдружності мистецтв; залучення суміжних образотворчостей на уроках літератури як ефективного засобу естетичного впливу на учнів тощо.

2-й період (1984–1991 рр.) характеризуємо як час напрацювання питомих здобутків у теорії і методиці шкільної літературної освіти у контексті впровадження культурологічного підходу, на генерування яких вплинули такі чинники: поширення ідей педагогіки співробітництва, зрушення в суспільно-політичному житті українського соціуму, пов'язані з наростанням національно-визвольного руху, поступовим вивільненням гуманітарної думки від ідеологічних обмежень. Означені чинники позитивно позначилися на розвитку шкільної літературної освіти та методиці її навчання. Так, унесок учених-методистів (О. Бандура, Н. Волошина, В. Гречинська, О. Мазуркевич, В. Неділько, Є. Пасічник, Л. Чашко, Г. Шевченко та ін.) був спрямований на вдосконалення навчання української літератури на культурологічних засадах, а саме: подолання надмірного пафосу в літературній освіті учнів, вироблення естетичних критеріїв оцінювання художніх творів та розвиток у школярів здатності до естетичного сприймання мистецьких явищ; вивчення мистецтва слова в контексті діалогу мистецтв; посилення інтересу до взаємодії мистецтв як засобу естетичного виховання школярів у процесі вивчення предметів художнього циклу, здійснення міжпредметних зв'язків; застосування ефективних підходів до вивчення художніх творів на основі міжмистецької взаємодії; розроблення методик вивчення літературного твору в мистецькому контексті; використання наочних посібників як дієвих засобів реалізації культурологічного підходу на уроках української літератури тощо.

Наголошено, що впровадження ідей культурологічного підходу в зміст шкільної літературної освіти в 1984–1991 рр. було здійснено на основі розгляду вченими (В. Беленький, Т. Браже, В. Гречинська, Є. Колокольцев, М. Кудряшов, В. Маранцман, Л. Мірошніченко, З. Старкова, К. Шахова та ін.) питань розвитку шкільної літературної освіти на культурологічних засадах; комплексного викладання мистецтва в школі; використання оптимальних видів, форм, методів і прийомів роботи із засобами суміжних образотворчостей на уроках російської літератури; здійснення міжпредметних і міжмистецьких зв'язків під час вивчення творчості російських і зарубіжних письменників тощо.

3-й період (1991–2016 рр.) пов'язаний із розвитком методики навчання літератури (української і зарубіжної) у часи розбудови національної школи в Україні, коли відбувалося обґрунтування культурологічної спрямованості змісту шкільної літературної освіти. Означений період характеризуємо як час інтенсивного розвитку методики навчання літератури в умовах демократичних і гуманізаційних процесів, спричинених розбудовою в Україні національної школи, а отже, зростанням потреби в широкому використанні культурологічного підходу як інструменту навчання літератури в закладах загальної середньої освіти.

Доведено, що період з 1991 по 2016 рр. передбачав відображення в основних законодавчо-нормативних документах положень щодо реалізації культурологічного підходу в змісті шкільної літературної освіти; розроблення нових державних стандартів на основі компетентнісного підходу до побудови змісту освіти і їх реалізацію в закладах загальної середньої освіти; розвиток літературної освіти на засадах культурологічного підходу; утвердження культурологічної лінії державного стандарту як однієї з основних у шкільній літературній освіті; актуалізацію культурологічного підходу до навчання літератури як одного з різновидів концептуального аналізу літературного твору; використання інтегрованих уроків як форми взаємодії різних мистецтв під час вивчення літератури; реалізацію інтерсуб'єктного навчання літератури на екзистенціально-діалогічних засадах, засвоєння юною особистістю історичного етносоціокультурного досвіду; посилення значущості культурологічного компонента у програмо-підручникотворенні тощо.

Узагальнено, що науково-методичні пошуки дослідників у 1991–2016 рр. у методиці навчання української (Ю. Бондаренко, Н. Волошина, А. Градовський, С. Жила, Т. Яценко та ін.) і зарубіжної (А. Вітченко, О. Ісаєва, Ж. Клименко, О. Покатілова, І. Ціко та ін.) літератур були спрямовані на актуалізацію культурологічного аспекту предметних методик у закладах загальної середньої освіти; обґрунтування синтезу вивчення літературного тексту та творів інших видів мистецтва; розкриття соціокультурної, гуманітарної, естетичної спрямованості освітнього процесу; удосконалення методичних підходів до організації особистісно орієнтованого уроку літератури; розроблення технології застосування елементів інтерпретаційності під час опанування різних літературних жанрів; реалізацію мистецько-творчої діяльності школярів; формування читацької культури на основі опанування суміжних образотворчостей тощо.

Список використаних джерел

1. Гоголь Н. В. Культурологічний підхід у змісті шкільної літературної освіти (друга половина XX – початок XXI століття): монографія / за наук. ред. д-ра пед. наук Т. О. Яценко. Суми: ФОП Цьома С. П., 2021. 482 с.
2. Гоголь Н. В. Культурологічні основи змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина XX – початок XXI століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2021. 717 с.
3. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття): монографія. Київ: Пед. думка, 2016. 360 с.

Гордій Ніна Миколаївна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РОЗВИТОК ЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ КАЗКОТЕРАПІЇ

Питання морального виховання дошкільників є досить актуальним і розглядалося такими педагогами: Ш. Амоношвілі, І. Бех, А. Богуш, Л. Венгер, Н. Гавриш, О. Запорожець, О. Захаренко, Т. Карноухова, О. Кононко, К. Крутій, Л. Лохвицька, М. Машовець, Т. Поніманська, О. Савченко та ін., у діяльності яких органічно поєднано педагогічні та психологічні погляди, що і забезпечує перспективу створення інноваційних освітніх систем, спрямованих на соціально-моральний розвиток особистості дошкільника.

Вихователі дошкільних закладів приділяють велику увагу формуванню етичних уявлень у дошкільників. З огляду на це актуальним і своєчасним є запровадження в освітній простір дошкільного закладу методу казкотерапії. У казці детально викладається певна схема дій, що послідовно виконуються. Це дуже важливо для дитини для того, щоб засвоїти зв'язок між причинами і наслідками. Казкотерапія для дітей дозволяє «втягнути» з казкової історії її прихований потенціал і використовувати його на благо дитини в різних життєвих ситуаціях. Від того, як виховуються маленькі громадяни України, залежить майбутнє всієї країни, тому дуже важливо сьогодні приділяти велику увагу етичному вихованню, адже світ змінюється, наука невпинно летить уперед, змінюються погляди людей, а одвічні моральні людські цінності, виплекані народною педагогікою, залишаються назавжди [6].

Звернемося до трактування термінів «мораль», «моральне виховання», «етика». Так, за трактуванням С. Гончаренка, мораль (лат. *moralis* – моральний, від *mores* – звичаї) – одна з форм суспільної свідомості; система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей, а моральне виховання – один з найважливіших видів виховання, полягає в цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття й формуванні звичок і навичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології [3].

Л. Лохвицька зазначає, що мораль – це суспільне явище, одна з форм суспільної свідомості; сукупність норм, правил і принципів поведінки людей, система поглядів та уявлень, норм і оцінок,

що зовнішньо регулюють, визначають і обмежують поведінку особистості, а наука про мораль визначає притаманну суспільству сукупність принципів людської поведінки [5].

На думку Т. Поніманської, мораль (лат. *moralis* – моральний, від *mos (moris)* – звичай, в закон, властивість) – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, які регулюють поведінку людей, форма суспільної свідомості [7].

Поєднуючи в собі моральну свідомість, моральну практику, моральні відносини, мораль як складний феномен реалізується в реальному бутті людини, її повсякденній взаємодії з соціумом, з природою, аналітичному баченні себе, своїх помислів і дій. Щодо цього однаково важливі й усвідомлення норм і принципів загальнолюдської моралі та моралі середовища, в якому живе людина, і дотримання їх у повсякденній практиці, і послуговуватися ними в оцінці реалій суспільного буття, людських вчинків, у тому числі своїх. Такі якості не передаються генетично, вони формуються в процесі соціалізації людини під впливом багатьох соціальних інститутів, передусім у процесі виховання і самовиховання. На всіх етапах суспільного розвитку мораль є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин, а моральність (моральна практика) – одним із критеріїв оцінки чеснот людини. Моральна особливість узгоджує свої дії з інтересами інших людей, керується у своїх помилках критеріями загальнолюдських цінностей, відповідає за свої вчинки не лише перед законом, людьми, а й перед власною совістю. Саме на таких вимірах ґрунтується етнопедagogіка. У ній утілені моральні імперативи (настанови), критерії моральності, які включають доброту, чесність, щирість, вірність, любов, повагу до людей, відвагу тощо, які окреслюють обриси морального розвитку особистості.

Моральний розвиток – рівень засвоєння уявлень про моральні норми, сформованості моральних почуттів і моральної поведінки [1].

Становлення уявлень особистості про світ, стосунки між людьми, про себе починається у дошкільному дитинстві одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей (з раннього віку – гуманізму, колективізму, любові до батьків тощо). Перші уроки моралі дитина засвоює у сім'ї, опановуючи з допомогою батьків норми порядності, доброти, працьовитості тощо. У процесі морального розвитку протягом дошкільного дитинства під впливом дорослих формується спрямованість особистості – система мотивів поведінки. Моральність людини є результатом засвоєння і внутрішнього прийняття нею моралі, які набувають регулювальної сили, зумовлюють її поведінку, ставлення до світу і себе. Виявляється вона у вільному свідомому виборі способу дії і здатності до моральної поведінки [4].

За твердженням науковців, формування моральної поведінки відбувається в такій послідовності: життєва ситуація – морально-чуттєве переживання – моральне осмислення мотивів поведінки – моральний вибір учинку котрим вольовий стимул – моральний учинок – моральна спрямованість поведінки – моральна якість. Сформовані в дошкільному віці основи моральної спрямованості особистості значною мірою визначають подальше її життя, а виправити допущені батьками, педагогами помилки у моральному вихованні дітей важко або неможливо. Моральне виховання – цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки [2].

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Монке О. С. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку: монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2002. 239 с.
2. Гавриш Н. Доброму всюди добре, або як допомогти дітям зростати доброзичливими. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 3. С. 40–45.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Казкотерапія в роботі з дошкільниками / Упор. Л. А. Шик, Г. В. Гаркуша, Л. В. Тур, О. А. Рудик. Харків: Основа, 2011. 240 с.
5. Лохвицька Л. Чи вихований морально ваш дошкільник? *Дошкільне виховання*. 2017. № 10. С. 6–10.
6. Машовець М., Карноухова А. Вплив казки на формування особистості дитини: моральний аспект. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 7. С. 20–24.
7. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1993. 111 с.

Горшкова Лідія Михайлівна,
 д-р с.-г. наук, проф., канд. біол. наук,
 завідувач кафедри біології та основ сільського господарства
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка

НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ПРАКТИКИ З БІОЛОГІЇ В АСПЕКТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Входження України до європейського освітнього простору є стимулом для оновлення змісту освіти в закладах загальної середньої освіти і пов'язано зі зростанням вимог до компетентнісного підходу під час освітнього процесу майбутніх педагогів. Однією з ключових компетентностей сучасної української школи є компетентність у природничих науках і технологіях. Крім того, нові стандарти середньої освіти передбачають значне збільшення практичної частини. Тому для того, щоб підготувати конкурентоспроможних учителів біології, які відповідають сучасним вимогам суспільства, треба шукати нові ефективні засоби, форми, методи та прийоми їх професійної підготовки. На нашу думку, однією з таких форм є навчально-польові практики.

Компетентнісний підхід в освіті перебуває в центрі уваги таких науковців, як Л. Барна, А. Степанюк, Н. Баюрко, Т. Бондаренко, Н. Грицай, М. Козій, І. Коренева, С. Люленко, Н. Міщук, В. Мороз, Ю. Шапран та ін. У роботах цих учених розглядаються різні аспекти проблеми підготовки майбутнього вчителя біології, зокрема питання його професійного становлення та методичної підготовки, реалізації компетентнісного підходу в підготовці вчителя біології, досліджено роль, можливості та шляхи підвищення ефективності теоретичної та практичної підготовки майбутнього фахівця в процесі аудиторних занять та практики, з'ясовано методичне забезпечення процесу професійного становлення майбутнього вчителя біології тощо [1]. Ми розглядаємо компетентнісний підхід як ключовий, такий, що не прив'язаний до конкретної предметної галузі та має інтегральний характер.

Аспекти, пов'язані з організацією та проведенням біологічних навчальних практик, висвітлено у працях як українських дослідників (Л. Астахова, М. Бойко, О. Дарбишева, В. Канівець, С. Коваленко, Т. Логвина-Бик, О. Лукаш, Б. Мазурмович, Л. Містрюкова, С. Морозюк, О. Павлюченко, С. Панченко, Л. Титаренко, І. Трускавецька, Н. Туровцева, Ю. Шапран та ін.), так і зарубіжних (Н. Амосова, В. Кашина, М. Кочанов, В. Мосін, М. Рассказова, Т. Рябікова, Л. Сивохіна, К. Скіпіна та ін.).

Розвідки сучасних розробок із цієї проблематики засвідчують, що навчально-польова практика є не тільки складовою освітнього процесу, а й відіграє важливе значення в професійній підготовці майбутніх учителів біології. Польова практика з біології є невід'ємною і обов'язковою при підготовці студентів біологічних спеціальностей [2]. Як і Ю. Шапран, вважаємо, що під час польових практик у студентів формуються професійно спрямовані компетентності [3]. Головними складовими навчально-польових практик є досягнення поставлених завдань та мети. Саме досягнення мети полягає в поглибленні та закріпленні знань і вмінь, здобутих студентами під час оволодіння теоретичним курсом та проведення лабораторних робіт профільних курсів, засвоєнні методик польових досліджень і набутих навичок та досвіду організації дослідницької діяльності в школі.

Отже, використання навчально-польових практик в аспекті компетентнісного підходу сприяє набуттю студентами знань та збагаченню досвіду щодо основних принципів організації й методів проведення самостійних наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Коренева І. М. Компетентності вчителя біології: погляд крізь освіту для сталого розвитку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії і перспективи*: збірник наукових праць. 2018. Вип. 62. С. 108–113.
2. Титаренко Л. М. Роль польової практики у формуванні екологічної компетентності студентів. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль, 2010. С. 212–217.
3. Шапран Ю. П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів біології у процесі проведення польової практики. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2012. № 26. С. 359–363.

Гречаник Наталія Ігорівна,
 д-р пед. наук, доц. кафедри педагогіки і психології початкової освіти
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Процес формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи передбачає практичний супровід освітнього процесу шляхами узгодження комунікації викладача й студентів, що вирізняються локальним характером впливу на компоненти педагогічного явища і сприяють підготовці особистості до культурологічної взаємодії.

Із метою систематизації методів формування досліджуваного феномену ми виокремили п'ять груп відповідно до його структурування: *методи стимулювання емоційно-вольових здатностей* студентів, що є рушійною силою розгортання культурологічної спрямованості, готовності, обізнаності, активності, самодостатності; *методи активізації мотиваційно-ціннісних здатностей* майбутніх учителів початкової школи, метою яких є активізація й посилення мотивів; трансформація зовнішніх стимулів у внутрішню сферу особистості, перетворення їх на стійкі потреби, інтерес в аспекті власного особистісного і професійного розвитку в культурологічному полі та цілеспрямованого опанування культурологічного інструментарію для педагогічної діяльності; *методи розширення культурологічної поінформованості*, що спрямовані на формування компонента культурологічної обізнаності й передбачають залучення студентів до критичного огляду культурологічної, педагогічної й методичної літератури з питань мистецької освіти молодших школярів, а також які мають сприяти формуванню комплексу вмінь аналізу творів художнього і декоративно-прикладного мистецтва; *методів розвитку процесуальних культурологічних здатностей*, що зумовлені формуванням культурологічної активності досліджуваної здатності; *методи формування рефлексивних культурологічних здатностей*, котрі зорієнтовані на формування культурологічної самодостатності здобувачів освіти.

Таким чином, метою застосування цих методів є формування в майбутніх учителів здатності до оцінювання власної культурологічної діяльності, наявних знань, умінь і навичок, а також на актуалізацію і розвиток здатності студентів до самоконтролю й самооцінювання в різних видах культурологічної активності в межах професійної діяльності. Ці методи, загалом, спрямовані на активізацію аналітичних дій студентів, фіксацію поточних результатів самостійної роботи з розширення власного мистецького тезаурусу, самозбагачення бази мистецько-методичних прийомів роботи з дітьми початкових класів.

Отже, зазначені вище методи, зумовлені особистісно-професійним конструктом культурологічної компетентності особистості та змістом її формування, утворюють певний процесуально-практичний комплекс супроводу психолого-педагогічних умов функціонування культурологічно орієнтованого середовища, що забезпечує реалізацію відповідної системи формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці.

Список використаних джерел

1. Гречаник Н. І. Організація практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті формування культурологічної компетентності. *Освітній дискурс*. 2020. Вип. 20 (2). С. 7–19.
2. Кравченко-Дзондза О. Е. Компетентнісна парадигма підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2017. № 10 (153). С. 84–90.
3. Руденко В. М. Зміст вищої освіти як предмет педагогічного проектування в контексті культури. *Наукові записки РДГУ*. 2017. Вип. 17 (60). С. 11–15.

Гриценко Андрій Петрович,
д-р пед. наук, завідувач кафедри
історії, правознавства та методики навчання
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
Курок Олександр Іванович,
д-р іст. наук, проф., ректор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ НА РУБЕЖІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

Історіографію питання діяльності Глухівського державного педагогічного інституту (нині – національного університету), на наш погляд, доцільно представити трьома такими групами: 1) дослідження історії вишу в контексті вивчення історії регіону (В. Белашов, І. Ляшко, В. Ткаченко); 2) одноосібні та колективні нариси з історії педагогічного інституту та методики освітньої діяльності (В. Заїка, С. Зозуля, І. Мошик, Л. Задорожна, В. Крижанівський, О. Курок, В. Чирва); 3) вивчення окремих періодів та складових історії вишу та, зокрема, життєписів його відомих випускників (А. Гриценко, В. Заїка, О. Заїка, М. Заремський, В. Крижанівський, В. Мосіяшенко та ін.) Водночас залишається недостатньо вивченою проблема історії Глухівського вишу та, зокрема, періодизації його функціонування в 1990-х рр.

З 1985 р. Глухівський державний педагогічний інститут очолював Л. Гнатюк. З травня 1990 р., до обрання нового ректора у листопаді 1990 р., обов'язки ректора виконував кандидат фізико-математичних наук, доцент М. Волос [1, с. 38, 16]. У результаті проведеного конкурсу трудовий колектив обрав ректором колишнього декана педагогічного факультету, кандидата філологічних наук, доцента В. Куриленка (1948–2012) [4, с. 22; 36].

За керування Володимира Михайловича в перші роки незалежності в інституті значно пожвавилась робота з народознавства і краєзнавства у зв'язку з підготовкою до відзначення у вересні 1992 р. 1000-річчя Глухова [10]. Утім на початку непростих та трансформаційних 90-х рр. ХХ ст. науково-педагогічні працівники в умовах не виплати заробітної плати, дефіциту товарів, продуктів та одягу, періодичного відключення електроенергії та розгулу інфляції та гіперінфляції в умовах недофінансування сфери науки та освіти були поставлені на межу виживання [3, с. 22]. Однак викладачі в таких умовах й надалі прагнули вдосконалювати освітній процес, працюючи над реалізацією актуальної на той час концепції рівневої підготовки спеціалістів.

На початку 1990-х рр. у складі Глухівського державного педагогічного інституту функціонувало три факультети: підготовки вчителів початкових класів, загальнотехнічний та відносно молодий факультет дошкільного виховання. Освітній процес забезпечували 13 кафедр: суспільних наук, педагогіки і психології, педагогіки і методики початкового навчання, дошкільного виховання, української мови та літератури, російської мови та літератури, фізико-математичних дисциплін, трудового навчання та креслення, загальнотехнічних дисциплін, фізичного виховання [1, с. 113; 5, с. 35]. У 1993 р. для впровадження подвійної спеціальності дошкільне виховання і початкове навчання було об'єднано факультети підготовки вчителів початкових класів та дошкільного виховання.

До обрання нового ректора, з жовтня 1995 р. по березень 1996 р., обов'язки ректора виконував проректор із заочного навчання доцент О. Горбенко [2]. 1995 р. знову відновлений факультет дошкільної педагогіки і психології очолив кандидат педагогічних наук, доцент О. Курок.

У березні 1996 р. на посаду ректора інституту було обрано кандидата філософських наук, доцента В. Чирву [1, с. 37]. На середину 1990-х рр. викладачам та працівникам інституту особливо дошкуляла майже піврічна затримка заробітної плати, особливо в умовах постійного знецінення коштів. Фінансування доплат за вислугу років згідно зі ст. 59 Закону України «Про освіту» на цей час не проводилося понад три роки. Утім за короткий час роботи новому керівнику вдалося відремонтувати дахи й розпочати реставрацію історичних корпусів та впорядкування території закладу освіти. Також у цей час було відкрито нові спеціальності, розширено підготовку студентів на платній основі, почалися разові набори до аспірантури, створено навчально-виробничий відділ

та відділ оперативної поліграфії, започатковано видання газети «Освітнянські обрії», придбано сучасну комп'ютерну техніку [1, с. 23, 61].

У жовтні 1999 р. ректор інституту В. Чирва був призначений начальником управління освіти і науки Сумської ОДА [1, с. 23, 37–38]. Обов'язки очільника Глухівського педагогічного інституту (у жовтні 1999 – травні 2000 рр.) виконував проректор з навчально-методичної роботи інституту М. Волос [1, с. 38]. У травні 2000 р. ректором Глухівського державного педагогічного інституту було обрано проректора із соціально-економічних питань кандидата педагогічних наук, доцента О. Курка, який вже понад два десятиліття очолює заклад вищої освіти [1, с. 23, 59].

На основі представлених фактів історії Глухівського державного педагогічного інституту в 1990-х роках найбільш доцільним принципом періодизації ми вважаємо виділення періодів діяльності ректорів, тим більше, це збігається з хронологічними періодами історії України: 1) 1991–1995 рр.; 2) 1996–1999 рр. 3) починаючи з 2001 р. Відповідно, третій період можна буде розподіляти на менші підперіоди. Відтак, залишається перспективним напрямом більш ґрунтовне дослідження історії Глухівського вишу в 2000–2010-х рр.

Список використаних джерел

1. Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874–2019) / гол. ред. Курок О. І. Суми: ПВП «Видавничий дім «Еллада», 2019. 196 с.

2. Історія Університету. *Офіційний сайт Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. URL: <http://new.gnpu.edu.ua/uk/ukrainski-materialy/pro-universytet.html> (дата звернення: 15.04.2022).

3. Крижанівський В. Випускники Глухівського учительського інституту (1874–1906 рр.). Глухів, 2019. 135 с.

4. Крижанівський В. М. З історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. *Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874–2019)* / гол. ред. Курок О. І. Суми: ПВП «Видавничий дім «Еллада», 2019. С. 9–38.

5. Ляшко І. М., Белашов В. І., Мосіяшенко В. А., Заїка В. В., Зінченко В. П., Гурець М. П. Глухівський державний педагогічний інститут (1874–1994 рр.). Суми: ВВП «Мрія», ЛТВ, 1994. 46 с.

Гричаник Наталія Іванівна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПРОБЛЕМА АНАЛІЗУ ЕПІЧНОГО ТВОРУ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Новітній етап розвитку системи освіти в Україні визначається тенденціями до інтеграції у світовий освітній простір, збереженням та зміцненням інтелектуального потенціалу країни, гуманізацією, гуманітаризацією, диференціацією та орієнтацією на всебічний розвиток особистості. В умовах сьогодення проблема фахової підготовки вчителя, і вчителя-словесника зокрема, набуває особливої актуальності.

Сучасний філолог має бути справжнім професіоналом, який володіє цілісною системою знань із фахових дисциплін, здатний ефективно їх використовувати в професійній діяльності, покликаний засобами художнього слова формувати сучасну молодь. Відтак отримання фундаментальних теоретичних знань, формування професійної компетентності відбувається під час навчання майбутніх учителів у педагогічному закладі, зокрема, і в процесі вивчення фахових дисциплін. У зв'язку із цим виняткового значення набуває опанування студентами університетського курсу методики навчання зарубіжної літератури в школі, його теоретичної та практичної частин.

Введення до навчальних планів закладів вищої педагогічної освіти методики навчання зарубіжної літератури як однієї з основних дисциплін циклу професійної підготовки надає їй особливого статусу. Вона поєднує в собі педагогічний і літературознавчий складники, адже у ній ідеться як про зміст навчання, так і про його шляхи та виховні завдання. Ознайомлення з курсом надає можливість здобувачам освіти пізнати своєрідність зарубіжної літератури як шкільного предмета, поєднати отримані теоретичні знання, вміння і навички в систему викладання, розвинути творчі здібності, підготуватися до проведення уроків із зарубіжної літератури в українській школі, вдало використовувати традиційні та новаторські види і форми роботи, методи, прийоми і шляхи аналізу класичних творів зарубіжної літератури відповідно до їх родової специфіки. Під час прослуховування лекцій, у ході виконання самостійних та індивідуальних завдань майбутні вчителі літератури ознайомлюються з поняттєвим апаратом дисципліни, а на практичних та лабораторних заняттях поглиблюють свої теоретичні знання, відпрацьовують вміння і навички роботи з текстом художнього твору, вчаться методики аналізу художніх творів [2, с. 52].

Особливої уваги на практичних заняттях з методики навчання зарубіжної літератури потребує тема «Особливості вивчення епічного твору на уроках зарубіжної літератури», на засвоєння якої навчальним робочим планом передбачено 2 академічні години. Нами було розроблено план заняття, який вміщує перелік теоретичних питань для самостійного опрацювання:

1. Особливості епосу як роду літератури: тлумачення назви, походження, жанри і види епічних творів, родові особливості.
2. Основні етапи вивчення епічного твору на уроках зарубіжної літератури.
3. Специфіка підготовки до сприйняття та сприйняття учнями різного шкільного віку епічного твору. Створення установки на читання
4. Читання – важливий етап вивчення епічного твору.
5. Шкільний аналіз епічного твору. Основні традиційні та новаторські шляхи аналізу епічного твору.
6. Методика роботи над сюжетом і композицією. Методика аналізу епізоду тексту.
7. Характеристика героя епічного твору.
8. Роль «заключних» занять при вивченні епічних творів.

Майбутні фахівці самостійно опрацьовують запропоновані питання, а потім вдало застосовують набуті теоретичні знання, виявляють власну творчість, креативність, нестандартні підходи до вирішення практичних завдань, серед яких ми виокремлюємо такі:

- Назвати відомі форми, прийоми і види організації самостійного читання «великого» епічного твору.
- Подумати, в чому полягає специфіка вивчення епічного твору в середніх і старших класах.
- Проаналізувати один із планів-конспектів уроку з вивчення епічного твору (за власним вибором), простежити структурованість навчального матеріалу, визначити переваги і недоліки обраних вчителем методів, прийомів і видів роботи.
- Написати конспект уроку на тему: «Джек Лондон «Жага до життя». Описи природи та їхня роль у тексті» (6 клас).

Студенти під час виконання останнього завдання повинні пам'ятати, що в майбутньому вони виховуватимуть не філолога, а компетентного читача, тому мають чітко розмежовувати поняття «шкільний аналіз» та «літературознавчий аналіз»; вміти у ході написання конспекту уроку із запропонованої теми вдало використовувати всі відомі види літературного аналізу (лінгвістичний, стилістичний, культурологічний, компаративний, філологічний, контекстуальний, психологічний, міфологічний та ін.). Щоб цікаво й доступно ввести здобувачів середньої освіти до художнього світу письменника, його творіння, допомогти досягнути внутрішню наповненість твору, збагатити уяву про нього як про ідейно-естетичне ціле, позбутися шаблону, майбутній філолог мусить оволодіти методикою використання традиційних шляхів аналізу літературно-художнього твору: «услід за автором», пообразний, проблемно-тематичний, цілеспрямовано-вибірковий, оглядовий та інші.

Майбутні вчителі літератури повинні пам'ятати, що під час аналізу епічного твору доцільно користуватися такими методичними прийомами:

- Проблемні питання, завдання, ситуація;
- Самостійна робота;

- Робота з інформаційно-ілюстрованими картками;
- Бесіда за змістом прочитаного;
- Дидактична гра;
- Інсценування невеликих творів чи завершення уривків з епічного твору та інші.

Здобувачі вищої освіти повинні брати до уваги, що в школі, застосовуючи будь-який шлях аналізу художнього твору, вони розглядають генетичні зв'язки (між різними літературними явищами, пов'язаними своїм походженням: теми, сюжети, роди, жанри, складові частини літературного твору) або ж контактні (між письменниками, течіями, школами, літературами) з використанням прийому порівняння [1, с. 239]. Важлива деталь, на яку майбутні вчителі мають звернути увагу і чітко розмежовувати їх, – це єдність форми і змісту під час аналізу [3, с. 14]. А тому на практиці, визначаючи шлях аналізу, вчитель має виходити зі змістових і формальних особливостей саме того твору, який є об'єктом дослідження.

Аналізувати художній твір для студента-філолога – означає вміти визначати його складові, досліджувати їх, робити аргументовані висновки, відчувати його естетичну цінність, давати самостійну критичну оцінку.

Отже, сучасні тенденції розвитку вітчизняної системи освіти і педагогічної науки, вагомість університетської підготовки вчителя зарубіжної літератури зумовлюють потребу в перегляді навчальних планів підготовки фахівця та збільшення кількості аудиторних занять для вироблення в них професійних компетентностей. Тому означена проблема залишається актуальною і відкритою.

Список використаних джерел

1. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 432 с.
2. Недайнова Т. Б. Мистецтво викладання літератури в школі. Київ: Ленвіт, 2008. С. 41–69.
3. Ткаченко А. О. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.

Грудинін Борис Олександрович,

*д-р пед. наук, доц., доц. кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

АНАЛІЗ МЕТЕОРНОЇ АКТИВНОСТІ В РАДІОДІАПАЗОНІ НА ОСНОВІ РЕЄСТРАЦІЇ ЧАСТИНИ ПЕРЕВИПРОМІНЕНОЇ ЕНЕРГІЇ ВІД НАЗЕМНИХ ТРАНСЛЯТОРІВ ТЕЛЕРАДІОМОВЛЕННЯ ТА РАДІОВИПРОМІНЮВАНЬ СУПУТНИКІВ

Introduction. Forward scattering of radio waves off meteor trails is the most common and accessible way of meteors observation in radio band. The advantage of this way is that transmitter which has enough power is located behind the horizon and the observer only manage receiving station which is relatively easy to build. According to RMOB (Radio Meteor Observing Bulletin, <https://www.rmob.org/>) 46 observers of radio meteors from all over the world send their data online. Most of them (Europe) receive the signal from french military radar GRAVES, observers from USA receive the signal from VHF radio beacons, observers from Belgium set their own radar station which has small power but stable signal with known parameters. Radio meteor observers also establish networks in some countries: BRAMS (Belgium) (Calders et al., 2018), Bolidozor (Czech Republic) (Kakona et al., 2016). The main information received by radio meteor observers is the number of detected phenomena per hour, which allows both to estimate the parameters of meteor showers (period and peak of activity, observability function) and to monitor the distribution of meteoroid matter during the diurnal and annual cycles of the Earth motion.

Hardware and software. It is possible to observe meteors by forward scattering from FM radio stations which work in frequency band 88–108 MHz. Such experiments were started in Ukraine at Research Institute «Mykolaiv astronomical observatory» (RI «MAO») in 2010 (Vovk et al., 2012). During the tenyear research period, hardware and software were developed to observe, extract and calculate the parameters of meteor phenomena (Vovk et al., 2017). Successful work on observations of meteor

phenomena and automatic processing of results allowed expanding the number of stations and creating a network of radio observations of meteors in Ukraine. Herewith three network stations were set in RI «MAO», as well as standard station equipment was set in Rivne (Rivne Minor Academy of Sciences for Student Youth), Lviv (Lviv Polytechnic National University), and Hlukhiv (Olexandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University). The RI «MAO» stations were named as «MAIN», «AMC» and «WAGON». The location of receiver stations and corresponding transmitters are given in tables 1 and 2 as well as transmitters power and frequency and distances between receiving and broadcasting stations. Network station hardware consists of: 1) 6 or 8-elements Yagi-Uda antenna; 2) SDR DVB-T receiver RTL2832U; 3) PC with following minimum requirements: the 150 GB hard drive, 2.0 GHz dual-core processor, 2GB RAM, and 32-bit operating system (OS). The input information for searching for signals reflected from meteor trains is the signal from the output of the receiver quadrature detector or signal that has not been demodulated yet and whose characteristics fully correspond to the signal in the carrier frequency. Due to the use of such a signal, it is possible to determine the amplitude and Doppler shift of the frequency of the signal reflected from the plasma trail as a result of carrier frequency recovery on a known modulation signal, which is impossible for a signal that has been demodulated and analyzed in Bushuev et al., 2010. The HSDR software, which is freely available, is used to record radio signals. The program allows to save recordings of the amplitudes values from the receiver quadrature channels as wav-files and image files of the amplitude-frequency-time plot (waterfall) for continuous monitoring of meteor activity. The minimum bandwidth is 250 kHz, and the maximum is 3.2 MHz. This is much larger than the spectrum width of the FM signal, which does not exceed 75 kHz, and which is necessary for optimal processing of this signal

Results. Total amount of events identified as meteors registered by the network in 2017-2020 is 1093015. To confirm reliability of meteor phenomena identification the diurnal variation of hourly rate was analyzed. From the early radio meteor research campaigns the certain shape of meteor number variation curve during day and night is found: the maximum of hourly rate (HR) is nearly at 6 LT (local time) and corresponds with meteoroids moving from apex source.

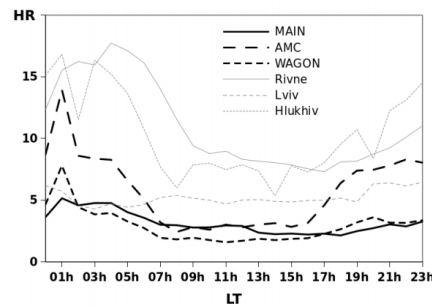

Figure 1: Diurnal variations of meteors HR for each receiving station

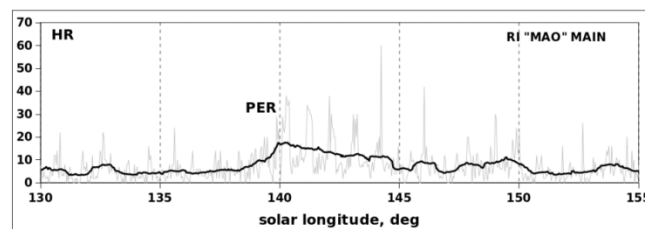

Figure 2: August hourly rate data obtained by RI "MAO" channel MAIN.

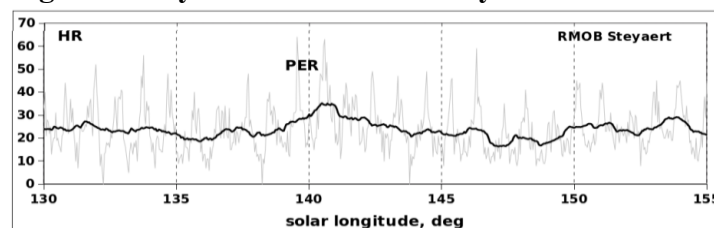

Figure 3: August hourly rate data obtained by RMOB user Chris Steyaert

The minimum of HR variation is at 17 LT caused by meteoroids of antapex source. Diurnal variations of meteors HR averaged for data observed in 2019 for each receiving station of the network are

shown on fig. 1. From the curves shown on fig. 1, it is seen that for stations in Lviv and Mykolaiv (MAIN) that variations of change in time of meteors quantity do not correspond to expected. These features may be caused by the appearance of significant radio interference near the stations in certain periods during the year. Additional research is needed to solve this problem. Certain character of diurnal variation of meteors HR typically observed when sporadic meteors only registered. For meteor showers another behavior is typical. On fig. 2 and 3 the comparison of August HR data obtained by RI «MAO» channel MAIN (fig. 2) and RMOB user Chris Steyaert (fig. 3) is shown. Both curves has maximum near solar longitude 140.0° which is corresponding with Perseids meteor shower peak activity. HR values on fig. 2 and 3 (gray line) are smoothed by 24 points moving average trend (black line).

Conclusion. The network of observations of the meteor phenomena in a radio range consisting of 6 stations located in Mykolaiv (3 stations), Rivne, Lviv and Hlukhiv is created. In 2017–2020 the network registered 1093015 meteor phenomena. The registration results are posted on the RMOB website. To confirm the reliability of these observations, the following was performed: a) verification of daily variations in the number of meteors registered by network stations for compliance with the known dependence (meteor observations in the apex and antapex); b) comparison of the characteristics obtained by the network of major meteor showers (Perseids were chosen as an example) for compliance with the expected both at the time of peak activity and intensity. To increase the reliability of registration of meteor phenomena, it is proposed to conduct additional studies of the characteristics of radio interference operating in the locations of stations in order to develop methods for their suppression.

References:

1. Бушуєв Ф. І., Калюжний М. П., Куліченко М. О., Шульга О. В., Малиновський Є. В., Савчук С. Г., Янків-Вітковська Л. М., Грудинін Б. О. Становлення та розвиток Української мережі радіоспостережень метеорів. *Космічна наука і технологія*. № 3. 2021. С. 85–92.
2. Kulichenko M. O., Kaliuzhnyi M. P., Bushuev F. I., Shulga O. V., Malynovskyi Ye. V., Savchuk S. G., Yankiv-Vitkovska L. M., Hrudynin B. O. Ukrainian radio meteor network – development and first results. *Odessa Astronomical Publications*, Vol. 33 (2020). P. 125–128.

Данильченко Ірина Григорівна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Суспільні процеси в Україні вимагають кваліфікованої підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в сучасних умовах. Насамперед це стосується керівних кадрів: професійних, мобільних, динамічних, стресостійких, здатних до адаптації. Однією зі сходинок людської діяльності, яка закладає основу успішного рішення багатьох життєво важливих проблем, є система освіти.

На думку науковців (К. Беляя, Л. Богославець, Н. Кузьміна, С. Пехарева), нові підходи до управління освітнім процесом пов'язані з неминучим ламанням професійних стереотипів і дидактичних канонів у роботі керівників та педагогів, з формуванням у них іншого типу педагогічного мислення, перебудовою мотиваційної сфери.

Актуальність проблеми якісного управління освітнім процесом у ЗДО зумовлена сучасними процесами у вітчизняній освіті, зорієтованими на формування якісно нової системи освітнього менеджменту з урахуванням міжнародного досвіду й специфіки економічних та соціокультурних умов, що вимагає суттєвих змістових, структурних, організаційних перебудов, постійного пошуку нових технологій управління якістю роботи навчальних закладів різних типів і форм власності.

Г. Закорченна визначає педагогічний менеджмент у дошкільній освіті як специфічний вид інтелектуальної діяльності, що реалізується через систему дій особистості та впливу на об'єкт управління шляхом науково обґрунтованого аналізу, прогнозування, планування, організації, контролю і оцінки якості їх функціонування з метою досягнення високої ефективності соціально-

значущих освітніх результатів [1].

Як зазначає науковець, педагогічний менеджмент ЗДО має свою специфіку і закономірності, що зумовлено своєрідністю предмета, продуктів, засобів і змісту професійної діяльності його керівника як головного суб'єкта управління педагогічною системою. Залежно від домінування будь-якої функції управлінської діяльності, керівник як менеджер дошкільної освіти постає в єдності основних статусних ролей: діагноста, ідеолога, новатора, програміста, методиста, адміністратора, вихователя-педагога, психолога, інспектора, дослідника, економіста, підприємця [1].

Серед низки компетентностей, якими має володіти сучасний менеджер дошкільної освіти, у Професійному стандарті «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» визначені: громадянська, соціальна, культурна, цифрова, підприємницька, етична [2].

Р. Шаповал виділяє такі управлінські функції директора ЗДО: інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планово-прогностична, організаційна, контрольно-регулятивна [3].

Реалізація педагогічного менеджменту в дошкільній освіті здійснюється через відповідні механізми, до яких відносять:

- наявність управління як системи і суб'єкта управління; це зумовлює різноманітність учасників педагогічної співпраці, зокрема розпорядники й виконавці, які виконують певні функції, що закріплені за ними;
- особливий вид відношень – відношення педагогічного менеджменту між суб'єктами і об'єктами управління, тобто між тими, хто керує, і тими, ким керують;
- тісний взаємозв'язок між відношеннями педагогічного менеджменту і діяльністю суб'єкта управління;
- управлінську діяльність керівника дошкільного закладу як менеджера – це процес односпрямований: суб'єкт посиляє управлінські дії на об'єкт, оскільки активним початком є сам управлінець;
- відношення педагогічного менеджменту мають двобічний характер і реалізуються як суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини;
- менеджер дошкільної освіти ставиться до підлеглих як розпорядник до виконавця, а підлеглий ставиться до менеджера як виконавець до розпорядника; кожен з них є суб'єктом власного ставлення до іншого, що є паритетно необхідною стороною означених відношень;
- менеджер дошкільної освіти безпосередньо бере участь у формуванні відношень педагогічного менеджменту, забезпечує їх суб'єктно-суб'єктний характер з інтелектуальним співставленням і взаєморефлексією сторін – потенціалом удосконалення спільної діяльності, що є характерною для функціонування дошкільного виховного закладу сучасного типу [1].

Діяльність менеджера дошкільної освіти має бути спрямована на те, щоб заклад, яким він керує, функціонував як єдине ціле, з успіхом досягав своєї мети, нових результатів.

Отже, менеджер дошкільної освіти – це спеціаліст-професіонал, сучасний керівник, який керує персоналом закладу, забезпечує успіх у досягненні мети, престиж і ефективність соціально-педагогічних результатів, тобто суб'єкт, якому належить активно-організуюча роль, що підкріплена певною владою та поширена на об'єкт управління.

Список використаних джерел

1. Закорченна Г. М. Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2000. 23 с.
2. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
3. Шаповал Р. В. Формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2009. 22 с.

Дещенко Олександр Миколайович,
канд. пед. наук, ст. викладач кафедри технологічної та професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

В останні роки традиційна підготовка майбутніх учителів технологій зазнає суттєвих змін практично у всіх розвинених країнах. Насамперед це зумовлено потребами постіндустріального суспільства та модернізацією загальної парадигми освіти. Метою вивчення дисциплін професійної підготовки стає не лише засвоєння нової інформації, а насамперед включення змісту навчання в контекст вирішення життєвих завдань, створення інтелектуального особистісного простору, що дозволяє майбутнім учителям технологій розвиватися та вдосконалюватися протягом усього життя в професії.

Сучасні вимоги, що висуваються до вчителя технологій, передбачають, крім кваліфікаційних характеристик, технічну компетентність.

Технічна компетентність забезпечує виконання педагогічних функцій, організацію взаємодії суб'єктів освітнього процесу, управління освітнім процесом, створення професійно-творчого простору, проєктування та реалізацію навчально-професійної діяльності, етапність професійно-пізнавальної діяльності, отримання гарантованого результату підготовки майбутніх учителів технологій.

Вагомий внесок у питання формування технічної компетентності майбутніх учителів технологій зробили Р. С. Гуревич, А. М. Гуржій, А. В. Касперський, Д. І. Коломієць, О. М. Коберник, М. С. Корець, Є. В. Кулик, А. В. Оршанський, А. Г. Протасов, В. К. Сидоренко, В. П. Титаренко, Д. Е. Тхоржевський, А. Ю. Цина та інші.

Компетентнісний підхід висуває на перше місце не лише поінформованість студента, а й уміння вирішувати проблеми: при освоєнні сучасної техніки та технології; у взаєминах людей, в етичних нормах, оцінюванні своїх вчинків; у практичному житті при виконанні соціальних ролей; у правових нормах та адміністративних структурах; в оволодінні професією у закладі вищої освіти.

Основною метою формування технічної компетентності студентів у процесі організації позашкільної технічної діяльності учнів є забезпечення високої якості майбутньої професійної діяльності шляхом розвитку мотивації студентів до технічної діяльності.

Розроблена нами методика формування технічної компетентності під час вивчення технічної творчості враховує загальнодидактичні принципи навчання, взаємозв'язок вимог освітньої професійної програми підготовки майбутнього фахівця.

Слід враховувати, що формування технічної компетентності буде ефективнішим, якщо підготовка майбутніх учителів технологій здійснюватиметься на основі взаємозв'язку навчального та науково-дослідного процесів. У цьому контексті технічна творчість актуалізує мотиваційно-цільову спрямованість студентів, розширює зміст навчального матеріалу, відкриває наукові знання та обґрунтовує можливість їх застосування.

Таким чином, формування технічної компетентності студентів є керованим динамічним процесом, спрямованим на досягнення високого рівня готовності до професійної діяльності; розвивається відповідно до наукових засад у певних педагогічних умовах із застосуванням розроблених методів навчання відповідно до етапів професійної соціалізації. Методику формування технічної компетентності розглядаємо як відкриту динамічну систему, якій притаманні всі ознаки системи, а загальним підходом до її дослідження є системний підхід. Основним принципом створення методичної системи її формування стає створення умов отримання синергії, яка б забезпечувала отримання студентами нових знань, мотивувала до технічної творчості.

Структурування та наповнення складових технічної компетентності майбутніх учителів технологій потребує подальшої оптимізації та розроблення відповідно до проведення змін у стандартизації технологічної галузі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Корець О. М. Модель формування технічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі вивчення фізико-математичних дисциплін. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія № 13: Проблеми трудового навчання. Випуск 7: збірник наукових праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С 100–105.

Дісковський Віктор Іванович,
ст. викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В РОБОТІ З УЧНЯМИ

Вступ. Стратегічною метою фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти є досягнення високого рівня фізичної культури особистості, здатної до продуктивної праці, підтримання власного організму в робочому функціональному стані впродовж життя, при необхідності – захисту Батьківщини [2]. Це запит суспільства, його замовлення і навіть основна функція національної системи фізичного виховання.

Риси особистості вчителя фізичної культури, в тому числі поєднання його фахової та педагогічної спрямованостей, істотно зумовлюють успіхи або невдачі в його професійній діяльності [1; 3]. На наш погляд, визначення характеру взаємозв'язку між індивідуальним стилем педагогічної діяльності вчителя і показниками його узагальненого «портрету», встановленого учнями, дозволить виявити особливості діяльності вчителів фізичної культури в роботі з учнями.

Метою дослідження є визначення індивідуального стилю педагогічної діяльності вчителів фізичної культури в роботі з учнями.

Методи дослідження. Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, емпіричні методи (спостереження; опитувальник «Індивідуальний стиль педагогічної діяльності вчителя» (за А. М. Марковою, А. Я. Ніконовою).

Результати дослідження. У результаті опитування вчителів фізичної культури визначено, що в більшості з них домінує розмірковувально-імпровізаційний стиль (РІС) педагогічної діяльності, що становить $0,61 \pm 0,02$ бали, тобто 61 %. Для них характерні орієнтація на процес і результати навчання, адекватне планування освітнього процесу, вони впливають на учнів непрямым шляхом (підказками, уточненнями тощо).

Серед опитуваних учителів на другому місці – емоційно-методичний стиль (ЕМС) педагогічної діяльності, що становить $0,56 \pm 0,02$ бали, тобто 56 %. Для вчителів з (ЕМС) характерні орієнтація на процес і результати навчання, адекватне планування освітнього процесу, висока оперативність, деякі переваги інтуїтивності, важливою складовою їх діяльності є контроль, використання колективних форм роботи.

На третьому місці домінує емоційно-імпровізаційний стиль (ЕІС) педагогічної діяльності та розмірковувально-методичний стиль (РМС), що становлять по $0,54 \pm 0,03$ бали, тобто 54 %. Учителів з (ЕІС) відрізняє переважна орієнтація на процес навчання, прояв великої винахідливості у доборі дидактичного забезпечення уроку фізичної культури (засоби, методи, принципи, форми організації учнів на уроці фізичної культури тощо).

Висновок. Встановлено, що в кожного вчителя фізичної культури спостерігається домінування індивідуального стилю педагогічної діяльності, але при цьому він використовує всі інші стилі.

Список використаних джерел

1. Бугаєнко Т. В. Індивідуальність і стиль учителя фізичної культури: навчально-методичний посібник. Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. 84 с.

2. Войтович А. І. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача вищого військового навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2007. С. 124–126.

3. Карченкова М. Особливості професійної діяльності фахівців фізичної культури і спорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*. Дніпропетровськ, 2006. № 2–3. С. 72–74.

Дмитренко Аліна Павлівна,
д-р філософії, ст. викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Трансформація системи освіти України відповідно до політичних, соціально-економічних, культурних європейських тенденцій модернізації та інтеграції, зміни наукової парадигми вимагає висококваліфікованих, конкурентоспроможних педагогів, здатних до інформаційного, комунікативного, інноваційно-технологічного забезпечення освітнього процесу. У зв'язку із цим зростають вимоги до фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Становлення особистості розпочинається з народження і продовжується впродовж усього життя в різних соціоосвітніх інституціях, які мають правову, ресурсну і методичну можливість на провадження цієї діяльності. Тож на заклади дошкільної освіти, установи середньої та вищої освіти покладається соціальне замовлення стосовно виховання молодого покоління, що потребує не тільки матеріального забезпечення, але й відповідної професійної підготовки та педагогічної компетентності суб'єктів освітнього процесу [2].

Різні аспекти підготовки високоерудованих, професійно освічених та компетентних майбутніх педагогів розглянуто в наукових працях В. Андрущенка, С. Гончаренка, О. Голюк, І. Зязюна, Л. Іщенко, В. Ковальчука, В. Кременя, В. Курок, С. Тітаренко, В. Федорчука.

Одним з освітніх пріоритетів В. Андрущенко вважає вибудовування науково-технологічної платформи конкурентної спроможності педагога. На його думку, це становить новітню парадигму пристосування до мінливих умов і вимірів життя, сформованих ідеалами ХХІ ст. [1, с. 6].

Ю. Калічак у своїх працях стверджує, що впровадження в освітній процес України уніфікованих європейських норм і стандартів освіти, ідей Болонського процесу, пов'язаних із гуманізацією та демократизацією навчання, а також із застосуванням прогресивних технопедагогічних підходів [3, с. 37]. Усе це не тільки покращить умови опанування теоретичних знань та формування професійних навичок, а й сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності випускників закладів вищої освіти.

Завдання підготовки фахівців педагогічної галузі за спеціальністю «Дошкільна освіта» надзвичайно актуальні. Вони містять певні вимоги до учасників освітнього процесу, їхніх моральних якостей, професійного педагогічного рівня й спроможності до якісної діяльності [4, ст. 30]. Окрім норм Закону України «Про дошкільну освіту», важливими напрямками в системі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, викладеними у відповідних положеннях національних доктрин, стратегій і програм розвитку освіти, є підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до творчої діяльності, професійного розвитку, запровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. У законодавчих документах зазначені вимоги до організації процесу підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Аналіз нормативних документів дає підстави для висновку, що позитивний педагогічний ефект можливий виключно за умови інтегрованого впливу багатьох чинників системи вищої освіти і є на сьогодні синтезованим продуктом надбань освіти, суспільства і педагогічної науки.

У сучасних реаліях суспільству потрібні такі вихователі, які можуть активно діяти, вільно оперують новітньою інформацією, вміють комунікувати, швидко знаходять рішення різних професійних проблем.

На сьогоднішній день постає питання пошуку шляхів оптимізації професійної підготовки майбутніх вихователів та підвищення рівня їхньої професійної компетентності.

Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в сучасних умовах потребує технологічного підходу, застосування якого дозволить підвищити результативність освітнього процесу.

Особливості використання технологічного підходу у сфері підготовки фахівців дошкільної освіти вивчали Г. Беленька, І. Дичківська, Л. Зданевич, Т. Поніманська, В. Сергєєва й багато ін. У їхніх працях можна простежити пошуки шляхів удосконалення фахової підготовки майбутніх вихователів з урахуванням сучасних викликів до педагога-вихователя в напрямі реалізації ідеї технологізації освітньої діяльності. Таким чином, умови для підвищення професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти мають бути забезпечені як за рахунок лекційно-аудиторної роботи, так і через активізацію самостійно-позааудиторної діяльності студентів.

Отже, розв'язання проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах потужної інформатизації суспільства вимагає зміни змісту наявної системи підготовки педагогічних кадрів і створення сприятливих організаційно-педагогічних умов для впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у освітній процес.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти XXI століття і пошук пріоритетів. *Філософія освіти*. 2005. № 1. С. 5–17.
2. Дмитренко А. П. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів освіти у сучасному освітньому просторі. *Сучасний рух науки: тези доповіді V міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Дніпро, 7–8 лютого 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 189–192.
3. Калічак Ю. Л. Підготовка фахівців дошкільної освіти в контексті Болонського процесу. *Молодь і ринок*. 2016. № 8. С. 34–38.
4. Про дошкільну освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Ст. 259.

Журавель Анна Василівна,

канд. психол. наук, ст. викладач кафедри педагогіки,
психології, соціальної роботи та менеджменту
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗВО В ПИТАННЯХ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОТГ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

«Роби те, що ти можеш, з тим, що ти маєш, там, де ти є».

Теодор Рузвельт

Актуальність проблеми. Для розвитку громади потрібні різноманітні ресурси. Їх можна класифікувати за різними критеріями. Зокрема, можна ділити на матеріальні і нематеріальні; на зовнішні і внутрішні; на ресурси, якими громада володіє, і ресурси, якими громада може користуватися. Відповідно, у широкому розумінні ресурсом громади є все те, що може бути використано для поліпшення якості життя жителів територіальної громади. А це означає, що сюди ми можемо включити: *людей* – оскільки мешканці мають право реалізовувати і використовувати свої здібності для створення і перетворення громади; *фізичну інфраструктуру* або місцевість – наприклад, школа, лікарня, церква, бібліотека, клуб, притулок для літніх людей, а також громадський простір, який належить громаді, зокрема: парки, різні природні зони тощо; *публічну службу*, яка робить життя кращим для деяких громадян або для всіх членів громади, зокрема це громадський транспорт, заклад дошкільної освіти, заклади культури та ін.; *приватний бізнес*, який забезпечує робочі місця і підтримує місцеву економіку.

Мета статті: розкриття стратегій взаємодії закладів вищої освіти з об'єднаними територіальними громадами в питаннях надання психологічної допомоги особам, які опинились у складних життєвих обставинах.

Виклад основного матеріалу. Експерти в питаннях розвитку територіальних громад стверджують, що кожен громадянин є потенційним ресурсом громади. Адже кожна людина має деякі навички або таланти, і кожен може надати навіть елементарну допомогу, яка в певний момент існування громади може мати вагоме значення для її ефективного функціонування. Такий підхід передбачає, що кожна людина може бути рушійною силою для розвитку громади, якщо її навички, таланти, чесноти належно використовуються для добра спільноти. При цьому слід зазначити, що наявність у спільноті доброчесних і фахово підготовлених індивідуумів є важливою, однак не є достатньою умовою для розвитку громади. Критично значущими є практики взаємодії між членами громади, які формуються у ході тривалого історичного процесу і стають детермінантами успіху таких спільнот чи, навпаки, на жаль, стають чинниками, що перешкоджають процвітанню громади. Це так зване «мистецтво об'єднуватись», яке, зокрема, детально описав французький філософ Алексус де Токвіль на початку XVIII століття. Можливість такої взаємодії у спільноті виникає як результат довіри між її членами, а в основі цієї довіри лежить так званий соціальний капітал. Саме соціальний капітал, тобто, норми, неформальні норми або цінності, що формуються протягом тривалого історичного проміжку і роблять можливими колективні дії у групах людей, дозволяє соціальним групам, неурядовим організаціям власними ресурсами вирішувати значну кількість локальних проблем, без звертання до урядових структур.

Важливо виокремити заклади вищої освіти як потенційний ресурс об'єднаних територіальних громад. І якщо уважно перечитати основні завдання закладу вищої освіти, то серед інших ми побачимо там, зокрема, такі: участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу; формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян тощо.

Таким чином, робимо висновок про те, що ОТГ потребують ресурсів, а ЗВО мають частину таких ресурсів, застосування яких може сприяти активному функціонуванню територіальних громад. Лишається лише знайти практики взаємодії, про які зазначалося вище. Однією з таких практик є взаємодія вишів з територіальними громадами через діяльність науково-дослідних і навчально-наукових лабораторій, що функціонують при ЗВО. Профіль діяльності таких лабораторій визначається, звісно, профілем закладу освіти чи окремих його структурних підрозділів, на базі яких забезпечується діяльність відповідної лабораторії. І залежно від її профілю визначається резерв її потенційних можливостей для членів громади.

Можливість закладів вищої освіти бути корисними для членів територіальних громад, які перебувають у кризових умовах та критичних ситуаціях життя, важливо реалізовувати через співпрацю із: закладами дошкільної освіти, закладами загальної середньої освіти, закладами освіти з інклюзивним навчанням та інклюзивно-ресурсними центрами, центрами позашкільної освіти, а також із центрами надання соціальних послуг, із комунальними некомерційними підприємствами «Лікарнями» (зокрема, відділеннями паліативної допомоги), публічними бібліотеками територіальних громад, центрами професійного розвитку педагогічних працівників та іншими комунальними установами. У ході такої співпраці важливо реалізовувати освітньо-психологічні проекти, спрямовані на просвіту і психологічне благополуччя членів громади. Аналіз запитів від громадян до працівників озвучених вище установ, а також запитів самих працівників цих установ дає змогу змістовно наповнити проекти так, щоби бути максимально корисними у ході психологічного супроводу осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Якщо коротко охарактеризувати запити, з якими найчастіше доводиться працювати, то їх можна згрупувати за такими категоріями:

- Невміння впоратися з власними негативними емоціями, переживання апатії, розгубленості, тривоги, відчуття страху, суїцидальні думки, відчуття невідворотності, безсилля перед обставинами, відчуття самотності, залежності від інших, екзистенційна криза, у тому числі, пов'язана

із втратою близької людини. Частина цих запитів пов'язана з питаннями надання паліативної допомоги.

- Питання самовизначення, як професійного, так і особистісного, кризові моменти, пов'язані із втратою тих життєвих орієнтирів, які попередньо давали можливість активно і впевнено рухатися в межах обраного вектору свого життєвого простору. Причому це питання є актуальним для різних вікових категорій, не лише для класичного періоду ранньої юності, коли взагалі професійне і особистісне самовизначення є центральним вектором становлення особистості. У силу скрутної соціально-економічної ситуації в державі та її регіонах, це питання є вкрай гострим, оскільки в невеликих територіальних громадах такий ресурси, як приватний бізнес, дрібна підприємницька діяльність, є досить обмеженими, відповідно, кількість робочих місць мінімальна. І це спричинює загострення ситуації в питаннях самовизначення.

- Інша категорія запитів пов'язана з питаннями батьківсько-дитячих стосунків. Безумовно, у психологічній науці ця тема проходить такою наскрізною ниткою у всіх її галузях на різних етапах розвитку психології. Не є винятком сьогодення, коли труднощі у стосунках батьків і дітей призводять до виникнення кризових ситуацій у сімейних системах. Запити часто пов'язані з тим, що батьки відчують втрату довірливих стосунків із дітьми, власну неспроможність налагоджувати контакт, безболісно переживати суперечності й розбіжності в поглядах.

- Важливо виокремити ще одну категорію запитів – це питання налагодження освітнього процесу, якісної взаємодії зі здобувачами освіти. Ці запити стосуються всіх ланок освітнього процесу і пов'язані із труднощами, які виникають у працівників закладів освіти з учнями, вихованцями та їхніми батьками. Особливо гостро стоять питання, пов'язані із конфліктними ситуаціями у закладах освіти різних рівнів. Це, звісно, далеко не всі запити, але найбільш типові.

Висновки. Отже, потенційні ресурси ЗВО для допомоги ОТГ мають бути спрямовані на: формування активної громадянської позиції членів громади, їхньої орієнтованості на життєвий успіх; психологічний супровід дітей дошкільного віку і школярів та їхнього сімейного оточення в аспекті сприяння максимальному розкриттю потенціалу дошкільників і школярів, урахування їхніх індивідуально-типологічних особливостей в освітньому процесі; психологічний супровід осіб, що потребують паліативної допомоги, переструктурування їхніх життєвих цінностей за рахунок зміни ракурсу погляду на ситуацію з позиції «Скільки?» на позицію «Як?»; психологічний супровід осіб, що пережили втрату близької людини, які перебувають на різних етапах горювання; психологічний супровід сімей, що опинились у складних життєвих обставинах, який передбачає шляхи формування у членів сім'ї компетенцій, необхідних для ефективної адаптації в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: монографія. У 2-х кн. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
2. Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденного стресу: метод. рек. / За наук. ред. Т. М. Титаренко. Київ: Міленіум, 2010. 84 с.
3. Фурман А. А. Психологія особистості: ціннісно-орієнтаційний вимір: моногр. Одеса, Тернопіль: ОНПУ, ТНЕУ, 2016. 312 с.

Загородня Людмила Петрівна,

*д-р пед. наук, доц., завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНЯТ З ПРИРОДОЮ НАВЕСНІ

Одним із завдань формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників є формування системи знань про природу на основі розуміння її законів. Один із її законів (усе пов'язано з усім) дає розуміння сезонних змін, які відбуваються в об'єктах природи навесні. Для успішної реалізації цього завдання майбутні вихователі повинні володіти знаннями про самі сезонні зміни, форми і методи ознайомлення дітей з природою навесні як складники їхньої екологічної компетентності.

Різні аспекти проблеми екологічного виховання, формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників, підготовки вихователів до означеного процесу досліджують такі українські вчені: Г. Беленька, Л. Загородня, Н. Лисенко, В. Маршицька, Т. Наumenко, З. Плохій, О. Половіна, Н. Пустовіт, Л. Шаповал та ін.

Так, Н. Лисенко переконана, що актуальність на сучасному етапі екологічного виховання, його багатоаспектність дозволяють виділити його як окремий напрям формування особистості, зокрема дитини дошкільного віку [5].

У Базовому компоненті дошкільної освіти природничо-екологічну компетентність дошкільника визначено як здатність дитини до природодоцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1, с. 16].

З. Плохій визначає екологічну компетентність як складник екологічної культури, усвідомлене володіння екологічними знаннями, способами прийняття рішень, моральними нормами, цінностями, необхідними для екологічно доцільної діяльності [6, с. 5].

Г. Беленька виокремлює такі складові еколого-природничої компетентності дітей: знання й уявлення по природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання, тобто відповідна діяльність і поведінка в природі [2, с. 10].

Ми переконані, що результатом сформованої природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку є природодоцільна поведінка дитини в різних життєвих ситуаціях і усвідомлення необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього [3; 4].

Базовими навчальними дисциплінами у підготовці майбутніх фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до забезпечення якісного формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників, зокрема ознайомлення їх з природою навесні, є «Методика формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників» (ОС «Бакалавр») та «Сучасні технології формування екологічної культури в дошкільників з практикумом» (ОС «Магістр»). Варто зазначити, що перша навчальна дисципліна утворює основу для вивчення другої.

У контексті дисципліни «Методика формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку» студенти ознайомлюються із методами і формами ознайомлення з природою, методикою їх проведення. Так, серед методів ознайомлення з природою навесні вихователі використовують: спостереження за трав'янистими рослинами (підсніжник, проліска, ряст, мати-й-мачуха тощо), деревами і кущами (верба, вільха, осика, ліщина). У процесі спостереження за деревами і кущами, майбутні вихователі звертають увагу дітей на те, що є жіночі квіточки і чоловічі. А також пояснюють, що вони можуть розташовуватися на одній рослині, ніби жити в одному будиночку, і тоді таку рослину називають однодомною, а можуть розташовуватися на різних рослинках, в такому випадку рослини називають дводомними. До однодомних рослини, з якими знайомимо дошкільнят, належать: ліщина, вільха, береза, дуб, волосський горіх. Дводомною рослиною, яка квітує рано навесні і з якою знайомимо дошкільнят, є верба козяча.

У процесі планування системи спостережень вчимо студентів урахувати зміни в рослинному світі, від яких залежать і сезонна поведінка тварин. Так, під час спостережень вихователі повинен підвести дошкільників до розуміння того, що перелітні птахи з'являються тоді, коли вже є достатньо корму – прокинулися комахи, жабки, із нижніх шарів ґрунту у верхні піднялися черв'яки. Комахи з'являються тоді, коли починають квітнути рослини. Таким чином, у серії таких спостережень дитина розуміє, що в природі все закономірно. Студенти вчаться організовувати спостереження і за перелітними птахами, які можуть оселятися на ділянці ЗДО і привертати увагу дітей – зябликами, шпакками. При цьому слухаємо спів птахів, ознайомлюємо з особливостями зовнішнього вигляду, їх гніздами, харчуванням, виглядом яєчок, з пташенятами. Не всю інформацію можна отримати під час спостережень, але є перегляд відеофільмів, презентацій, які в комплексі з іншими методами дозволяють сформувати системні знання про цих птахів.

Досліди є переконливим методом ознайомлення з особливостями об'єктів природи. Тому студенти вчаться розробляти конспекти проведення дослідів і моделювати їх. Навесні доцільно проводити досліди, в процесі яких з'ясовуємо вплив світла і тепла на ріст рослин. При цьому акцентуємо увагу майбутніх вихователів на тому, що не можна спеціально зрізати гілки рослин,

ставити їх у вазу і спостерігати за тим, на яких із них швидше з'являться листочки а то й квіточки. Можна посіяти для отримання розсади насіння городніх рослин – огірків, помідор, капусти, рослин квітника (сальвія, чорнобривці, айстри) і висловити припущення про те, які рослини зійдуть першими. При цьому майбутні вихователі органічно поєднують три методи – працю, досліди і спостереження.

Чудовим засобом фіксації знань дітей про природу навесні є дидактичні ігри. Студенти ознайомлюються із відомими іграми, а також розробляють свої. Наприклад, настільно-друкована дидактична гра «Що спочатку, а що потім». Мета: закріпити знання дітей про послідовність змін у природі навесні, залежність стану рослин від екологічних факторів (кількість світла і тепла), зв'язки тваринного світу й рослинного. Словесна дидактична гра «Весна у лісі, лузі, на водоймі». Мета: закріпити знання дітей про характерні ознаки весни в різних біоценозах (ліс, лука, водойма). Окрім розроблення змісту ігор, студенти виготовляють дидактичний матеріал для їх проведення.

Не залишаємо поза увагою майбутніх вихователів і такі цікаві форми отримання знань дошкільнят про ознаки весни в природі і їх фіксацію, як еколого-психологічні тренінги та квести. Наприклад, еколого-психологічний тренінг «Первоцвіти». Мета: сформувати уявлення про первоцвіти (проліски, підсніжники, білоцвіт), а саме: особливості зовнішнього вигляду, чому квітнуть рано навесні, зв'язок із комахами; формувати природодоцільну поведінку стосовно рослин-ефемероїдів. Квест «Весняні подорожі». Мета: закріпити системні знання про ознаки весни, про доцільну поведінку на природі; виховувати інтерес до пізнання таємниць природи навесні, бажання її оберігати.

Отже, здійснюючи підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти до ознайомлення дошкільнят з природою навесні, формуємо вміння організовувати спостереження, прослуховування звукозаписів, перегляд презентацій і відео, досліди, працю з посадки і посіву рослин, ігри, а також поводимо еколого-психологічні тренінги та квести.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік. Київ: Генеза, 2014. 112 с.
3. Загородня Л. П. Дитина в природному довкіллі. Впроваджуємо оновлений БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 3–9.
4. Загородня Л. П. Подорожі в природу. Методичні аспекти роботи з дітьми. *Палітра педагога*. 2021. № 7–8. С. 3–8.
5. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 352 с.
6. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність старшого дошкільника: навч. посібник. Київ: Світич, 2010. 144 с.

Заїка Оксана Володимирівна,

канд. пед. наук, ст. викладач кафедри фізико-математичної освіти та інформатики
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАКАТІВ

Відповідно до державного стандарту (наказ 2736 від 23.12.2020) [1] вчитель повинен мати: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності; здатність створювати нові електронні цифрові освітні ресурси; здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі. Тож організація змішаного навчання сприятиме формуванню вказаних вище здатностей у майбутнього вчителя математики. Викладачеві необхідно широко використовувати різні онлайн платформи,

цифрові технології під час організації навчання курсу, що сприятиме кращому результату в здобувачів освіти, а також дозволить сформувати у них зазначені вище здатності.

Однією з форм організації навчального процесу, що сприяє кращому усвідомленню навчального матеріалу здобувачами освіти, є створення ними по закінченні кожної теми (модулю, розділу тощо) опорних конспектів, ментальних карт, інтерактивних плакатів тощо. *Інтерактивний плакат – це спосіб візуалізації інформації на основі одного зображення, до якого «мітками» (інтерактивними точками) прикріплюються посилання на вебресурси, інтернет-документи, мультимедійні об'єкти: відео, аудіо, презентації, слайд-шоу, ігри, опитування тощо [2].*

Для створення інтерактивних плакатів можна використовувати, наприклад, такі платформи, як ThingLink [3] або Genially.ly [4]. Викладач або студенти (можна задавати такі завдання у якості досліджень) добирає необхідний матеріал, презентації, відеоролики, схеми, теоретичну базу, методичні рекомендації і за допомогою програм створює плакат, де мітками прикріплюється весь необхідний матеріал (рис.1).

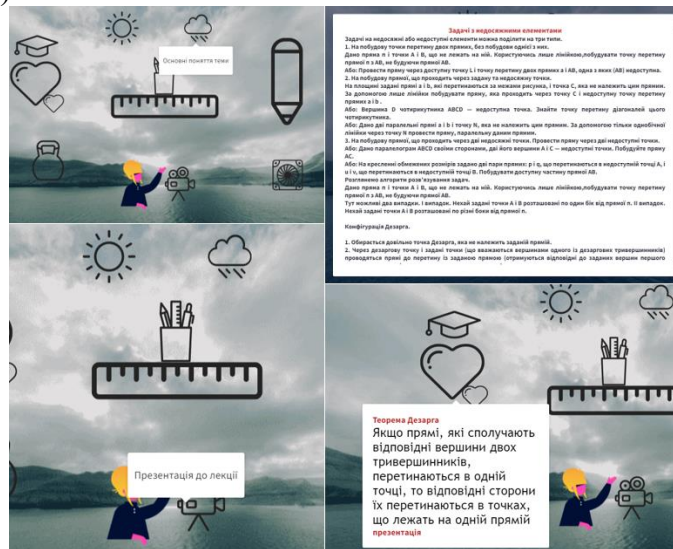

Рис.1. Інтерактивний плакат, розроблений на Genially.ly [5]

На рисунку 1 як приклад представлено інтерактивний плакат, розроблений на платформі Genially.ly з курсу проєктивної геометрії з другої теми, яка розкриває поняття проєктивної геометрії, важливу теорему курсу (теорема Дезарга), основні задачі на побудову та види задач з недосяжними елементами. Доречно до кожної теми виділяти основні поняття теми та давати їм пояснення. Представлений на рис. 1 плакат містить і презентацію лекційного матеріалу, а також саму лекцію. Головною перевагою такого мультимедійного плакату є те, що здобувач освіти може знайомитися з інформацією в будь-якому зручному для нього порядку, може відкривати лише ті матеріали, у яких він має потребу.

Виконання таких завдань зі створення мультимедійних плакатів студентами можна відносити до індивідуальної та самостійної роботи. Вони сприяють аналізу та узагальненню навчального матеріалу здобувачем освіти, формуванню в них цифрової грамотності та підготовці до викладацької діяльності в реаліях нашого часу. Створюючи такі плакати та обмінюючись ними у групі, студенти можуть отримати короткий конспект навчального курсу, який значно полегшує підготовку до складання екзаменаційної сесії, зникає потреба в пошуку різних джерел інформації у короткий термін.

Список використаних джерел

1. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://drive.google.com/file/d/1xZbesOrOmgp3ADwMwT5Is9yjbwiSYZXq/view> (дата звернення 27.01.2022)

2. Сервіси для створення інтерактивних плакатів: наочність нового покоління. URL: <https://naurok.com.ua/post/servisi-dlya-stvorenniya-interaktivnih-plakativ-naochnist-novogo-pokolinnya> (дата звернення: 15.01.2022)
3. ThingLink. URL: <https://www.thinglink.com/> (дата звернення: 15.01.2022)
4. Genially.ly . URL: <https://auth.genial.ly/login?backTo=https://app.genial.ly/> (дата звернення: 15.01.2022)
5. Інтерактивний плакат до теми. <https://view.genial.ly/620faf16070c180018392457/interactive-image-interactive-image>

Заїка Олена Яківна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ імені О. Довженка*

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

Можливості вдосконалення підготовки студентів до виховної роботи в закладах дошкільної освіти засобами українського пісенного фольклору розглядаються з точки зору керування змістом та організацією процесу їх навчання й виховання у межах навчальних планів і програм ЗВО.

Вважаємо за необхідне вдосконалити зміст підготовки студентів до виховної роботи шляхом посилення взаємозв'язків між її елементами і надання їм специфічної професійної спрямованості, а також введення таких видів навчальної діяльності студентів, які були б інваріантні виховній діяльності вихователя дошкільного закладу на матеріалі пісенного фольклору.

Методика проведення занять передбачає цілеспрямоване й послідовне оволодіння студентами навчальною інформацією, а також моделювання професійної і виховної діяльності вихователів дошкільних закладів на матеріалі пісенного фольклору.

З метою відпрацювання музичної пам'яті та розвитку музичного слуху майбутніх вихователів практикується на заняттях спів українських народних пісень – «Котику сіренький», «Соловєчку, сватку, сватку», «Я лисичка, я, сестричка», «Косарі», «Як нажали жита» та ін. у курсі «Теорія і методика музичного виховання»; «Місяць на небі», «По садочку ходжу», «Їхав козак за Дунай», календарно-обрядові пісні в спецкурсі «Традиції музичного виконавства», проводяться дидактичні ігри «Вгадай музику», «Вгадай виконавця», «Визнач художні засоби пісні», «Хто більше згадає пісень не задану тему», «Географія пісень». Пропонують у темі «Народна музика» (спецкурс) творчі завдання в ході практичного заняття: «Висловіть поетичну ідею пісні», «Знайдіть спільне у різних інформаційних потоках візуальної і звукової інформації», «Встановіть ступінь відповідності образного емоційного змісту музичного твору та зразків поезії», «Придумайте до заданого тексту пісні текст приспіву в народному стилі».

В якості самостійної підготовки пропонується скласти, користуючись літературою, перелік виконавських засобів бандуристів, кобзарів; підготувати до виконання вокальний твір народного походження, продумати план бесіди про походження вокальної музики, жанрів вокальної музики.

Нетрадиційними формами навчальної діяльності, застосовуваними на лабораторно-практичних заняттях, можуть бути ділові ігри й мікрОВикладання.

У процесі їх проведення обраний студент ставиться в позицію вихователя, музичного керівника, а група виконує роль дитячого колективу, після проведення чого проводиться взаємоаналіз роботи «вихователя» й «дітей», обговорюються типові помилки в організації вокальної, ігрової роботи, недоліки й позитивні моменти у діяльності студента і групи, вносяться корективи й розробляються рекомендації щодо наступного проведення співу.

Майбутні вихователі аналізують навчально-методичну літературу фольклористичної спрямованості, добирають дидактичний народопісенний матеріал, пропонують власні виховні заходи (зокрема, у темах практичних занять «Система музичного виховання в дошкільному закладі», «Музично-дидактичні ігри», «Свята і розваги у дошкільному закладі», «Види музичної діяльності», «Планування та облік музично-естетичної роботи в дошкільному закладі» (курс

«Теорія і методика музичного виховання»)).

У процесі викладання застосовуються такі форми контролю: перевірка опрацьованої літератури, аналіз законспектованих джерел, співбесіда за певною темою, заслуховування й обговорення рефератів, короткі письмові та усні повідомлення, аналіз мікрОВикладання, перегляд репертуарних списків та рукописних фольклорних збірок, перевірка конспектів занять, залік тощо.

З метою підвищення результативності контролю для студентів розробляються тести для перевірки ефективності засвоєння знань і сформованості вмінь виховної роботи засобами українського пісенного фольклору.

У процесі вивчення спецкурсу студенти засвоюють такі знання:

- ✓ з історії розвитку українського пісенного фольклору, його жанрової специфіки;
- ✓ синкретичної природи української народної пісні, її художньо-виразних засобів;
- ✓ вітчизняного й зарубіжного досвіду використання народнопісенної творчості у виховній роботі, сучасного передового педагогічного досвіду;
- ✓ вікових й психологічних особливостей дошкільників, закономірностей їхнього фізіологічного, естетичного, музичного та художньо-творчого розвитку.

У процесі опанування дисциплін музично-естетичного циклу майбутні вихователі оволодівають уміннями:

- ✓ визначати мету, прогнозувати результати виховного впливу української народної пісні;
- ✓ здійснювати соціально-історичний та художньо-педагогічний аналіз народнопісенних творів, аналізувати фольклорний матеріал у програмах виховання;
- ✓ складати список літератури до певної теми, репертуарний список до конкретного розробленого заходу;
- ✓ класифікувати українські народні пісні з позиції їхнього виховного впливу та можливостей використання у різних видах художньої діяльності;
- ✓ добирати народнопісенний матеріал і планувати його використання у виховній та навчальній роботі;
- ✓ складати сценарії, розробляти виховні заходи на матеріалі українського пісенного фольклору;
- ✓ творчо підходити до вибору форм і методів виховної роботи на пісенно-фольклорному матеріалі;
- ✓ виконувати окремі українські народні пісні;
- ✓ здійснювати порівняльний аналіз виконавських інтерпретацій народних пісень;
- ✓ організовувати вербально-музичне спілкування у процесі роботи з українською народною піснею;
- ✓ залучати дошкільників до різних видів музично-творчої виховної діяльності на основі вокального фольклору;
- ✓ формувати позитивне естетичне ставлення дітей до українського пісенного фольклору;
- ✓ викликати інтерес до слухання та виконання народної пісні;
- ✓ використовувати міжпредметні зв'язки у навчально-виховній роботі народнопісенними засобами;
- ✓ аналізувати результати виховної діяльності та здійснювати її корекцію.

При закріпленні отриманих теоретичних знань та відпрацюванні практичних умінь виховної роботи в дошкільному закладі пісенно-фольклорними засобами студенти залучаються до виконання практичних завдань, пов'язаних зі специфікою цієї діяльності: вивчають досвід роботи одного з дошкільних навчальних закладів з організації методичної роботи з українською піснею; складають тематичний план використання народних пісень на квартал для однієї з вікових груп; анотацію: на одну із збірок українських народних пісень, ігор з вокальним супроводом; тематичний каталог української народної пісні для кожної вікової групи.

Проведення студентами власних виховних заходів з використанням українського пісенного фольклору передбачає: проведення бесід про українську народну пісню, розповідей про героїв пісень та народних авторів; відвідування концертів народної музики, театральних спектаклів та ін.

Перспективними є проведення етнографічних екскурсій; тематичних вечорів, групових концертів, перегляд науково-популярних фільмів й телепередач, прослуховування радіопередач,

створених на фольклорному матеріалі, проведення вікторин і конкурсів на краще знання народнопісенної творчості.

Зміст і організаційні форми позанавчальної діяльності мають підпорядковуватись меті розширення знань майбутніх вихователів, формування і закріплення їх умінь та навичок, необхідних для проведення виховної роботи на фольклорному матеріалі, у різних видах пошуково-дослідницької та художньо-творчої діяльності.

Так, заняття проблемних груп можуть проводитися у формі семінарів, круглих столів, мініконференцій, дискусій, диспутів, на яких можна заслуховувати наукові доповіді, реферати; обговорювати результати науково-дослідної роботи студентів, новинки психолого-педагогічної, фольклористичної, методичної та нотної народнопісенної літератури; складати методичні розробки та рекомендації для студентів щодо використання українського пісенного фольклору у виховній роботі.

Ще однією формою художньої самодіяльності, яка має значні потенційні можливості у формуванні готовності студентів до виховної роботи в дошкільному закладі на матеріалі народнопісенної творчості, вважаємо театр казки.

Отже, підготовка студентів до виховної роботи в закладі дошкільної освіти передбачає використання форм і методів опрацювання українського пісенного фольклору, введення видів навчальної діяльності студентів, інваріантних виховній діяльності вихователя дошкільного закладу на матеріалі українського пісенного фольклору.

Список використаних джерел

1. Заїка О. Я. Теорія і методика музичного виховання: навчально-методичний посібник. Суми: Вінниченко М. Д., 2018. 444 с.

Зайцева Наталія Григорівна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДВОМОВНОГО ПІДХОДУ В ЗВО УКРАЇНИ

Мовна освіта є важливим інструментом, який формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє діалогу культур у світі, що глобалізується. Застосування двомовного підходу в освіті України є адекватною відповіддю на питання мовної та культурної диверсифікації в Європі. Важливою особливістю двомовної освіти в Україні є врахування регіональних потреб місцевих етнічних спільнот, національних особливостей та загальноєвропейських тенденцій.

Двомовний підхід – це такий підхід, у якому дві мови використовують як засоби навчання [1]. Вивченням двомовного підходу займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Т. Боднарчук, Л. Зайцева, Є. Мацнєва, Н. Нікольська, О. Палінська, О. Першукова, Л. Товчигречка, Дж. Бенкс (J. Banks), К. Беннет (C. Bennet), Дж. Брунер (J. Brunner), О. Гарсія (O. Garcia), Г. Гутек (G. Gutek), Дж. Кемпбелл (G. Campbell), Т. МакКарті (S. McCarty), Т. Скутнаб-Кангас (T. Skutnabb-Kangas), Д. Хупс (D. Hoops) та багато ін.

Щодо застосування двомовного підходу в нашій країні треба зазначити, що мовою освітнього процесу в ЗВО України є державна мова, але відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або кілька дисциплін двома і більше мовами – державною, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу [3].

Вибір певної мови національних меншин у навчанні є регіонально обумовленим. Основними рисами реалізації двомовного навчання в ЗВО України є забезпечення національним та етнічним меншинам на законодавчому рівні права навчання рідною мовою, вивчення власної культури та історії; залежність мовної політики від політичної ідеології правлячої партії та ін.

Дедалі більшої актуальності набуває двомовна освіта за принципами «українська та іноземна у світлі загальноєвропейських полімовних тенденцій», інтеграції до європейського освітнього простору, поширення практики обміну студентами та відкритістю освітньої системи України для

іноземних студентів. Найбільш розвиненими двомовними моделями в українських ЗВО є: «Українська мова та іноземна», «Рідна мова та українська» та багатомовна модель.

Головною проблемою функціонування двомовного підходу в ЗВО України є те, що студенти, чия мова не є основною мовою навчання, часто погано засвоюють державну мову через низький рівень організації процесу двомовного навчання. Основною причиною є те, що в Україні недостатня увага приділена підготовці двомовних учителів та викладачів немовних спеціальностей.

Для підвищення ефективності двомовного навчання в Україні необхідним є формування інтеркультурної ментальності, толерантного ставлення до представників інших культур, сприйнятливості до загальнолюдських цінностей, вироблення негативного ставлення до будь-яких форм насильства і т. ін. За таких умов у майбутньому в Україні буде розвинуто демократичну систему рідномовної та багатомовної освіти, яка буде враховувати як загальнодержавні критерії ефективного оволодіння українською мовою, так й історичні, культурні та мовні особливості певних регіонів [2].

Основними напрямками вдосконалення вітчизняної двомовної освіти в межах моделі «Рідна мова та українська» на національному рівні визначено: проведення державою ефективної мовної політики щодо розвитку двомовної освіти; інтеграція двомовних структур до національних систем освіти (питання статусу двомовної освіти); розроблення двомовних програм для дорослих студентів; запровадження професійних двомовних програм на рівні вищої освіти; розроблення програм підготовки вчителів «українська як друга мова», зорієнтованих на розвиток обох мов, а не лише на формальне вивчення однієї з них (нерідної); на регіональному рівні – запровадження практики проведення наукових конференцій, науково-методичних семінарів з проблем двомовної освіти; на інституційному рівні – удосконалення змісту мовної освіти у вищих навчальних закладах [5].

Реалізація моделі «Українська мова та іноземна» передбачає на національному рівні – оновлення державного стандарту сучасної мовної освіти; розроблення та запровадження двомовних навчальних програм на різних рівнях, спрямованих на одночасне використання в навчальному процесі рідної та іноземної мови; на регіональному рівні – послідовну та системну роботу щодо вдосконалення теорії, методології, методики та практики двомовного та полімовного навчання; залучення до викладання іноземних спеціалістів, які є досвідченими викладачами мови; на інституційному рівні – забезпечення єдності теоретичної та практичної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей під час формування в них соціокультурної компетенції з іноземних мов; формування в студентів індивідуального стилю навчання [4].

У рамках мультилінгвальної (багатомовної) моделі доцільним вбачаємо на національному рівні – проведення державної політики щодо необхідності володіння кожним громадянином України державною та рідною чи іноземною мовами; оновлення Стандарту мовної освіти; залучення до розв'язання проблем мовної культури громадських організацій і суспільства в цілому; тестування абітурієнтів не лише на знання мови, а й на реалізацію міжкультурного спілкування; розроблення моделі двомовної та полімовної освіти у вищих навчальних закладах; на регіональному рівні – підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів; проведення науково-методичних заходів з проблем двомовної, полімовної освіти та мультикультурності; активізація участі студентів у міжнародних навчальних програмах; на інституційному рівні – розроблення навчальних планів, що передбачають викладання низки дисциплін іноземними мовами; розміщення навчального матеріалу кількома мовами на сайті викладача або сайті академічної групи; створення віртуального навчального середовища [5].

Отже, реалізація зазначених вище пропозицій, на нашу думку, сприятиме вдосконаленню двомовного підходу в ЗВО України, вихованню відповідальних громадян, здатних глобально мислити, бути готовими жити і працювати поруч з представниками різних народів і культур.

Список використаних джерел

1. McGroarty M. Bilingual Approaches to Language Learning. URL: <https://www.slideshare.net/ronadelarosa/bilingual-education-49256810>
2. Зайцева Н. Г. Організаційно-педагогічні засади двомовного навчання учнів у закладах середньої освіти США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Хмельницький, 2017. 23 с.
3. Освіта в Україні. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/ukraina-osvita-movy/4053016.html>

4. Товчигречка Л. В. Двомовна освіта в університетах США (кінець XX – початок XXI століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Суми, 2012. 253 с.

5. Товчигречка Л. В. Двомовна освіта в університетах США (кінець XX – початок XXI століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Суми, 2012. 20 с.

Заремський Мечислав Йосипович,

*канд. філос. наук, доц. кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

СТАНОВЛЕННЯ ЕТАЛОНІВ АРГУМЕНТАЦІЇ НАУКОВОГО ЗНАННЯ

У філософській і логіко-методологічній літературі одне із чільних місць посідає проблема аргументації. У ній розглядаються різноманітні аспекти цієї актуальної проблематики: специфіка філософської аргументації; гносеологічні, логічні, методологічні основи аргументації; її мовленнєві й психологічні механізми; природа практичної аргументації.

Найвідоміші імена учених, які досліджували і досліджують ці аспекти проблем аргументації у більш чи менш систематизованому вигляді, – бельгійський учений, філософ та доктор права, один із основоположників сучасної риторики Хаїм Перельман (1912–1984), австралійський філософ, автор знаменитого твору «Сто років філософії» (1968) Джон Пассмор (1914–2004). Визнаним авторитетом у галузі логіко-практичних досліджень основ аргументації та прагматичних комунікативних взаємодій є фінський філософ-аналітик Яакко Хінтікка (1929–2015).

Аналіз питань аргументації передбачає, насамперед, з'ясування специфіки наукової аргументації, дослідження її світоглядних і аксіологічних передумов, фіксування варіативності й змінності еталонів і норм наукової аргументації в різні епохи й у різній соціокультурній обстановці. І тут дуже важливою є експлікація поняття «аргументація».

Аргументація – комунікативний процес, який слугує обґрунтуванню певної точки зору, світоглядної позиції з метою її розуміння і (або) прийняття як власної індивідуальним чи колективним реципієнтом.

Як будь-який феномен комунікації, процедура аргументації пов'язана з відповідними логічними формами. Так само, як слову (словосполученню) відповідає поняття, реченню – судження, аргументації відповідає обґрунтування (доведення, індуктивне узагальнення, аналогія, роз'яснення, інтерпретація тощо). Такий підхід дозволяє встановити, що аналіз аргументації не зводиться до логічного розгляду, який встановлює і враховує лише логіко-синтаксичний аспект, а вимагає врахування різного роду прагматичних моментів (у науці – це процес сприйняття наукового відкриття, усвідомлення і розуміння його науковим співтовариством, прийняття тощо).

Специфіка наукової аргументації визначається: наявністю особливої мови; випереджувальним характером відображення дійсності; прогностичними функціями; націленістю на отримання достовірного знання.

Будучи комунікативним процесом, наукова аргументація передбачає не лише суб'єкт-об'єктні, але й суб'єкт-суб'єктні відношення, діалог між ученими, науковими співтовариствами, напрямами і школами. Завдяки цьому наукова аргументація розширює «проблемне поле» тези, яка доводиться чи спростовується, аргументів, що ними послуговуються, з'ясування не лише когнітивних, але й філософських засад теоретичного пошуку.

Ефективне застосування процедури аргументації наукового знання особливо актуалізується в період інтенсивного розвитку науки, або наукової революції, коли відбувається формування нових ідей, здійснюється перебудова концептуального апарату попереднього теоретичного знання, перегляд методів і процедур наукового дослідження, а тим самим певна консервативність пануючих у науковому співтоваристві переконань.

Виконуючи пізнавальну і комунікативну функції, наукова аргументація передбачає такі етапи: 1) концепція, яку відстоює учений; 2) її розуміння; 3) її прийняття (неприйняття); 4) наукове переконання (його відсутність).

Це означає, що наукова аргументація втілює у собі не лише контекст логіки, але й світоглядні структури, оскільки тут виникає питання про те, чи достатньо бути істиною, аби стати переконанням, які логічні й соціально-психологічні методи і прийоми забезпечують найефективніший комунікативний процес у рамках наукового співтовариства і за його межами, які соціальні, прагматичні й аксіологічні передумови аргументації в науці.

Аргументація наукового знання нині не обмежується когнітивними регуляторами (об'єктивність, доказовість, достовірність, системність тощо), а включає в себе весь комплекс соціокультурних, аксіологічних і гуманістичних підстав, коли «об'єктивно істинне пояснення і опис стосовно «людиновимірних» об'єктів не лише допускає, але й передбачає включення аксіологічних факторів до складу положень, які щось науково пояснюють» [2, с. 17].

На різних етапах розвитку науково-пізнавальної діяльності і у різні епохи формувалися різноманітні типи аргументації наукового знання.

Виникнувши спочатку в рамках філософського аналізу, ідеали аргументованих міркувань транслюються згодом й у інші сфери досліджень. Специфічною рисою аргументації схоластичної думки є посилення на авторитет, Священне Писання і націленість на мистецтво витлумачення. Становлення експериментального природознавства пов'язане з радикальним переглядом ідеалів аргументації знання, відмовою від авторитетів і «здорового глузду», орієнтацією на індуктивні узагальнення, дослідництвом у вивченні природи, залученні математичного апарату.

Дослідження квантових об'єктів уже вимагало критичного ставлення до традиційних уявлень про методи і засоби пізнання, роль математичної гіпотези і фактів науки і призвело до утвердження такого ідеалу аргументації наукового знання, який ґрунтується на таких підходах: включення суб'єкта в структури пізнавальної і соціальної діяльності; неможливість елімінації засобів спостереження із пізнавального процесу; наявність операціональної визначеності теоретичних понять; залучення ймовірнісних і кібернетичних методів дослідження.

Гуманітаризація сучасної науки, її орієнтація на вивчення складних систем, що саморозвиваються і самоорганізуються, створює передумови для взаємопроникнення двох типів аргументації наукового знання: точного, логіко-розсудкового, яке передбачає наявність строгої, ясної, чіткої, формалізованої, моносемантичної мови (без чого важко уявити функціонування інформатики, штучного інтелекту тощо) і інтуїтивної, нестрогої, гнучкої, полісемантичної мови. Здійснюючи функції спілкування, взаєморозуміння і змістовно-комунікаційної взаємодії і будучи в силу цього соціальним феноменом, аргументація наукового знання на сучасному етапі відзначається абсолютною неелімінованістю ціннісного, гуманістичного і етичного аспектів, взаємопроникненням особистісного, конкретно-історичного та загальнолюдського підходів. Усе зазначене актуалізує думки сучасних українських дослідників у галузі теорії аргументації: «Розвиток людської цивілізації завжди буде пов'язано з культурою мислення, а його продуктивність буде залежати від логіки, основу якої становить доказ і аргументація, які демонструють себе у теоретичній формі, утворюючи сучасну філософію пізнання» [1, с. 311].

Список використаних джерел

1. Комаха Л. Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні: монографія. Київ: ТОВ «Центр учбової літератури», 2015. 361 с.
2. Степин В. С. Научное познание и ценности техногенной цивилизации. *Вопросы философии*. 1989. № 10.

Зенченко Тетяна Федорівна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ

Сучасні освітні системи багатьох країн змінюються, модернізуються і все частіше вдаються до використання технологій, що надають учням більше можливостей і перспектив для успішного навчання. Водночас несподівано потужний сплеск пандемії COVID-19 змусив педагогічні

університети створювати студентам умови для онлайн-викладання та навчання, які одразу почали застосовувати, і, як наслідок, моніторити якість освітнього процесу й аналізувати якість навчання, здобутого в інших складніших умовах.

Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив погіршення якості та доступності освіти, а також загострення низки освітніх нерівностей. Забезпечення освітнього процесу Глухівського НПУ ім.О.Довженка аналізувалося шляхом організації й проведення проміжної, семестрової атестації з використанням сучасних дистанційних технологій: електронної пошти, online-зв'язку за допомогою програмного забезпечення Skype, відеоконференцзв'язку (платформи Zoom, Meet), через соціальні мережі (Viber, Instagram, Telegram) та інші електронні сервери: Moodle, Google Клас (GoogleClassroom), Google Презентації (Google Presentations), iLearn, Kahoot, Edmodo, LearningApps.org, Stepik, OnlineTestPad, Linoit, Padlet, Trello, Plickers (з урахуванням можливостей і побажань студентів і викладачів)

Застосування синхронних і асинхронних методів навчання нині має найбільш повний і безпосередній вплив на зміст і форми навчання.

Частину періоду пандемії 90% початкових класів працювали суто в дистанційному режимі. Перманентно заклади загальної середньої освіти починали працювати в очному традиційному режимі, заклади освіти постійно переходили з дистанційного на змішане навчання та навпаки, натомість заклади вищої освіти переважно залишалися на дистанційному навчанні. Проходження студентами початкової освіти практики очно межувалася з дистанційним навчанням в університеті, одержанням індивідуального консультування у керівників практики, викладачів у відділеному режимі з використанням усіх можливих засобів зв'язку.

Розуміння важливості комбінованої дії синхронних та асинхронних методів навчання у педагогічному виші сприяє досягненню максимальних освітніх результатів у контексті модернізації здобуття вищої освіти майбутніми учителями початкових класів відповідно до вимог віддаленого навчання, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану.

Цілі дослідження такі:

- провести соціологічне опитування викладачів і студентів спеціальності 013 Початкова освіта;
- з'ясувати критерій розподілу, якщо важливість вибору одного із запропонованих (або обох запропонованих методів);
- врахувати можливості віддаленого навчання в змісті й графікові освітнього процесу.

Проведені громадською організацією «Центр дослідження суспільства» аналітичні дослідження засвідчили, що через унеможливлення традиційного освітнього процесу, закриття шкіл і перехід на дистанційне навчання діти більше часу були змушені проводити в ізоляції, менше часу – на вулиці, разом із друзями (спілкування переведено в онлайн-формат), тож відчують значне погіршення психологічного стану, стрес, тривожність, сум, почуття самотності (і навіть не йдеться про складні психологічні умови воєнного часу, коли зазначені відчуття збільшуються в кільканадцять разів у залежності від наближеності до місця активних бойових дій). Психологічні проблеми зумовили проблеми з навчанням. Зокрема, однією з найпоширеніших проблем називають складність зосередитися на навчанні. Опитування, проведене Державною службою якості освіти (ДСЯО), під час дистанційного навчання засвідчило зниження мотивації (на цю проблему звертали увагу орієнтовно 42% педагогічних працівників закладів освіти). Окрім того, в процесі термінової організації онлайн-навчання стала очевидною проблема недостатності взаємодії між учасниками освітнього процесу для того, щоб зберегти можливості контролю за якістю освіти.

Відтак, однією з ключових рекомендацій є встановлення правил дистанційного навчання, а саме:

- розроблення питань, тестів і вправ для моніторингу освітнього процесу,;
- одержання зворотного зв'язку від учнівства;
- підготовка здобувачів освіти до співпраці з батьками, залученими до онлайн-навчання учнів початкових класів.

У нових умовах навчання актуальними є моніторинг, встановлення обмежень на навантаження викладачів, учителів, студентства та учнів. Здійснюється перегляд освітніх програм, навчальних планів з урахуванням зміненого обсягу контактних годин, нового підходу до викладання,

проведення занять віддалено, адаптацію до дистанційного навчання, корекція типів і кількостей завдань, які реально можна виконати та перевірити (менеджмент навчального часу). Встановлення часових обмежень на роботу за комп'ютером для викладачів і студентів, поділ занять на синхронні (у режимі реального часу на зустрічах у Zoom, MS Teams, Google Meet та ін.) та асинхронні (домашні індивідуальні завдання), одержання чітких інструкцій для їх виконання, добір відповідних онлайн-інструментів тощо. Питання потребує подальшого обговорення, оскільки режим змішаного навчання (частина – очно, частина – віддалено або інший розподіл) вимагає від педагога одночасно мати готові матеріали для обох форматів освітнього процесу та працювати з ними паралельно, що зумовлює значне перевантаження.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка щодо організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти в 2020/2021 навчальному році. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/37776.pdf>
2. The Use of Synchronous and Asynchronous Teaching Methods in Pedagogical Education in COVID-19 Terms. Lytvyn, V.; Akimova, O.; Kuznetsova, H.; Zenchenko, T.; Stepanenko, O.; Koreneva, I.. International Journal of Health Sciences ; 5(3):617-629, 2021. Artigo em Inglês | Scopus | ID: covidwho-1651032.
3. Освіта в умовах пандемії у 2020-2021 році: аналіз проблем і наслідків. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv>.
4. Які проблеми у дистанційці бачать педагоги, учні та батьки – опитування Держслужби якості освіти. URL: <https://nus.org.ua/news/yaki-problemy-u-dystantsijni-bachat-vchyteli-ta-batky-opytuvannya-derzhsluzhby-yakosti-osvity>.
5. Хто може навчатися дистанційно. Атмосферна школа. URL: <https://www.atschool.com.ua/hto-mozhe-navchatysya-dystantsijno>.

Зінченко Володимир Павлович,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Чумаченко Олена Анатоліївна,

канд. іст. наук, доц., директор ННІ філології та історії Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ І SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ

У закладах вищої освіти запроваджено курси з вивчення євроінтеграційних процесів, але методична сторона їх викладання розроблена недостатньо, тож у більшості випадків заняття проходять ординарно.

Від педагогів загальноосвітніх закладів залежить формування уявлення і ставлення до Євросоюзу. Тому дуже важливо сформувати в майбутніх учителів розуміння важливості євроінтеграційного процесу для розвитку цивілізації, людства, України й кожного громадянина зокрема.

Вивчення основ євроінтеграції можна розглядати з позиції політологічного, історичного, економічного, соціального та методичного аспектів.

Ми зупинимось на методичному, бо на технологію і методику організації занять увага звертається недостатньо. Переважно використовуються традиційні освітні технології: лекції, семінари, презентації.

Опишемо наш досвід вивчення майбутніми вчителями (спеціальність 014 Середня освіта) дисципліни «Європейська політична інтеграція: історична ретроспектива та сучасність», що пропонується здобувачам як вибіркова в межах реалізації модулю Жана Моне 621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE (академічний координатор Олена Чумаченко).

Основними умовами, що забезпечують успішність оволодіння здобувачами програмовим матеріалом, є: доцільне розміщення в аудиторії, що сприяє вільній комунікації; мотивація навчання за рахунок актуалізації минулих знань та створення проблемних ситуацій; викладач у ролі фасилітатора для зменшення авторитарного впливу; використання ділових та рольових ігор; взаємоаналіз та обговорення питань; використання ментальних карт при підготовці відповідей; застосування SWOT-аналізу при вивченні окремих проблем.

При проведенні практичних та семінарських занять з курсу насамперед зверталась увага на розміщення здобувачів. Відразу слід відкинути стандартну компоновку: викладач за окремим столом лицем до студентів. За таких умов не відбувається вільного діалогу і взаємодії. Для проведення занять створюється «круглий стіл» або декілька окремих блоків столів для розміщення студентів лицем один до одного. Таке розміщення стимулює активність і спрямовує на жваве обговорення проблем. Біля столів встановлюються декілька кліп-чартів, якщо таке неможливо, то на кожному блоці столів – великі аркуші паперу і фломастери.

Значну роль у осмисленні програмового матеріалу та оволодінні ним можуть відігравати ментальні карти, які використовуються на кожному практичному чи семінарському занятті у підготовці питань.

Ментальні карти (карти пам'яті, від англ. *mind map*) – спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Вони використовуються для створення, візуалізації, структурування і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, при написанні доповідей, статей [2].

Не можна сказати, що ментальні карти – це щось нове в освіті. Слід згадати опорні схеми В. Шаталова, які широко впроваджувались у 70–80-х роках минулого століття. Їх ефективність і дієвість доведена досвідом багатьох педагогів.

Для створення ментальних карт існує багато спеціальних програм, доступних в інтернеті, але, на нашу думку, найкращий ефект досягається при виконанні їх вручну за допомогою кольорових фломастерів.

Озвучуючи свої думки не з тексту, а з ментальних карт, здобувачі користуються живою мовою, не читаючи відповіді на питання. Це сприяє глибшому розумінню проблеми і важливої для майбутнього вчителя комунікативної компетентності.

Наступним засобом активізації навчальної діяльності, який ми використовували на заняттях, є SWOT-аналіз.

Абревіатура цього терміна містить перші літери елементів аналізу і розшифровується як: Strengths (сильні сторони); Weaknesses (слабкі сторони); Opportunities (можливості); Threats (загрози).

Нині SWOT-аналіз є одним із дієвих методів активного навчання. Він дає можливість системно проаналізувати об'єкт чи явище, що вивчається, шляхом обговорень у малих групах, дискусії, продукування власних ідей, пошуку інформації та вироблення спільних рішень.

SWOT-аналіз може використовуватися при розгляді всіх тем. Але найбільш ефективним він є при вивченні тем, пов'язаних з перспективами розвитку Євросоюзу та входженням до нього України [1].

Наприклад, тема семінару – «Україна у глобальній стратегії ЄС».

Завдання для самостійної роботи: 1) Підготувати короткі відповіді на теоретичні питання з використанням ментальних карт (до 1 стор.); 2). Виконати SWOT-аналіз загальнодержавного проєкту «Євроінтеграція України».

Обладнання: дошка, кліп-чарти, аркуші А3, різнокольорові маркери.

Учасники: групи по 2–5 осіб, розміщені за окремими блоками столів. Кожна група визначає спікера.

Етапи роботи:

1 етап – за 4 хвилини дати чітке визначення об'єкта аналізу «Євроінтеграція України» (об'єкт аналізу і визначення записується на кліп-чарті);

2 етап – кожна група за 5 хвилин складає список однієї зі сторін аналізу: сильних сторін, слабких сторін, можливостей чи небезпек, що може мати в собі обговорюване явище. (Робота виконується на аркушах паперу, по чергово записуються всі пропозиції).

3 етап – усі аркуші прикріплюються на дошці й репрезентуються спікерами груп.

4 етап – обговорення і формулювання висновку щодо перспектив євроінтеграції України і заходів, які необхідні для цього.

Провівши такий аналіз, здобувачі визначають: сильні сторони України, які допоможуть у досягненні євроінтеграції; слабкі сторони і вразливості України, яка через це має звертатись до інших світових політичних гравців та ресурсів; зовнішні обставини України, які складно змінити, але ними можна скористатися на шляху євроінтеграції; зовнішні і внутрішні загрози євроінтеграції України. Якщо їх неможливо уникнути, то слід до них підготуватися.

Список використаних джерел

1. Дмитренко В. С., Джинджоян В. В. SWOT-аналіз євроінтеграційних процесів України. URL: http://confcontact.com/2013_03_15/3_Dmitrenko.htm
2. Позднякова Т. Є. Візуалізація та структурування інформації за допомогою ментальних карт на уроках біології: науково-методичний посібник. Рівне: РОППО, 2018. 50 с.

Ігнатенко Ганна Володимирівна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри професійної освіти та технологій с.- г. виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОЛЕКТИВНОЇ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

З метою активізації освітнього процесу необхідно впроваджувати технології, які передбачають залучення здобувачів освіти до навчання за допомогою різних типів педагогічної комунікації: усної, візуальної, неформальної, спонтанної, міжособистісної тощо. Науковці зазначають, що це одна з умов оновлення галузі професійної освіти, її інтеграції в європейський і світовий освітянський простір [1].

Тому обґрунтованим є питання модернізації підходів до засвоєння освітніх компонентів майбутніми педагогами професійного навчання.

Метою нашого дослідження є визначення та обґрунтування педагогічних умов упровадження технології колективної розумової діяльності в процес вивчення професійної педагогіки.

У дослідженні ми спиралися на розвідки низки науковців: В. Бондар, С. Гончаренко, О. Мороз, В. Лозова та ін., які спрямували свої напрацювання на проблему вдосконалення навчально-пізнавального процесу у ЗВО; С. Беспалько, В. Борисова, Л. Гусак, В. Зілкевічуса, В. Король, С. Кучеренко та ін., які свій акцент зробили на формуванні активності студентів та однієї з найважливіших професійних якостей майбутніх фахівців – готовності до різновидової педагогічної діяльності; Б. Вовка, В. Ковальчука, Є. Маринченка, В. Опанасенка, Т. Самусь, А. Хуторського, С. Шишова та ін., що досліджували шляхи запровадження компетентнісного підходу [2].

Узагальнюючи позиції науковців щодо педагогічних технологій, зазначимо, що на розвиток індивідуальної активності, самостійності передусім спрямована технологія колективної розумової діяльності. Технологія колективної розумової діяльності – це інтерактивна технологія, коли перш за все акцент робиться на проектуванні таких здатностей, як комунікабельність, співробітництво, що є найважливішими ознаками в характеристиці компетентного педагога професійного навчання [3; 4; 5].

Бесіди з викладачами вишу, аналіз результатів проведеного анкетування показують, що технологія колективної розумової діяльності не знайшла достатнього застосування. Відповідаючи на питання, у чому переваги названих технологій, 60 % респондентів підкреслили в тому, що здобувачі освіти навчаються працювати в колективі; 16 % – вчать доводити власну точку зору; 8 % – навчаються планувати роботу разом з іншими; 1 % – вчать виявляти творчий підхід до виконання завдання і тільки 15 % вказали на сукупність ознак, які характеризують ці переваги.

Тільки 14 % опитаних викладачів на заняттях практикують застосування різноманітних форм організації практичної роботи здобувачів освіти: фронтальну, групову, індивідуальну і 12 % впроваджує сукупність методичних прийомів та засобів, спрямованих на залучення здобувачів освіти до колективної праці.

На думку респондентів, розвиток здатностей працювати в колективі – одне з найважливіших завдань ЗВО, але переважна більшість із них (65 %) впроваджує технології колективної розумової діяльності на практичних заняттях і тільки 16 % – на всіх видах занять.

Окреслюючи педагогічні умови впровадження технології колективної розумової діяльності в освітній процес, необхідно враховувати особливості того чи іншого компонента. Педагогічна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання забезпечується низкою дисциплін, але одна з найважливіших – це професійна педагогіка.

Метою професійної педагогіки в освітньому процесі підготовки педагогів професійного навчання є формування в них педагогічної компетентності та готовності до подальшого професійного саморозвитку.

З урахуванням проведеного дослідження педагогічними умовами впровадження технології колективної розумової діяльності в освітній процес вивчення професійної педагогіки є:

- формування у здобувачів освіти мотивації до колективної розумової діяльності у процесі засвоєння освітнього компонента;
- набуття студентами досвіду колективної розумової діяльності на всіх видах занять з вивчення професійної педагогіки;
- включення у навчально-методичний комплекс з професійної педагогіки методичних розробок з упровадження технології колективної розумової діяльності на всіх видах занять.

Вважаємо наступні питання нашого дослідження мають бути спрямовані на розроблення методики впровадження технології колективної розумової діяльності за окресленими умовами і перевірку її ефективності.

Список використаних джерел

1. Артюшина М. В. Використання технології колективної розумової діяльності у процесі навчання студентів економічного профілю. URL: http://lib.iitta.gov.ua/2944/1/%D1%81%D1%82_%D0%90%D1%80%D1%82%D1%8E%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BB_%D1%80%D0%BE%D0%B7_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB. (дата звернення: 06.12.2021).
2. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу: кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.
3. Застосування особистісно-розвивальних педагогічних технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (методичні рекомендації для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, працівників науково-навчально-методичних центрів (кабінетів) професійнотехнічної освіти МОН України) / М. В. Артюшина, Я. Ю. Білоконь, І. Б. Дремова, О. Б. Кошук, І. А. Мося, Т. М. Пашенко, Г. М. Романова; за ред. Г. М. Романової. Київ: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2014. 132 с.
4. Лузан П. Г., Манько В. М., Нестерова Л. В., Романова Г. М. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 216 с.
5. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

Ігнатенко Олександр Володимирович,
канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Цифровізація, глобалізація, відсутність інформаційних кордонів між державами, стрімкий розвиток інформаційного суспільства зумовлюють інтенсивне впровадження в останніх досягнень науки і техніки у сфері інформації та комунікацій до освітнього процесу.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах [2]:

сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

доступності вищої освіти;

незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти);

міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

наступності процесу здобуття вищої освіти;

державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності;

державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема, шляхом надання пільг зі сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність;

сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою [4].

Цифрові технології в умовах сучасного динамічного розвитку глобальної інформаційної інфраструктури відіграють ключову роль у зростанні соціально-економічного середовища нашої країни.

Комп'ютери стали необхідним інструментом в усіх ключових галузях людської діяльності. Відповідно, сучасні педагогічні фахівці повинні орієнтуватися в цьому бурхливому інформаційному потоці.

Державний стандарт початкової освіти виокремлює інформатичну освітню галузь як одну з ключових у сучасній українській школі та висуває чіткі вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти [1].

Метою інформатичної освітньої галузі є формування інформаційно-комунікаційної компетентності та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання проблем з використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту, навичок безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Однією з навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи є «Основи інформатики». Вона забезпечує формування в майбутніх фахівців професійних знань, пов'язаних із цифровими пристроями, будовою сучасного персонального комп'ютера, периферійних пристроїв, комп'ютерних мереж, підготовки презентацій, організації групової роботи за допомогою онлайн-сервісів, організації відеоконференцій та під час організації дистанційного навчання [2].

Також відповідно до чинної освітньої програми «Початкова освіта. Інформатика» розробляються навчально-методичні комплекси з таких дисциплін:

будова та основні складові інформаційних систем;
 практикум з програмування;
 інформація і інформаційні процеси;
 інформаційні технології у початковій школі;
 інформаційно-комунікаційні технології.

Під навчально-методичним комплексом дисципліни ми розуміємо сукупність нормативних та навчально-методичних матеріалів, що є необхідними для ефективного виконання студентами відповідної освітньої програми [3].

Навчально-методичні комплекси дисциплін фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи складаються з:

робочої навчальної програми дисципліни;
 конспектів лекцій з навчальної дисципліни;
 методичних рекомендацій до проведення лабораторних, практичних занять;
 тематики курсових робіт та методичних вказівок щодо їх виконання;
 методичних розробок з організації самостійної роботи студентів;
 індивідуальних завдань;
 засобів діагностики (екзаменаційні білети, питання до ПМК, тестовий комплекс).

На кафедрі теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету постійно здійснюється науковий пошук, розроблення та оновлення навчально-методичних комплексів для забезпечення якісного освітнього процесу з підготовки вчителів початкової школи відповідно до вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. Держаний стандарт початкової освіти [чинний від 24 липня 2019 р. № 688]. Вид. офіц. Київ, 2019.
2. Ihnatenko O. Research work as a factor in preparing future teachers to implement innovations in educational process. *Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes*. Monograph 43. Copyright by University of Technology, Katowice, 2021, ISBN 978-83-957298-6-7
3. Ihnatenko H., Ihnatenko O. Formation of creative personality of a future teacher in terms of higher education institution. *Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects*. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017, ISBN 978-83-62683-99-4
4. Закон України «Про вищу освіту»: Закон № 37-38, ст. 2004 від 06.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 27.04.2022).

Кабиш Марина Юріївна,

канд. філол. наук, докторантка

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Входження України до Європейського освітнього простору породжує нові вимоги до забезпечення якості професійного навчання, а отже, й професійного розвитку педагогів ЗПО.

Як свідчать офіційні джерела, на сьогоднішній день в Україні до закладів вищої освіти вступає до 80% випускників шкіл і лише 20% до закладів професійної освіти, натомість потреба підприємств у кваліфікованих робітниках є набагато більшою [1].

Безперечно, на рівень економіки будь-якої країни впливає багато факторів, й важливим фактором є розподіл зайнятого населення за рівнями освіти. У країнах зарубіжжя навчання у закладах професійної освіти обирає від 40% до 70% випускників шкіл; це дає можливість у повноті забезпечити ринок праці кваліфікованими робітничими кадрами.

На сьогоднішній день Україна бере участь у низці європейських освітніх проєктів, серед яких Туринський процес, ініційований Європейським Фондом Освіти. Саме Туринський процес дозволив здійснити всебічний аналіз проблем, пов'язаних з демографічними та економічними процесами в Україні та Європі, ринком праці, соціальними потребами населення, що уможливило виокремлення основних показників в питаннях забезпечення якості професійної освіти України, оновлення матеріально-технічної бази, розвитку кадрового потенціалу, управління і фінансування.

Безперечно, педагогічна діяльність працівників ЗПО потребує безперервності у професійному розвитку, підвищенні їхнього кваліфікаційного рівня, розвитку самоосвіти та самовдосконалення. У цьому сенсі для нас є цінним вивчення зарубіжного досвіду й, як наслідок, виокремлення кращих практик щодо професійного розвитку педагогічних працівників країн зарубіжжя.

Базуючись на дослідженнях Г. Капосльоза, розглянемо особливості професійного розвитку викладачів США. Науковець зазначає, що у США функціонує традиційний та стандартизований професійний розвиток педагогічних працівників (традиційний – відбувається за основним місцем роботи; стандартизований – передбачає його реалізацію на основі встановлених стандартів і враховує реальні потреби повсякденної педагогічної діяльності). Крім того, у США діють денні, вечірні й заочні форми підвищення кваліфікації, а також суботні та недільні школи підвищення кваліфікації [7].

Своєрідні тенденції післядипломної педагогічної освіти спостерігаються у Німеччині. Це підвищення кваліфікації і додаткова підготовка. Перший напрям пов'язаний з удосконаленням професійної майстерності, у свою чергу, додаткова підготовка передбачає опанування нової професії (спеціалізації) або можливість переходу на вищу посаду. Основними рівнями підвищення кваліфікації у Німеччині є: міжземельний (федеративний), земельний (центральне підвищення кваліфікації), місцевий (локальне підвищення кваліфікації) та індивідуальний (особистісне підвищення кваліфікації) [9].

За двома моделями професійного розвитку відбувається підвищення кваліфікації й педагогічних працівників Великобританії. Це курсова модель, що відбувається на базі закладів вищої освіти, та підвищення кваліфікації безпосередньо в освітніх закладах, де працюють педагогічні працівники. Професійний розвиток педагогів Великої Британії передусім пов'язаний з вивченням прогресивного педагогічного досвіду, інноваційних форм і методів викладання, новинок педагогічної літератури. Велику увагу британці приділяють самоосвіті й формуванню індивідуальної стратегії та стилю викладання.

Зважаючи на концептуалізацію українсько-польських міждержавних відносин в умовах євроінтеграції, спільні традиції слов'янських народів, окремий інтерес у на викликають тенденції професійного розвитку педагогів Польщі. Доречно зауважити, що на сучасний стан професіоналізму педагогів Польщі вплинула низка заходів. Зокрема, станом на 2013 р., у Польщі 80 тисяч вчителів викладало основний предмет не за фахом, при цьому близько 2 тисяч польських педагогів не мало повної вищої освіти. Саме тому основними формами підвищення кваліфікації польських педагогів є доучування, перекваліфікація, самоосвіта, загальне і професійне самовдосконалення.

Цікавим, на нашу думку, є факт, що близько 89% опитаних іноземних педагогів підтвердили факт участі в програмах саморозвитку. Водночас 11% респондентів заявили, що ніколи не брали участі у подібних заходах. До прикладу, в Іспанії кількість педагогічних працівників, що займаються професійним саморозвитком, становить 100%, Словенії – 96,9%, Австралії – 96,7%. Найнижчий показник з наведених даних – Туреччина – 74,8%, це означає, що ¼ частина турецьких педагогів, не приділяє уваги своєму саморозвитку.

Наступним параметром для порівняння стала середня кількість днів професійного саморозвитку серед усіх педагогів. Якщо для Мексики така кількість становила 34 дні, Кореї – 30, Болгарії – 27, то в Словацькій Республіці і на Мальті цей показник відповідно становить 7,2 й 7,3 дня, а в Ірландії лише 5,6 дня, що свідчить про нерівномірність розподілу часу, який приділяється педагогами різних країн питанням професійного самовдосконалення. Наведені дані перегукуються з наступним показником – середньою кількістю днів професійного саморозвитку серед педагогічних працівників, що брали в опитуванні (Мексика – 37,1; Корея – 32,7; Болгарія – 30,8;

Словацька Республіка – 9,6; Мальта – 7,8; Ірландія – 6,2). Як бачимо, зазначені показники є досить нерівномірними, що вказує на неоднозначність в підходах до проблеми розвитку педагогічної компетентності різних країн.

Як нами було зауважено вище, вивчення зарубіжного досвіду у сфері професійного розвитку педагогічних працівників для нас має важливе значення. Водночас кращі практики світової освітньої спільноти потребують ретельного аналізу щодо впровадження в освітній процес вітчизняних закладів. Інтеграція України в Європейський освітній простір уможливила її участь у низці європейських програм та проєктів, метою яких є не лише укріплення матеріально-технічної бази, а передусім професійний розвиток українських педагогів.

Отже, Україна має багаті перспективи щодо реалізації зарубіжного досвіду у професійний розвиток педагогічних працівників. Цьому сприяє проведення спільних заходів, педагогічне партнерство, реалізація програм академічної та професійної мобільності, що є важливим в умовах нинішнього суспільства.

Список використаних джерел

1. Капосльоз Г. В. Зарубіжний досвід професійного розвитку науково-педагогічних працівників в системі післядипломної освіти. *Військова освіта*. 2016. № 2. С. 93-102. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2016_2_14.
2. Ковальчук В. Професійний розвиток учителів: зарубіжний досвід. URL: <http://education-ua.org.ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnij-rozvitokuchiteliv-zarubizhnij-dosvid> (дата звернення: 23.12.2022), 2015.
3. Міністерство освіти і науки України. Професійна освіта. URL: <https://cutt.ly/qIq7vBS> (дата звернення: 19.12.2021).

Каліш Валентина Антонівна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ імені О. Довженка*

ХУДОЖНІЙ ДИСКУРС ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Сучасна лінгвістика базується на принципі антропоцентризму, що охоплює «людський чинник» у вивченні мови. Розгляд художнього тексту з позиції антропоцентризму вимагає введення терміна «художній дискурс», під яким розуміється зв'язний текст у його сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психолінгвістичними та іншими чинниками, цілеспрямована соціальна дія, компонент, що бере участь у взаєминах людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Своєрідність художнього дискурсу як комунікативно спрямованого вербального твору, що володіє естетичною цінністю, полягає в його антропоцентричності, культурологічній значущості й здатності втілювати в образній формі модельовану автором особливу художню картину світу. Відповідно до цього художній дискурс постає як продукт одного із найскладніших видів комунікації – художньо-літературної, суб'єктами якої стають не тільки автор і читач, а й персонажі. Тому реалізація антропоцентричного принципу під час аналізу художнього дискурсу відкриває нові можливості за умови, що об'єктом дослідження виявляється персонаж як специфічна мовна особистість. Невирішеність у теоретичному мовознавстві питань співвідношення мови і мовлення, мовного значення і мовного сенсу є причиною тривалих спроб конструювання «художнього» значення, з одного боку, і логічної організації художнього мовлення – з іншого. Ведеться пошук «імпліцитних питань», що нібито організовують логічну структуру художнього тексту, а поняття комунікативного ділення висловлювання розглядається на матеріалі граматичної структури речення [5].

Дискурс можна визначити як оформлену мовну діяльність мовної особистості, яка формує вербальний простір тієї чи іншої науки або мистецтва у взаємодії з іншими учасниками цієї діяльності (активними або пасивними), а також як результат цієї діяльності – текст або сукупність текстів з урахуванням їх комунікативних і екстралінгвістичних характеристик.

Текст художньої літератури поряд із загальними для всіх текстів характеристиками має і свої специфічні особливості. Так, на думку Н. А. Ніколіної, у художньому тексті, на відміну від інших текстів, внутрішньотекстова дійсність (у відношенні до позатекстової) має креативну природу, тобто створена уявою і творчою енергією автора, має умовний, як правило, вигаданий характер [3, с.11].

Художній же текст або дискурс у вузькому розумінні цього терміна можна визначити як вигаданий, у якому зображуваний світ співвідноситься з дійсністю опосередковано, заломлюючись через індивідуально-авторське його сприйняття, перетворюючись відповідно до інтенції автора, тобто концептуалізуючись.

Однак картина світу, передана текстом, створюється не тільки його автором, а й тим, хто цей текст читає: їхнім інтелектом, культурою, освітою, емпатією, світоглядом. І в цьому процесі взаємодії картини світу адресата з картиною світу адресанта і народжується практика дискурсу.

Більше того, як цілком справедливо зауважують науковці, «будь-який окремо взятий текст <...> може бути результатом безлічі дискурсів, часто суперечливих, оскільки текст рідко буває цілісним з точки зору лінгвістичних особливостей, які він містить, або дискурсів, які він висловлює» [4, с. 11]. У художній літературі це виявляється в тому, що текст, відображаючи різні аспекти реального світу, ніби частково уподібнюється їм, уносячи у свою структуру елементи тих функціональних стилів, які він (текст) наслідує, і, відповідно, елементи тих дискурсів, які в ньому відображаються.

Теорія мовної комунікації, що розробляється в останні десятиліття, уможливорює побудувати модель мовного спілкування, в якій основними складниками є суб'єкт мовного спілкування, предмет спілкування і його адресат. Художній текст є прикладом такого спілкування – автора художнього тексту з його читачем. Предметом же спілкування є відтворена мовними засобами дійсність.

Художник слова не тільки описує подію, а й передає своє ставлення до неї, використовуючи мовні засоби і певні комунікативно-мовні побудови, що відрізняються від побудов науково-логічного освоєння світу своєю образністю. Принцип «художнього мислення», як зауважують учені, один і той же і в художника, і в «простої людини»: звичайна людина «художньо», безпосередньо сприймає дійсність, створює для себе її образ і практично користується ним у житті, а письменник володіє інструментом «зворотного зв'язку» – через одну або кілька конкретних ситуацій відтворює її за допомогою мови у всій її повножиттєвості у свідомості «звичайної людини» – свого читача. Образотворчість (образність) мовних побудов не є щось притаманне тільки художньому твору, вона належить мові [1].

Таким чином, основою мовного континууму художнього твору є художня оповідь про події, що розвиваються в часі, який на відміну від реального носить назву сюжетного.

У межах художнього дискурсу відбувається процес актуалізації висловлювань; автор відбирає (спираючись на систему мови і набір комунікативних завдань) мовні засоби – причому саме характер певної мовної одиниці диктує вживання тих чи інших граматичних форм (наприклад, синтаксичних структур, видо-часових форм, форм способу) або лексичних засобів (тематичні групи, лексичні та словотворчі повтори, синонімічні та антонімічні ряди). Нерідко форма висловлювання прив'язана до типу мовної одиниці (наприклад, репліка в діалогічних дискурсах).

Погляд на художній твір як на процес відтворення художником слова дійсності передбачає його цілісний аналіз, у тому числі й мовних одиниць, що в лінійній послідовності змінюють одна іншу, а також характеристику останніх, що реалізують авторський задум.

Отже, в літературно-художньому творі (на відміну від наукового або публіцистичного) відображені передусім життєві ситуації. Персонажі художнього твору діють у певних ситуаціях.

Будучи фрагментом художнього тексту, дискурс водночас включений автором до структури художнього цілого. Утілення художнього задуму визначається місцем і роллю теми дискурсу в змістовній структурі художнього тексту [2.].

Змістовність художніх текстів не впливає безпосередньо з лінгвістичних засобів. Актуалізація лексики і граматики відбувається в мові в рамках дискурсу, тому так важливо визначити структуру дискурсу, його мовну форму і той набір мовних засобів, який типологія мови

диктує автору і допомагає читачеві однозначно відтворити у своїй уяві ту чи іншу ситуацію дійсності.

Таким чином, у художньому творі існує діалектична єдність процесу і результату, форми і змісту. Причому виявлення структури дискурсу вможливує інтегрований опис синтаксису, семантики і прагматики, що, у свою чергу, допомагає виявленню художньої структури твору і особливо авторської інтенції. Для аналізу всієї образної системи твору надзвичайно важливий і характер базових мовних одиниць – дискурсів і особливості їх зв'язку в конкретному художньому тексті.

Список використаних джерел

1. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. Москва, 1989. 312 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва, 1987. 264 с.
3. Николина Н. А. Филологический анализ текста: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. 3-е изд., стер. Москва: Издательский центр «Академия», 2008. 272 с.
4. Русакова О. Ф. Основные теоретико-методологические подходы к интерпретации дискурса. *Научный ежегодник Института философии и права УрО РАН*. 2007. Вып. 7. С. 5–34. URL: www.ifp.uran.ru/files/publ/eshegodnik/2007/2.pdf
5. Селиверстова О. Н., Прозорова Л. А. Коммуникативные перспективы высказывания. *Теория функциональной грамматики*. Санкт-Петербург, 1992. С. 214–230.

Кириєнко Олена Олександрівна,

*асистент кафедри біології та основ сільського господарства
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ СКЛАДНИК ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сьогодні головним критерієм якості професійної підготовки вчителя виступає професіоналізм фахівця, в основі якого лежить здатність творчо підходити до виконання професійних завдань. Упровадження інновацій в роботу освітнього закладу є вимогою суспільства, а отже постає нагальна потреба у формуванні інноваційної компетентності сучасного педагогічного працівника [3].

Численні дисертаційні дослідження, філософська, соціологічна, педагогічна та психологічна література обумовлюють актуальність проблеми формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів. Підтвердженням цього є виконання упродовж останніх десятиліть вітчизняними науковцями низки досліджень, присвячених різним аспектам інноваційної діяльності фахівців у галузі освіти (Н. Василенко, Л. Ващенко, Л. Даниленко, І. Єрмаковим, Н. Клокар, О. Козловою, М. Мирошніченком, В. Сгадовою, Г. Сиротенком та ін.).

Проте, слід відмітити, що поняття «інноваційна компетентність» та «інноваційна компетентність майбутнього вчителя біології» знаходяться у числі тих, наукове становлення яких ще триває. Слід зазначити, що багатьма науковцями сутність, зміст й структура інноваційної компетентності майбутнього вчителя, розглядаються з певного розуміння його загальної професійної компетентності, яка об'єднує теоретичну і практичну готовності до здійснення педагогічної діяльності, а звідси і характеризує професіоналізм педагога. Відповідно до цього визначення «інноваційну компетентність майбутнього вчителя біології» можна схарактеризувати як необхідний складник професійної компетентності педагога, що об'єднує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, що визначають здатність успішно розв'язувати професійні завдання шкільної біологічної освіти на основі застосовування наукових методів пізнання та інновацій [1].

Виходячи з вище поданого визначення поняття інноваційна компетентність майбутнього вчителя біології можемо стверджувати, що її набуття майбутніми вчителями біології сприятиме:

- розвитку творчої уяви педагога;
 - стійкій системі знань, що розкривають суть, структуру і види інноваційної педагогічної діяльності;
 - умінню цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації;
 - психолого-педагогічним знанням про освоєння і впровадження інноваційних процесів у систему освіти;
 - вмінню застосовувати педагогами спеціальних психолого-педагогічних методів, прийомів і засобів, що надасть змогу активно включатися учням в інноваційну педагогічну діяльність [2].
- Отже, набуваючи інноваційних вмінь педагог має широкі можливості як на практиці, так і під час аудиторних занять ефективно передавати знання, коригувати їх та створювати творчі умови для їх засвоєння учнями.

Список використаних джерел

1. Кириєнко О. О. Коренева І. М. Аналіз сучасних підходів до визначення інноваційної компетентності педагога. *Перспективи та інновації науки. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал.* 2022. № 2(7). С. 1039.
2. Мельничук О. Г. Психолого-педагогічні особливості готовності педагога до інноваційної діяльності в роботі з обдарованими учнями. URL: https://roippp.org.ua/upload/iblock/b73/mel%60nychuk-o.g.-psykhologo_pedagogichni-osoblyvosti-gotovnosti-pedagoga-do-innovatsiynoyi-diyal%60nosti-v-roboti-z-obdarovanymy-uchnyamy.docx (дата звернення: 15.04.2022).
3. Штефан Л. В. Інноваційна компетентність інженера-педагога. *Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія Педагогічні науки : збірник наукових праць.* Луганськ, 2010. № 22, Ч. 3. С. 245-253.

Клейменова Тетяна В'ячеславівна,

канд. філол. наук, ст. викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ «ВЧИТЕЛЬСЬКОЇ» ПРОЗИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШИХ ДЕСЯТИЛІТЬ ХХ СТ.

Письменники й педагоги – інтелектуальна еліта нації, яка суттєво впливає на розвиток суспільства, формування його моральних цінностей, духовних пріоритетів. У різні часи невинятковим було поєднання в житті однієї особистості педагогічної діяльності й літературної творчості. Серед відомих українців, які наполегливо працювали одночасно в письменницькій і педагогічній сферах, – Г. Сковорода, І. Котляревський, М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, О. Кониський, Л. Глібов, Б. Грінченко та його дружина М. Грінченко, Ю. Федькович, Є. Ярошинська, Степан Васильченко, Х. Алчевська, О. Маковей, Б. Лепкий, Дніпрова Чайка, С. Черкасенко, М. Стельмах, Григій Тютюнник, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Також варто відмітити когорту західноукраїнських літераторів кінця ХІХ – першої третини ХХ ст., творчість більшості яких і зараз є маловідомою читачам. Це такі автори «вчительської» прози, як Д. Макогон, Уляна Кравченко, К. Малицька (Віра Лебедова), М. Колцуняк, Леся Верховинка, В. Жуковецька (В. Вільшанецька), А. Лотоцький, О. Турянський, М. Ломацький, О. Кобець, Іван Садовий, І. Филипчак, О. Цегельська, В. Бірчак.

Зазначимо, що термін «вчительська» проза не є канонічним. Ним у дослідженні охоплюємо, незалежно від ідейно-тематичного спрямування і жанрової належності, усю сукупність художніх прозових творів письменників, які були педагогами та працювали за фахом.

В українському літературознавстві наявні праці, присвячені аналізу творчості окремих літераторів-педагогів, однак загальні художні особливості «вчительської» прози потребують системного опрацювання й узагальнень.

Мета публікації – окреслити жанрові домінанти, тематику та суттєві художні риси української «вчительської» прози кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст.

Українська «вчительська» проза означеного періоду в жанровому плані є різноманітною. Вона представлена оповіданнями, нарисами, образками з натури, етюдами, новелами, фейлетонами, памфлетами, літературними казками, байками, соціально-побутовими, психологічними, історичними, автобіографічними повістями й романами та ін.

Опрацювання масиву «вчительської» прози кінця XIX – перших десятиліть XX ст. дозволило виокремити основні її теми. Серед них – тема становлення, діяльності інтелігенції в суспільстві, її обов’язків перед народом. Митці надають інтелігентам визначальну роль у національно-культурному поступі, політичних змаганнях українців за незалежність. Особливе значення у цій боротьбі мало вчителство, яке «...робило величезну справу – готувало до неї молоде покоління борців» [2, с. 5]. Тема інтелігенції, зокрема і вчительської, представлена у повістях «Над Чорним морем» (1888) І. Нечуя-Левицького, «Сонячний промінь» (1890), «На розпутті» (1891) Б. Грінченка, «Денис» (1876) М. Вагилевича, «Веселка над пустарем» (1930) Б. Лепкого, «Понад Дністром» (1895), «Перекинчики» (1898) Є. Ярошинської, «Настрічу сонцю золотому» (1904) М. Колшуняк, «За вчительським хлібом» (1932) І. Филипчака, «Безіменні плугатарі» (1935) І. Садового та ін.

З учительською працею авторів пов’язаний показ у творах педагогічної майстерності, стилю спілкування, методів навчання, важкого правового та матеріально-побутового становища педагогів та школи. Наприклад, В. Бірчак у новелах збірки «Золота скрипка» «...пропагував передові європейські та власні педагогічні ідеї і погляди, змальовував яскраві образи вчителів, учнів, розкривав взаємостосунки у педагогічних колективах, засуджував процес чехізації освіти» [3, с. 12]. Педагогічні проблеми порушені в оповіданнях «Непокірний» (1886), «Украла» Б. Грінченка, повісті «За вчительським хлібом» (1932) та «Братня любов кріпша від камінних стін» (1937) І. Филипчака, «Записки вчителя» (1898–1904) Степана Васильченка тощо.

Зацікавленість педагогів навчанням і психологією вихованців знайшла художнє відтворення в малій прозі з життя школярів, селянських дітей (новелістика Степана Васильченка: «Роман» (1910), «Волошки» (1911), «Оксана» (1913), «Свекор» (1911), «Басурмен» (1919), «Петруня» (1922); оповідання Б. Грінченка («Украла» (1891), «Дзвоник» (1897), «Сама, зовсім сама» (1885); новели «Напам’ять», «Лектура», «Дитячий бунт», «Даровизна» зі збірок «Шкільні образки» та «Вчительські гаразди» (1911) Д. Макогона; «Малі герої» (1899 р.), «З трагедії діточих душ» (1905) К. Малицької; збірки оповідань «Ганнуса йде до міста» (1930), «Слідами босих ніжок» (1934) О. Цегельсько та ін.). Широко представлена й традиційна селянська тематика, розкриті нестерпні умови існування людей, їхні переживання.

Митці художньо відтворили трагедію Першої світової війни, розкрили драматичне становище бездержавних українців (О. Маковей (збірка нарисів «Криваве поле», 1921), І. Садовий (повість «Танок смерті», 1937), О. Турянський (повість-поема «Поза межами болю», 1917), О. Кобець (роман «Записки полоненого», 1931), ствердили необхідність активної громадянської позиції та діяльності педагога як оборонця й наставника свого народу за війни («Танок смерті» І. Садового, «Проти хвиль» М. Колшуняк).

У темах з історичного минулого України педагоги-літератори шукали приклади молоді для наслідування (Б. Лепкий (пенталогія «Мазепа» (1926–1955)), історичні повісті «Вадим» (1930), «Крутіж» (1941), оповідання «Орли» (1934) та «Каяла» (1935); О. Маковей (повість «Ярошенко» (1903), А. Лотоцький (збірка історичних оповідань «Княжа слава» (1942), повість «Триліси» (1910); І. Филипчак (історичні повісті «За Сян» (1927), «Княгиня Романова» (1927), «Кульчицький – герой Відня», «Дмитро Детько» (1935), «Будівничий держави» (1935), «Іванко Берладник, або Пропаша сила» (1936) та ін.). Історичний жанр, на думку Б. Денисюка, «...мав величезний вплив на формування естетичних смаків, світогляду, національної свідомості українців, які були тоді громадянами різних держав» [1, с. 1].

Таким чином, автори «вчительської» прози суттєво збагатили педагогічною (учительською) тематикою літературу, однак не обмежувалися нею. Їхні тематично розмаїті твори порушили різноманітні проблеми: соціальні, національні, філософські, морально-етичні.

Загальні художні особливості «вчительської» прози – її гуманістична, патріотична та виховна направленість, жанрове розмаїття, автобіографічні риси у творах, пов’язаних із життєвим, педагогічним досвідом авторів, наголошення на питаннях навчання та виховання молодого покоління, ролі інтелігенції в суспільстві, філософська насиченість творів, глибокий психологізм та

ін. Важливість літературної праці авторів «учительської» прози в розвитку української літератури кінця XIX – перших десятиліть XX ст. полягає в тому, що вони своєрідно, на підставі власного досвіду охарактеризували параметри духовного й освітнього життя, характер культурно-історичної епохи.

Список використаних джерел

1. Денисюк Б. Ю. Історична проза Івана Филипчак: проблематика і поетика: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка Київ, 2006. 23 с.
2. Полєк В., Дзвінчук Д., Угорчак Ю. Відомі педагоги Прикарпаття. Біографічний довідник (до 1939 року). Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. Т. 1. 204 с.
3. Ходанич П. М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність українських письменників-емігрантів на Закарпатті в міжвоєнний період (1919–1939): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 20 с.

Кмець Алла Миколаївна,

асистент кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін

Глухівського НПУ ім. О. Довженка,

Хлонь Надія Василівна,

канд. пед. наук, доц., кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИМ НАУКАМ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ У НАСТУПНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

З 1 вересня 2022 року випускники четвертих класів продовжать навчання у базовій школі. Отже, наступний навчальний рік для вчителів природознавства стане одним з етапів упровадження Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. Адаптивний цикл навчання у 5-6 класах передбачає продовження природничої освіти шляхом впровадження інтегрованих курсів [1].

Відповідно до вимог зазначеного стандарту в учнів протягом навчання мають сформуватись системні природничі знання. Системність природничих знань спрямована на формування цілісної, логічно замкненої системи понять, в якій її окремі елементи мають бути взаємопов'язані та структуровані. Саме структурування елементів природничого знання є основною методичною ідеєю побудови знаннєвого компоненту змісту природничої освіти у новому Державному стандарті базової середньої освіти.

Для реалізації зазначеної мети колективами авторів розроблено шість модельних навчальних програм з предметів природничого напрямку для учнів 5-6 класів: «Пізнаємо природу» – чотири програми й по одній «Довкілля» та «Природничі науки» [2]. Всі перераховані програми є програмами інтегрованих курсів. На нашу думку, пропонуючи інноваційні підходи, не варто обходити «золоті» принципи дидактики: системності, послідовності, доступності, наступності та інші. Це може призвести до порушення самої системи природничої освіти.

Шлях інтеграції є інноваційним, можливо у майбутньому – перспективним і достатньо непростим для вчителів, яким доведеться опановувати методику навчання цих курсів. Слід зауважити, що у сучасній педагогіці не існує окремої методики навчання природничих наук, або методики навчання інтегрованих курсів. Переважна більшість вчителів володіють однією, або двома методиками: методикою навчання природознавства, методикою навчання біології, методикою навчання географії. Постає цілком реальна проблема: до чого та як готувати вчителів, які будуть викладати інтегровані курси.

Існування проблеми підтвердило й опитування вчителів м. Глухова Сумської області, які викладають курс природознавства у 5 класі. Більшість опитаних вчителів (86,6 %) реалізують інтегрований підхід у процесі навчання природознавства відповідно своїй компетентності. При

цьому відчувають значні труднощі під час розробки інтегрованих завдань та відборі навчального матеріалу для цілісного розгляду явищ і процесів природи.

Отже, існує суперечність між потребою в реалізації інтегрованого навчання та практикою його застосування. Очевидним є те, що підвищення кваліфікації вчителів природничих наук вимагає цілісного бачення змісту природничих дисциплін, об'єднання розрізнених наукових знань в єдине ціле на основі фундаментальних ідей будови та функціонування природи, практичної діяльності людини.

Одним із перспективних напрямів наукових досліджень постає проблема організації дієвого освітнього середовища вчителів інтегрованих курсів, адже на науковому рівні їхня професійна підготовка в реалізації змістових ліній освітньої галузі «Природознавство» тільки починає знаходити відображення в науковому доробку вчених. Тому актуальною є необхідність розроблення загальної стратегії організації освітнього середовища професійної підготовки вчителів природничих дисциплін, яка відповідає сучасним вимогам суспільства. Шляхами такої підготовки може бути підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти та участь у методичних та науково-практичних семінарах. І, якщо на курсах підвищення кваліфікації вчителі опановують нові знання, методики та технології навчання, то участь у семінарах дає змогу обговорити дискусійні питання, порадитись та обмінятись педагогічним досвідом.

Ще однією запорукою успіху ми вбачаємо формування в учителів здатності порівнювати та аналізувати нові модельні програми та створені відповідно до них підручники. Адже на основі такого аналізу вчителі будуть обирати їх для здійснення освітнього процесу.

Готуючись до методичного семінару з вчителями шкіл міста Глухова, ми проаналізували модельні програми курсів. В результаті теоретичного аналізу ми зробили наступні висновки.

Модельна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.) структурована, з чітко виділеними змістовими блоками. Запропоновані різноманітні види навчальної діяльності, такі як: робота з джерелами інформації про природу, використання QR-кодів, цифрового контенту природничого змісту; профорієнтаційна гра, створення таблиць та схем, мозковий штурм, дискусія в групах, спостереження, демонстраційний експеримент, практична робота; дослідницькі завдання, моделювання, створення буклету, складання екологічної казки; складання «Дерева рішень»; заняття на екологічній стежці; проєкти, практичні завдання щодо формування екологічного стилю життя; розв'язування ситуативних завдань, екскурсії.

Певним недоліком цієї програми ми вважаємо наявність тільки чотирьох практичних робіт та великий, на нашу думку, змістовий блок фізики та хімії. Крім цього, наявний тематичний розділ, який передбачає формування психологічних понять. Наскільки до цього готові вчителі?

Модельна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Коршевніук Т.В.) являє собою вдосконалений варіант програми природознавства для 5 класу попередніх років навчання. Вона структурована. В кожному тематичному розділі наявні практичні завдання, передбачені спостереження та екскурсії, проєкти як втілення ідей STEM і STEAM освіти. Але, як і в попередній програмі, наявні об'ємні тематичні розділи фізичного та хімічного змісту. Виникає суттєве питання: «Наскільки якісно вчитель-біолог може викладати матеріал основ фізики?»

Модельна програма «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шаламов Р.В., Каліберда М.С., Григорович О.В., Фіцайло С.С.). Автори програми наголошують на тому, що досягнення мети інтегрованого курсу й досягнення очікуваних результатів навчання реалізується на основі здійснення численних досліджень: спостереження, вимірювання, класифікування, моделювання, експерименти, пошукові роботи, розв'язування проблем. Але у змісті тематичних розділів порушені принципи послідовності, системності та наступності, теми між собою зовсім не пов'язані. Зміст програми спрямований на реалізацію академічної свободи вчителя. Вона полягає в тому, що він може змінити предмет дослідження. Як у такому випадку досягти єдиної мети навчання, коли кожний учитель пропонує свій предмет дослідження?

Модельна програма **«Пізнаємо природу. 5–6 класи (інтегрований курс)»** для закладів загальної середньої освіти (авт. Бобкова О. С.). Програма курсу – комбінована, її укладено за спіральсько-концентричним принципом: у 5 – 6 класах передбачено ознайомлення з будовою та функціонуванням певних систем (5 клас) і певними природними об'єктами, явищами й процесами, впливом діяльності людини на природу (6 клас). У 5 класі пропонуються такі теми: Навчаємося досліджувати світ природи. Квіткові рослини. Ріст і розвиток рослин. Ланцюги живлення. Організм людини. Планета Земля в космічному просторі. Протягом другого навчального року (6 клас) учні/учениці набуватимуть знання під час досліджень явищ і процесів та відповідних об'єктів (речовин, сумішей, матеріалів тощо). Темі досліджень у 6 класі: Досліджуємо об'єкти, явища й процеси. Теплові явища. Зміна агрегатних станів речовин. Фізичні та хімічні явища. Суміші. Розчини. Процес розчинення. Світлові явища. Сили. Енергія. Електричні явища. Уплив діяльності людини на природу.

Автори програми відзначають, що значну частину запропонованих у модельній навчальній програмі досліджень можна виконувати поза класною аудиторією – на шкільному подвір'ї, в парку, в лісі тощо. Велика увага приділяється моделюванню природних процесів, створенню навчальних моделей і розумінню значення моделювання для пізнання світу.

Однак у 5 класі не вивчаються тварини, але передбачається моделювання ланцюгів та мереж живлення. Як це можна зробити без групи консументів?

Окреме місце займають дві інші програми.

Модельна програма **«Природничі науки. 5-6 класи (інтегрований курс)»** для закладів загальної середньої освіти (авт. Білик Ж.І., Засєкіна Т.М., Лашевська Г.А., Яценко В.С.) Програма структурована, з чітко виділеними змістовими блоками. Запропоновані різноманітні види навчальної діяльності, такі як: дослідження, робота з інформацією, робота в парах та групах, екскурсії, проєктна діяльність. Змістові питання у програмі згруповано за об'єктами вивчення, притаманними певній науковій галузі з урахуванням спільних проблем, які є предметом вивчення кількох природничих наук. Це дає змогу водночас реалізовувати інтеграцію і диференціацію в шкільній природничій освіті. За принципом добору змісту – це координаційний курс, побудований так, щоб знання з однієї науки ґрунтувалися на знаннях з іншої.

Модельна програма **«Довкілля. 5-6 класи (інтегрований курс)»** для закладів загальної середньої освіти (авт. Григорович О.В.). Для наповнення курсу «Довкілля» автором обрано певні оточення (середовища), з якими взаємодіють учні, в яких вони можуть існувати та діяти, а також об'єкти та явища, які трапляються або відбуваються в цьому середовищі. Зокрема, пропонується вивчення частин довкілля, в яких існує (або може контактувати в житті) людина як частина Всесвіту, Землі, перебуваючи в лісі, на морі, спортмайданчику тощо. Такий підхід у доборі навчального матеріалу має спонукати учнів до всебічного вивчення природи, формування в них цілісної картини світу з поглядом природничих наук.

Під час опанування кожної теми передбачається як вивчення теоретичної інформації, так і виконання дослідницьких проєктів із метою пошуку нових знань або закріплення вже здобутих. Дослідницька діяльність має на меті сформувати навички розв'язування як навчальних, так і життєвих проблем. Вона передбачає як планування та виконання експериментів, так і пошук й узагальнення інформації, перетворення інформації з однієї форми на іншу, математичну обробку інформації.

Вже наприкінці цього навчального року вчителі мають обрати одну з зазначених програм та один з одинадцяти підручників, які пропонують авторські колективи та окремі автори. Вибір програми для кожного вчителя – це свідомий крок у майбутнє, але зробити його необхідно, чітко зваживши всі «за» та «проти». На сучасному етапі основними критеріями вибору програми мають стати:

- рівень теоретичної та методичної підготовки вчителя;
- готовність учителя розвивати в учнів інтелектуальні, пізнавальні, дослідницькі, творчі, комунікативні здібності,
- матеріальна база школи;

- спрямованість роботи вчителя на формування в учнів цілісної, логічно замкненої системи природничих понять;
- здатність вчителя ефективно впроваджувати інноваційні технології навчання в освітній процес.

Процес широкого обговорення та глибокого аналізу модельних програм розпочався у вересні 2021 року, але він продовжується на методичних конференціях та семінарах, зокрема, які періодично організовуються кафедрою теорії і методики викладання природничих дисциплін у стінах та за межами нашого вузу.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnijstandart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
2. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

Ковальов Олександр Єгорович,
доц. кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасній психолого-педагогічній літературі з найбільшою визначеністю описані два напрями в керівництві дитячою творчою діяльністю: створення умов, які сприяють творчості, і побудова логічної поетапності в досягненні творчого результату.

Основний мотив творчої діяльності на початковій стадії її формування полягає для дитини в самому процесі відчуттів. Пізніше ця діяльність супроводжуватиметься свідомими пошуками засобів вираження, але в багатьох дітей виникає розчарування в зображувальній діяльності, оскільки рівень їхнього загального розвитку входить у суперечність із тими дитячими засобами зображення, якими вони володіють. Дуже важливо, щоб у цей час доросла людина допомогла дитині оволодіти новими засобами творчого відображення навколишньої дійсності. При цьому усвідомленість, яку вносить у діяльність дитини дорослий, не повинна порушувати дитячого бачення і відображення. «Велика свобода думки в справжній творчості. Справжнім же буде те, що є прекрасним і переконливим. Творчість – це оволодіння новими можливостями. Творчість – це мирна перемога над відсталістю та аморфністю. У творчості вже закладений рух. Творчість – це вираження основних законів всесвіту. У потаємних куточках серця, за які відповідальна сама людина, закладене правильне судження про те, що є істина, переконливість, що є творчість, що є краса» (Микола Рерих).

У цьому плані уява становить одну з форм відображення дійсності. «Творча діяльність уяви, – писав Л. С. Виготський, – перебуває в прямій залежності від багатства та різноманітності попереднього досвіду людини, тому що цей досвід являє собою матеріал, на якому формується фантазія. Чим більший досвід людини, тим більший матеріал, яким володіє її уява».

Педагог повинен попередньо вибрати джерело інформації для ознайомлення дітей з тим колом предметів і явищ, яке передбачене обсягом теми (навколишня дійсність, твір образотворчого мистецтва, художня література, фільми), визначити форми організації процесу ознайомлення (екскурсія, прогулянка, творча гра, трудова діяльність), відібрати методи ознайомлення (спостереження, обстеження, бесіда, розповідь).

Накопичення перших уявлень та оволодіння художніми засобами зображення відбуваються в контексті формування естетичного ставлення до об'єкта, який сприймається та відображується. Важливе й відповідальне завдання вчителя – навчити дітей бачити красу світу, захоплюватися

барвами природи, химерними формами рослин, квітами, блакитним небом, палітрою творчості народних майстрів. Поетичне слово, органічно вплетене в процес безпосереднього сприйняття, робить його більш яскравим, сприяє образному баченню навколишньої дійсності.

Список використаних джерел

1. Ковальов О. Образотворче мистецтво в школі 1–7 кл. Суми: ВТД «Університетська книга», 2019. 317 с.
2. Ковальов О. Методика викладання декоративного мистецтва у початковій школі. Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1997. 204 с.
3. Коновець С. Образотворче мистецтво в початковій школі. Київ, 2000.
4. Коновець С. Творчий розвиток вчителя образотворчого мистецтва. Київ, 2009.
5. Кириченко М. Основи образотворчої грамоти. Київ: Вища школа, 2002. 190 с.
6. Сухомлинський В. Вибрані твори. У 6 т. Київ, 1979.

Ковальчук Василь Іванович,

*д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри професійної освіти і технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

УПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Удосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти потребує впровадження нових підходів, що забезпечать підготовку конкурентоспроможних фахівців для ринку праці. Реалізації цього завдання сприяє впровадження в освітній процес сучасних наукових досягнень молодих учених. На кафедрі професійної освіти і технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка наукові дослідження здійснюються в межах науково-дослідної теми «Розвиток педагогічної майстерності педагога професійного навчання в умовах освітніх трансформацій». Результати досліджень молодих учених впроваджуються в практику як на локальному, регіональному, так і всеукраїнському рівнях шляхом оприлюднення та апробації результатів. Об'єктами впровадження є заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Молоді науковці є учасниками наукових конференцій, семінарів, форумів, круглих столів тощо.

Так, за період реалізації освітньо-наукової програми 015 Професійна освіта «Теорія і методика професійної освіти» (2016–2021 рр.) упроваджено в практику результати досліджень:

– Єрмоленко Є. І. Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до використання знаково-символічної наочності: вдосконалено навчальні програми з дисциплін «Професійна педагогіка», «Методика професійного навчання», доповнено завданнями для виконання знако-символічної діяльності програми педагогічної практики для студентів спеціальності 015 Професійна освіта (Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства), засобів знаково-символічної наочності із дисциплін фахової підготовки. Підготовлено розділ «Опорні схеми з методики професійного навчання» навчально-методичного посібника «Загальні засади методики професійного навчання» [1].

– Базиля С. М. Формування інформатичної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти: впроваджено в освітній процес професійної підготовки педагогів професійного навчання авторський спецкурс «Інформатика у професійній діяльності педагога професійного навчання», що містить навчально-методичне забезпечення: навчальну програму, робочу програму, конспект лекцій курсу, комплекс лабораторно-практичних занять, навчальні посібники забезпечення курсу, критерії оцінювання навчальних досягнень, комплекс поточних та підсумкових тестових завдань [2].

– Шевченко Л. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи із застосуванням хмарних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін: упроваджено методичні рекомендації щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання хмарних технологій у професійній діяльності, методичні рекомендації «Застосування хмарних технологій для організації освітньої діяльності» та електронного інформаційно-методичного ресурсу для засвоєння основних теоретичних відомостей та опанування можливостей використання хмарних технологій (приклади застосування хмарних технологій в освітній діяльності для організації та оптимізації сучасного освітнього процесу); методики діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до використання хмарних технологій у професійній діяльності [3].

– Бикової Т. Б. Професійна підготовка майстрів виробничого навчання швейного профілю із застосуванням змішаного навчання: упроваджено методичні рекомендації «Реалізація педагогічних умов професійної підготовки майстрів виробничого навчання швейного профілю із застосуванням змішаного навчання», методичну розробку тренінгових занять для викладачів та студентів «Змішане навчання: на шляху до успіху», дистанційні курси-ресурси «Основи композиції одягу», «Історія дизайну костюма і матеріальної культури», «Обладнання та автоматизація швейного виробництва», авторські тестові завдання на виявлення результативності професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання [4].

– Маринченка Є. О. Формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві: впроваджено навчально-методичний посібник «Інноваційні технології в підготовці педагогів професійного навчання сільськогосподарського профілю», що містить такі розділи: «Новітні механізовані технології в тваринництві», «Сучасні технології виробництва продуктів рослинництва», «Сучасна сільськогосподарська техніка»; методичні рекомендації до проходження практик для студентів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, освітні ступені «бакалавр» та «магістр», спеціальність 015 Професійна освіта, спеціалізація 015.18 Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства та виконання курсової роботи з професійної педагогіки [5].

– Сороки В. В. Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до застосування цифрових технологій у професійній діяльності: удосконалено зміст навчальних дисциплін «Інформатика та комп'ютерна техніка», «Технологія ремонту та експлуатації транспортних засобів», «Автомобілі й транспортні засоби», «Електрообладнання транспортних засобів», «Інженерна графіка та комп'ютерна графіка», що полягає в його розширенні та доповненні контентом з проблем застосування цифрових технологій під час професійно-педагогічної діяльності та розроблення науково-методичного забезпечення цього процесу, що знайшло відображення в систематизації сучасних цифрових засобів та ресурсів за можливістю їх використання під час різних навчальних занять для підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання автотранспортного профілю; аналізі та відборі масових відкритих онлайн-курсів на популярних платформах; розробленні навчально-методичних матеріалів для тренінгового заняття «Цифровізація професійної діяльності як чинник конкурентоспроможності», комплексу інтерактивних вправ з технологій ремонту та експлуатації транспортних засобів, створених за допомогою цифрових сервісів; методичних рекомендацій «Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання автотранспортного профілю до застосування цифрових технологій у професійній діяльності» [6].

– Карась О. Д. Формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства у фаховій підготовці: упроваджено позакредитну навчальну дисципліну «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» (навчальна програма, зміст лекцій, практичних занять, реалізованих у формі фонетичного, морфологічного, синтаксичного практикумів, орфографічного, пунктуаційного тренажерів, лексико-семантичного, стилістичного, документознавчого тренінгів; самостійної роботи, системи вправ, засобів діагностики), навчально-методичний посібник «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства», ортологічного практикуму, мовленнєвого колоквиуму; удосконалено зміст освітніх компонентів, спрямованих на формування мовленнєвої культури («Українська мова (за професійним спрямуванням)»/«Українська професійна мова», «Філософія», «Іноземна мова (за професійним

спрямуванням)», «Історія української культури»/«Історія культури України», «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності») [7].

Отримані наукові результати молодих учених сприяють удосконаленню освітнього процесу в університеті та підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців для системи освіти.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко Є. І. Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до використання знаково-символічної наочності: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухів, 2020. 273 с.
2. Базиль С. М. Формування інформатичної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти: дис. ... доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта. Глухів, 2021. 370 с.
3. Шевченко Л. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи із застосуванням хмарних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін: дис. ... доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта. Глухів, 2021. 264 с.
4. Бикова Т. Б. Професійна підготовка майстрів виробничого навчання швейного профілю із застосуванням змішаного навчання: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухів, 2021. 265 с.
5. Маринченко Є. О. Формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до інноваційної діяльності у сільськогосподарському виробництві: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухів, 2021. 306 с.
6. Сорока В. В. Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до застосування цифрових технологій у професійній діяльності: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухів, 2021. 307 с.
7. Карась О. Д. Формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства у фаховій підготовці: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухів, 2021. 341 с.

Корчова Олена Михайлівна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РИТОРИКА В МОВНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасні соціокультурні процеси посилюють інтерес до особистості педагога як носія унікального світогляду, що виражає належність до певного суспільства, історичної епохи, культури. Це зумовлює перехід від пріоритету вузькоспеціальних завдань професійної підготовки до цілісного розвитку особистості майбутнього фахівця – професіонала, здатного успішно виконувати соціальні запити та комунікувати в соціумі на належному рівні.

У контексті означеного професійно обґрунтованою видається одна з ключових / загальних компетентностей фахівця освітньої галузі – спроможність до моделювання результативної взаємодії засобами мовного коду, оскільки з-поміж дескрипторів Національної рамки кваліфікацій є комунікація – «взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності» [1].

Саме здатність комунікувати (аргументовано висловлювати власні думки, репрезентувати результати власної діяльності, переконувати, мотивувати, спонукати, тактовно вказувати на помилки, уникати конфліктів та/або розв'язувати їх тощо) є показником оволодіння здобувачами вищої педагогічної освіти *soft skills* – «навичками успішності», «універсальними навичками», «соціальними навичками», «м'якими навичками», що дають змогу випускникам бути успішними на робочому місці.

Понад усе цьому сприяє вільне володіння українською літературною мовою у фаховій комунікації, що забезпечує доступ особистості до наукових, культурних цінностей народу, формує усвідомлену мовну поведінку, є основою самореалізації, духовного й інтелектуального зростання

особистості. Вагомим освітнім компонентом у цьому аспекті є риторика – наскрізна гуманітарна лінгвокультурологічна наука про теорію та практику красномовства, методи пізнання дійсності засобами слова, способи організації мисленнєво-мовленнєвої діяльності, основу формування дієвої комунікації. Означена дисципліна спрямована на становлення та розвиток свідомої творчої українськомовної особистості, здатної не лише довершено висловлювати свої думки, а й відстоювати власну позицію в соціальних і професійних ситуаціях спілкування на засадах культурних норм суспільного життя.

Вивчення риторики в контексті мовної освіти майбутніх педагогів спроектовано основними функціями професійно-педагогічної комунікації:

1) інформаційно-комунікативною – оволодіння мовним кодом для сприйняття інформації та передавання відомостей з дотриманням культуромовних ознак (правильності, точності, логічності, доступності, виразності, багатства, естетичності);

2) регуляційно-комунікативною – ознайомлення з дискурсивно-риторичною ознаковістю мовлення, зі стратегіями і тактиками вибору тематики спілкування, встановлення, регулювання та припинення вербального контакту;

3) індивідуально-комунікативною – опанування комунікативно-прагматичних (соціально-психологічних, контекстних та ситуативних) особливостей уживання мовних одиниць, що є засобом удосконалення не лише лінгвістичних знань, а й професійної майстерності майбутнього педагога;

4) культураносною – удосконалення власної мовно-мовленнєвої культури, адже, за слушним твердженням І. Дзюби, саме освітянин має бути «надзвичайно чутливим до мови, вразливим на мовні похибки й невтомним у кваліфікованих порадах та роз'ясненнях», оскільки має за мету виховувати мовну стійкість соціуму як суспільно-політичне явище, підґрунтям якого є національні традиції, культура, свідомість; оволодіння мовно-риторичними знаннями та вміннями для продукування інформативних, переконувальних, спонукальних текстів дасть змогу майбутньому фахівцеві реалізувати себе як українськомовну особистість з індивідуальним стилем спілкування.

Відповідно до цього риторику освіту вбачаємо в моделюванні суб'єкт-суб'єктної взаємодії в колі «здобувач вищої освіти – викладач» через лекції-бесіди, вирішення проблемних ситуацій, обговорення дискусійних питань та інші засоби, що дають змогу реалізувати діалогізм як наскрізний принцип студентоцентрованого навчання – домінантного підходу до організації освітнього процесу в закладі вищої освіти [2].

Основними дидактичними умовами впровадження риторики в освітній процес вищої педагогічної школи вбачаємо:

1) ступеневість – виклад теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань за дидактичною формулою «від простого до складного»;

2) системність і систематичність, що є запорукою встановлення наслідкових зв'язків і в оволодінні змістом навчальної дисципліни, і в послуговуванні комплексом мовних одиниць під час розв'язання певного комунікативного завдання;

3) формування індивідуального стилю опанування змісту освітнього компонента, що передбачає навчання на засадах партнерства учасників освітнього процесу;

Отже, вивчення риторики в контексті мовної освіти майбутніх педагогів спрямовано на формування особистісної спроможності продукувати змістовне монологічне висловлювання, моделювати конструктивний діалог, здатності до залагодження конфліктів засобами слова, готовності до ініціативності та відповідальності в мінливих умовах професійного педагогічного комунікування.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 01.10.2019 № 1254). URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy> (дата звернення: 29.04.2022)

2. Про вищу освіту. Закон України. 2014 (поточна редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556->

18?find=1&text=%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0#Text (дата звернення: 29.04.2022)

Коренева Інна Миколаївна,

*д-р пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін,
декан факультету природничої і фізико-математичної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ В УКРАЇНІ НА ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ № 4 «ЯКІСНА ОСВІТА» ТА ВЗАЄМОДІЯ З ЦСР № 16 «МИР ТА СПРАВЕДЛИВІСТЬ»

У 2015 році міжнародна спільнота, до якої долучилася й Україна, взяла на себе сміливі зобов'язання для забезпечення благополуччя та добробуту населення світу – ухвалила Цілі сталого розвитку (ЦСР), що стали орієнтирами до 2030 року. В Україні ЦСР інтегруються в державну політику, проте це відбувається з деяким запізненням порівняно зі світовими тенденціями імплементації. Зокрема, лише у вересні 2019 року Президентом України було підписано Указ «Про цілі сталого розвитку до 2030 року» (*Верховна Рада України, 2019*). Нині до завершення встановленого терміну досягнення цих цілей залишилося менше 8 років і дедалі більш дискусійним стає питання щодо обсягів реалізації ЦСР Україною. Загальновідомо, що мир, стабільність, верховенство права, ефективне управління є важливими джерелами сталого розвитку та умовою досягнення всіх ЦСР. Дослідження Інституту економіки і миру (*Institute for Economics and Peace, 2021*) засвідчують загальне погіршення (на 2 % з 2008 року) Глобального індексу миру, що свідчить про зменшення миролюбства країн за показниками рівня соціальної безпеки, масштабами внутрішніх і міжнародних конфліктів та ступенем милітаризації (*Institute for Economics and Peace, 2021*). Варто зазначити, що світове вимірювання Глобального індексу миру здійснюється з 2008 року і за останні 13 років спостерігається вже дев'ять його погіршення. Україна у 2021 році зайняла 143 місце з індексом 2,66 із 163 країн, для яких був обчислений цей індекс (*Institute for Economics and Peace, 2021*). У 2014 році відбулося суттєве падіння Глобального індексу миру для України у порівнянні з 2013 роком на 25 позицій (із 119 на 144 місце, відповідно з показниками 2,298 та 2,562), що пояснюється початком агресії російської федерації, окупацією Криму та військовими діями на території окремих регіонів Донецької та Луганської областей. За період з 2008 року індекс миру України погіршився на 25,1 %. Можна з упевненістю передбачити подальше погіршення Глобального індексу миру для України з урахуванням збройного нападу росії в лютому 2022 року. Отже, зазначене вище дозволяє констатувати регрес України в досягненні 16 цілі сталого розвитку «Мир та справедливість».

Розглянемо, як взаємозв'язані ЦСР 16 «Мир та справедливість» та ЦСР 4 «Якісна освіта».

Міністерством економічного розвитку і торгівлі України у 2017 році було підготовлено національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», що представила адаптовані показники та індикатори для вимірювання цілей сталого розвитку (*Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017*). Зокрема, для досягнення ЦСР 4 було визначено такі завдання:

- 4.1) забезпечити доступність якісної шкільної освіти для всіх дітей та підлітків;
- 4.2) забезпечити доступність якісного дошкільного розвитку для всіх дітей;
- 4.3) забезпечити доступність професійної освіти;
- 4.4) підвищити якість вищої освіти та забезпечити її тісний зв'язок з наукою, сприяти формуванню в країні міст освіти та науки;
- 4.5) збільшити поширеність серед населення знань і навичок, необхідних для отримання гідної роботи та підприємницької діяльності;
- 4.6) ліквідувати гендерну нерівність серед шкільних учителів;

4.7) створити у школах сучасні умови навчання, включаючи інклюзивне, на основі інноваційних підходів.

Навіть поверховий погляд на зміст цих завдань дозволяє поставити під сумнів їх досягнення. Проаналізуємо детальніше і звернемося до оприлюднених МОН України даних.

За даними МОН України, станом на кінець квітня 2022 року 1397 навчальних закладів пошкоджено, а 102 – зруйновано (*Міністерство освіти і науки України, 2022a*). 4,3 млн дітей виїхали із своїх домівок (*ЮНІСЕФ, 2022*). Україну покинуло майже 22 тисячі вчителів (*Шкарлет, 2022*). Наразі відновлено дистанційне навчання в більшості областей України, проте його якість має бути кращою (нестабільність зв'язку, психологічний стан учнів та педагогів, відсутність необхідного програмного та матеріально-технічного забезпечення для організації якісних занять не сприяє зростанню якості освітніх послуг). Заклади дошкільної освіти переважно призупинили освітній процес, оскільки в частині регіонів України зберігається загроза для життя та здоров'я мирних мешканців, а в більшості регіонів по кілька разів на день оголошується повітряна тривога (*Міністерство освіти і науки України, 2022b*). Відповідно, можливості створення в закладах освіти всіх рівнів сучасних умов та організація інклюзивного навчання у ЗЗСО та ЗДО не уявляються можливими в умовах військового стану. Гендерний дисбаланс у закладах освіти лише загострюється під час війни, проте й у довоєнний період не відбувалося зростання відсотка чоловіків серед педагогічних працівників. Так, станом на 2019 рік відсоток чоловіків-педагогів у закладах освіти становив лише 13,04 % і спостерігалася стійка тенденція його зменшення (з 14,79 % у 2015 році) (*Державна служба статистики України, 2022*).

Швидкий огляд взаємодії ЦСР 16 та ЦСР 4 дає підстави стверджувати про їх неподільність та тісний взаємозв'язок. За основу міркувань візьмемо ідеї, покладені в аналіз взаємодії ЦСР, що ґрунтуються на 4-х критеріях: 1) тип пропорційності, 2) напрям взаємодії; 3) сила взаємодії; 4) ймовірність взаємодії (*Nilsson M, Griggs D, Visback M., 2016*).

Отже, ЦСР 16 обмежує можливості досягнення ЦСР 4 (-1 бал). Ця взаємодія є прямою, оскільки військові дії сприяють зниженню якості освіти, що обґрунтовано вище. Взаємодія відбувається в напрямі від ЦСР 16 до ЦСР 4: погіршення Глобального індексу миру не сприяє зростанню якості освіти, проте підвищення якості освіти невизначено впливає на зростання миролюбності країни. Сила взаємодії є значною: присутність військових дій на певній території унеможлиблює на ній освітній процес у закладах освіти. І останнє – такий взаємозв'язок є впевненим і обов'язковим: військові дії завжди погіршують якість освіти в країні (*Cervantes-Duarte L., Fernández-Cano A., 2016*). Часові рамки для інтерпретації взаємодії двох ЦСР визначаємо як лютий–квітень 2022 року.

Аналіз та інтерпретація взаємодій різних ЦСР сприятиме накопиченню знань, вивченню політики та створить передумови для прогнозування наслідків майбутніх взаємодій: синергія ЦСР може виявитися визначальною в розробленні напрямів національних стратегій та планів їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України (2019). Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку до 2030 року» / . База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 27.04.2022).
2. Державна служба статистики України (2022). Цілі сталого розвитку: Україна-2020. Моніторинговий звіт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/11481/file/SDG%20Ukraine%20Monitoring%20Report%202020%20Ukr.pdf> (дата звернення: 27.04.2022).
3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (2017). Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%A6%D0%A1%D0%A0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202017%20ukr.pdf> (дата звернення: 27.04.2022).

4. *Міністерство освіти і науки України* (2022a). Мапа пошкоджених та зруйнованих закладів освіти. URL: <https://saveschools.in.ua/> (дата звернення: 27.04.2022).
5. *Міністерство освіти і науки України* (2022b). Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні». URL: <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/> (дата звернення: 27.04.2022).
6. *Шкарлет С.* (2022). Єдиний ефір українських каналів, 14 квітня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CwQL49tDPTk> (дата звернення: 27.04.2022).
7. *ЮНІСЕФ* (2022). Прес-реліз «Понад половина дітей України вимушено покинула свої домівки після місяця війни – ЮНІСЕФ». URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/more-half-ukraines-children-displaced-after-one-month-war> (дата звернення: 27.04.2022).
8. *Cervantes-Duarte L., Fernández-Cano A.* (2016). Impact of Armed Conflicts on Education and Educational Agents: A Multivocal Review. *Revista Electrónica Educare (Educare Electronic Journal)* 20(3), DOI: [10.15359/ree.20-3.12](https://doi.org/10.15359/ree.20-3.12) URL: https://www.researchgate.net/publication/307852443_Impact_of_Armed_Conflicts_on_Education_and_Educational_Agents_A_Multivocal_Review (дата звернення: 27.04.2022).
9. *Institute for Economics and Peace* (2021). Global Peace Index 2021. URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web.pdf> (дата звернення: 27.04.2022).
10. *Nilsson M, Griggs D, Visback M.* (2016). Map the interactions between sustainable development goals. *Nature*. 2016; 534(15):320–2. <https://doi.org/10.1038/534320a>.

Корякіна Ірина Вікторівна,

*канд. пед. наук, доц., завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБОМ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність. Становлення творчої активної особистості – важливе завдання сьогодення. Процес становлення творчої особистості розпочинається вже у дошкільному віці. Результати теоретичних досліджень і виховної практики засвідчують недостатнє вивчення питань розвитку творчих здібностей за допомогою LEGO-технологій у дітей старшого дошкільного віку. Пріоритетними напрямками роботи закладу дошкільної освіти щодо розвитку творчих здібностей дитини є створення належних умов розвивального середовища, своєчасне розкриття природних задатків, нахилів і здібностей дитини. Дошкільний вік – це вік, сприятливий для розвитку творчості. LEGO-технологія – одна з найвідоміших навчальних систем, яка використовує реальні моделі в предметно-ігровому середовищі під час навчання та розвитку дітей дошкільного віку.

Мета дослідження – дослідити вплив LEGO-технологій на розвиток творчості дітей старшого дошкільного віку.

Результати дослідження. Найважливішою умовою розвитку та стимулювання творчих здібностей є системне і комплексне використання методів і прийомів. Значну роль у розвитку творчих здібностей дитини відіграє середовище та мікросередовище, в якому зростає особистість, та вплив батьків. Багато публікацій з проблеми розвитку творчих здібностей можна знайти серед праць таких науковців, як Л. Богоявленська, Л. Виготський, Т. Григор'єва, В. Давидов, А. Запорожець, О. Матюшкін, О. Нікіфорова, Л. Парамонова та ін. Вказаними науковцями досліджувалися різні аспекти творчого розвитку та освіти: сутність, компоненти, методики, засоби, прийоми навчання тощо.

У повсякденній свідомості творчі здібності ототожнюються зі здібностями до різних видів художньої діяльності (зображувальної, мовленнєвої, ігрової, театралізованої, хореографічної тощо). Але творчі здібності дітей дошкільного віку цим не вичерпуються. Це поняття тісно пов'язане з поняттям «творчість», «творча діяльність». Тому елемент творчості може бути у будь-якому виді

людської діяльності, і справедливо говорити не тільки про художні творчі здібності, але й про технічні творчі здібності, про математичні творчі здібності тощо.

Основними характеристиками творчого процесу, на погляд більшості науковців, є, з одного боку, здатність по-новому побачити стандартну ситуацію, а з іншого – мати здатність вирішити проблему нетрадиційним способом. Аналіз праць науковців дозволяє стверджувати, що творчі прояви в дитини спостерігаються досить рано. Але, на жаль, наука не має достатньо повної характеристики творчих проявів дитини раннього віку.

Для дитячої творчості характерним є непередбачуваність, спонтанність. Творчі процеси найчастіше протікають на несвідомому рівні, а свідомість фіксує лише їх кінцевий результат. Розвиток цих здібностей вимагає створення певних умов, за яких дитина почуватиметься вільною від впливу дорослого. Коли діти захоплені, вільні, безтурботні, творче рішення приходить ніби саме собою. Дитина дивується, радіє результатам. Творчі прояви наявні там, де відсутні заборона, стримування, певні знання, моральні принципи тощо.

Дослідження Л. Парамонової показують, що конструювання предметів з різних деталей є засобом інтелектуального, творчого розвитку дітей дошкільного віку, інтегруючим різні види діяльності. Конструювання на етапі дошкільного віку пов'язано з грою – провідним видом діяльності дітей дошкільного віку. У ранньому віці конструювання у дітей нерозривно пов'язане з грою. У подальшому гра спонукає до конструювання, що набуває самостійного значення для дитини. У старшому дошкільному віці конструювання стає стимулом для розвитку сюжетної гри.

У грі діти дошкільного віку легше налагоджують контакт між собою, підпорядковують свої дії, поступаються одне одному, оскільки це належить до змісту прийнятих ними ролей. Реальні взаємини є основою організації дитячого товариства, що дає підстави вважати гру формою організації життя і діяльності дітей дошкільного віку. Одним з найулюбленіших видів ігор у дітей дошкільного віку є будівельно-конструктивні ігри. У цьому аспекті особливо значення набуває Lego-конструктор. Взаємозв'язок LEGO-конструювання з іншими технологіями і засобами сприяє тому, що конструювання стає творчим видом діяльності, а конструктор LEGO – засобом розвитку творчих здібностей дітей. Конструювання як вид діяльності дітей старшого дошкільного віку допомагає дітям будувати і фантазувати, захоплено працювати, втілюючи задумане, уявне, що, безсумнівно, сприяє розвитку творчих здібностей дітей.

Ігри з будівельним матеріалом розвивають у дітей довільність психічних процесів (сприймання, пам'яті, мислення, уяви, спостережливості тощо), формують інтерес до техніки, приносять дітям емоційну насолоду, почуття радості від вирішення різноманітних конструкційних завдань, зміцнюють віру у свої сили, виховують почуття власної гідності. Завдяки постійному вправлянню їхні рухи стають точними, швидкими, спритними, легко піддаються зоровому контролю, поліпшується узгоджена робота м'язів.

LEGO-технологія – одна з найвідоміших навчальних систем, яка використовує реальні моделі в предметно-ігровому середовищі під час навчання та розвитку дітей дошкільного віку. Нині компанією «LEGO Group» розроблено серії конструкторів як для розваг та дозвілля дітей, так і для навчання, розвитку творчих здібностей.

Конструювання має значні можливості для розвитку творчих здібностей. Конструктор LEGO є універсальним і має ряд переваг перед іншими видами конструкторів. У нього велика кількість різних деталей та можливість їх оригінального використання, яскравість, якість, безпечність, свобода у виборі тематики та матеріалу, що викликає з боку дітей інтерес саме до цього конструктора. З його деталей діти дошкільного віку легко будують кімнати лялькам, гаражі, будинки для тварин тощо. Конструктор не містить чіткої інструкції з використання, тобто дитина вільна у конструюванні, відкриває простір для пошуку, стимулює дитячу допитливість, а тому конструкції можуть удосконалюватися, змінюватися, перетворюватися у будь-що, що є необхідним дітям для ігрової діяльності. У нього немає вікових обмежень, і діти мають можливість продовжувати займатися цим видом діяльності, ускладнюючи й удосконалюючи свої вміння.

Поряд із цим головним завданням LEGO-конструювання є розвиток творчих здібностей дітей через предметну діяльність. Вирішуючи прості, зрозумілі й цікаві завдання, діти дошкільного віку без значних труднощів створюють щось нове й неповторне.

Висновки. Проаналізувавши теоретичні дослідження в сучасній педагогічній науці, можна стверджувати, що питання розвитку творчих здібностей залишається актуальним і зараз, в епоху інформатизації суспільства, оскільки творче перетворення світу можливе лише за умов розвитку творчої особистості, здатності до гармонізації.

Список використаних джерел

1. Бондар Л., Гуцол С. LEGO-конструювання в освітньому процесі різновікової групи. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 2. С. 19–20.
2. Каратаєва М. І. Розвиток творчої особистості дошкільника / За загальною редакцією Грицюк Л. А. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2008. 352 с.
3. Моляко В. А. Психологічні проблеми творчості талановитої особистості. Київ: Академія, 1996. 416 с.
4. Парамонова Л. А. Конструирование как средство развития творческих способностей детей старшего дошкольного возраста. *Дошкольное образование*. Київ. 2008. № 18. С. 23–29.
5. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «ЛЕГО-конструювання» / За ред. Т. В. Пеккер, Н. М. Голота, О. П. Терещенко, І. Ю. Резніченко. Київ, 2010. 128 с.

Крижанівський Віталій Михайлович,

*канд. іст. наук, ст. викладач кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ГЛУХІВСЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ ТА СЕРГІЙ ФЕДОРОВИЧ ІВАНІЦЬКИЙ

Серед викладачів Глухівського інституту доби Української революції 1917–1921 (1923) рр. особіне місце займає постать доктора історичних наук Сергія Федоровича Іваницького. Майбутній дослідник Коліївщини (Див. Додаток А) народився 1888 р. у с. Троїцьке, Херсонська губернія (нині – село в Любашівському районі, Одеська обл.) в сім'ї народного вчителя. 1914 р. закінчив історичне відділення історико-філологічного факультету Варшавського університету. В університеті системно вивчав медієвістику, особливо історію західних слов'ян. Був нагороджений премією за дослідження з теми «История города Данцига в XIV–XV вв.».

З початком Першої світової війни був евакуйований у Глухів. У 1915–1918 рр. – викладач історії в Глухівській чоловічій гімназії. З 1918 р. до літа 1923 р. працював у Глухівському інституті. Викладав дисципліни: історія мистецтв, історія загальної культури, історія марксизму, політекономія. Також завідував інститутською бібліотекою та музеєм.

1923 р. виїхав з дружиною у Петроград. З 1923 р. викладав історію в школі № 15 та на робітфаци Педагогічного інституту ім. О. І. Герцена (нині – Російський державний педагогічний університет ім. О. І. Герцена). 1925–1926 рр. викладав історію класової боротьби на робітфаци Технологічного інституту (нині – Санкт-Петербурзький державний технологічний інститут). У лютому 1930 р. став штатним викладачем Інституту шляхів сполучення (нині – Петербурзький державний університет шляхів сполучення).

У 1930–1931 рр. доцент політекономії в Ленінградському інституті водного транспорту (нині – Державний університет морського та річкового флоту імені адмірала С. Й. Макарова). З весни 1934 р. – доцент кафедри історії середніх віків в Педагогічному інституті (нині – Російський державний педагогічний університет ім. О. І. Герцена). У 1934–1936 рр. в Педагогічному інституті вів просемінарські заняття з історії середніх віків. До 1941 р. працював у Педагогічному інституті (нині – Російський державний педагогічний університет ім. О. І. Герцена).

13 червня 1938 р. захистив кандидатську дисертацію з теми «Барська конфедерація». 30 червня 1941 р. на засіданні вченої ради Ленінградського державного університету захистив докторську дисертацію з теми «Крестьянское восстание на Правобережной Украине в 1768 г.». Дисертація зберігається у фондах Історико-педагогічного музею Глухівського національного університету

ім. О. Довженка. З березня 1939 р. був членом Наукової ради Ленінградських державних архівів НКВС СРСР. Помер у грудні 1941 р. у Ленінграді.

Доречно кілька слів сказати й про дружину Сергія Федоровича Іваницького. Олена Карлівна народилася 1890 р. 1910 р. закінчила Вищі курси нових мов у Санкт-Петербурзі. Після цього викладала німецьку мову в Калішській чоловічій гімназії. 1915 р. переїхала у Вільно, а 1916 р. у Глухів. З 1916 по 1920 рр. – викладач німецької мови в Глухівській чоловічій гімназії. З 1918 до літа 1923 р. – викладач німецької мови в Глухівському інституті. Восени 1923 р. разом із чоловіком виїхала до Петрограда. Саме Олена Карлівна Іваницька 1965 р. передала автобіографію чоловіка, список його праць, а 1972 р. його докторську дисертацію [1; 2].

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (м. Київ). Ф. 166. Оп. 2. Спр. 1055. Арк. 18–19, Арк. 63 зв. – 64;
2. Державний архів Чернігівської області. Ф. Р. – 674. Оп.1. Спр. 70 Арк. 2, 11.

Додаток А

Публікації в періодичних виданнях, у збірниках статей:

1. Іваницький С. Ф. История г. Данцига в XIV – XV вв. *Известия Варшавского университета* (надруковано у період з 1910 по 1914 рр.).
2. Іваницький С. Ф. Значение Барской конфедерации в истории крестьянского восстания на Украине. *Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института*. Кафедра истории СССР. Ленинград, 1939. № 19. С. 211–252.
3. Іваницький С. Ф. Основные вопросы крестьянского восстания на Украине в 1768 г. *Ученые записки Ленинградского университета*. № 67. Серия исторические науки. Вып. 7. Ленинград, 1941. С. 117–138.
4. Іваницький С. Ф. Польские мемуары о крестьянском восстании 1768 г. («Колиивщина»). *Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института*. Т. XI. Факультет исторических наук. Ленинград, 1938. С. 119–147.
5. Іваницький С. Ф. Первый период Барской конфедерации. *Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института*. Т. 45. Ленинград, 1941.
6. Іваницький С. Ф. Польша в половине XVIII в. и возникновение Барской конфедерации. *Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института*. Т. XXII. Ленинград, 1939.

Окремі видання:

7. Іваницький С. Ф. История общественного и государственного строя России (учебное руководство для гимназии). Глухов, 1916.
8. Іваницький С. Ф. Вождь декабристов (Пестель). Тенгиз, 1926.
9. Іваницький С. Ф. Введение в историю техники: учеб. комбинат гражд. воздуш. флота, 1933 *Марксистская история техники. Методоразработка к руководству Іваницького С. Ф. «Введение в историю техники»*. Ленинград, 1933.
10. Крестьянское восстание в Правобережной Украине 1768. Тезисы к диссертации на соискание ученой степени доктора исторических наук / Отв. ред. В. В. Мавродин. Ленинград, 1941.

Кугай Наталія Василівна,

д-р пед. наук, доц., доц. кафедри фізико-математичної освіти та інформатики

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗШИРЕННЯ ДОСВІДУ ПІЗНАННЯ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРАНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ВАРІАЦІЙНОГО ЧИСЛЕННЯ

У процесі вивчення навчальних дисциплін математичного спрямування доцільно організовувати навчальну діяльність студентів так, щоб вони побачили, що відбувається розширення і поглиблення системи їхніх знань про методи математичного дослідження, про

математичні поняття і їхні властивості, про способи одержання і обґрунтування математичних фактів, про застосування математики у дослідженні явищ природи та суспільства.

Невід'ємним аспектом цього процесу є ознайомлення майбутніх учителів математики із сучасними концепціями і галузями математики. Період сучасної математики характеризується узагальненими поняттями і теоріями, які відображають у більшості випадків потреби внутрішнього розвитку самої математики. Цей період ще називають періодом математики змінних відношень [1].

На сьогодні до сучасних розділів математики, на думку науковців [1], варто віднести не тільки ті галузі, що виникли з середини XIX століття, а й ті, які виникли достатньо давно, але зараз перебувають у стадії бурхливого розвитку. До них варто, серед інших, віднести й варіаційне числення.

Варіаційне числення має глибокий потенціал та дає широкі можливості для формування і розвитку професійних якостей майбутнього спеціаліста своєї галузі, сприяє підвищенню загальної і математичної культури, фахової компетентності й відіграє значну роль у формуванні методологічної культури майбутнього вчителя математики. Під час вивчення варіаційного числення відбувається розширення досвіду пізнання студентів: освоєння нових методів математики, застосування відомих методів у нових умовах тощо.

Під час вивчення дисциплін навчального плану підготовки магістрів розширюються знання майбутніх учителів математики про масив математичних моделей. Так, під час вивчення варіаційного числення вводяться такі нові для магістрантів математичні моделі [3; 4]:

$$1) \quad I[y] = \int_a^b F(x, y, y') dx \rightarrow \text{extr}, \quad y_a = y(a), \quad y_b = y(b);$$

$$2) \quad I[y_1, y_2, \dots, y_n] = \int_{x_1}^{x_2} F(x, y_1, y_2, \dots, y_n, y'_1, y'_2, \dots, y'_n) dx \rightarrow \text{extr}$$

$$y_1(x_1) = y_{11}, \quad y_1(x_2) = y_{12}, \quad y_2(x_1) = y_{21}, \quad y_2(x_2) = y_{22}, \dots, \quad y_n(x_1) = y_{n1}, \quad y_n(x_2) = y_{n2}.$$

$$3) \quad I[y] = \int_{x_1}^{x_2} F(x, y, y', y'') dx \rightarrow \text{extr},$$

$$y(x_1) = y_{10}, \quad y(x_2) = y_{20}, \quad y'(x_1) = y_{11}, \quad y'(x_2) = y_{21} \text{ тощо.}$$

Удосконалюються вміння студентів застосовувати метод аналогій. Варіаційне числення можна розглядати як аналог диференціального числення для функції n змінних ($n \geq 1$). Крім того, поняття диференціала функціонала, варіаційної похідної аналогічні, відповідно, до понять диференціала функції n змінних, частинних похідних.

Розв'язування задач варіаційного числення зводиться до розв'язування диференціального рівняння або систем диференціальних рівнянь. Відбувається це шляхом застосування необхідної умови існування екстремуму функціонала. Для знаходження загального розв'язку рівняння (системи рівнянь) застосовуються відповідні методи навчальної дисципліни «Диференціальні рівняння». Якщо варіаційна задача містить і додаткові умови (граничні, природні тощо), то для знаходження довільних сталих необхідно розв'язувати ще й системи рівнянь (як алгебраїчні, так і трансцендентні). А тому застосовуються різноманітні методи (точні й наближені) навчальних дисциплін «Лінійна алгебра», «Числові методи». Застосовуються для розв'язування варіаційних задач і прямі (наближені) методи, серед них доцільно назвати метод початкових параметрів, метод скінчених різниць, метод Рітца.

Варіаційне числення має надзвичайно тісний зв'язок з навчальними дисциплінами математичного спрямування, а саме з:

1) *Математичним аналізом*: функція (монотонна, обмежена, неперервна, диференційована); екстремум функції, необхідні і достатні умови існування екстремуму, умовний екстремум, множники і функція Лагранжа, найбільше і найменше значення функції, формула Тейлора, методи інтегрування; функціонал, функціонал лінійний і неперервний.

2) *Лінійною алгеброю*: теорія визначників (визначник, способи його обчислення), СЛАР – сумісна, невизначена, критерій сумісності; способи розв'язування СЛАР.

3) *Аналітичною геометрією*: поняття лінії, рівняння прямої, рівняння лінії.

4) *Диференціальними рівняннями*: звичайне диференціальне рівняння n -го порядку, методи розв'язування, система звичайних диференціальних рівнянь.

5) *Методами обчислень*: збіжність методу, прямі і ітераційні методи розв'язування СЛАР, наближені методи розв'язування рівнянь.

Методи варіаційного числення знайшли численні застосування для розв'язування задач різних галузей науки, техніки, виробництва. Наведемо приклади.

1. *Економіка*. Задача про геодезичні лінії використовується у практиці керування різними потоками, наприклад, під час перевезення вантажу з одного пункту в інший обирають, як правило, коротший шлях.

2. Варіаційне числення виявилось надзвичайно важливим для *механіки і фізики* в цілому, і, зокрема, для теорії поля. Більшість фізичних явищ відбувається так, що при цьому деяка величина набуває найменшого (найбільшого) значення. Багато законів фізики зводиться до твердження, що деякий функціонал повинен досягати свого екстремуму. Ці закони називають *варіаційними принципами* фізики. До варіаційних принципів чи наслідків з них, наприклад, належать закон збереження енергії, закон збереження імпульсу, закон збереження кількості руху, принцип Ферма в оптиці тощо [2].

Ознайомлення майбутніх учителів математики з галузями сучасної математики сприяє баченню і розумінню математики як єдиної цілої науки, яка перебуває в постійному розвитку.

Список використаних джерел

1. Вірченко Н. О. Нариси з методики викладання вищої математики. Київ, 2006. 396 с.
2. Гой Т. П., Малицька Г. П., Соломко А. В. Операційне числення: навчальний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ: Сімик, 2013. 208 с.
3. Овчинников П. П., Михайленко В. М. Вища математика: підручник. У 2 ч. Київ: Техніка, 2004. Ч. 2. 792 с.
4. Перестюк М. О., Станжицький О. М., Капустян О. В., Ловейкін Ю. В. Варіаційне числення та методи оптимізації. Київ, 2010. 121 с.

Кузнецова Галина Петрівна,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання, перший проректор Глухівського НПУ ім. О. Довженка

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Надважливу роль у формуванні українськомовної особистості майбутнього вчителя мовно-літературної освітньої галузі відведено фонетиці – науці про звуковий склад мови, що віддзеркалює генетичну сутність її, зберігає зміст первісних осмислених людськістю і поступово вибудованих у семантичний ланцюг звуків на позначення мовної та емоційної картин світу.

Роль і місце фонетики в професійному становленні майбутніх учителів української мови і літератури відображено в наукових працях З. Бакум, Н. Босак, М. Вашуленка, С. Карамана, Т. Костолович, А. Медушевського, Л. Рускуліс, Н. Усок, С. Яворської та ін. Проте актуальні аспекти навчання фонетики майбутніх фахівців мовно-літературної галузі освіти в умовах реалізації ідей Нової української школи потребують окремого розгляду.

Майбутній словесник у процесі професійної підготовки у закладі вищої педагогічної освіти має усвідомити, що: 1) українська мова є фонетично розкішною, у цьому її самобутність, естетична привабливість, відкритість для дослідження і вдосконалення; 2) гармонійність, наспівність, символічне звукове багатство, повноголосся, фоностилістичне й фоносемантичне розмаїття, римованість і ритмічність, лагідна інтонаційність, мелодійність української мови, що простежується на лексико-семантичному, морфологічному, синтаксичному мовних рівнях, відображаються в жанровій палітрі стилів, передусім ґрунтуються на фонетичній організації мови, усного і писемного мовлення; 3) саме фонетика є основою формування високого мовно-мовленнєвого рівня

особистості, оскільки сегментні (звуки, склади, звукосполучення, фонетичні слова, синтагми, фрази, фонофрази), супрасегментні (наголос, паузи, інтонації) одиниці фонетики у процесі міжсегментної і міжнадсегментної взаємодії та реалізації в усному чи писемному мовленні створюють складний і багатоплановий механізм функціонування мови загалом, що спонукає досліджувати фонетику, удосконалювати методику її навчання в міждисциплінарному контексті та у взаємозв'язку із соціумом.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що підґрунтя дослідження фонетичної мовної системи закладено в історичних мовознавчих працях Ф. Гартнера, П. Житецького, М. Жовтобрюха, П. Залозного, В. Коцовського, А. Кримського, О. Курило, К. Михальчука, І. Огієнка, І. Огоновського, О. Павловського, О. Синявського, В. Сімовича, С. Смаль-Стоцького, І. Франка, І. Чепіги, О. Шахматова, Г. Шерстюка та ін., що потребує ретельного узагальнення в курсі української лінгводидактики.

Винятково важливими для з'ясування ролі і місця звукових явищ у процесах походження мови й породження мовлення є ідеї історичного мовознавства, відображені в єгипетській мові Давнього Єгипту, в індійській, китайській, арабській, греко-римській лінгвістичних наукових традиціях.

Теоретико-методологічні основи та практичні вектори розвитку української фонетики спроєктовано в національних фонетичних школах: *Київській* (А. Багмут, О. Бас-Кононенко, О. Біла, І. Борисюк, М. Дворжецька, З. Дудник, О. Залевський, О. Іщенко, Г. Олійник, В. Перебийніс, О. Покидько, Л. Прокопова, О. Синявський, О. Стеріополо, Л. Скалозуб, Є. Тимченко Н. Тоцька та ін.); *Харківській* (М. Баженов, В. Беседіна-Невзорова, Л. Булаховський, В. Ганцов, М. Йогансен, М. Наконечний, А. Опришко, Ю. Шевельов та ін.); *Одеській* (Н. Бардіна, О. Бондар, Т. Бровченко, Ю. Карпенко, А. Москаленко, В. Шатух та ін.); *Львівській* (П. Коструба, І. Петличний, Г. Шило, І. Фаріон та ін.). Роботу цих шкіл зосереджено на розв'язанні завдань експериментальної фонетики, результати яких варто аналізувати під час вивчення фонетики у ЗВО.

Тісні витоки зв'язку фонетики з *акцентологією, просодією, орфоєпією, графікою, орфографією, фоностилістикою, фоносемантикою* переконливо засвідчують потребу розроблення в лінгводидактиці вищої школи методичної системи навчання фонетики української мови здобувачів вищої освіти в процесі засвоєння всіх розділів мовознавства.

З'ясовано, що лише у ХХІ столітті увиразнюється опис фонетики з огляду на її дослідження на перетині багатьох інших наук (нейрофізіології, фізики, кібернетики, біології, психології тощо), створення міжнародних фонетичних товариств (ISPhS Міжнародне товариство фонетичних дисциплін), асоціацій (IPA Міжнародна асоціація фонетистів, ISCA Міжнародна асоціація мовленнєвих комунікацій, ASSTA Австрійська асоціація мовленнєвих досліджень, ASHA Американська асоціація мови-мовлення-слуху), що дає змогу називати фонетику крос-галузевою ділянкою (за О. Іщенком), студіювати з оперттям на засоби цифрового аналізу мовлення найпопулярніші аудіоредактори (Speech Analyzer, Praat, Wavelab, Wavesurfer, Phonedit тощо), та спонукає до перегляду термінового фонетичного апарату, упорядкування ядерних однослівних, словосполучних термінів, з'ясування системних відношень між ними, їх класифікації. Означене ще більше відслонює неоднотайність поглядів науковців на фонетику як лінгвістичну дисципліну, формування якої розпочалося ще у 20-х роках ХХ ст. (Р. Аванесов, А. Багмут, І. Білодід, І. Бодуен де Куртене, Л. Булаховський, В. Ганцов, М. Грамон, О. Єсперсен, І. Зілінський, Л. Зіндер, Е. Зіверс, М. Йогансен, П. Коструба, О. Курило, М. Наконечний, О. Панов, О. Потєбня, О. Реформатський, О. Синявський, В. Сімович, Ф. де Соссюр, Є. Тимченко, Н. Тоцька, М. Трубецький, С. Шаумян, Л. Щерба, Р. Якобсон та ін.).

У полі зору науковців (О. Бас-Кононенко, Ю. Бріцина, Н. Вербич, В. Вінницький, В. Гаврилюк, М. Дружинець, С. Караман, Ю. Карпенко, Т. Корольова, В. Могилевський, Н. Плющ, О. Сербенська, В. Складенко та ін.) семантико-акустична характеристика звуків, інтонування, ритм, тон, оскільки домінує думка, що для спілкування важливим є не лише вимовляння, співання звуків, а й те, як їх чують, сприймають, розуміють. Однак із 50-х років ХХ століття й донині не простежено ґрунтовних не лише експериментальних, а й описових праць, присвячених функціям суперсегментних фонетичних одиниць у кодифікованому і спонтанному усному мовленні.

Не беруться до уваги зубо-щелепні аномалії та брекетовий, елайнеровий, каповий “бум” як засоби усунення та корекції вад, що суттєво впливають на правильне вимовляння (артикулювання), акустичні властивості звуків, звукосполук. Відтак гостеві лекції професіоналів-практиків зі стоматологічної галузі були б принагідними для майбутніх учителів української мови і літератури, окрім цього, потужні можливості має неформальна, інформальна, дуальна освіта.

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлюється і тим, що в лінгводидактиці закладів вищої освіти і до сьогодні немає системної роботи над усім мовленням.

Оновлення потребує організація самостійної, науково-дослідницької роботи, практичної підготовки здобувачів вищої освіти у процесі формування їхньої фонетичної компетентності як складника фахової.

Свідоме опанування майбутніми вчителями української мови і літератури фонетики на засадах розв’язання означених актуальних проблем, на підставі принципів історизму та розвитку, особистісно зорієнтованого й компетентнісного підходів, інноваційних методів навчання сприятиме формуванню фонетичної компетентності здобувачів вищої освіти як надважливого складника фахової вправності.

Список використаних джерел

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Навч.посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.

2. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Берковець та ін.; за заг. ред. А.К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 340 с.

Кузюра Геннадій Миколайович,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВПЛИВ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ БАСКЕТБОЛОМ НА РУХОВУ ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ШКОЛЯРІВ

Актуальність теми. Проведення секційних занять у школі передусім повинне мати оздоровчу мету й вимагає використання таких засобів фізичного виховання, які передбачають велику кількість учасників, оптимальну інтенсивність, регульовану в часі тривалість, достатню моторну щільність та місце проведення навчально-тренувальних занять. Вирішенню цієї проблеми сприяє впровадження у практику фізичного виховання школярів секційних занять з баскетболу. Такий підхід потребує використання найбільше ефективних науково обґрунтованих методик, спрямованих на оздоровлення, підвищення фізичної підготовленості та фізичної працездатності школярів та врахування індивідуальних особливостей фізичного розвитку учнів. Численними дослідженнями вчених (Е. Вільчковського, О. Дубогай, Л. Сущенко, В. Ткачук) встановлено, що заняття тільки тоді будуть мати високий оздоровчий і розвивальний вплив, коли будуть ураховуватись морфофункціональні особливості розвитку дітей і підлітків. Проте питання оптимізації рухової підготовленості школярів у процесі секційних занять баскетболом практично не розглядались.

Мета роботи. Вивчити вплив секційних занять баскетболом на рухову підготовленість учнів середнього шкільного віку.

Результати. Рациональне поєднання всіх форм, методів та засобів фізичного виховання, що забезпечує оптимальний руховий режим учнів середнього шкільного віку, має повністю задовольняти його біологічну потребу в рухах, відповідати функціональним можливостям організму, сприяти поліпшенню стану здоров'я та гармонійному фізичному розвитку.

При проведенні навчально-тренувальних занять були враховані такі положення:

- використовувалися фізичні вправи різнобічного спрямування із залученням до роботи великих м'язових груп, спрямованих на підвищення аеробних можливостей школярів та переважний вплив на «відстаючі» рухові здібності;
- заняття проводилися два рази на тиждень;

- тривалість часу на розвиток аеробних можливостей на занятті становила 15–20 хв, розвитку швидкості реакції – 5-8 хв, швидко-силових здібностей – 7–10 хв;
- інтенсивність занять за частотою серцевих скорочень була в діапазоні 120–160 уд./хв.;
- тривалість навчально-тренувального заняття становила 60 хв.

Проведене дослідження довело, що, враховуючи особливості морфофункціонального розвитку, рухової підготовленості й фізичної працездатності учнів середнього шкільного віку, можливо підвищити загальний рівень здоров'я і фізичних можливостей. Реалізація експериментальної програми в комплексі з урахуванням особливостей рухового розвитку дозволяють підвищити результативність педагогічного процесу, збільшити зацікавленість школярів у заняттях фізичними вправами і, таким чином, сприяти формуванню в них оптимального фізичного стану.

Висновки. Ефективність методики оптимізації морфофункціонального, рухового розвитку та фізичної працездатності учнів середнього шкільного віку в процесі секційних занять баскетболом досліджувалась при порівнянні цих показників контрольних та експериментальних груп наприкінці навчального року, а також під час порівняння отриманих показників з даними інших авторів.

На основі отриманих нами результатів можна стверджувати, що запропонована методика оптимізації рухових здібностей юнаків середнього шкільного віку в процесі секційних занять баскетболом є ефективним засобом збільшення рухового потенціалу учнів.

Реалізація змісту запропонованої програми повинна супроводжуватися періодичним контролем з оцінюванням ефективності педагогічних дій, закладених у програмі, і внесенням корекцій при розбіжності реальних і прогнозованих результатів.

Отже, враховуючи аналіз науково-методичної, спеціальної літератури та проведеного нами педагогічного експерименту, можемо зробити висновок про досить переконливе значення рухової активності в забезпеченні життєдіяльності школяра на кожному віковому етапі життя.

Список використаних джерел

1. Арєф'єв В. Г., Єдинак Г. А. Фізична культура в школі: навчальний посібник для студентів навчальних закладів II–IV рівнів акредитації. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2012. 384 с.
2. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта. Киев: Олимпийская литература, 2002. 294 с.
3. Дубогай О. Д. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. Київ: Шкільний світ, 2006. 123 с.
4. Дутчак М. В. Парадигма оздоровчої рухової активності: теоретичне обґрунтування і практичне застосування. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 2. С. 44–52.
5. Круцевич Т., Трачук С., Нападій А. Планування навчального процесу з фізичної культури учнів середніх класів в загальноосвітніх навчальних закладах. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*: зб. наук. праць. Київ, 2016. № 1. С. 36–42.
6. Поплавський Л. Ю. Баскетбол. Київ: Олімпійська література, 2004. 442 с.

Куліш Інна Дмитрівна,

канд. пед. наук, доц., декан факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Якісна дошкільна освіта – запорука успішного розвитку дитини. Щоб визначити якість освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, порівняти її з міжнародним рівнем, а відтак прийняти відповідні управлінські рішення, МОН запропонувало використовувати міжнародну методику Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3). Реалізація методики забезпечується Українським інститутом розвитку освіти. Проєкт відбувається у партнерстві з Командою підтримки реформ МОН України [3].

Перший варіант оцінювання ECERS був створений 1980 року в США за авторства Тельми Гармс та Річарда М. Кліффорда. Вони ж заснували Інститут оцінювання середовища раннього дитинства. Методика регулярно оновлюється та доповнюється, зокрема, перевиданнями ECERS-R [3]. Завдяки практичному змісту та формату ECERS застосовують у дослідженнях якості освіти у США, Великій Британії, Італії, Швеції, Німеччині, Португалії, Іспанії, Ісландії, Норвегії, Південній Кореї, Фінляндії.

ECERS – це дослідження, зосереджене на розвитку дитини, яка є центральною у всій структурі оцінювання. Оцінювання дитячого садка проводять експерти, що спостерігають за групою та взаємодією дітей, середовищем та безпекою простору, наявністю чи відсутністю ігор, іграшок та обладнання для всебічного розвитку дитини [2].

Оцінювання триває 3 години протягом дня в закладі дошкільної освіти. Експерт спостерігає та фіксує результати спостереження в першій половині дня – у період між 8:30 і 11:30 або з 9:00 до 12:00. Педагогів та адміністрацію не залучають до опитування. Експерт фіксує тільки те, що спостерігає. За допомогою ECERS-3 експерти не вивчають рівень знань і вмінь дошкільників. За цими шкалами вони оцінюють чинники, що впливають на розвиток дитини, її здоров'я, добробут, задоволеність, організацію освітнього середовища, види навчально-пізнавальної діяльності й характер взаємодії між вихователем і дітьми. Тож головними для експерта під час спостереження за освітнім процесом та його умовами є такі акценти, як: діяльність дітей, у якій вони беруть участь під керівництвом дорослих – чи отримують діти знання під час діяльності, чи сприяє вона розвитку дошкільників; взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу — як діти взаємодіють з однолітками, вихователями, іншими дорослими; середовище з організованим простором – чим наповнені осередки, чи устаткування дає змогу дітям бути самостійними й використовувати свій час продуктивно; умови праці – чи відповідає середовище, організоване для дітей, професійним потребам дорослих, які працюють із ними.

ECERS-3 представлено у форматі шкали, яка складається із 6 підшкал, які поділяються на 35 параметрів та 468 індикаторів.

1. Простір і вмеблювання: внутрішній простір, умеблювання для догляду, гри і навчання, облаштування групового простору для гри і навчання, місця для усамітнення, візуальне оформлення простору, пов'язане з дітьми, простір та обладнання для розвитку великої моторики.

2. Повсякденні практики особистого догляду: споживання їжі, туалетно-гігієнічні процедури, здоров'язбережувальні практики та безпека.

3. Мовлення та грамотність: допомога дітям у розширенні словника, заохочення дітей до мовлення, використання персоналом книжок у роботі з дітьми та заохочення дітей до користування ними, знайомство з друкованим текстом.

4. Види навчально-пізнавальної діяльності: дрібна моторика, мистецтво, музика та рух, кубики, рольова гра, природа/наука, математичні матеріали та види діяльності, математика у повсякденному житті, розуміння зображених чисел, сприяння прийняттю різноманітності та правильне використання технологій.

5. Взаємодія: нагляд за діяльністю, пов'язаною з великою моторикою, індивідуалізоване навчання й учіння, взаємодія персоналу з дітьми та між однолітками, дисципліна.

6. Структурування програми: зміна діяльності (переходи) та час очікування, вільна гра, загальногрупові діяльності: гра та навчання [1; 5].

Кожен індикатор оцінюється за семибальною шкалою.

ECERS – це дослідження, зосереджене на розвитку дитини, яка є центральною у всій структурі оцінювання. За твердженням О. Косенчук, саме тому ECERS сприяє індивідуалізації освіти. Оцінювання акцентоване на конкретній дитині, яка має можливість обрати активності, висловити чи сформулювати свою думку незалежно від думки дорослих, встановити межі чи допомогти собі, усамітнівшись у тихому кутку. ECERS – це не контроль, а дослідження, завдяки якому управлінці та педагоги зможуть побачити прогалини, над якими потрібно працювати. За методики ECERS вихователь: виконує роль наставника; спрямовує, підсилює, допомагає у формуванні особистості дитини; визначає індивідуальний підхід до кожної дитини; формує безпечне та сприятливе середовище для навчання та гри; навчає власним прикладом; демонструє

взаємоповагу та спілкується з дітьми на рівних; створює доброзичливу атмосферу в групі; отримує гнучкість у проведенні програми: має право обирати формати, теми і час для занять.

Результати дослідження за міжнародною методикою – підстава для формування освітньої політики, спрямованої на підвищення якості дошкільної освіти, зокрема оновлення змісту дошкільної освіти; оновлення методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу; підвищення кваліфікації педагогічних працівників; приєднання до світової професійної спільноти у сфері дошкільної освіти.

Отже, шкали ECERS-3 мають стати інструментом дослідження, а не контролю якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Отримані результати використовуватимуть як підґрунтя для реформування системи дошкільної освіти в Україні, а також щоб створити умови для повноцінного розвитку дитини як найвищої цінності суспільства.

Список використаних джерел

1. Гармс Т. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М.Кліффорд, Деббі Краєр / пер. з англ. О.Тільна. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 116с.
2. Косенчук О., Новик І. Досліджуємо якість освітнього процесу. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 10–13.
3. Критерії якості дошкільної освіти. Звіт за результатами дослідження в межах міжнародного проекту «Міжнародні критерії якості дошкільних освітніх програм»). URL: <http://www.doshkillia.ua/wpcontent/uploads/2019/10/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97-D1%8F%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf>
4. Пітерс Я. Підвищення якості дошкільної освіти та догляду за дітьми в Україні. VBJK. Гент, 2018. 45 с.
5. ECERS-3 : Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/ecers-shkala-ocinyuvannya-seredovisha-rannogo-ditinstv>

Курілова Валентина Іванівна,

*канд. біол. наук, проф., завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

МОЖЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕНЕРГО-ІНФОРМАЦІЙНІ ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» ЯК ЗАСОБУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЇ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ЛЮДИНИ

Представлені результати багаторічного педагогічного експерименту щодо вивчення можливостей використання майбутніми вчителями фізичної культури знань з дисципліни «Енерго-інформаційні основи здоров'я людини» для роботи з молодим поколінням щодо покращення його екології внутрішнього світу, показником якого є рівень моральної вихованості.

Готовність до впровадження в практику методик покращення екології внутрішнього світу молодого покоління слід розуміти як складну інтегровану якість особистості, сутність якої становить рівень сформованості мотиваційного, змістово-процесуального та оцінно-рефлексивного компонентів у їх взаємодії. Тож як показали результати отриманих студентами знань щодо енерго-інформаційних основ здоров'я, особистісно-мотиваційний компонент виявився в характері ставлення майбутнього вчителя до творчого оволодіння новими знаннями та методиками роботи з дітьми щодо покращення їхнього здоров'я, підвищення рівня духовності та спрямованості на творчу активність.

Ознаками прояву особистісно-мотиваційного компонента виявилось вміння студентів стверджувати цінності творчості в педагогічному колективі під час проходження педагогічної практики, прикладом чого була практична робота з дітьми щодо застосування візуалізації у тренувальному процесі юних дзюдоїстів; виявилось вміння визначати мету власної діяльності,

наприклад, стосовно зростання своїх спортивних результатів, а також в активізації роботи з дітьми щодо екології їхнього внутрішнього світу та пошуку шляхів його покращення засобом різних видів спорту.

Змістово-процесуальний компонент виявився в рівні знань про сучасні доробки внутрішнього світу людини та використання їх у практичній роботі.

Головними ознаками цього компонента є володіння психолого-педагогічними методиками дослідження і діагностики рівня духовного розвитку дітей, здатність до проєктування та організації роботи з дітьми та батьками щодо покращення їхнього фізичного та духовного рівнів.

Оцінно-рефлексивний компонент виявився в самоаналізі майбутніми вчителями своєї підготовки до впровадження сучасних знань з екології внутрішнього світу людини в практику школи. Головними ознаками цього компонента є вміння вести самостійний пошук інформації з метою саморозвитку; здатність оцінити свою діяльність відповідно до науково-теоретичних та педагогічних знань, а також уміння побудувати план власної діяльності, що було встановлено в результаті регулярних контрольних випробувань.

Висновки. Багаторічне викладання дисципліни «Енерго-інформаційні основи здоров'я» показало її доцільність, адже це уможливило отримання необхідної науково-теоретичної підготовки та практичних методик духовного вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. *Биосфера: мысли и наброски*: сб. научн. работ. Москва: Ноосфера, 2001. С. 159–177.
2. Клизовский А. И. Основы миропонимания новой эпохи. Минск: МОГАН-ВИА, 1985. 810 с.
3. Лисов Г. Реальность Тонкого Мира. *Терминатор*. 1995. № 4–5. С. 5–6.
4. Мизун Ю. Г. Бог, душа, бессмертие. Мурманск: Север, 1992. 331 с.

Курок Віра Панасівна,

д-р пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НУШ

Освіта була і залишається державним пріоритетом держави, оскільки саме вона є підґрунтям економічного, соціального, політичного, а також духовного та культурного розвитку суспільства. Тому інвестування в означену галузь має стати важливим чинником соціального та економічного прогресу України, ефективним засобом соціальних змін без руйнування структури економічного фундаменту.

Пріоритетні напрями державної політики щодо забезпечення розвитку вітчизняної системи освіти та її відповідності європейським і світовим стандартам зазначено в Концепції «Нова українська школа» (2016), законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років (2015), матеріалах Туринського процесу (2010) та ін.

Чільне місце в освітній системі посідає технологічна освіта, що здобувається в процесі навчання у закладах загальної середньої освіти і відіграє дуже важливу роль у формуванні й становленні особистості, визначенні сфери її майбутньої професійної діяльності, адже розвиток провідних галузей країни, її соціально-економічний прогрес залежать передусім від рівня освіченості фахівців. На початку третього тисячоліття технологічна освіта молодого покоління стала обов'язковим складником загальної середньої освіти, неодмінною умовою цілісного та гармонійного розвитку особистості учнів.

Провідною місією технологічної освіти є забезпечення цілісного фізичного, соціального, інтелектуального й духовного розвитку учнів, формування в них технологічної культури, виховання

внутрішньої потреби в праці та поваги до неї, готовності до результативної творчої діяльності та професійного самовизначення.

Ключова роль у здобутті якісної технологічної освіти відводиться вчителю, що спонукає до переосмислення підходів до визначення організаційно-методичних засад і змісту підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої педагогічної освіти.

В Україні дослідженням проблем технологічної освіти, зокрема фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, опікується ряд науковців: І. Андрушук, Д. Кільдеров, О. Коберник, Л. Оршанський, В. Стешенко, С. Ткачук, В. Титаренко, О. Торубара, С. Ящук та ін.

Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 був затверджений Державний стандарт базової середньої освіти, який визначив одинадцять ключових компетентностей, які має сформувати в учнів упродовж навчання заклад загальної середньої освіти [1].

Зазначимо, що саме технологічна галузь (на уроках трудового навчання (або технологій), у гуртках технологічного профілю, курсах за вибором тощо) здатна ефективно формувати, розвивати та вдосконалювати в здобувачів освіти всі окреслені стандартом компетентності.

Задекларована в документі мета технологічної освітньої галузі спрямована на розкриття творчого потенціалу учнів; формування в них критичного та технічного мислення, здатності змінювати навколишнє середовище засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до партнерської взаємодії, підприємливості та інноваційної діяльності, а також до використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження. Щоб реалізувати цю мету, окреслено низку завдань щодо досягнення загальних результатів навчання, а саме формування в учнів таких умінь: продукувати ідеї та втілювати задум у готовий продукт у процесі проектно-технологічної діяльності; творчо застосовувати традиційні й інноваційні технології; ефективно використовувати техніку, технології та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу; турбуватись про побут, задоволення власних потреб та потреб інших осіб [1].

Досягнення зазначеної мети та реалізація завдань технологічної освіти молодого покоління передбачає підготовку в закладі вищої педагогічної освіти вчителів зі сформованою професійною компетентністю, здатних ефективно діяти в нових умовах, приймати виважені рішення в найрізноманітніших педагогічних ситуаціях на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду діяльності та сформованих цінностей.

У процесі професійної діяльності в закладі загальної середньої освіти вчитель трудового навчання та технологій, на відміну від учителів математики, фізики, географії, української мови та літератури, іноземної мови та ін., постійно стикається зі значними труднощами, а саме:

- навчальні програми з трудового навчання (технологій) піддаються, на відміну від інших, частим змінам;
- зазвичай у школах відсутнє фінансування на придбання сучасного обладнання, інструментів, матеріалів, без яких не можна ефективно організовувати проектно-технологічну діяльність учнів на уроках;
- кількість годин, що виділяється Типовим навчальним планом на проведення уроків трудового навчання (технологій), недостатня для повноцінної організації роботи учнів з розроблення проєкту та виготовлення виробу як його результату;
- до вчителя трудового навчання та технологій висуваються підвищені вимоги щодо володіння великою кількістю технік і технологій обробки, виготовлення та оздоблення виробів, достатніх знань з математики, хімії, фізики, біології, економіки, мови, літератури, історії та інших предметів і вмінь інтегрування їх з метою організації результативної проектно-технологічної діяльності учнів.

Нова українська школа ставить важливі завдання перед закладами вищої педагогічної освіти щодо підготовки вчителів трудового навчання та технологій, пов'язані з вправною організацією технологічної освіти учнів у школі, вибором ефективних методів та технологій навчання, обґрунтуванням об'єктів проєктування тощо. Наразі очікуємо результати пілотного впровадження в цьому навчальному році модельних програм з технологій для учнів 5–6 класів. Відомо, що розроблено чотири такі програми, в основі яких залишено проектно-технологічну діяльність учнів.

Однак за відсутності нормативно-правового регулювання освітньої діяльності пілотних шкіл, а також без відповідного матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення досягти вірогідних результатів досить складно.

Уже сьогодні ЗВО мають налаштуватись на підготовку вчителя трудового навчання та технологій до роботи в НУШ, а отже, насамперед наблизити освітньо-професійну програму до вимог Нової української школи, зокрема, зорієнтувати її на реалізацію модельних навчальних програм; широко впроваджувати інноваційні методи та технології навчання; створити сучасну матеріально-технічну базу, здатну забезпечити інноваційну підготовку фахівців у закладах вищої педагогічної освіти; посилити міжнародну співпрацю в галузі технологічної освіти молоді тощо.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti/vidpovidi-na-poshireni-zapitannya-shodo-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 06.10.2021 р.).

Кухарчук Ірина Олексіївна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ В ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки, коли формальний і структурно-семантичний підходи до опису синтаксичних одиниць виявилися недостатніми, підвищився інтерес до функціонально-стилістичного аспекту вивчення мовних категорій, оновлено трактування деяких явищ з точки зору функціональної лінгвістики й стилістики, посилено функціональний складник у процесі вивчення синтаксису.

Проблемі вивчення другорядних членів речення присвячено значну кількість методичних досліджень (Н. Бондаренко, Н. Голуб, А. Загнітко, С. Караман, С. Омельчук К. Плиско та ін.). Проте учні засвоюють синтаксичні категорії зі значними труднощами, що пов'язано не лише з методичними проблемами, але й із недосконалістю теорії другорядних членів речення в сучасному мовознавстві. Це виражається в неодноразових спробах перегляду традиційної концепції вивчення другорядних членів речення та їх класифікації.

Інтерес до вивчення другорядних членів речення на засадах функціонально-стилістичного підходу зумовлений тим, що комунікативна спрямованість змісту всіх розділів шкільного курсу української мови передбачає врахування функціонально-семантичних особливостей явищ мовної системи, мінімізацію теоретичних відомостей на основі їх значущості для мовленнєвої діяльності. Вивчення в школі з цієї позиції другорядних членів речення має на меті ознайомити учнів із функціональними резервами другорядних членів та сформулювати в них уміння використовувати другорядні члени речення для вирішення конкретного мовленнєвого завдання, реалізації комунікативного наміру.

Функціонально-стилістичний підхід у лінгвістиці та лінгводидактиці акцентує увагу на діяльнісному аспекті, тобто на дослідженні мовних одиниць у процесі користування мовою, виконання цими одиницями відповідних комунікативних (функціональних) завдань. У процесі реалізації функціонально-стилістичного підходу до вивчення другорядних членів речення учні мають можливість осмислити особливості їх функціонування у мовленні, практично використовувати в мовленнєвій діяльності.

Функціонально-стилістичний підхід реалізується в межах традиційного навчання шляхом посилення змістовного й операційного аспектів вивчення цієї категорії, що дозволяє усвідомити практичну значущість другорядних членів речення, дає можливість зробити синтаксичну теорію інструментом мовленнєвого розвитку учнів, забезпечує їх свідоме ставлення до навчальної діяльності.

Система роботи під час вивчення другорядних членів речення ґрунтується на трьох рівнях аналізу: інтуїтивно-смысловому (відношення до змісту), морфологічному (засоби вираження), власне синтаксичному (функція).

Продуктивного засвоєння другорядних членів речення учнями можна досягти лише за умови застосування як традиційних, так і новітніх методів навчання шляхом їх поєднання, широкого використання найрізноманітніших прийомів репрезентації матеріалу та дотримання загальнодидактичних принципів: свідомості, перспективності, зв'язку теорії з практикою, науковості, наочності тощо. Успішне засвоєння теми «Другорядні члени речення» значною мірою залежить від використання на практиці таких лінгвометодичних принципів: комунікативної спрямованості навчання; функціонально-стилістичного принципу; встановлення комунікативного навантаження другорядних членів речення; вивчення компонентів речення на основі тексту; принцип комунікативної доцільності; принцип ситуативності; взаємозв'язку вивчення граматики і лексики, морфології та синтаксису; зіставлення та диференціації мовних одиниць у процесі синтаксичного розбору.

Формуванню в учнів мовних і мовленнєвих умінь щодо продукування другорядних членів речення сприяють такі методи: імітаційний (навчання за зразками); оперативно-конструктивний; моделювання мовних одиниць та мовленнєвого висловлювання; продукування мовлення (комунікативний); лінгвістичний експеримент.

У процесі вивчення другорядних членів речення на засадах функціонально-стилістичного підходу необхідно приділяти увагу формуванню в учнів таких умінь і навичок: 1) виявляти й аналізувати другорядні члени речення, ураховуючи всі аспекти їхнього вивчення; 2) пояснювати стилістичну роль означень, додатків та обставин у побудові зв'язних висловлювань; 3) будувати висловлювання, використовуючи другорядні члени речення відповідно до умов і завдань комунікації.

Важливу роль у формуванні зазначених умінь і навичок відіграє система вправ: мовних, конструктивних, мовленнєвих (комунікативних).

Виконання *мовних вправ* сприяє свідомому засвоєнню лінгвістичної природи другорядних членів речення, формуванню практичних умінь і навичок розпізнавати другорядні члени речення в тексті, усвідомлювати й пояснювати морфологічні способи їх вираження; осмислювати комунікативну роль означень, додатків та обставин у зв'язному мовленні; з'ясовувати залежність використаних автором синтаксичних компонентів залежно від змісту тексту, його задуму, типу й стилю мовлення.

Основна мета *конструктивних вправ* (перебудова, конструювання, поширення та ін.) – навчити учнів поширювати й будувати різні типи речень за допомогою означень, додатків та обставин відповідно до комунікативної мети. Конструктивні вправи сприяють усвідомленню учнями граматичної структури синтаксичних конструкцій з другорядними членами, забезпечують формування вміння будувати різні види речень та правильно використовувати їх у власному мовленні.

Мовленнєві (комунікативні) вправи передбачають побудову зв'язних висловлювань за допомогою означень, додатків та обставин відповідно до ситуації спілкування. Мовленнєві вправи спрямовані на вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок учнів. Варто практикувати завдання, що передбачають аналіз текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення; редагування висловлювань з метою уникнення комунікативних неточностей і порушень синтаксичних норм; навчальний переклад; створення висловлювань на основі тексту.

Отже, функціонально-стилістичний підхід передбачає не тільки визначення статусу досліджуваних синтаксичних одиниць, а й виявлення їх функціональних потенцій у процесі комунікації. Під час вивчення та аналізу другорядних членів речення (як і головних членів речення) в шкільному курсі синтаксису необхідно пам'ятати, що в членах речення як компонентах висловлювання зосереджені як структурні, так і семантичні ознаки, і пріоритетність формального підходу, що полягає лише у визначенні частиномовного способу вираження члена речення за запитанням, не сприяє чіткості розмежування другорядних членів речення. Труднощі аналізу другорядних членів речення пов'язані з їх синкретизмом, який можна пояснити синтаксичною позицією члена речення. Ознайомлення учнів з функціональними резервами другорядних членів речення здійснюється практичним шляхом і є важливим складником оновленого змісту шкільного

курсу синтаксису української мови.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Наукові засади перебудови шкільного курсу синтаксису на основі сучасних підходів. *Українська мова і література в школі: наук.-метод. журнал*. 2016. № 2. С. 20–24.
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Наукова думка, 1992. 224 с.
3. Омельчук С. А. Комунікативно-функційний підхід до вивчення синтаксису. *Дивослово*. 2007. № 1. С. 2–9.
4. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8–9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі: наук.-метод. журнал*. 2015. № 1. С. 7–19.

Кухарчук Роман Павлович,

канд. пед. наук, доц., в.о. завідувача кафедри фізико-математичної освіти та інформатики
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

STEM-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасний етап розвитку суспільства висуває нові вимоги до змісту та якості педагогічної освіти, що зумовлює необхідність пошуку нових шляхів підготовки конкурентоспроможних особистостей, здатних ефективно вирішувати комплекс завдань професійної діяльності.

Швидкий розвиток технологій веде до того, що в майбутньому найперспективнішими стануть професії, пов'язані з високими технологіями: IT-спеціалісти, інженери big data, програмісти. Система освіти реагує на такий соціальний запит появою великої кількості гуртків робототехніки, програмування, моделювання (STEM).

STEM (від англ. Science – «природничі науки», Technology – «технології», Engineering – «інжиніринг», «проектування», «дизайн», Mathematics – «математика») визначає характерні риси дидактики, сутність якої полягає в поєднанні міждисциплінарних практико-орієнтованих підходів до вивчення як окремих дисциплін, так і сучасних методів та засобів наукового та техніко-технологічних досліджень.

Завдяки використанню STEM-методики навчання ми розвиваємо в дітях науково-дослідні навички, готуємо до технічної творчості, а використання ІКТ-ресурсів дозволяє учню вільніше почуватися в сучасному цифровому світі. Сьогодні математика та фізика неспроможні існувати окремо від інформатики. Тому виникає необхідність навчання школярів застосовувати знання різних точних наук. Таке комбіноване навчання за темами, а не з предметами дає ефективні результати, навчає розв'язувати творчі завдання, розвиває в учнів активність, допомагає виявити прикладний характер дисциплін, що вивчаються.

Освітнє середовище дозволяє учням використовувати та розвивати навички конкретного пізнання, будувати нові знання на звичному фундаменті. У той самий час новим для учнів є робота з освітніми проєктами. У ході роботи над ними діти навчаються працювати з додатковою літературою, активно проводять роботу з аналізу зібраного матеріалу та аргументації у правильності вибору цього матеріалу. У ході занять підвищується комунікативна активність кожної дитини, відбувається розвиток її творчих здібностей, підвищується мотивація до навчання.

Прикладом мультипредметного проєкту нами було вибрано проєктування і виготовлення оксиметра – пристрою для вимірювання рівня кисню в крові людини. Актуальність такого наукового проєкту полягає в тому, що з кожним днем прогресують різні хвороби. Особливу актуальність набувають захворювання серцево-судинної і дихальної систем (найбільша увага зосереджена на COVID-19). Щорічно від цих захворювань страждає величезна кількість людей. Одним зі способів збереження життя і здоров'я людини є контроль пульсу і рівня насичення крові киснем, що здійснюється за допомогою пульсоксиметра, який зараз має бути у кожній домашній аптечці.

Науковий проєкт учня складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Дослідником комплексно з'ясовано методи вимірювання сатурації та розкрито зміст понять: сатурація, інвазивний і неінвазивний методи; проаналізовано фізичні основи вимірювання пульсу та кисню в крові; розглянуто класифікацію пульсоксиметрів; зазначені правила вимірювання пульсу та рівня кисню у крові людини; опрацьовано принципову схему пульсоксиметра для створення експериментальної установки; виготовлено експериментальну установку пульсоксиметра на макетній платі для перевірки її функціональності; створено програмне забезпечення, відкориговано роботу пристрою, встановлено режими його роботи; після вдосконалення програмного забезпечення і успішного випробовування установки – виготовлено діючу модель пульсоксиметра.

Перевірка ефективності розробленого на платформі Arduino пульсоксиметра була проведена методом порівняння з промисловими пульсоксиметрами, такими як: Lk87, AB-88, X06, BR10M, Lk88. Функція кожного пристрою однакова: вимірювання рівня насиченості киснем крові людини та пульс. У ході дослідження виявлено, що оксиметр на платформі Arduino має похибку 0,64 % у порівнянні з промисловими приладами. Результати роботи можуть бути використані для розроблення систем контролю рівня кисню в крові людини та ритму серцевих скорочень у домашніх умовах.

Розроблення й упровадження цього проєкту надали можливість вдало поєднати знання та вміння з фізики, математики, біології, інформатики в діяльнісному підході, організованому для максимальної продуктивної творчої діяльності учнів, розвитку елементарного конструкторського мислення, фантазії. Важливим аспектом такої діяльності є те, що при цьому дитина сама будує свої знання, а вчитель лише консультує роботу.

Таким чином, в основі творчого проєкту лежить цілісний образ навколишнього світу, який заломлюється через результат діяльності учнів. Проєктна діяльність є комплексною та інтегративною за своєю суттю, передбачає реальні взаємозв'язки практично з усіма предметами сучасної загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

1. Блум Дж. Изучаем Arduino: инструменты и методы технического волшебства. Пер. с англ. Санкт-Петербург: БХВ-Петербург, 2015. 336 с.
2. Alimisis D. Educational robotics: Open questions and new challenges. *Themes in Science & Technology Education*. 2013. № 6 (1). P. 63–71.
3. Arduino. URL: <https://www.arduino.cc/> (дата звернення: 20.09.2021)
4. Arduino Nano. URL: <http://arduino.ru/Hardware/ArduinoBoardNano> (дата звернення: 11.04.2024)
5. Brian P Coppola. Advancing STEM teaching and learning with research teams. *New Directions for Teaching and Learning*. 2009 Iss. 117 P. 33–44. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/tl.342> (дата звернення: 11.04.2024)
6. Elaine J. Hom. What is STEM Education. URL: <https://www.livescience.com/43296-what-is-stem-education.html> (дата звернення: 11.04.2024)
7. Teachers as Designers: Integrating Robotics in early Childhood education. *Information Technology in Childhood Education* / M. Bers, I. Ponte, K. Juelich, A. Viera, J. Schenker. URL: http://makepuppet.org/stem/research/item1_earlychildhood_designcourse_BersITCE.pdf.

Кушнєрєва Марина Олександрівна,
канд. філол. наук, ст. викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ФАКТУ / NON-FICTION У ШКІЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ

Сучасні підходи до вивчення літератури обґрунтовують необхідність розвитку критичного мислення, читацької компетентності, реалізацію компетентнісного підходу. Вважаємо доцільним у розрізі сучасної парадигми вивчення літератури звернути увагу на літературу non-fiction – літературу «автентичних/документальних свідчень про реально пережите», «неоцінений скарб для тих, хто хоче розібратися в минулому й оцінити сучасність, зрозуміти сам феномен письма та переосмислити культурні надбання» [1, с. 184].

Кількість творів, орієнтованих на документальні матеріали, останнім часом зростає, що свідчить про те, що вони стають важливим складником літературного процесу. Саме тому першочерговим завданням є теоретико-літературне узагальнення явищ літератури факту, вивчення конкретних творів, що мають естетичну й суспільно-історичну значущість. Донедавна більша частина текстів, що їх відносимо до літератури факту, розглядалась виключно як доповнення до власне художніх творів або як джерело вивчення творчості видатних митців.

Популярність літератури факту зросла у зв'язку з тим, що такі тексти відкривають нові відомості про недостатньо вивчені історичні події («У війни нежіноче обличчя», «Цинкові хлопчики» С. Алексієвич), постаті (Дж. Барнс «Папуга Флобера»), реалії, міста; репрезентують версії розвитку подій очима учасників подій («Підземка» Х. Мураками) або вибудовують багатопланове панорамне дослідження, використовуючи відомості очевидців, істориків, культурологів, письменників тощо (П. Акройд «Лондон. Стисла біографія»).

Специфіка вивчення літератури факту в шкільній літературній освіті обумовлена необхідністю розкриття тих причин, що викликали її популярність, а також змотивували письменників звернутися до цього жанру. Загострена увага до внутрішнього світу людини, до пережитого нею в період складних душевних і фізичних випробувань, до болю, який об'єднує, свідчить про художнє узагальнення, яке притаманне документальному твору.

Під час вивчення літератури факту доцільно звертати увагу на роль автора тексту, який виступає не лише в ролі укладача розрізнених думок, фрагментарних спогадів. Поставивши перед собою завдання відтворити через враження і почуття очевидців складну або надзвичайно об'ємну тему, змодельовати альтернативну біографію, письменник надає фактам художності, підносить літературу факту до художнього рівня, дозволяє фактологічному матеріалу максимально ефективно вплинути на читацьку свідомість.

Відомості про знання й інтелект автора тексту, що має всі ознаки літератури факту, постають у творі через дібраний і долучений ним до сюжетної тканини твору матеріал, вибудовану архітектоніку, а також через усвідомлення тієї праці, що письменникові довелося виконати в пошуках фактів, свідчень, осмислення літературного і позалітературного контексту, через стимулювання читацької аудиторії до власної інтелектуальної праці.

Отже, специфіка вивчення такого типу літератури найперше апелює до тих засобів, якими оперує письменник, до майстерності автора, яка дозволяє читачеві відчутти смислове навантаження фактичного матеріалу, й обумовлена розвитком читацької грамотності та модернізацією літературної освіти.

Список використаних джерел

1. Колошук Н. Г. Література факту на противагу масовій культурі. *Актуальні проблеми слов'янської філології*: міжвуз. зб. наук. ст. Ніжин: Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. Вип. 12. С. 182–194. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/4370>

Лісневська Наталія Валентинівна,
канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ХАТХА-ЙОГИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Вступ. Розвиток українського суспільства в умовах екологічної, соціально-демографічної, економічної кризи відбувається не найкращим чином. Значне погіршення рівня життя призвело до того, що останнім часом здоров'я населення, зокрема дітей дошкільного віку, суттєво погіршилось у порівнянні з минулим століттям. Оскільки дошкільний вік вважається періодом активного всебічного розвитку, коли закладається фундамент здоров'я, необхідно в роботі з ними широко застосовувати не тільки традиційні засоби оздоровлення, але й акцент змістити на нетрадиційні оздоровчі технології. Однією з нетрадиційних технологій, яка повною мірою формує як фізичне, так і психічне здоров'я дітей, є хатха-йога.

Мета – схарактеризувати особливості застосування хатха-йоги з дітьми дошкільного віку в умовах ЗДО.

Результати. У перекладі з санскриту «хатха» означає «інтенсивність», «зусилля», а «йога» – «єднання», «союз», «злиття». Хатха-йога – це спеціальна індійська гімнастика, сукупність різних вправ з положення стоячи, сидячи, лежачи, які розслаблюють тіло, м'язи, надають гнучкості хребту, сприяють нормалізації роботи внутрішніх органів. Історія виникнення хатха-йоги сягає X–XI ст. [4]. Нині вона набула поширення серед усіх верств населення, у тому числі й дитячого. Зокрема, починаючи з 1980-х років Ф. Фрідман (Великобританія) була розроблена спеціальна бебі-йога для дітей 3-х років, а в 1991 році в США з'явилась дитяча йога, засновником якої була інструктор з йоги М. Веніг [1]. В Україні хатха-йога набула поширення з 1998 року і популярна донині.

У закладах дошкільної освіти можна використовувати різні асани хатха-йоги – статичні пози, які сприяють розвитку гнучкості, рівноваги, підвищенню життєвого тону, покращують працездатність, настрій, роботу внутрішніх органів [2]. З дітьми дошкільного віку можна проводити асани з різних вихідних положень тіла: стоячи, сидячи, лежачи, а також у балансі, перевернуті пози, скрутки, нахили. Пози стоячи позитивно впливають на все тіло, до них належать такі: Уттанасана, Врікшасана, Хаста Уттанасана та ін. Пози сидячи позитивно впливають на рухливість, гнучкість, суглоби, кровообіг, до них можна віднести: Ваджрасана, Сіддхасана, Падмасана та ін. Пози лежачи впливають на гнучкість, роботу внутрішніх органів, м'язи, до них належать: Пашімотасана, Бхуджангасана (поза кобри), Баласана, Марджариасана (поза кішки) та ін. Пози в балансі позитивно впливають на внутрішні органи, м'язи, розвивають рівновагу, координацію рухів, до них належать: Врікшасана (поза дерева), Натараджасана, Ашва Санчаланасана (поза наїзника) та інші. Пози перевернуті сприяють кращій роботі внутрішніх органів, кровообігу в головному мозку, до них належать: Сарвангасана (поза берези), Віпаріта Карані (поза перевернутої свічки), Халасана та ін. Пози у скрутках корисні для хребта, внутрішніх органів, особливо шлунково-кишкового тракту, до них належать: Марічіасана (поза Мудреця), Ардха Матсієндрасана, Супта Матсієндрасана та ін. Пози з нахилами корисні для нервової системи, розслаблення, м'язів живота, до них можна віднести: Адхо Мукха Шванасана (поза собаки мордою вниз), Уттанасана, Баласана та ін. [5].

Хатха-йогу необхідно проводити кожен день (окремі вправи) або декілька разів на тиждень (комплекс вправ) у зручний для дітей час. Її слід виконувати через 1,5–2 години після прийняття їжі або за пів години до наступного прийому їжі. Одяг дітей повинен бути зручний, просторий, асани виконуються босоніж на спеціальному килимку (можна використовувати каремати), дихання в дітей має бути ритмічним. Починати асани можна з дітьми від 1 року, у цей період будуть переважати прості дихальні й гімнастичні вправи. З дітьми 2–3 років також можна проводити дихальні й гімнастичні вправи, тривалістю до 30 хв, з дітьми дошкільного віку можна виконувати складні асани, починаючи від 4–5 років, тривалість таких вправ 30 хв декілька разів на тиждень: від 2 до 4. З 6–7-річними дітьми можна виконувати більш складні асани тривалістю 40 хв [3].

Також окремі вправи можна проводити щодня, включаючи їх у комплекси ранкової гімнастики, фізкультурних занять або гімнастики після денного сну. Окрім цього, вправи можна

проводити і на прогулянці або у вільний час дітей. Щоб дітям було цікаво, можна називати вправи простіше, використовуючи назви тварин: поза собаки, поза кішки, поза орла, поза голуба або рослин чи предметів: поза лотоса, поза плуга, поза свічки тощо.

Висновки. Хатха-йога – це одна з нетрадиційних технологій оздоровлення дітей як раннього віку, так і дошкільного. Різноманітність асан, різність вихідних положень для тіла допоможе комплексно впливати на фізичне і психічне здоров'я дітей. А незвичні назви і рухи тільки зацікавлять дітей і привернуть їх увагу до хатха-йоги, що дасть змогу ефективно виконувати всі вправи.

Список використаних джерел

1. Арешина Ю. Б. Методи рухової активності при рецидивному бронхіті у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 5 К (86). 2017. С. 10–15.
2. <http://irinaschastlivceva.blogspot.com/2018/05/blog-post.html> (дата звернення: 24.04.2022).
3. <https://madagaskar.kiev.ua/yak-zacikaviti-ditej-do-zanyat-jogoyu/> (дата звернення: 22.04.2022).
4. <https://scriptures.ru/yoga/hatha-yoga.htm> (дата звернення: 22.03.2022).
5. <https://wkrolik.com.ua/xatxa-joga/> (дата звернення: 22.04.2022).

Литвин Ольга Миколаївна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ ПІД ЧАС ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

Загальновідомо, що контроль результатів навчання є одним із важливих і відповідальних етапів освітнього процесу. Для його здійснення можна застосовувати різні форми контролю. Їх вибір залежить від мети, змісту, методів навчання. Наразі серед інших найбільше викликає зацікавленість науково-педагогічних працівників тестування. Зрозуміло, що це не єдина форма контролю знань студентів, яка використовується в закладах вищої освіти. Але в поєднанні з можливостями комп'ютерних технологій саме ця форма є найбільш ефективною.

Необхідною складовою підготовки до професійної діяльності майбутніх учителів трудового навчання і технологій є графічна підготовка. Для ефективного здійснення на уроках учителями разом з учнями процесу проектування виробів, оформлення ними конструкторської документації насамперед необхідно засвоїти певну суму графічних знань. На основі цих знань будуть сформовані вміння і в результаті їх комбінації – графічні компетентності.

Важливим є те, що тестування в закладах вищої освіти може бути використане на будь-якому із етапів графічної підготовки студентів. Найчастіше викладачі графічних дисциплін здійснюють поточні (діагностичні), рубіжні та підсумкові види тестувань. Скажімо, поточне тестування може застосовуватись на кожній лабораторній роботі з інженерної графіки. Таке тестування, зазвичай, не містить багато запитань, вони є загальними для всієї аудиторії, не компонуються по варіантах. Метою такого тестування є допуск до лабораторної роботи, оскільки для її виконання необхідно володіти певним апаратом понять та сумою знань.

На жаль, досить часто залишаються без уваги тренувальні тестування, що виконують не лише контролювальну, а й навчальну функції. Тренувальне тестування може бути використане як навчальна технологія для відпрацювання студентами окремих складних для них питань (зазвичай, пов'язаних з формуванням просторової уяви та просторового мислення), тем, алгоритмів вирішення графічних задач. Наприклад, під час вивчення інженерної графіки студентами Глухівського НПУ ім. О. Довженка така технологія використовується перед виконанням комплексної графічної роботи, для виконання якої треба вміти опускати з конкретної точки перпендикуляр на площину, знаходити відстань від точки до площини, будувати на вказаній відстані площину паралельну до заданої, будувати з однієї з точок площини площину, перпендикулярну до заданої, знаходити лінію

їх перетину тощо. Студенти, які декілька разів спробували відповідну тренувальну технологію, легко виконують таку графічну роботу.

При складанні тестів необхідно враховувати рівень графічної підготовки студентів, різні рівні засвоєння знань, які передбачають розпізнання термінів, застосування інструкції, механічне відтворення, алгоритмічне відтворення, фрагментарне розуміння, евристичне розуміння, цілісне розуміння, творчу діяльність [1].

У багатьох вишах для ефективного використання тестування для контролю засвоєння знань з предметів, які в них вивчаються, створюються модульні середовища навчального процесу, які є електронним навчально-методичним комплексом дисциплін. Це надає можливість доступу студентів і викладачів до високоякісних інформаційних ресурсів та проведення тестування і його оцінювання за допомогою комп'ютерних технологій. Комп'ютер у такому разі виступає інструментом для аналізу отриманих знань, у тому числі й графічних. Наразі в період переходу до нової організації навчання на основі інформаційних технологій це є актуальним.

Таким чином, тестування є важливою складовою процесу графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій і їх складання є процесом, який вимагає певних затрат часу й професійної підготовки викладачів.

Список використаних джерел

1. Попова Л. С., Харитонов М. О. Особливості методики викладання математики на сучасному етапі реформування освіти. *Вісник КНУТД*. 2010. № 5. С.158–165.

Литвинов Андрій Сергійович,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Економічні уявлення є важливим елементом, що впливає на становлення особистості дитини в її ставленні до матеріальних та духовних цінностей. Тому необхідно правильно подавати дітям молодшого шкільного віку економічну інформацію, з якою вони стикаються у реальному житті, своєчасно формувати в них економічні уявлення, які стануть міцною основою для формування економічних понять у старшому віці [5].

Молодші школярі мають оволодіти основними економічними уявленнями, що сприяють цілісному сприйняттю та широкому охопленню картини навколишнього світу, важливою частиною якого є економічні відносини; уміти застосовувати сформовані компетентності у практико-орієнтованій економічній діяльності [2].

Представляти інформацію необхідно на основі таких принципів:

1. Облік наочно-образного характеру мислення дітей молодшого шкільного віку (створення умов для актуалізації життєвого досвіду в економічній сфері).
2. Орієнтація на потреби дітей молодшого шкільного віку та їх інтереси до різних сфер соціального життя (створення умов розвитку ціннісних орієнтацій в економічній сфері).
3. Спадкоємність та перспективність (створення умов формування економічних уявлень, що є основою для формування економічних понять у середній та старшій школі).

Основні змістові лінії подання інформації:

- 1) економіка як наука, закони економіки, цифрова та інноваційна економіка;
- 2) потреби, ресурси, вибір, обмеженість, задоволення потреб, вигода, вигідний варіант;
- 3) гроші, їх історія, види, функції, властивості, обмін, купюра, банкнота, номінал, валюта, банк, банкомат, банківський рахунок, банківська пластикова картка, депозит (вклад), безпека кредиту під час поводження з грошима;
- 4) торгівля, ринок, купівля-продаж, товари, послуги, продавець, покупець, споживач, споживання, виробництво, виробник, підприємство, продукція, вартість, ціна, якість, конкуренція, реклама, витрати, виторг, прибуток, збиток, управління, менеджмент, керівник, директор;

5) праця, продуктивність праці, праця в сім'ї, підприємництво, галузі економіки, місцева промисловість, професії минулого, сьогодення та майбутнього;

6) дохід, бюджет, домашнє господарство, сімейний бюджет, добробут сім'ї, витрати, особисті фінанси, планування, податки, власність, накопичення, заощадження, борг, багатство, розгляд понять економність, розважливність, ощадливість, скупість, марнотратність, інвестиції, страхування.

Навчальні матеріали та завдання повинні враховувати вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, що дозволить досягти таких результатів:

1. Особистісних:

- ✓ усвідомлення себе членом сім'ї, суспільства та держави;
- ✓ оволодіння початковими навичкам адаптації у світі економічних відносин;
- ✓ усвідомлення відповідальності за свої вчинки, зокрема в реальних економічних ситуаціях;
- ✓ творчий підхід до проблемних ситуацій у галузі економіки.

2. Метапредметних:

- ✓ використання різних способів пошуку, збору, обробки, аналізу та подання інформації;
- ✓ порівняння, узагальнення, класифікації, встановлення аналогій та причинно-наслідкових зв'язків, побудова міркувань;

- ✓ розуміння мети своїх дій у галузі економічних відносин;
- ✓ планування, оцінювання та виділення раціональних способів досягнення мети;
- ✓ вибудовування послідовності своїх дій із метою досягнення поставленої мети;
- ✓ здійснювання контролю за результатами своєї діяльності;
- ✓ коригування своїх дій для подолання помилок та перешкод на шляху до досягнення мети;
- ✓ уміння відстоювати свою точку зору на оцінку економічних подій, наводити аргументи;
- ✓ робота в команді: від розуміння мети спільної діяльності до розподілу функцій, ролей та оцінювання свого внеску в спільну справу;

- ✓ аналіз текстової, графічної, табличної, звукової та іншої інформації для ухвалення рішення.

Таким чином, у молодших школярів формується розуміння ролі економіки в житті людини та суспільства; усвідомлення взаємозв'язку економіки з навчальними предметами: математикою та інформатикою, навколишнім світом та технологією; вміння використовувати економічні уявлення в ситуаціях повсякденного життя.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Молодший школяр як особистість. Навчання і виховання учнів 4 класів. Методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. Київ. С. 12–18.
2. Діти і гроші: як у світі дають на кишенькові витрати. URL: <https://cutt.ly/AGx2sbd> (дата звернення: 25.04.2022).
3. Пархолько Г. Ю. Психолого-педагогічні проблеми виховання фінансової культури дітей. Черкаси, 2010. 97 с. URL: <https://cutt.ly/WGxHW8r> (дата звернення: 25.04.2022).
4. Смолінська О. Діти і гроші. *Школа*. 2014. № 9. С. 21–31.
5. Фінансова грамотність: навч. посібник / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. Київ, 2012. 312 с.

Луценко Олена Іванівна,

канд. біол. наук, ст. викладач

кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ НА ПРИКЛАДІ ВОРКШОПУ

Виклики сьогодення та стрімке переформатування університетської освіти на змішане навчання (поєднання синхронної та асинхронної взаємодії із залученням навчальних платформ для дистанційної освіти) у практиці підготовки майбутніх вчителів біології, основ здоров'я та

природознавства, а також подальше поширення коронавірусної інфекції COVID-19 потребують запровадження в навчальний процес ефективних навчальних технологій, наприклад, такої, як воркшоп (workshop) [4].

Аналіз зарубіжних та вітчизняних досліджень (В. Андрющенко, І. Богданова, П. Вайль, Дж. Вос, В. Кремень, Н. Лавриченко, Д. Рісман та ін.) щодо оновлення цілісної системи освіти та підходів до розвитку її суб'єктів дозволяє виокремити загальні тенденції, як-от: орієнтація на глобалізацію освітньої діяльності та на реформування освіти взагалі й педагогічної зокрема; зміна парадигм та моделей освіти, зростання інтегративних та диференційних процесів у освітньому просторі; визнання самоосвіти як основи навчання і т. д. [1; 2].

Воркшоп (від англ. – цех, майстерня) останнім часом використовується для позначення особливої форми й технології роботи з групою людей, у якій переважають інтерактивні форми роботи та провідна роль у здобутті знань і прийнятті рішень належить активності самих учасників навчальної групи. Роль вчителя/викладача воркшопу полягає не тільки у викладанні матеріалу, а радше в активізації групи та посередництві між учасниками, оптимізації процесу здобуття знань й пошуку рішень, що відповідно відбивається в англійських термінах «фасилітатор» або «модератор» [4].

Важливою умовою педагогічного успіху в процесі проведення воркшопу є співпраця вчителя/викладача й учня/студентів, трансформація ролі ментора на фасилітатора й мотиватора [3].

Отже, пропонуємо план нашого навчального воркшопу на тему «Слухова сенсорна система. Вуха. Гігієна слуху».

Ведучий: учитель біології (практикант-студент під час проходження педагогічної практики).

Актуальність: продовжити формувати знання учнів про сенсорні системи людини; ознайомити зі слуховою сенсорною системою, охарактеризувати особливості сприйняття звуків вухом людини порівняно з іншими організмами; особливу увагу звернути на чинники, які можуть пошкодити слух.

Мета та кінцевий результат навчального воркшопу – розвивати вміння учнів порівнювати здорову та слухову системи; уміти виражати власну думку; виховувати в собі необхідність вести здоровий спосіб життя та бережливе ставлення до свого здоров'я, до систем, які допомагають сприймати навколишній світ.

Оснащення: комп'ютер, підключений до інтернету. Необхідне програмне забезпечення – ZOOM, Google Meet, MyOwnConference тощо.

Форма: поєднання «вкраплення» теоретичної вступної короткої лекції (передмови) разом із наступною мотивацією навчальної діяльності та засвоєння нового матеріалу. Учасники (учні/студенти) використовують наявні знання з попередніх уроків/занять.

Ведучий визначає кейси (слуховий аналізатор, еволюція органу слуху і т. д.), контролює процес, спрямовує діяльність на активізацію учнів класу/групи студентів.

На кого спрямований: на учнів 8 класів ЗЗСО, студентів ЗВО за спеціальністю 014 Середня освіта, за предметною спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), майбутні вчителі.

Перед воркшопом. Інформація про навчальний воркшоп (найменування, зміст, дата, час проведення) розміщується в інтернеті за 1,5 тижня до початку навчального воркшопу та надсилається учням/студентам на електронні адреси. Необхідно одразу інформувати майбутнього слухача про його успішну реєстрацію. Лист-нагадування надсилається напередодні.

Інформаційний лист має містити можливі ситуаційні задачі, що, на наше переконання, активізує пізнавальну активність учнів/студентів, мотивує їх до цікавої роботи у складі мікрогруп.

Загальна кількість учасників: 12 осіб – бажано.

Кількість груп: 2 – бажано, але можливі і винятки.

Розмір однієї групи: 6 учасників.

Підготовка інформаційного листа з порадами для учасників воркшопу:

- заходити в чат за 5–10 хв до початку;
- вказувати своє ім'я, але не нікнейм чи аватарку;
- вітати учасників воркшопу;

- не провокувати конфлікти під час заходу, бути толерантними, поважати іншу думку навіть за умови, що вона комусь не уже подобається;

- чат використовувати тільки за призначенням.

Конкретні техніки та вправи для різних етапів воркшопу:

- на етапі мотивації: активізація уваги учнів/студентів на актуальності проблематики воркшопу;

- на етапі мотивації: активізація студентів та визначених груп щодо актуальності і важливості проблематики уроку/вебінару;

- на етапі засвоєння теоретичних знань – практично орієнтоване подання інформації щодо окресленої теми уроку/лекції;

- на етапі колективного обговорення – аналіз і розбір особливостей будови слухового аналізатора;

- на етапі навчання (оволодіння практичними навичками спілкування) кожна група проводить мозковий штурм стосовно свого кейсу та розробляє спільну презентацію алгоритму вирішення даної ситуації;

- на етапі підготовки до дискусії – підтримка активності учасників та їхньої самостійності й аргументованості висновків;

- на етапі активного оцінювання – дебрифінг з боку інших учасників Workshop.

Графік воркшопу: онлайн вступна лекція – 10 хв, практикум із вирішенням ситуаційних завдань у декількох групах – 20 хв, підбиття підсумків – 10 хв та оцінювання – 5 хв.

Після воркшопу. Після завершення воркшопу надсилаємо його учасникам електронні листи із вдячністю за співпрацю та проявлену активність. У цьому ж листі надаємо слухачам посилання на джерела, що використовувалися під час презентації.

Висновок. Воркшоп є ефективною навчальною технологією оволодіння новими знаннями й уміннями, що є необхідними для формування професійної компетентності майбутніх учителів. Воркшоп допомагає розвивати критичне мислення, формувати вміння аргументовано підходити до викладацької діяльності та обирати оптимальну стратегію проведення уроку/заняття.

Список використаних джерел

1. Біла книга національної освіти України (2010) / за заг. ред. акад. В. К. Кременя; НАПН України. Київ: Інформ. системи.
2. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагогів (2003): збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА.
3. Драйден Г. Революція в навчанні (2005) [пер. з англ. М.Олійник]. Львів: Літопис.
4. Naidu S. Building resilience in education systems postCOVID-19 (2021) *Distance Education*. Vol. 42, Issue 1. 1–4. DOI 10.1080/01587919.2021.1885092.

Любива Віталіна Вячеславівна,

канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Значення іноземних мов у сфері професійної та особистої комунікації людини продовжує стрімко зростати. Сьогодні важко уявити життя без знання іноземної мови, оскільки більшість сучасних засобів комунікації орієнтовані на знавців двох та більше іноземних мов. Процеси європейської інтеграції в Україні визначають основні тенденції розвитку і дошкільної освіти. Навчання англійської мови дітей дошкільного віку можна розглядати як один із засобів виховання. Іноземна мова виступає водночас і предметом і засобом виховання та розкриває особистий потенціал, ураховуючи індивідуальні особливості кожної дитини. У процесі навчання англійської мови формується вміння спілкуватись у межах комунікативного мінімуму. Завдання вихователя – сформувати культуру спілкування і ввести у процес навчання позитивне сприйняття світу дитинства

[1, с. 38–43]. До того ж навчання іноземної мови є важливим засобом гармонійного розвитку особистості, формування її життєвої компетентності, а побудований правильно з дидактичного та лінгвістичного поглядів процес навчання сприятиме реалізації змісту всіх сфер життєдіяльності дитини, а отже, має самостійне освітнє значення.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить, що проблема навчання іноземних мов є об'єктом пильної уваги науковців. Про це свідчать численні дослідження у галузі раннього навчання англійської мови як українських (П. Бех, Н. Гальскова, Н. Клевченко, О. Коломінова, О. Першукова, С. Роман, Т. Шкваріна), так і зарубіжних (М. Біболетова, І. Верещагіна, Ф. Гопкінс, Е. Джонсон, К. Хастінгз) науковців.

Проблему формування англомовної лексичної компетентності досліджували Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонтьєв (доцільність вивчення іноземної мови в дошкільному віці), О. Космодем'янська (місце мовленнєвих ситуацій у навчанні дітей англійської мови засобами телебачення), Є. Матецька (роль мовленнєвої гри в процесі вивчення іноземної мови дошкільниками), А. Понігатко (ігрове моделювання іншомовного спілкування), О. Негневицька (психологічні умови формування в дошкільників мовленнєвих навичок і вмінь другою мовою), Т. Полонська (навчання іноземної мови дітей шестилітнього віку на основі фабульних текстів з використанням методів інтенсивного введення мовного матеріалу), Н. Ачкасова, І. Вронська, А. Гергель, С. Соколовська (ефективність інтегрованого навчання іноземної мови), О. Дем'яненко (формування слуховимовних навичок у шестилітніх учнів у ситуації багатомовності), Т. Шкваріна (формування в дітей дошкільного віку елементарної комунікативної компетенції).

Ученими окреслено послідовні періоди та стадії становлення звукової культури мовлення у дітей, визначено поняття «звукова культура мовлення», висвітлено методи, прийоми та засоби виховання звукової культури мовлення в дітей раннього та дошкільного віку.

Проблему навчання дітей дошкільного віку правильної звуковимови на заняттях з англійської мови в закладах дошкільної освіти досліджували Л. Мацепура, О. Рейпольська, С. Соколовська, Т. Шкваріна та ін.

Реалізація комунікативного підходу в освітньому процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовної компетентності відбувається завдяки здійсненню з цією метою певної іншомовної мовленнєвої діяльності. Тобто оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування [2, с. 220–223]. Оволодіння вмінням говоріння, аудіювання здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку із цим освітня діяльність набуває рис практичного характеру і організовується таким чином, щоб діти виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для розв'язання комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети та намірів реального спілкування. Слід зазначити, що діти спочатку опановують механізм побудови мовного висловлення рідною мовою, а оволодіння англійською відбувається внаслідок корекції вже існуючого механізму. У межах нашого наукового дослідження важливим є те, що у закладі дошкільної освіти, на заняттях з англійської мови, діти опановують лише два види мовленнєвої діяльності – аудіювання та говоріння. Аудіювання і говоріння належать до усного мовлення і мають за основу звукову систему мови.

Для того, щоб діти свідомо сприймали іншомовний фонетичний матеріал на заняттях з англійської мови, необхідно використовувати фонетичні ігри з дітьми на узагальнення та порівняння звуків. Роботу над формуванням фонетичних навичок слід проводити під час спеціального етапу заняття – фонетичної зарядки, який відбувається у формі звукової імітаційної гри. Фонетична зарядка – засіб розвитку правильної взаємодії мовленнєвих органів та має значення у відпрацюванні правильної вимови звуків та раціональної інтонації звуків. Фонетична зарядка відповідає за відпрацювання певних звуків, слів, речень, які будуть вивчатися на цьому або на наступному занятті. Опрацювання фонетичного аспекту іноземної мови засобом фонетичної зарядки передбачає розвиток артикуляційного апарату та мовного дихання дітей відповідно до особливостей звукового складу англійської мови, формування та розвиток фонематичного слуху; оволодіння правильною вимовою звуків, що повністю аналогічні до звуків рідної мови або подібні, але мають певні відмінності у вимові; звуків, що не мають аналогів у рідній мові. Робота над

формуванням правильної звуковимови може відбуватися в ході організації як індивідуальної, так і групової роботи; як на спеціально організованих заняттях, так і в позазанятійний час, під час використання мовленнєвих вправ імітативного характеру, що спонукають дітей до імітації звуків, які промовляє вихователь.

Список використаних джерел

1. Протасова Е. Ю. Обучение иностранному языку дошкольников: обзор теоретических позиций. *Иностранные языки в школе*. 1990. № 1. С. 38–43.
2. Стойко С. В. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія «Педагогічні науки»*. 2011. Вип. 85. С. 220–223.

Марєєв Дмитро Анатолійович,

канд. філол. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗІ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ДИНАМІКОЮ СЛУЖБОВИХ ЧАСТИН МОВИ В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ

Діалектологи все частіше звертаються до вивчення динамічних характеристик говірок. Однак окремі сегменти мови із позиції мовної динаміки є малодослідженими. Зокрема, це стосується службових частин мови, що і зумовлює актуальність розвідки.

Для дослідження зіставлено матеріали, зафіксовані в середині ХХ ст., представлені в «Атласі української мови» і зібрані автором протягом 2010–2016 рр. за тією ж програмою в тому самому мовному просторі.

1. Як і за попередньої експлорації (у середині ХХ ст.), у більшості сучасних східнополіських говірок у звуковій структурі прийм. *в'ід* немає початкового [в]. Найпоширенішими залишаються форми з відкритим складом *ад* та *од*, що маркують акаючі та окаючі говірки. Варіант *в'ід* переважно вживають до безпротетичних форм. Більш активно ним послуговуються в південних говірках східнополіського діалекту, які контактують із говірками пд.-сх. наріччя. На півночі говору прийм. *в'ід* уживають спорадично [2, к. 314], переважно до форми *ад*.

2. Прийменник з у сполученні з *О. в. одн. займ. я* у східнополіських говірках характеризується низкою фонетичних варіантів, більшість із яких має просторову локалізацію. На півночі говору та в межиріччі Снові та Дніпра вживають варіант *са м'ноу*, який засвідчено частіше приблизно на 23% – у 43 н.пп., якщо порівняти з попередньою експлорацією. В інших прилеглих українських говорах, окрім нижньонадприп'ятських говірок [1, т. I, к. 270], його не спостережено, тому, ймовірно, він збільшив активність завдяки впливу російських говірок та російської мови. У прийменниках *зо* та *за* відбивається притаманна східнополіському говору різна реалізація ненаголошеного [о] в окаючих та акаючих говірках. Літературна форма з *і* хоч за 60 років збільшила вживання втричі – до 18 н.пп., однак досі не має чіткої локалізації [2, к. 315]. Спорадично її засвідчено у правобережнополіських, середньонаддніпрянських та прилеглих слобожанських говірках [1, т. I, к. 270].

3. Спільний із літературною мовою та з багатьма говірками пд.-сх. наріччя [1, т. I, к. 271] сполучник *поки* продовжує характеризувати більшість східнополіських говірок [2, к. 316]. У 10-х рр. ХХІ ст., як і в 48–63-х рр. ХХ ст., на півночі діалекту замість нього або до нього вживають форму *пок'іл'*, що функціонує в різних акцентуаційно-фонетичних модифікаціях (*пок'іл'*, *покул'*, *покул'*, *покол'*). Сполучник *пока* в середині ХХ ст. було зафіксовано у 28 н.пп., за нового обстеження – в 58 н.пп. Він є типовим для російської мови та вживається в низці говірок пд.-сх. та пд.-зах. наріччя [АУМ, т. III, ч. 4, с. 186–187]. Сполучників *док'іл'*, *заки*, *зак'іл'*, що за попередньої експлорації вживали лише в деяких східнополіських говірках, у 2010-х рр. не виявлено.

4. У поліському наріччі заперечна частка *ні* в займенниках і прислівниках не має єдиного фонетичного оформлення [1, т. I, к. 272]. У східнополіських говірках за спорадичної вимови *н'е-* (у

н.пп. 1, 70, 94, 96–97, 100, 106 у 1948–1963-х рр. і в н.пп. 5, 8, 15, 17, 93, 100, 106 у 2010–2016-х рр.) на початку ХХІ ст. більшу функційну активність виявляють варіанти з *н'і-* (у 72 н.пп., що на 60% більше за попередній часовий зріз), з *ни-* (у 37 н.пп. замість 27 н.пп. 60 років тому) та з *не-* (у 81 н.пп. проти 45 н.пп. у середині ХХ ст.), що зумовило тенденцію до їх паралельного вживання. Зокрема, у середині ХХ ст. два фонетичні варіанти заперечної частки *ні* було зафіксовано в 11 н.пп., за нового обстеження – в 48 н.пп.; ще в 11 н.пп. у 2010-х рр. спостерігаємо три фонетичні варіанти цієї частки [2, к. 317]. Подібна дестабілізація, на нашу думку, спричинена міжмовною, міжзональною та міждіалектною дифузією та змінами в системі вокалізму.

5. У 2010-х рр., як і в 1948–1963-х рр., обстежувані східнополіські говірки разом з іншими поліськими говірками та говірками пд.-сх. наріччя єдині у вживанні спонукальних часток *хай*, *нехай*, чим протиставляються багатьом діалектам пд.-зах. наріччя, у яких поширений альтернант *наї* [1, т. I, к. 273; т. II, к. 254; т. III, ч. 4, с. 218].

Отже, у сучасних східнополіських говірках продовжують уживати більшість проаналізованих службових слів, які були засвідчені 60–70 років тому. Однак унаслідок міжговіркової взаємодії та впливу літературних мов – української та російської – зазнала змін їх функційна активність.

Список використаних джерел

1. Атлас української мови. Т. I–III. Київ, 1984–2001.
2. Марєєв Д. А. Атлас східнополіських говірок. Київ, 2019. 488 с.

Марєєва Тетяна Вікторівна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОГЛЯД ПРОГРАМ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Організація освітньої роботи в закладах дошкільної освіти здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти, а також низки інших нормативно-правових актів та директивно-установчих документів.

У процесі навчання й виховання дітей з мовленнєвими порушеннями в закладах дошкільної освіти компенсуючого/комбінованого типу і спеціальних (у традиційній номенклатурі – логопедичних) та інклюзивних групах вирішують ті самі завдання в галузі фізичного, розумового, естетичного, екологічного, трудового і морального виховання дошкільників, що визначені програмами для дошкільних установ загальнорозвивального типу (як-от: «Я у Світі», «Дитина», «Впевнений старт», «Українське дошкілля», «Освіта і піклування» та ін.). Побудовані з урахуванням віку дошкільників, вони передбачають реалізацію визначених Базовим компонентом дошкільної освіти освітніх напрямів, які реалізуються через ознайомлення вихованців з довкіллям, проведення занять з розвитку мовлення, читання художньої літератури, формування елементарних математичних уявлень, розвиток рухів, навчання способів зображувальної діяльності, конструювання, музичне виховання, проведення різних типів ігор, організацію свят і розваг і т. п. Завдання вказаних вище заходів полягає в тому, щоб сформувати в дошкільників низку загальноосвітніх компетентностей, необхідних для успішного навчання в школі, і життєвої компетентності загалом.

Водночас основні завдання корекційного навчання в спеціальних та інклюзивних групах передбачають корекцію провідного мовленнєвого дефекту (фонетико-фонематичного, загального недорозвитку мовлення, заїкання – відповідно до психолого-педагогічної класифікації мовленнєвих порушень за Р. Левіною), розвиток усіх сторін мовлення та підготовку дітей до навчання в школі.

Ця робота здійснюється не лише відповідно до вимог загальноосвітніх програм виховання та навчання дітей дошкільного віку, але й згідно з рекомендаціями спеціальних програм для корекційного навчання для дітей з порушеннями мовлення.

На сьогодні в Україні затвердженими і рекомендованими Міністерством освіти і науки України є низка програм для корекційного навчання дошкільників з порушеннями мовлення. Коротко проаналізуємо їх зміст.

1) Програмно-методичний комплекс «Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення» (автор Ю. Рібцун).

У програмно-методичному комплексі з урахуванням вимог Базового компонента дошкільної освіти та чинних програм розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку, психолінгвістичного та діяльнісного підходів представлено спеціальну програму із зазначенням як загальноосвітніх, так і корекційно-розвивальних завдань з розвитку мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення та окремі аспекти її реалізації.

2) Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення (автор Ю. Рібцун).

У навчально-методичному посібнику з урахуванням вимог Базового компонента дошкільної освіти, психолінгвістичного та діяльнісного підходів окреслено освітні лінії роботи вихователя та практичного психолога в логопедичній групі для дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення п'ятого та шостого років життя, розкрито окремі змістові аспекти корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи із зазначеною категорією дошкільників.

3) Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ (автор Ю. Рібцун).

У програмно-методичному комплексі представлено зміст і методику корекційної роботи з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

4) Програмно-методичний комплекс «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення» (автор Л. Трофименко).

У програмно-методичному комплексі представлено зміст та методику логопедичних занять з корекції та попередження порушень мовленнєвого розвитку у дітей із ЗНМ II–III рівнів середнього дошкільного віку.

5) Програмно-методичний комплекс «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення» (автор Л. Трофименко).

У програмно-методичному комплексі представлено зміст та методику логопедичних занять з корекції та попередження порушень мовленнєвого розвитку в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III–IV рівнів.

6) Крок за кроком: програма з корекційно-розвиткової роботи для дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення (заїкання) (автори Л. Ткаченко, І. Деуля, І. Шаповалова).

Програма спрямована на побудову поетапної системи корекційно-розвиткової роботи, що включає комплексний підхід, розподілених, але узгоджених між собою дій різних фахівців: логопеда, вихователя, музичного керівника з дітьми старшого дошкільного віку, які мають заїкання. У структуру програми закладені етапи корекційної роботи, що складаються з відповідних механізму порушення розділів роботи, змісту та завдань корекційної роботи кожного спеціаліста, що дозволяє планувати індивідуальні, підгрупові, фронтальні заняття, гурткову та повсякденну діяльність із дітьми.

7) Програма «Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення» (автори І. Кравцова, Л. Стахова).

Програма укладена з урахуванням потреби програмового забезпечення організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Програма містить систему корекційно-розвиткової роботи з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення від молодшого до старшого дошкільного віку в групах компенсуючого типу, спрямовану на корекцію мовленнєвого та психофізіологічного розвитку дошкільників із порушеннями мовлення. Розділи програми містять етапи оволодіння мовленням, визначають основні завдання мовленнєвого розвитку та зміст роботи з подолання мовленнєвих порушень у дітей.

Таким чином, у програмно-методичних комплексах та програмах для дітей з мовленнєвими порушеннями з урахуванням вимог Базового компонента дошкільної освіти та чинних програм

розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку, психолінгвістичного та діяльнісного підходів представлено спеціальні програми із зазначенням як загальноосвітніх, так і корекційно-розвивальних завдань з розвитку мовленнєвої діяльності дітей та окремі аспекти їх реалізації. Крім того, більшість програм містить характеристику особливостей складників мовлення дошкільників з тим чи іншим порушенням мовлення, специфіку організації роботи вчителя-логопеда в конкретній віковій групі та створення належного предметно-розвивального середовища в ній, рекомендації щодо взаємодії з батьками вихованців та працівниками закладу дошкільної освіти, залученими до корекційно-розвивальної роботи, вірці розробок занять із дітьми та орієнтовний мовленнєвий матеріал для опрацювання з ними. Усе це робить їх зручними у використанні в корекційному процесі в закладі дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Кравцова І. В., Стахова Л. Л. Програма «Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення». Тернопіль: Мандрівець, 2020. 80 с.
2. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко. Корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 191 с.
3. Рібцун Ю.В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: прогр.-метод. комплекс. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки. Київ: Кафедра, 2013. 283 с.
4. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: прогр.-метод. комплекс. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки. Київ: Освіта України, 2011. 292 с.
5. Ткаченко Л. І., Деуля І. В., Шаповалова І. А. Крок за кроком: програма з корекційно-розвиткової роботи для дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення (заїкання). Тернопіль: Мандрівець, 2021. 72 с.
6. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: навчально-методичний посібник. Київ, 2016. 157 с.
7. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. Київ: ПП «Актуальна освіта», 2013. 108 с.

Маринченко Євгеній Олегович,

*д-р філософії, ст. викладач кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

В Україні створено належну правову базу для переходу до інноваційного типу розвитку продуктивних сил. Інноваційні процеси регулюються Концепцією розвитку національної інноваційної системи [2], законами України «Про інноваційну діяльність» [Ошибка! Источник ссылки не найден.] та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [1].

Інноваційні процеси у галузях сільськогосподарського виробництва в Україні мають певні проблеми, які полягають у недостатньому рівні фінансування науково-технічних робіт і пов'язані з цим загрози (втрата наукових кадрів та інтелектуальної власності, нераціональна структура науково-технічного потенціалу, зменшення інноваційної активності тощо); недостатньому рівні інформаційного забезпечення інноваційної сфери; невдалій податковій політиці держави в інноваційній сфері; слабкому розвитку інфраструктури трансферу технологій.

Основні теоретичні й методологічні положення, пов'язані з розкриттям сутності й змісту інновацій, інноваційних процесів та інноваційної діяльності, особливостями і закономірностями їх прояву в сільськогосподарському виробництві досліджувались у працях науковців:

В. Г. Андрійчука, Н. Г. Василенка, О. І. Гапченка, О. І. Дація, В. М. Денисюка, М. Ф. Кропивка, М. Й. Малика, Л. О. Малишевої, А. П. Михайлова, О. А. Нужної, Т. С. Орлової, П. Т. Саблука та ін.

Специфічність застосування базових положень теорії інновацій до сільськогосподарського виробництва обумовлена відмінними особливостями самої галузі – «вплетінням» її технологічних процесів у процеси, які відбуваються в природному середовищі, участю у виробництві живих організмів, що можуть також виступати об'єктами інновацій [2].

У найширшому значенні інновації в галузі сільськогосподарського виробництва визначають як інновації, що реалізуються в аграрній сфері та забезпечують відповідний економічний, екологічний, соціальний ефект.

Основними розробниками інновацій в галузі сільськогосподарського виробництва є Національна академія аграрних наук України, заклади вищої освіти, інші науково-дослідні установи. Згідно зі статутними вимогами НААН підпорядковуються державні підприємства, дослідні господарства, наукові установи [3].

Загальними пріоритетами інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва нині слід вважати: продуктивні інновації, які сприяють задоволенню споживчого попиту в дешевших і якісніших продуктах харчування власного виробництва; енергозберезувальні й ресурсозберезувальні технології виробництва; агроінновації, які дозволяють поліпшувати екологічний стан; новації, які підвищують надійність та ефективність сільськогосподарської техніки; технології зберігання й переробки сільськогосподарської сировини й готової продукції.

На основі вищесказаного під інноваційними процесами у сільськогосподарському виробництві розуміємо *комплексний процес створення нових або більш продуктивних високоврожайних сортів, поголів'я худоби, елітного насіння, високопродуктивних сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, упровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних й управлінських рішень, комерціалізації сучасних споживчих норм.*

Список використаних джерел

1. Білінська В. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження. *Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка*. Київ, 2015. С. 74–80.
2. Голдякова Т. В. Понятие и классификация инноваций. *Российский внешнеэкономический вестник*. 2006. № 2. С. 20–27.
3. Ігнатенко Г. В., Маринченко Є. О. Інноваційні технології у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання сільськогосподарського профілю: навч.-метод. посіб. Суми: Видавець Вінніченко М. Д., 2021. 172 с.

Маринченко Інна Віталіївна,

канд. пед. наук, доц., ст. викладач кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ШВЕЙНІЙ ГАЛУЗІ

Ідея цифрового одягу з'явилась в результаті формування сучасного погляду на надмірне споживацтво та утилізацію великої кількості не використаних товарів. Так українська дизайнерка Даша Шаповалова вважає, що люди купують надто багато одягу, який викидають або перестають носити, як тільки з'являться в ньому на фото у Facebook чи Instagram. Тому українка запустила перший онлайн-магазин цифрового одягу: в ньому можна купувати для фото і не шкодити природі.

Перша у світі міжнародна платформа Dress-X продає одяг 3D-дизайнерів для створення контенту в соцмережах [1].

Кілька років тому відкриттям у сфері моди були віртуальні моделі, що набирали тисячі підписників в Instagram та з'являлись в рекламних кампаніях відомих брендів. Але технології розвиваються і зараз можна не тільки роздивлятися цифрових манекенниць, а й самим стати моделями для примірки віртуального одягу.

Цифровий одяг – це речі, що створюються в тривимірному вигляді за допомогою спеціальних програм. Роль «кутюрье» у цьому випадку виконують графічні дизайнери, а щоб «вдягти» такі речі, замовнику потрібно тільки надати фото в одязі, що облягає фігуру.

Актуальність цієї тенденції підкріплюють дослідження: у 2018-му році експерти фірми Barclays провели опитування та з'ясували, що кожен десятий покупець купує речі виключно для створення контенту в соцмережах.

Фактично віртуальний одяг з'явився ще декілька років тому. Першопрохідцями стали скандинавський бренд Carlings, що створив першу діджитал-колекцію у 2018 році та продавав цифрові речі за ціною 10-30 євро.

А на відміну від них голандський стартап The Fabricant започаткував справжню цифрову високу моду. Їх знаковим творінням стала сукня-комбінезон, створена спільно з художницею Джоаною Джасковскі. Виріб придбали на аукціоні за \$9500 [3].

Ідея платити гроші за одяг, який не можна потримати в руках, комусь може здатися дивною, але у цього віяння є достатньо переваг. По-перше, такий формат одягу мінімізує відходи виробництва та дає можливість кожному приміряти на собі найрізноманітніші образи. Звичайно, такі речі не задовольняють базові потреби людини, але стануть у нагоді тим, хто регулярно створює креативні образи для Instagram.

По-друге, цифровий образ не обмежений у формах та текстурах, а тому виглядає набагато цікавіше, ніж звичайний одяг. А ще це чудова можливість стати власником дизайнерських виробів, адже віртуальні копії речей відомих брендів коштують дешевше.

Тенденція набирає шалених обертів і цифровий одяг вже починають активно демонструвати популярні Instagram-блогери. Але відчувати себе персонажем відеогри може кожен, адже поповнити віртуальний гардероб зараз можна в пару кліків. Наприклад, за допомогою платформ Dress X та replicant.fashion, де можна придбати цифрові копії речей Gasanova, Ksenia Schnaider та інших дизайнерів.

Одяг від Google. Шведський бренд Ivyrevel (частина холдингу H & M) спільно з компанією Google представив додаток під назвою Coded Couture. Програма генерує унікальний дизайн сукні, базуючись на персональних даних користувача: збирає інформацію про погоду, про маршрутах, геолокації, активності і інтересах користувача. На основі зібраних даних додаток формує дизайн майбутньої одягу. Забарвлення і матеріал сукні визначить додаток, а фасон користувач зможе вибрати самостійно.

Проте, можливості «розумного» одягу набагато ширші від розглянутих випадків. Так, розроблено матеріали, що вміють акумулювати сонячне світло і світитися в темний час доби; текстиль, що допомагає економити заряд батареї смартфона за рахунок більш ефективного вловлювання Wi-Fi і Bluetooth; немнущі тканини, що відштовхують бруд і воду. Тож гардероб у майбутньому очікують захоплюючі зміни [5].

Одяг з підігрівом. Над створенням одягу, що вміє адаптуватися до погодних умов, працюють багато брендів. Один з цікавих варіантів: кофта з підігрівом від компанії Blanc. Засновники стартапу – брати Chris і Greg Livingston, виросли в горах і тому добре знають, що таке суворий клімат. Щоб зігрітися, доводиться надягати купу речей, але коли потрібно активно рухатися, то в цій екіпіровці стає спекотно. Брати розробили кофту Flare, яка вміє випромінювати тепло завдяки запатентованій системі обігріву з вуглецевого волокна. Виріб виглядає стильно і може обігрівати в трьох режимах, які перемикаються одним натисканням кнопки.

Футболка, що стежить за серцем. Великі перспективи носимі технології відкривають в медицині. Наприклад, компанія Lepovo спільно з вченими створила «розумну» футболку, яка *вміє стежити за станом серця власника*. У неї вбудовані електроди і сенсори, які в режимі реального часу збирають інформацію і щодня завантажують її в хмарне сховище. Футболка зчитує ЕКГ, стежить за диханням і тиском користувача. Отримані дані аналізуються, і в разі прояву симптомів захворювання мобільний додаток попередить власника. Як кажуть розробники, такий постійний контроль може врятувати життя, виявивши серцевий напад заздалегідь. При цьому виріб не виглядає як обладунки середньовічного лицаря, на вигляд – це звичайна компресійна футболка.

Одяг, що змінює колір і візерунок. Можливості хамелеонів залучають і світ моди, і серйозні структури. Спецслужби не відмовилися б від досконалого камуфляжу, який вміє мімікрувати під

будь-яку обстановку, а дизайнерам цікаві моделі, здатні змінювати свій колір. Роботи в цьому напрямку ведуться і вже існують перші напрацювання. Наприклад, над створенням інтерактивних тканин працюють дизайнери з Будапешта Judit Eszter Karpati і Esteban de la Torre. Їхній експериментальний зразок матеріалу вміє змінювати колір і отримав назву Chromosonic. У полотні вплетені ніхромові нитки, поєднані з мікроконтролером. Під час його включення дроти нагріваються, і проявляється спеціальний барвник, що змінює колір і візерунок.

Одяг, що зберігає паролі. Ще один напрямок, що займає уми вчених – можливість записувати інформацію прямо в тканину. Одяг з такого «розумного» текстилю зможе зберігати будь-які дані: від паролів до ідентифікаційних тегів. Причому ця технологія не використовує електроніку, тут задіяні магнітні властивості провідних ниток. Тобто речі з такого текстилю можна спокійно прати і гладити, не побоюючись зіпсувати матеріал. Розробники вже встигли випробувати ідею, зашифровуючи дані в різних аксесуарах і зчитуючи їх за допомогою смартфона. А в одному з експериментів відкрили двері, махнувши перед магнітним замком рукою в сорочці з «закодованим» відрізком тканини на рукаві. Перспективи даної розробки поки суперечливі. Зберігання в такому вигляді паролів небезпечне, але RFID-мітки така тканина може легко витіснити [6].

Список використаних джерел

1. Єжова О. В. Інформаційні технології у створенні швейних виробів. Кіровоград: ФОП Александрова М.В., 2015. 220 с.
2. Захаркевич О. В. Практикум з комп'ютерного проектування одягу. Хмельницький : ХНУ, 2016. 311 с.
3. Колосніченко М. В. Комп'ютерне проектування одягу: Навчальний посібник. К. : «Освіта України», 2010. 183 с.
4. Пашкевич К. Л., Єжова О. В., Струмінська Т. В. Сучасні інформаційні технології дизайну одягу. URL. : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16290/1/DOvPP_2020_P254-264.pdf
5. Пашкевич К.Л. Нові технології: програма візуалізації одягу в тривимірному просторі Julivi CLO3D. Легка промисловість. 2015. №1–2. С. 18–20.
6. Kovalchuk V., Sheludko I. Implementation of digital technologies in training the vocational education pedagogues as a modern strategy for modernization of professional education. Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Biologiae Pertinentia. 2019. Vol. 1. Issue 9. С. 122–138.

Марченко Станіслав Сергійович,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВИКОРИСТАННЯ ВЕРСТАТА ДЛЯ ЛАЗЕРНОГО ГРАВІРУВАННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Розвинена промисловість і високий рівень економіки країни є ключовими факторами, що впливають на багатство й добробут її населення. Вагомою складовою економіки є високотехнологічне виробництво.

Ми живемо в епоху комп'ютерних технологій, які вже проникли в усі сфери людської діяльності. Трудове навчання також не повинно відставати в цьому процесі від інших предметів, бо сучасні технології виробництва, на які воно повинно орієнтуватися, широко використовує комп'ютерні технології – починаючи від розроблення конструкторської документації та закінчуючи виготовленням готової продукції з використанням верстатів з ЧПУ (числовим програмним управлінням).

Лазерні технології – сукупність способів обробки матеріалів з використанням лазерного устаткування. Ці технології дозволяють зробити виробничі процеси максимально точними й впроваджувати абсолютно нові техніки виготовлення й декорування продукції. Їх активно застосовують на підприємствах для різання, гравірування, зварювання, маркування виробів з

металів, дерева, пластику, скла, тканин та інших матеріалів. Лазер став одним із значущих винаходів ХХ століття, який використовують у багатьох прикладних галузях: медицині, ювелірній справі, при виготовленні зброї, комп'ютерної техніки, виготовленні декору, а також всюди, де потрібна висока точність обробки. Лазерний гравер (лазерно-гравірувальний верстат з ЧПУ) – унікальне й багатофункціональне обладнання. Його основними завданнями є розкрій і гравірування (маркування) матеріалу. Для виготовлення виробів досить на комп'ютері задати програму, і машина зробить усе сама.

Основний робочий інструмент гравера – лазер, сконцентрований пучок світла високої потужності. При направленні його на поверхню заготовки ділянка контакту сильно нагрівається й матеріал просто вигорає або змінює колір. У такий спосіб відбувається безконтактна обробка матеріалів.

Лазерне гравірування й різання є одним з популярних видів декорування сувенірної продукції. Завдяки високошвидкісному впливу на оброблюваний матеріал виходить зображення високої чіткості, яке не стирається й не видозмінюється з часом.

Освоївши застосування лазерних технологій, учні зможуть дізнатися про потенціал лазерів у сучасному світі, ознайомитися із сучасними технологічними процесами, що дозволить виховати майбутніх висококваліфікованих фахівців. У результаті знайомства з лазерно-гравірувальним верстатом, його конструкцією й основними частинами учні:

- навчатися працювати у векторних графічних програмах;
- засвоюють принцип роботи й будову верстата з ЧПУ для лазерної обробки матеріалів;
- розглянуть зміст основних параметрів різання й налаштування для певного матеріалу;
- опанують основні операції з лазерним верстатом (розміщення заготовки, регулювання фокусної відстані, запуск завдання на різання, аварійна зупинка, безпечне видалення готового виробу й т. п.).

Використання лазерного гравера на уроках трудового навчання в закладах середньої освіти повинно бути спрямоване на знайомство із сучасними технологіями обробки конструкційних матеріалів й стимулювання інтересу учнів до процесу конструювання й моделювання виробів.

Отже, можна зробити висновок, що знання й уміння, отримані на заняттях з використанням лазерного гравера, готують учнів до творчої конструкторсько-технологічної діяльності й створення складних і оригінальних виробів із застосуванням інформаційних технологій, що, у свою чергу, сприяє професійному самовизначенню, а також формуванню зони особистих наукових інтересів.

Список використаних джерел

1. Марченко С. С. Використання верстатів із ЧПУ в закладах освіти. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 181 – 183.
2. Станки с ЧПУ в машиностроительном производстве: учеб. пособие для вузов / В.И. Аверченков и др. Брянск : БГТУ, 2010. Ч.1. 216 с.
3. Тхоржевський Д. Яким має бути зміст освітньої галузі «Технології». *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2000. № 3. С. 7.

Мигун Микола Павлович,

*канд. с.-г. наук, доц., доц. кафедри біології та основ сільського господарства
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПРАКТИЧНІ ЦИТОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стрімкий розвиток українського суспільства та інтеграція України в Європейський простір вищої освіти потребує вдосконалення організаційно-функціональної освітньої моделі [2]. Саме це є поштовхом для забезпечення ефективного професійного становлення майбутнього вчителя, успішного входження його в освітнє середовище необхідно впроваджувати у фахову підготовку

здобувачів вищої освіти специфічні, активні форми і методи взаємодії студента й викладача, які забезпечуються в процесі практичної підготовки. Залучити студента-біолога до майбутньої професійної діяльності можливо лише за умови його активного включення до педагогічної діяльності, що зумовлює контекстний підхід [1]. Тому допомогою в залученні до майбутньої професійної діяльності можуть стати практичні роботи.

Питання професійної підготовки майбутніх вчителів у ЗВО не є новим, проте воно набуває нових характеристик у контексті Нової української школи. На нашу думку, слід відзначити, що у цьому питанні на допомогу придуть роботи психологів, педагогів І. Амінова, М. Ануфрієва, Н. Аргани, О. Бандурки, В. Васильєва, В. Вдовюка, О. В'юшина, О. Губаревої, С. Гусарева, В. Єнгаличова, М. Єнікєєва, В. Журавського, Л. Карамушки, В. Клименка, В. Костенка, М. Костицького, В. Моляко, В. Опришка, О. Ратінова, В. Романова, О. Скакун, В. Смірнова, О. Столяренка, В. Чуфаровського, Л. Філонова, Ю. Швалба, Ю. Шемшученка.

Практичні заняття є однією з істотно важливих форм навчальної роботи студентів, проте нам би хотілось розглянути їх саме у цитогенетичному аспекті. Такі курси, як гістологія, цитологія та ембріологія, є базовими дисциплінами, вивчення яких проходить на першому та другому курсах ЗВО [3]. Грунтовні знання структурних компонентів клітин, тканин, органів, процеси їх розвитку забезпечать глибоке розуміння студентами основ організації живих організмів, що, у свою чергу, є основним для отримання знань із суміжних дисциплін. Саме під час практичної роботи студенти вперше практично встановлюють варіанти застосування своїх наукових знань, їх закріплення і розширення, оцінюють методи і засоби сучасної науки.

Практичні заняття відіграють важливу роль у забезпеченні застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань, формуванні практичних навичок у студентів та слугують засобом оперативного зворотного зв'язку [4]. План практичних занять відповідає загальним ідеям та спрямуванням дисципліни, проте методика їх проведення може бути різною. Важливою умовою є застосування на практичних заняттях різних методів та засобів для досягнення загальної дидактичної мети. Зокрема, варто зазначити такі: розглядаючи мікропрепарати на світлооптичному рівні на практичних заняттях, студенти користуються кольоровими атласами, навчальними таблицями, методичними посібниками, розв'язують задачі. Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань. Під час практичних робіт упроваджується практика вирішення ситуаційних тестових задач, що, у свою чергу, спонукає до усвідомлення студентами необхідності вивчення фундаментальних наук.

Тому викладач, готуючись до занять, повинен урахувати рівень підготовки та інтереси кожного студента в групі, максимально застосовуючи різні форми, методи, засоби та технології для досягнення основної мети заняття та розвитку креативності, самостійності та ініціативності студентів.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Т. Є. Застосування методу конкретних ситуацій у квазіпрофесійній діяльності майбутніх учителів біології. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 3. С. 177–187.
2. Горшунова Н. К. Інноваційні технології в підготовці лікаря в системі безперервної професійної освіти. *Фундаментальні дослідження*. 2009. № 2. С. 87–88.
3. Мигун М. П., Бурчак Л. В., Мегем О. М. Цитологія та гістологія з основами ембріології: навчально-методичний посібник. Суми. 148 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. Київ: Академвидав, 2006.

Мисник Світлана Олексіївна,
ст. викладач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ

Сім'я є основним компонентом соціальної структури людського суспільства, необхідним інститутом соціалізації особистості. Негативні тенденції розвитку сучасної сім'ї (збільшення кількості розлучень за психологічними мотивами, зменшення народжуваності, рольове перевантаження молодого подружжя тощо) викликають занепокоєння фахівців різних галузей науки, а також актуалізують практичні соціально-психологічні дослідження закономірностей функціонування сучасної сім'ї, ефективних форм і методів психологічної допомоги сучасному подружжю. Тому сім'я дедалі більше стає об'єктом ретельного наукового аналізу дослідників з різних психологічних галузей. Проблема конфліктності в молодій сім'ї має особливу значущість. За статистикою найбільше розлучень припадає на сім'ю, яка прожила менше трьох років [1, с. 120]. Молода сім'я – найбільш уразлива група суспільства. На першому (початковому) етапі подружнього життя відбувається процес перетворення офіційно проголошеного шлюбу на справжню сімейну одиницю. Цей період досить складний. У цей час відбувається становлення спільних потреб, інтересів, смаків, поглядів тощо. Сімейні конфлікти стали поширеним явищем, що свідчить про наявність дисгармонії в подружніх взаєминах [2, с. 142]. Для того щоб знайти найкраще рішення таких проблем, необхідно знати, як розвиваються конфлікти в молодих сім'ях. Необхідно знати, що таке подружні конфлікти і як пари доходять згоди, щоб виробити правильну лінію поведінки в подібних конфліктних ситуаціях.

Основні психологічні проблеми сім'ї відображено в роботах В. А. Волкової, В. А. Семиченко, Б. Г. Херсонського. Проблеми адаптації та сумісності в сім'ї вивчали А. М. Обозова, Р. П. Федоренко. У роботах Ю. Є. Альошиної, Т. В. Буленко, С. В. Дворяк, С. В. Ковальова, Н. В. Самоукиної здійснено аналіз психологічних ресурсів, які є механізмами функціонування сім'ї, дослідження кризових періодів у розвитку сім'ї та чинників, що їх зумовлюють. Питання вивчення сімейних конфліктів висвітлені в працях Н. В. Гришиной, Н. Г. Юркевича, А. Г. Шмельова, А. Я. Анцупова, М. Я. Соловйова, В. А. Сисенко, А. І. Шипілова.

Метою нашого дослідження було вивчення впливу показників дисгармонії (конфліктності, напруження, агресивності, відчуженості) на виникнення конфліктів між подружжям у сучасній молодій сім'ї та на задоволеність шлюбом. Саме дослідження в цій сфері становлять великий практичний інтерес. Емпіричне дослідження проводилося на базі вибірки з тридцяти осіб. Брала участь п'ятнадцять подружніх пар у віці від 22 до 30 років. Для реалізації мети дослідження було дібрано систему психодіагностичних прийомів, що включали такі методики: тест СОМВ, методика С. Духновського; тест-опитувальник задоволеності шлюбом; тест «Чи розумієте ви один одного?».

Відповідно до проведеного емпіричного дослідження третина опитаних пар має невдоволеність шлюбом. У половини пар є дисгармонія у взаєминах: відсутність єдності й солідарності один з одним, зниження позитивних емоційних зв'язків, переважання таких почуттів, як ворожість, гнів, провина, каяття, ревності, сором. Провівши кореляційний аналіз між ступенем задоволеності шлюбом і показниками дисгармонії, було виявлено негативний зв'язок. Таким чином, дисгармонія у взаєминах молодого подружжя дійсно може бути причиною невдоволення шлюбом і призводити до конфліктів у сім'ї. За значущими показниками методики СОМВ можемо зробити висновок, що на першому місці індикатор агресії, на другому – відчуженість, третє місце розділили напруженість і конфліктність. Таким чином, можемо зробити висновок, що відчуженість, агресія, напруженість і конфліктність пов'язані з рівнем задоволеності шлюбом серед випробовуваних.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005 С. 105–113.
2. Психологія сім'ї: підручник /В. М. Поліщук та ін. /за ред. В. М. Поліщука. Суми : Університетська книга, 2021. 248 с.

Мілютіна Ольга Костянтинівна,
канд. пед. наук, доц., завідувач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Глобальний підхід до освіти з'явився в останній чверті XX століття завдяки розвитку нових напрямів дослідження в соціальній та освітній сферах. На той час поняття «глобальна освіта» було під впливом політичних та економічних пріоритетів США. Однак пізніше, як зазначають С. Фішер та Д. Гікс (Fisher, S. and Hicks, D.), концепція глобальної освіти починає відображати більш гуманістичну перспективу, спрямовану на розвиток «знань, ставлень та навичок, необхідних для життя в багатокультурному, взаємозалежному світі» [2, с. 41]. Згідно з К. Тайєм та В. Кніпом (Туе, К.А. and Кніер, W.М.) до кола питань, які вирішуються в ході глобальної освіти, входять «проблеми, які виходять за межі державних кордонів, а також взаємозв'язок систем – культурних, екологічних, економічних, політичних та технологічних» [7, с. 47]. У ході глобальної освіти відбувається підготовка здобувачів освіти до активного і зацікавленого життя у взаємопов'язаному світі. І хоча нині існують різні трактування глобальної освіти, важливість соціального контексту при визначенні її цілей залишається суттєвою ознакою різних підходів у цій галузі.

К. Кейтс (Cates, K. A.) виділяє такі цілі глобальної освіти:

- здобувати знання про країни та культури світу, про глобальні проблеми, їх причини та способи вирішення;
- формувати навички критичного мислення, спільного вирішення проблем і конфліктів та розгляду питань з різних точок зору;
- виховувати повагу до культурних відмінностей різних народів та позитивне ставлення до культурного розмаїття.

Кінцеву мету глобальної освіти К. Кейтс убачає в тому, щоб здобувачі освіти «думали глобально, а діяли локально» [2, с. 41].

У процесі навчання іноземної мови глобальна освіта може бути засобом «заохочення учнів до ефективного вивчення й використання мови, оскільки дозволяє їм отримати знання й навички та усвідомити зобов'язання, необхідні громадянам світу для вирішення глобальних проблем» [2, с. 42]. Цю думку поділяють багато фахівців у галузі освіти. Так, наприклад, Б. Дайер і Б. Бушелл (Dyer, B. and Bushell B.) стверджують, що «учнів слід заохочувати використовувати англійську мову для того, щоб викласти й роз'яснити свої цінності, критично думати й критично обговорювати світові проблеми, висловити свою точку зору й узагальнити те, що сказали інші» [3, с. 2]. Педагоги вважають, що на заняттях з іноземної мови зустрічаються щонайменше дві (а насправді більше) мови та культури, і це вже є кроком до глобальної перспективи.

На думку німецького дидакта Г. Нойнера, навчальні заняття з іноземної мови треба будувати навколо глобальних проблем, таких як мир, розвиток, навіколишнє середовище, права людини, зосередивши увагу на міжнародних темах. Робота в класі має бути спрямована на зв'язок учнів з широким світом та на розуміння ними таких понять, як соціальна відповідальність та світове громадянство [5]. Прихильники цього підходу вбачають в іноземній мові вікно до світової та глобальної освіти, а також спосіб привнести до класу освітню релевантність шляхом значущого змісту, що базується на реальних темах.

У літературі можна знайти численні приклади того, як використовувати принципи глобальної освіти на заняттях з іноземної мови. Так, Сарджент (Sargent T.) доводить, що врегулювання конфліктних ситуацій як важливий компонент дослідження проблем миру може допомогти здобувачам освіти покращити комунікативні вміння й навички [6]. М. Йосімура (Yoshimura, M.) наголошує на тому, що з глобальними проблемами здобувачів освіти слід починати знайомити вже в початковій школі [8]. Д. Хінкельман (Hinkelman, D. W) зазначає, що організація навчальних зарубіжних турів для тих, хто вивчає англійську мову, сприятиме і кращій поінформованості про глобальні процеси, і розвитку мовних навичок [4]. Г. Андерсон (Anderson, G. G.) змальовує загальні рекомендації щодо «впровадження» глобальних ідей у навчальний курс іноземної мови [1].

Навчання мови з урахуванням глобальних перспектив спрямоване на досягнення низки результатів, а саме: розуміння глобального світу, пізнавальна й комунікативна діяльність. Цих результатів можна досягти, тільки володіючи повною інформацією про всіх здобувачів освіти класу та застосовуючи відповідні навчальні стратегії для виконання поставлених завдань. Використання завдань, які спрямовані на вирішення глобальних проблем на заняттях з іноземної мови, виправдано, оскільки це підвищує глобальну обізнаність і відповідає цілям навчання іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Anderson, G.G. (1996). Global Issues in the University ESL Classroom. *The Language Teacher Online*. URL: <http://jalt-publications.org/tlt/files/96/nov/univ.html>.
2. Cates K. A. (2002). Teaching for a Better World: Global Issues and Language Education. *Human Rights Education In Asian Schools*, Vol. 5. URL: <https://www.hurights.or.jp/archives/pdf/asia-s-ed/v05/06cates.pdf>.
3. Dyer, B. and B. Bushell. (1996). World issues or a global perspective? *The Language Teacher Online*. URL: <http://jalt-publications.org/tlt/files/96/nov/global.html>.
4. Hinkelman, D.W. (1993). Overseas tours to research social issues: language learning through experiential education. *The Language Teacher*, 17 (5), 5-10.
5. Neuner, Gerhard (1995). *Methodik und Methoden*. In Bausch/Christ/Krumm S., 180–188.
6. Sargent, T. (1993). Conflict resolution in the communicative classroom. *The Language Teacher*, 17 (5), 25–26.
7. Tye, K.A. & Kniep, W.M. (1991). Global education around the world. *Educational Leadership*, 48, 47–49.
8. Yoshimura, M. (1993). Teaching global issues to children. *The Language Teacher*, 17 (5), 11–15.

Мінченко Марина Василівна,

*асистент кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОГЛЯД ПРАКТИКУМУ «ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ»

Інтерактивний практикум «Основи екології», підготовлений викладачем кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Валентиною Іванівною Самілик, проходить пілотне впровадження. Він призначений для здобувачів освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія) в умовах дистанційної освіти. Авторка зазначає, що інтерактивний практикум дає можливість отримати освітні послуги в безпечному для життя та здоров'я середовищі.

Варто зазначити, що практикум розроблений за чіткою та узгодженою структурою. У ньому подано дев'ять практичних занять, що містять два блоки завдань та алгоритм їх виконання. Теоретичний і практичний блоки спрямовані на закріплення фундаментальних знань з дисципліни і максимально наближені до вирішення нагальних екологічних проблем сьогодення. Доцільно відзначити розділ «Екорозкопки», де студентам запропоновано проаналізувати екологічні ситуації різних історичних періодів людства. А відтак це сприяє формуванню самоаналізу, самовдосконаленню та творчості здобувачів освіти, стимулюванню пізнавальної активності, підвищенню їх мотивації до навчання.

Валентина Іванівна пропонує інтерактивний практикум розглядати як поліфункціональний засіб навчання з використанням цифрової інформації, закодованої у QR-кодах. Доцільним є такий креативний підхід задля представлення здобувачами освіти результатів виконаних завдань і проведення викладачем діагностики рівня засвоєного матеріалу.

Отже, усе вищезазначене дає змогу стверджувати про актуальність інтерактивного практикуму з дисципліни «Основи екології», зміст якого сприяє формуванню індивідуальної траєкторії, дотриманню академічної доброчесності, засвідчує його відповідність вимогам, що ставляться до такого виду робіт.

Список використаної літератури

1. Самілик В. Використання інтерактивного практикуму в професійній підготовці майбутніх учителів в умовах дистанційної освіти. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*: збірник наукових статей / За заг. ред. О. В. Гузенко. Суми: ФОП Цьома С. П., 2021. С. 146–151.

Мішеченко Валентина Василівна,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті одним з основних положень є створення умов для підготовки вчителів, здатних практично втілювати нові підходи, орієнтуючись на кращі здобутки національної й світової культури. Реформування системи освіти в Україні вимагає концептуального переосмислення фахової підготовки майбутніх учителів. Соціально-економічними змінами в суспільстві продиктована й проблема розвитку компетентності.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує компетентність як якість, що пов'язана з достатнім рівнем знань у якій-небудь галузі [1]. Словник професійної освіти визначає компетентність як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що розкриттю сутності поняття «компетентність» приділяється велика увага. Дослідники В. Аніщенко та А. Михайличенко вважають, що компетентність означає не тільки професійні знання й досвід, а й ставлення до справи, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для досягнення необхідного результату.

Сьогодні проблема професійної компетентності педагога ще не набула ґрунтовного аналізу. Недостатньо актуалізовані питання сутності й змісту професійної компетентності вчителя музики початкових класів. У ситуації не алгоритмізованої педагогічної діяльності, що вимагає від учителя професійної компетентності, випускники педагогічних університетів залишаються все ще недостатньо досвідченими та обізнаними у своїй професійній царині, непідготовленими до оперативного прийняття нестандартних варіативних рішень.

Професійна компетентність учителя музики початкових класів, важливим елементом якої є культурологічна компетентність, охоплює широкий спектр культурологічних знань, розуміння специфіки музичного мистецтва, засвоєння основних закономірностей музики, оволодіння засобами втілення художніх образів у музичному виконавстві, застосування музики в художньо-виховній роботі зі школярами, оволодіння педагогічними методами та прийомами, що дозволяє здійснювати професійні функції.

Фаховий рівень підготовки студентів є головним критерієм роботи закладу вищої освіти. Цей рівень залежить від багатьох чинників. Але основним з них є науково обґрунтована модель фахівця, яка визначається навчальними планами та програмами. Від того, наскільки обґрунтовані ці два документи, залежать рівень і якість підготовки фахівців.

Педагогічне забезпечення взаємодії предметів культурологічного, музикознавчого й педагогічного змісту дозволить систематизувати знання й уміння майбутніх учителів музики й спрямувати їх у необхідному напрямі.

Студентам даються основні поняття, узагальнюються об'єктивні зв'язки між різними історичними періодами, показуються особливості розвитку музичного мистецтва в ці періоди й унікальна творчість їх провідних митців, виділяються гуманістичні ідеали та моральні принципи. Підкреслимо, що такі знання повинні набути емоційного забарвлення, оскільки трансляція виключно інформативного матеріалу не забезпечує розвитку асоціативного мислення й появи нових установок, котрі стають орієнтиром для подальшої реалізації набутих знань.

Відтак альтернативою принципу викладання розрізнених знань, що існує в музично-педагогічній практиці, є принцип загального, цілісного, всебічного осягнення музично-історичного процесу, націлений на кінцевий результат – підготовку кваліфікованого вчителя з широким культурологічним світоглядом.

На факультетах початкової освіти склалася певна навчальна система, яка забезпечує підготовку студентів до музично-освітньої роботи в початковій школі. Для того, щоб учитель початкових класів міг успішно навчати музики молодших школярів, потрібно в процесі фахової підготовки передбачити формування в студентів не тільки педагогічного, але й специфічного музичного мислення, музично-педагогічної культури, здатності співвідносити педагогічні факти і явища з художнім відображенням дійсності й художньою діяльністю.

Однією з умов формування музичного мислення є розвиток музичних здібностей майбутнього вчителя. Сюди насамперед треба віднести розвиток сприймання музики як основної музичної діяльності, яка виявляється в грі на інструменті, диригуванні, вокально-хоровій роботі. Зміст цих музично-виконавських дисциплін повинен спрямовуватися на засвоєння музичних творів у контексті художньої культури, визначення своєрідності музичних творів, їх місця у творчості композитора та сприяти формуванню культурологічної компетентності майбутнього вчителя.

Таким чином, формуючи культурологічну компетентність майбутнього вчителя, потрібно, на наш погляд, виходити із потреб шкільної практики. Орієнтація на потреби шкільного викладання виявляє не тільки недоліки, але й резерви вдосконалення навчання. Для цього необхідно: знайти оптимальний зміст навчання на факультетах початкової освіти з урахуванням не тільки сьогодення початкової школи, а і її перспективи; здійснювати випереджувальну підготовку з орієнтацією на майбутню школу з урахуванням тенденцій її розвитку; розвивати художньо-творчі здібності майбутніх учителів, допомагати розкрити й реалізувати свій творчий потенціал у різних видах самостійної педагогічної діяльності й на цій основі пробудити потребу у власному педагогічному становленні.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. Т. В. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1140 с.
2. Волошко Л. Б. Професійна компетентність студентів як предмет психолого-педагогічного аналізу. *Збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. Т. 48. 279 с.

Мозуль Ірина Вікторівна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ТВОРЧІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Динамічні зміни, які відбуваються в сучасному світі, стосуються всіх сфер життя людини, а освіта, як рушійна сила суспільства, повинна відповідати вимогам сьогодення. Основною метою початкової освіти є не лише надання знань, а й формування підростаючої особистості, яка вміє та хоче навчатися, займає позицію активного суб'єкта діяльності.

Пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка зводиться до діяльності відносно певного предмета, явища чи події, що пов'язана з ним, та супроводжується внутрішнім задоволенням від отриманих результатів цієї діяльності. Пізнавальний інтерес є одним з найважливіших мотивів школярів до навчання. Пізнавальні інтереси класифікують: за стійкістю пізнавального інтересу – розрізняють ситуативний, стійкий, інтерес-ставлення; за спрямованістю – поділяються на безпосередній, опосередкований; за рівнем дієвості виділяють пасивний і активний; за обсягом пізнавальний інтерес буває широкий та вузький.

Аналіз науково-методичної літератури дав змогу виокремити декілька стадій формування пізнавального інтересу:

1) зацікавленість (ситуативний інтерес) – перший етап розвитку пізнавального інтересу, для якого характерними є нестійкий і довільний характер, вибіркова пізнавальна активність школяра, яка виникає за певних умов та швидко зникає;

2) допитливість – другий етап розвитку пізнавального інтересу. Її основними характеристиками є прагнення дитини до розширення власних знань з певної теми чи предмета, самостійного розв’язання пізнавальних проблем;

3) заглибленість – на даному етапі розвиток пізнавального інтересу набуває глибокого, стійкого та індивідуально значущого характеру. Пізнавальний інтерес охоплює певну галузь знань, виходячи за межі шкільної програми, а школяр намагається самостійно розібратися у причиново-наслідкових зв’язках та дізнатися щось нове;

4) спрямованість – четвертий етап розвитку пізнавального інтересу, який характеризується усвідомленим прагненням школярів до міцного та глибокого закріплення знань, опанування вмінь і навичок у певній сфері та використанні їх на практиці.

Етапами формування пізнавального інтересу до вивчення природничої освітньої галузі в початкових класах є:

1) підготовка фундаменту для виникнення пізнавального інтересу, а саме створення сприятливих умов для виникнення потреби в отриманні знань;

2) формування позитивного ставлення школярів до предмета та різного виду діяльності на власному прикладі;

3) організація навчальної діяльності в такий спосіб, щоб викликати справжній пізнавальний інтерес до вивчення природознавства й подальше його формування.

Зміст природничої освітньої галузі в процесі реформування системи освіти зазнав суттєвих змін. Основними завданнями процесу освітнього процесу з природничої освітньої галузі в початкових класах є створення психолого-педагогічних умов для індивідуального розвитку особистості, формування предметних та універсальних способів дій, які мають позитивний вплив на формування природознавчої компетентності учнів, уміння спостерігати за об’єктами і явищами живої й неживої природи, виокремлювати найважливіші ознаки предметів і явищ природи та моделювати їх. У процесі вивчення природничої освітньої галузі в молодших школярів необхідно сформулювати: елементарні уявлення та поняття про об’єкти та явища природи, їх взаємозв’язки в системі «природа – людина», «жива – нежива природа»; навички самостійної роботи з інформацією, способи навчально-пізнавальної діяльності. Обов’язково потрібно звертати увагу на розвиток мисленнєвих дій і операцій шляхом аналізу, синтезу, порівняння, класифікації й узагальнення природних об’єктів, а також вироблення вміння помічати й розкривати причиново-наслідкові зв’язки в природі. Таким чином, перед педагогами початкової ланки освіти постає завдання пошуку нових форм, методів та засобів навчання, які, на відмінну від традиційних, будуть зберігати та ефективно формувати пізнавальний інтерес молодших школярів до вивчення природничої освітньої галузі й навчання в цілому.

Метод проєктів – сукупність засобів і дій школярів визначених у певній послідовності з метою розв’язання поставлених завдань або вирішення певної проблеми, яка є для них значущою та оформлена у вигляді кінцевого продукту. Метод проєктів пройшов майже столітню історію становлення у світовій дидактиці. Означеній проблемі присвячені дослідження Н. Бібік, С. Гончаренко, Л. Довгополої, Дж. Дьюї, Я. Коменського, А. Макаренка, О. Онопрієнко, О. Пометун, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Г. Щукіної та ін.

Творчі проєкти – тип проєктів, який не має ретельно продуманої структури спільної діяльності учнів, як правило, вона розвивається в процесі навчальної діяльності та підпорядковується кінцевому результату, загальним інтересам учасників проєкту. Кінцевим результатом може бути виставка малюнків, випуск газети, свято, вистава, сценка тощо. Використання творчих проєктів на уроках природничої освітньої галузі дає вчителю можливість зацікавити дітей та викликати інтерес як до вивчення певної теми, так і предмета в цілому, розкривається творчий потенціал дитини, формуються навички самостійної роботи з інформацією, розвиваються ключові компетентності, вдосконалюються вміння проєктної діяльності.

Підходи до впровадження творчих проєктів в освітній процес як засобу формування пізнавального інтересу молодших школярів до вивчення природознавства: компетентнісний,

особистісно орієнтований, діяльнісний, комунікативний, інтегрований, інтенсифікації навчання. Серед педагогічних умов активізації пізнавального інтересу варто зазначити організаційні, методичні, технологічні, психологічні. У процесі впровадження творчих проєктів в освітній процес з метою формування пізнавального інтересу молодших школярів до вивчення природознавства необхідно дотримуватися таких принципів – науковості, доступності, послідовності, систематичності, наочності, інтенсивності.

Існують певні критерії вибору тематики творчих проєктів під час навчання природничої освітньої галузі здобувачів початкової освіти: соціальна значущість проєкту; наявність виховного потенціалу; значущість нової інформації для школярів; можливість визначення проблеми; термін виконання впродовж вивчення певної теми; можливість реалізації міжпредметних зв'язків. Під час планування проєкту вчитель має з'ясувати, чи відповідає запланована творчим проєктом діяльність віковим та індивідуальним особливостям школярів, чи володіють учні достатнім досвідом виконання проєктної роботи, чи ретельно продумані етапи проєкту, чи відповідає програмним вимогам запланований проєкт, в якій формі повинен бути кінцевий результат, в який спосіб краще досягнути необхідного рівня навчальних знань та підвищити пізнавальний інтерес до вивчення природознавства. Учителю початкової школи обов'язково слід дотримувалися вимог до організації та проведення творчих проєктів: урахували вікові та індивідуальні особливості розвитку молодших школярів, якісно доносили навчальний матеріал до свідомості учнів, розширювали можливості здобувачів початкової освіти у процесі виконання самостійних навчальних завдань, підвищували інтерес та мотивацію школярів до навчання, формували необхідні навички проєктної діяльності, дотримуватися етапів і загальноприйнятих способів організації взаємодії педагога і вихованців.

На уроках природничої освітньої галузі в 1–4 класах доцільно залучати учнів до виконання творчих проєктів у формі колективних або індивідуальних творчих завдань. Пропоновані творчі проєкти мають бути короткотривалими (обмежуватися одним уроком), мати інтегрований зміст (використовуються засоби інтеграції знань та вмінь з різних навчальних предметів і освітніх галузей), забезпечувати самостійну діяльність школярів та можливість творчого підходу до вирішення поставленого завдання. Тематику проєктів можуть бути «Чарівний світ тварин», «Ланцюги живлення», «Їстівні та отруйні гриби», «Збережемо рідний край» тощо. Реалізація таких творчих проєктів дасть можливість показати учням розмаїття природного середовища, за короткий проміжок часу ознайомити їх з представниками різних груп тварин, розширити знання про взаємозв'язки і залежності живої й неживої природи, сформувати навички розпізнання їстівних та отруйних грибів, звернути увагу на проблему зникаючих видів тварин та рослин на території України, викликати інтерес до вивчення природничої освітньої галузі загалом.

У процесі активної навчальної роботи над проєктом діти мають можливість вільно спілкуватися з усіма учасниками освітнього процесу, шукати шляхи вирішення поставлених завдань, самостійно приймати рішення щодо вибору шляхів реалізації проєкту, проявляти творчі та інтелектуальні здібності. На основі проведеного дослідження та отриманої інформації учні, як правило, виконують творчі завдання, зокрема, створюють плакати, газети, листівки, пам'ятки, виготовляють вироби декоративно-прикладного мистецтва, малюють малюнки.

Отже, метод проєктів як спосіб організації діяльності учнів 1–4 класів відповідає вимогам сьогодення та поставленим перед системою освіти завданням. Він ґрунтується на задоволенні потреб та інтересів школярів через безпосередню активність на всіх етапах його реалізації. Аналіз періодики засвідчив, що застосування методу проєктів в освітньому процесі має ситуативний характер, а використання творчих проєктів як засобу формування пізнавального інтересу молодших школярів до вивчення природознавства залишається мало дослідженим. В умовах глобалізації й інтеграції освітньої системи та динамічного нарощування інформації метод проєктів належить до інноваційних педагогічних технологій і є одним з найперспективніших видів навчання, а його використання дає можливість вирішити низку педагогічних завдань – спрямувати молодших школярів на активну навчальну діяльність, забезпечити їхню потребу в реалізації творчого потенціалу та задоволенні пізнавальних потреб відповідно до вікових особливостей розвитку особистості, навчити дітей самостійно працювати з інформацією та розвинути здатність до самонавчання протягом життя.

Список використаних джерел

1. Додусенко Н. О., Нетужилова І. В. Проектна діяльність у початковій школі. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 223 с.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

Медвідь Наталія Сергіївна,

*канд. філол. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ДО ПРОБЛЕМИ ЖАНРОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ ГЕТЬМАНЩИНИ

Інтенсивний жанрово-стильовий розвиток офіційно-ділового мовлення у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. пов'язаний із розширенням сфер його функціонування, діяльністю ієрархії інститутів управління, збереженням прав та привілеїв Гетьманщини.

У гетьманські часи відбуваються позитивні зрушення у діловодстві: формується ієрархія спеціалістів, які працюють із документами (старших канцеляристів, писарів, підписок, протоколістів, реєстраторів, копіїстів, товмачів, повитчиків); удосконалюється професійний рівень оформлення документів; усталюються формальні риси документів та технологія їх підготовки, обробки, зберігання; встановлюється функціональна ієрархія документів та певна закономірність між типом документа та його композицією [3, с. 36].

На початку XVIII ст. під впливом західноєвропейських зразків діловодства відбувається інтернаціоналізація документів. Запроваджено обов'язкову їх реєстрацію, закріплюється статус реквізитів, з'являються листовні (збірники зразкових листів), упорядковані за конкретними типовими ситуаціями.

Поява листовень забезпечила високий рівень унормованості ділової мови та сприяла остаточному закріпленню назв документів. Адже до XVIII ст. номінація документів здійснювалася писарем, залежно від їх призначення, ключових слів, тематики, тобто була самоназвою. Наприклад, лише писарська приписка «квитанція» та слово «квитуємь» у заключній формулі давали підстави для зарахування документа до первісних квитанцій. А вже у середині XVIII ст. слово «квитанція» виділяється у самостійну формулу – заголовок [2, с. 42].

Більшість номінацій ділової документації XVII–XVIII ст. були поліфункціональними. Актами називали не лише будь-які офіційні документи, які мали юридичну силу, фіксували певні факти, а й книги для запису документів міського самоврядування, судових справ. На позначення ділових документів та листів продовжує використовуватися термін «грамота», успадкований із минулих століть. І лише з введенням західноєвропейської номінації ділових документів терміни «акт» і «грамота» звужують своє значення до назви відповідних самостійних жанрових різновидів документа, а для загальної номінації тексту офіційно-ділового стилю вживається слово «документ» (від. лат. *dokumentum* – «повчальний приклад, зразок, досвід») зі значеннями «діловий папір, що засвідчує певний юридичний факт, що підтверджує право на що-небудь, є доказом чогось; письмове свідцтво, що офіційно підтверджує особу; письмовий твір, грамота тощо як свідчення про щось важливе, історичне» [5, с. 356].

Для створення оптимальної класифікації українських актів, на думку В. Горобця, необхідні дослідження у галузі жанрів ділового стилю, що ґрунтуються на видовій атрибутиці актів, з урахуванням їх зв'язку із соціальною сферою діловодства та функціональним статусом [1].

Жанр документа – «функціональний різновид мовлення, що має стандартизовану форму вираження засобами офіційно-ділового стилю і відповідає композиційно-реквізитним вимогам, передбаченим нормами та встановленими практикою» [3, с. 43]. Жанри документів відрізняються

специфічними рисами, проте володіють і загальними, що об'єднують їх в одну жанрову групу, підстиль, стиль.

Диференціацію жанрових форм офіційно-ділового стилю сучасної української літературної мови традиційно здійснюють з урахуванням як позамовних, так і мовних факторів. Цей поділ слід застосовувати до документів гетьманського періоду. Адже серед них можна виділити жанри дипломатичного (договір, пакт), законодавчого (акт, універсал, указ, стаття, грамота, маніфест, привілей, пункт, рішення) та адміністративно-канцелярського (наказ, розписка, атестат, інструкція, промеморія, повістка) підстилів, хоча окремі з жанрових різновидів можуть бути поліфункціональними [4, с. 289].

Поліфункціональність та синкретизм документів Гетьманщини ускладнюють їх жанрову диференціацію. Частково складнощі у вирішенні цього питання пов'язані з тим, що не збереглося жодного повного комплексу документів гетьманських канцелярій, а лише окремі актові книги та розрізнені документи.

Список використаних джерел

1. Горобець В. Й. Проблеми жанрово-стилістичної атрибуції актових джерел XVIII ст. *Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів*. 1994. Вип. 2. С. 73–77.

2. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: зб. док. / Упоряд., авт. передм. та комент. В. Й. Горобець ; відп. ред. Л. А. Дубровіна. Київ: Наукова думка, 1993. 392 с.

3. Кушнерук С. П. Документная лингвистика (русский деловой текст). Волгоград, 1999. 96 с.

4. Медвідь Н. С. Типологія української ділової писемності гетьманської доби. *Теоретична і дидактична філологія*: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич, 2013. Вип. 15. С. 282–291.

5. Словник української мови: в 11-ти т. / Ред. кол.: І. К. Білодід та ін. Київ: Наукова думка, 1971. Т. 2. 550 с.

Непомняща Галина Іванівна,

канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН І ДРОБІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасний етап розвитку суспільства вимагає від вищої школи підготовки професійно компетентних фахівців. Це передбачає не лише поінформованість майбутнього вчителя, а і його вміння розв'язувати практичні проблеми. У Державному освітньому стандарті підготовки майбутніх учителів початкових класів зазначено основні вимоги до рівня знань і вмінь педагога, а також обґрунтовано комплекс компетентностей, які він повинен набути в процесі вивчення психології, теорії навчання і виховання, методик освітніх галузей тощо.

Методико-математична підготовка майбутніх учителів є однією з основних нормативних дисциплін. Вона є актуальною, оскільки трансформаційні процеси в системі освіти набули виразної прагматичної орієнтації. Навчання математики в сучасній початковій школі вимагає і підготовки вчителя, який зможе реалізувати стратегію Нової української школи. Не менш важливою на сучасному етапі є підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання основних концептуальних положень, ідей, закономірностей та принципів інноваційних підходів до навчання математики молодших школярів. Підвищення ефективності навчання математики у початковій школі пов'язано з методикою опрацювання змісту математичної галузі. Це було предметом науково-методичних і дисертаційних досліджень, посібників, методичних рекомендацій тощо. Однак недостатньо дослідженим є питання підготовки майбутнього вчителя до вивчення окремих тем математичної галузі.

У нашому дослідженні ми розглянемо питання підготовки вчителя до вивчення частин і дробів у початковому курсі математики.

Питання формування понять про частини і дробу в учнів початкових класів є актуальним для математичної галузі сучасної початкової школи. Дробу мають широке застосування в повсякденному житті. Це і зумовлює потребу у вивченні зазначених понять у початковій школі.

Дріб – це число, яке становить відношення двох чисел. Поняття дробу припускає виділення цього відношення і вміння орієнтуватися на нього. Вивчаючи нумерацію цілих невід’ємних чисел, учень переходить до абстрагування якісних ознак предмета, їх кількості, величини. Вивчаючи частини і дробу, школярі переходять до кількісного відношення двох чисел.

Згідно з програмою початкового курсу математики основними завданнями під час вивчення частин є: сформувати в учнів уявлення про частини величини; навчити порівнювати частини на наочній основі; сформувати вміння розв’язувати задачі на знаходження частини від числа і числа за величиною його частини.

У 3 класі учні повинні оволодіти такими компетентностями:

- розуміти спосіб утворення частини як однієї з кількох рівних частин цілого;
- оперувати термінами *чисельник* і *знаменник* дробу;
- уміти читати і записувати частини у вигляді дробу з чисельником 1; порівнювати дробу з чисельником 1 за допомогою засобів наочності; застосовувати в обчисленнях правило знаходження частини від числа та числа за величиною його частини.

У 4 класі учні повинні оволодіти такими компетентностями:

- розуміти спосіб одержання дробу;
- розуміти зміст чисельника і знаменника дробу;
- читати і записувати дробу;
- розрізняти дробу, які дорівнюють 1;
- порівнювати дробу з однаковими знаменниками;
- застосовувати правила знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу під час розв’язування практично зорієнтованих завдань.

Методико-математична підготовка майбутнього вчителя початкової школи, як підтверджує наше дослідження, сприятиме формуванню відповідних компетентностей в учнів початкової школи.

Під час розгляду частин доцільно ознайомити студентів з різними видами практичних робіт, які можна провести на уроках математики. Під час ознайомлення учнів із таким поняттям, як частина від цілого або частина від числа, потрібно використовувати завдання, які будуть спиратися на їхній життєвий досвід і на виконання практичних дій. В організації практичної діяльності на уроках доцільно використовувати різні геометричні фігури.

Майбутній учитель має пояснити учням, що частини записуються за допомогою двох цифр та горизонтальної риски. Число під ризкою позначає, на скільки частин поділено ціле, а над ризкою – скільки таких частин узяли. Вводяться терміни *чисельник* і *знаменник*.

Відповідно до програми у 3 класі вивчаються прості задачі на знаходження частини від числа і числа за його частиною. Учнів необхідно ознайомити із задачами означених видів, навчити пояснювати вибір дії у процесі їх розв’язання, показати культуру запису таких задач.

У процесі опрацювання теми «Дробу» доцільно зосередити увагу майбутніх учителів на методичному аспекті. На основі аналізу програм студенти визначають, які уявлення і поняття мають бути сформовані в учнів, які знання й уміння вони мають опанувати. Це поняття про дріб, чисельник та знаменник дробу; навчити учнів читати та записувати дробу, знаходити дріб від числа, порівнювати дробу з однаковими знаменниками тощо.

Звертаємо увагу студентів, що в процесі виконаної роботи учні мають усвідомити, що коли ціле поділити на рівні частини, то кожна частина буде менша від цілого; чим на більшу кількість поділено ціле, тим меншою буде кожна його частина.

Доцільно також звернути увагу студентів на порівняння дробів з рівними знаменниками. Такий спосіб порівняння відбувається на практичній основі з використанням смужок паперу,

кругів, прямокутників. Спочатку порівнюємо дробби способом накладання відповідних частин смужок паперу. Наступним кроком можна показати дробби як частини цілого відрізка, зафарбувати їх різними кольорами і на основі цього робити відповідний висновок. Після практичного виконання таких завдань з'ясуємо, що спільне в цих дробах, що відмінне, чим вони відрізняються тощо.

Необхідно звернути увагу студентів на методику опрацювання нових видів простих задач, які пов'язані з дробами. Це задачі на знаходження дробу від числа і знаходження числа за значенням його дробу.

У подальшій роботі більше уваги приділяється складеним задачам, які містять прості задачі на знаходження дробу від числа і числа за значенням його дробу.

У процесі розгляду методики опрацювання тем «Частини» і «Дробби» доцільно ознайомити майбутніх учителів із послідовністю вивчення означених тем за різними методичними підходами.

Список використаних джерел

1. Корчевська О. П. Навчаємо математики. Методика обчислень. 1–4 класи. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 156 с.
2. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 3–4 класи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita>
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 320 с.

Новиков Анатолій Олександрович,

*д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

МАЛОВІДОМА СТОРІНКА ІЗ ЖИТТЯ ГЕНІАЛЬНОГО КІНОРЕЖИСЕРА Й ПИСЬМЕННИКА: ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО ЗА КОРДОНОМ

Олександр Довженко – один із небагатьох наших митців, ім'я якого широко відоме не тільки в Україні, а й далеко за її межами. З його кінострічкою «Земля» знайомі не тільки фахівці кіномистецтва, а й пересічні глядачі на всіх континентах, в усьому цивілізованому світі. І це цілком природно. 1958 року на Всесвітній виставці у Брюсселі 117 найавторитетніших критиків і кінознавців із 26 країн світу назвали її серед 12 кращих художніх фільмів усіх часів і народів. А вже 2015 року Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) з нагоди свого 70-річчя та 120-річного ювілею світового кінематографа Довженкову «Землю» занесла до списку з п'яти фільмів, що складають Фестиваль світових шедеврів.

Прикметно, що цей фільм був ідеологічним замовлення комуністичного керівництва. Акцент у ньому режисер мав зробити на перевагах колективізації, перемозі нового кооперативного господарювання над одноосібним патріархальним. І митець успішно справився зі своєю місією, про що свідчить весь зміст кінострічки. Отже, з точки зору більшовицької ідеології тут усе правильно. За її вузькі межі геній зумів вийти суто художніми засобами і створив шедевр, у якому зумів показати незбагненну красу української землі, її невичерпне багатство, низку неповторних людських характерів, наголосив на загальнолюдських цінностях. Саме тому цей твір зрозумілий і близький будь-якій людині в будь-якому куточку світу.

Значно менше відомі широкому загалу окремі сторінки непересічної біографії Довженка, у тому числі його робота в якості дипломата й навчання за кордоном у першій половині 20-х років минулого ХХ ст.

Мета наукової розвідки – висвітлити маловідому сторінку роботи Олександра Довженка в якості дипломата, а також період його навчання в одній із мистецьких шкіл Німеччини.

27 липня 1921 року за наказом наркомату закордонних справ УРСР Довженко був призначений завідувачем загального відділу повноважного представника у Польщі. До Варшави він разом зі своєю дружиною Варварою виїхав із Харкова, тодішньої столиці України, 2 жовтня 1921 року. У Варшаві новоспечений дипломат працював «спочатку при російсько-українсько-польській репатріаційній комісії по обміну військовополоненими, а потім керуючим справами посольства» [2, с. 17]. До його посадових обов'язків належало переконувати співвітчизників, яких занесло за кордон хвилею громадянської війни, повернутися на Батьківщину. Із цією метою він приїздив до таборів інтернованих, виголошував там палкі промови. Ця робота, вочевидь, була небезпечною, оскільки суперечила і переконанням непримиримих опонентів більшовицької влади, і політиці офіційної польської влади. Відтак за українським дипломатом постійно стежили таємні поліцейські агенти. Більше того, відомо, що якимось під час виступу в таборі інтернованих «відкілясь з натовпу полетів камінь і влучив Довженкові в голову. По скроні потекла кров...» [1, с. 86].

У Польщі Довженко працював близько року, а потім його перевели до Берліна, де він отримав посаду секретаря генерального консульства України в Німеччині. Проте за кілька місяців майбутній кінорежисер змушений був покинути дипломатичну службу, оскільки за рішенням політбюро ЦК КП(б)У від 4 липня 1922 року його та кількох інших співробітників «Берлінської місії» з метою ротації мали відкликати на Батьківщину.

Але в Довженка були дещо інші плани. Перебуваючи за кордоном, він хотів скористатися нагодою, аби вдосконалити свій мистецький хист, а тому звернувся з проханням до ЦК КП(б)У дозволити йому хоча б на рік залишитися в Німеччині «вивчати графіку, композицію, різьбу по металу, журнальну ілюстрацію» [3, с. 58–59]. Наприкінці серпня 1922 року прохання було задоволено. Довженкові призначили стипендію 40 доларів на місяць, і він «вступив до художнього приватного училища з метою перейти восени до Академії художеств в Берліні або в Парижі», але цього не сталося через «події в Гамбурзі» [2, с. 18], тобто у зв'язку зі збройним повстанням у жовтні 1923 року гамбурзьких комуністів і соціал-демократів.

Навчаючись у мистецькому училищі, Довженко брав уроки у професора Віллі Еккеля – відомого самобутнього художника. У столиці Німеччини він заприятелював зі своїм земляком художником Миколою Глущенком, який тоді був слухачем Берлінської академічної вищої школи образотворчого мистецтва. Останній, до речі, написав олійними фарбами портрети Довженка й Варвари. Дружні стосунки із Глущенком митець продовжував підтримувати й після повернення на Батьківщину.

Ця маловідома сторінка із життя Олександра Довженка сприяє глибшому осягненню творчого генія всесвітньо відомого кінорежисера й письменника, допомагає позбутися ще однієї білої плями в його непересічній біографії.

Список використаних джерел

1. Довженко без гриму: Листи, спогади, архівні знахідки / Упоряд. і коментар Віри Агеєвої і Сергія Тримбача. Київ: КОМОРА, 2014. 472 с.
2. Довженко О. Твори в трьох томах. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1958. Т. 1. 501 с.
3. Марочко В. Зачарований Десною. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 285 с.

Опанасенко Віталій Петрович,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ РОБОТИ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ ВОДОПОСТАЧАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

На сьогодні в умовах дистанційного навчання гостро постала проблема унаочнення та візуалізації навчального матеріалу під час викладання технічних дисциплін. Як наслідок,

упровадження різних засобів та технологій візуалізації є необхідною умовою та дієвим засобом покращення підготовки майбутнього фахівця. Особливо це актуально зараз, коли освітній процес здійснюється в дистанційному режимі.

Під час організації вивчення технічних дисциплін за дистанційною формою навчання досить важко донести зміст навчального матеріалу окремих тем без спеціального лабораторного обладнання або натуральних зразків механізмів техніки, зацікавити здобувачів освіти. Найбільш часто виклад змісту такої теми зводиться до монологічного виступу викладача онлайн або розміщення лекційного матеріалу разом з презентацією до нього в курсі дисципліни на платформі Classroom.

Вивчення означеної проблеми спонукало сучасних дослідників упроваджувати різні інформаційно-комунікаційні технології та засоби залежно від змісту навчального матеріалу дисципліни та способу його подання. У своїх дослідженнях вони рекомендують постійно «тримати» віртуальну аудиторію впродовж усього заняття, використовуючи візуальні об'єкти. Як правило, одними з ефективних засобів візуалізації називаються схеми, діаграми, графіки, презентації, схемографіка, інфографіка тощо. Такий підхід є цілком виправданим і достатнім під час вивчення загальних законів та явищ у техніці, але недостатнім під час формування фахових компетентностей фахівців, які повинні розуміти і уявляти весь технологічний процес виробництва, знати його особливості тощо.

Так, під час вивчення майбутніми педагогами професійного навчання дисципліни «Автоматизація технологічних процесів в сільському господарстві», враховуючи те, що сучасне керування технологічними процесами сільськогосподарського виробництва здійснюється за допомогою автоматизованих систем управління (АСУТП), цілком логічним є використання для візуалізації інструментальних програмних засобів профільного спрямування, таких як MasterSCADA.

Незважаючи на те, що більшість програм SCADA/HMI має стандартний набір функціональних можливостей для автоматизованого робочого місця оператора технологічного процесу (збір інформації про технологічні параметри; графічне представлення стану технологічного процесу і обладнання у вигляді мнемосхем; вторинна обробка інформації; приймання команд оператора і передавання їх; збереження даних і графічне представлення інформації у вигляді графіків, гістограм; сповіщення експлуатаційного і обслуговуючого персоналу про виявлені аварійні події в технологічному процесі й програмно-апаратних засобах; формування звітів; тощо). Їх можна використовувати для візуалізації цих процесів під час вивчення конкретних тем.

Так, наприклад, для візуалізації вивчення теми «Автоматизація систем водопостачання в сільському господарстві» за допомогою програмного засобу MasterSCADA був створений проєкт керування насосної установки з підтримкою постійного рівня води в баці. Для цього відповідно до схеми (рис. 1) було визначено математичну модель цього технологічного процесу ($H = H_0 + (G_{\text{вх}} - G_{\text{вих}}) \cdot t$), де H – рівень рідини у баці, см; $G_{\text{вх}}$, $G_{\text{вих}}$ – вхідний та вихідний потоки, л/хв; H_0 – рівень уставки, см), задані параметри та побудовано графічну частину мнемосхеми з анімацією. На рис 2 представлена мнемосхема технологічного процесу керування насосної установки. Такий спрощений вигляд установки з відображенням значень технологічних параметрів у конкретний період її роботи дає здобувачу освіти найбільш вичерпну інформацію про перебіг технологічного процесу. За допомогою анімації руху по вертикалі чи по горизонталі або обертання (зміна кута повороту) забезпечується робота індикаторів та самописців (показують зміну вхідного потоку закачуваної рідини), що інтуїтивно зрозуміло студентам, а їх інформація швидко сприймається. Комбінація з анімацією кольору поліпшує процес сприйняття.

Для відображення тенденції зміни значення технологічних змінних використовуються самописці, які також називають трендами реального часу. Слід зазначити, що в даному випадку абсолютна величина рівня не має такого значення, як його зміна в часі.

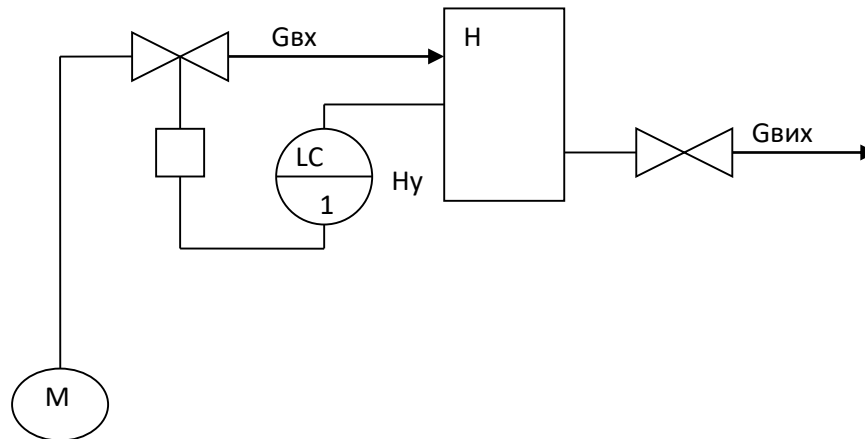

Рис. 1. Схема керування насосної установки з підтримкою постійного рівня води в баці

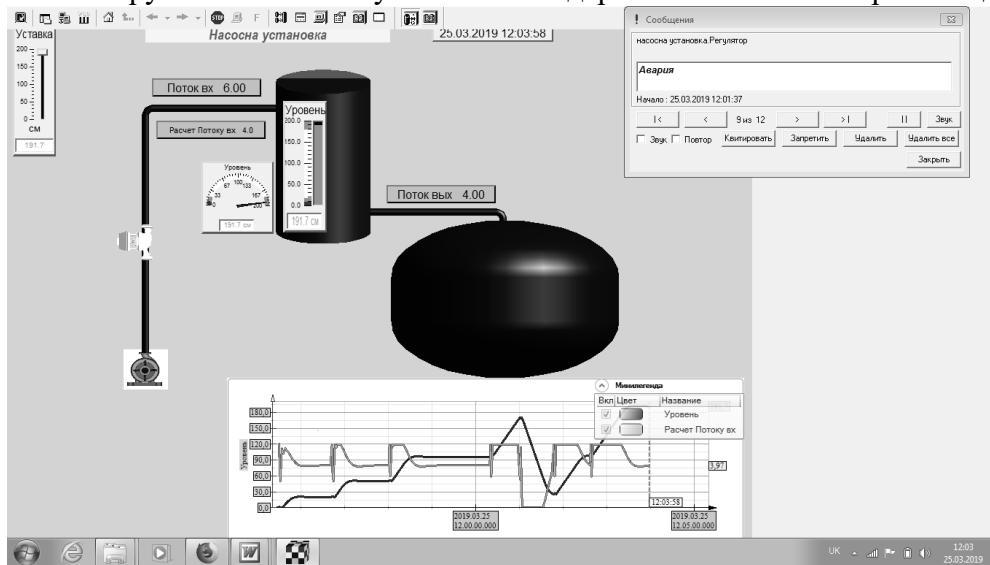

Рис. 2. Мнемосхема насосної установки програми MasterSCADA

Сучасні програми SCADA/HMI дають можливість залежно від значення змінних вмикати або вимикати мультимедійний контент, наприклад, фільми, аудіо або різного типу анімацію GIF, Flash і т. д. Однак не слід зловживати цими засобами, тому що їх надмірне використання тільки погіршує процес сприйняття інформації та адекватну оцінку стану процесу.

Використання зазначеного програмного забезпечення для візуалізації окремих тем спецпредметів під час підготовки майбутніх фахівців дозволяє забезпечити унаочнення етапів автоматизації керування технологічними процесами сільськогосподарського виробництва, що дає змогу здобувачу освіти цілісно сприймати навчальний матеріал в умовах дистанційного навчання. Підготовка фахівців із застосуванням такого роду засобів навчання дозволяє підвищити рівень компетентності студентів при експлуатації сучасних АСК сільськогосподарських комплексів та розумінні місця виробничого процесу в загальній структурі сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Вовк Б. І., Опанасенко В. П. Інформаційно-комунікаційні технології в організації самостійної роботи майбутніх викладачів практичного навчання ПТНЗ як умова формування самоосвітньої компетентності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Мукачево, 2017. № 1 (5). С. 72–76.
2. Ігнатенко С. В., Єрмоленко Є. І. Віртуальні динамічні моделі як засіб формування фахових компетенцій майбутніх інженерів-педагогів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг, 2014. Вип. 43. С. 178–182.

3. Ковальчук В. І., Кириченко М. О., Сергеева Л. М. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства: кол. монографія. Київ, 2018. 133–157.

Петрикей Ольга Олексіївна,
асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ»

У сучасних умовах упровадження дистанційного навчання як нової та ефективної технології в галузі освіти перебуває на стадії інтенсивного, але складного розвитку. Підтвердженням цього є наявність різноманітних підходів і програм дистанційного навчання, які активно інтегруються в освітній процес.

Дистанційне навчання – це форма організації освітнього процесу, яка передбачає самостійну роботу здобувача, навчання у зручний для нього час та у віддаленому від викладача місці. Такий тип навчання дає змогу отримати освіту широкому колу користувачів, а також тим, які мають певні особливі освітні потреби. Іншими словами, дистанційне навчання передбачає таку організацію навчального процесу, коли здобувач навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і віддалений від нього в просторі чи в часі, проте може спілкуватись з ним за допомогою телекомунікаційних засобів.

Аналіз і узагальнення робіт науковців дозволяє виокремити низку властивостей дистанційного навчання, а саме: гнучкість; модульність; паралельність; рентабельність; охоплення великої аудиторії; економічність; технологічність; соціальна рівність.

Незважаючи на досить об'ємний перелік позитивних властивостей дистанційного навчання, як і в будь-якій іншій формі, в ній можна виділити ряд недоліків: відсутність прямого спілкування з викладачем й іншими слухачами; необхідність самостійного вивчення матеріалу; втрата емоційного забарвлення поданого матеріалу; відсутність технічного та програмного забезпечення тощо.

При дистанційному навчанні забезпечується систематична й ефективна інтерактивність, причому не тільки між тими, хто навчає, і тими, кого навчають, але й останніх між собою, незалежно від того, на якому носії розміщено основний зміст навчання. Такий тип взаємодії здійснюється на основі комп'ютерних телекомунікацій, але при цьому зберігаються всі елементи навчального процесу.

Дистанційне навчання може бути синхронним і асинхронним. Синхронне – це «прямий ефір», коли здобувач освіти контактує через засоби зв'язку безпосередньо з викладачем. Це може бути відео-, аудіозв'язок, спілкування в чаті. Асинхронне потребує самостійного планування або планування за допомогою дедлайнів. Перевага асинхронного дистанційного навчання ще в тому, що його можна планувати, виходячи з наявних умов. Найкращий результат має змішане навчання – коли зустрічі зі здобувачами в синхронному режимі поєднуються з асинхронним навчанням.

Онлайн-навчання забезпечує інтерактивну взаємодію викладачів та здобувачів освіти, які мають доступ до навчально-методичних комплексів. У процесі вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності, охорона праці та ЦЗ» заняття проводяться за допомогою освітньої платформи Google Classroom – сервісу, що дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Викладач має змогу визначати дедлайни, проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування. Для проведення онлайн-зустрічей використовується Zoom (сервіс для проведення відеоконференцій). Про розміщення навчальних матеріалів повідомляється за допомогою месенджерів Viber, Telegram. Дистанційні освітні ресурси забезпечують можливість безпосереднього спілкування здобувачів

освіти з викладачем, індивідуального підходу в навчанні, адаптації навчального матеріалу до індивідуального темпу засвоєння, безперервного контролю якості засвоєних знань.

У курсі «Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист» використовуються такі елементи, як лекція (теоретичний матеріал до теми), завдання для практичного виконання (кейс, презентація, задачі, творчі завдання), завдання для поточного контролю (тестування, контрольні питання, модульний контроль), підсумковий контроль.

Важливо зазначити, що при використанні технологій дистанційного навчання в процесі вивчення дисципліни значно зростає частка самостійної роботи здобувачів освіти. Дистанційне навчання ґрунтується переважно на самостійному отриманні необхідного обсягу і якості знань та передбачає поєднання широкого спектру традиційних і новітніх інформаційних технологій, використання яких дає можливість здобувачам освіти поповнити перелік умінь і навичок, а саме: уміння самостійно планувати свою діяльність; уміння приймати рішення, уміння працювати в інформаційному просторі. Завдання викладача полягає в координуванні роботи, плануванні та розробленні спеціальних завдань і рекомендацій.

Отже, дистанційне навчання – одна з найбільш ефективних і перспективних систем і технологій у галузі освітньої діяльності, основна ідея якого полягає у створенні навчального інформаційного середовища, яке дозволяє здобувачам одержувати знання як самостійно, так і під керівництвом викладача.

Список використаних джерел

1. Гаврілова Л., Катасонова Ю. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1–2 (16–17). С. 168–182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2017_1-2_16
2. Герасименко І. В. Створення навчального курсу в системі електронного навчання на базі Moodle. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. Вип. 16. С. 109–115.
3. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1123>
4. Криворучко О. В. Особливості створення учбових курсів в системі дистанційного навчання. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-методичного семінару з елементами вебінару (25 лютого 2016 року)*. Харків: РВВ ХТЕІ КНТЕУ, 2016. С. 35–36.
5. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс. 3-є вид. Харків: НТУ «ХПІ», Торсінг, 2002. 320 с.
6. Солодчук А. В. Системні вимоги до дистанційного навчання. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-методичного семінару з елементами вебінару (25 лютого 2016 року)*. Харків: РВВ ХТЕІ КНТЕУ, 2016. С. 58.
7. Шинковська І. Л., Заєць І. П. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти: *Наукова думка сучасності і майбутнього: збірник статей учасників п'ятнадцятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції (27 листопада по 7 грудня 2017 р.)*. 2017. Ч. І. С. 51–54.

Пінчук Ірина Олександрівна,

*д-р пед. наук, доц., в.о. завідувача кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Управління професійним розвитком потенціалу вчителів англійської мови передбачає їх професійний розвиток відповідно до державної політики в галузі освіти та забезпечення якості освіти. З метою розвитку англійської комунікативної компетентності, наскрізних умінь, критичного й креативного мислення, вмінь розв'язувати проблеми, працювати в команді здобувачів загальної середньої освіти, а також умінь роботи з інформацією вчителі англійської мови мають

опановувати способи створення сприятливих умов для учіння, надаючи перевагу особистісно зорієнтованому підходу та добираючи сучасні технології, методи, прийоми.

Однією із засад успішного реформування освіти є сприяння розвитку рефлексивних умінь як в учнів, так і в педагогічних працівників. У вчителів англійської мови рефлексивна практика розвиває здатність розуміти, як навчаються учні, віднаходити найкращі способи навчання та планувати діяльність з огляду на результати учіння. Розмірковуючи над власною професійною діяльністю, вчителі можуть визначити будь-які перешкоди в навчанні та створити умови для їх подолання, що сприяє вдосконаленню професійних умінь та зміцнює фахову впевненість.

Саме задля такої мети Британською Радою та Міністерством освіти і науки України було розроблено програму та навчальний курс безперервної педагогічної освіти вчителів англійської мови в рамках проєкту «Післядипломна освіта вчителів англійської мови» (2010–2012).

Основою програми є Рамка безперервного професійного розвитку вчителів Британської Ради, що була адаптована під систему кваліфікаційних рівнів України та є путівником для планування подальшого професійного розвитку з метою покращення педагогічної майстерності вчителів англійської мови, де об'єднано професійні цінності, фахові та життєві компетентності вчителів.

Цей інструмент містить чіткі дескриптори та показники (критерії) професійної діяльності вчителів англійської мови різних кваліфікаційних категорій у таких сферах: «Планування уроків та курсів», «Розуміння учнів», «Організація уроку», «Еволюція та оцінювання навчальних досягнень», «Знання предмета», «Керування власним професійним розвитком» та містить дескриптори поведінки вчителя на певному професійному рівні (вчитель рівня спеціаліст, другої, першої та вищої категорії та учитель-методист). Це може допомогти зробити процес атестації вчителів об'єктивним та прозорим, є основою для їх атестації та сертифікації.

Документ є важливим засобом самоаналізу й самооцінювання власного професійного розвитку для вчителів англійської мови; засобом об'єктивного оцінювання вчителів для керівників шкіл (директор та завуч); засобом розроблення курсів ІППО для методистів.

Крім того, на допомогу вчителям англійської мови на сайті Міністерства освіти і науки розміщено перелік онлайн-ресурсів, що були надані Координаційним комітетом щодо підтримки вчителів сучасних іноземних мов в умовах реформи «Нова українська школа», до якого входять представники Британської Ради в Україні під головуванням МОН.

Протягом останніх 4-х років Комітет ділився досвідом та експертизою в галузі безперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови, а також у галузі розбудови тренерського потенціалу. Також Комітет активно співпрацював з інститутами післядипломної педагогічної освіти над розробленням стандартів підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов та створенням можливостей для професійного розвитку методистів ОІППО.

Для подолання викликів сьогодення в умовах дистанційного навчання Координаційний комітет пропонує вчителям онлайн-ресурси Британської Ради в Україні для покращення навчання англійської мови та активного залучення учнів до процесу учіння.

З-поміж 20 розміщених ресурсів – онлайн-інструменти для навчання та матеріали для вчителів, учнів і батьків, переглянути які можна за посиланням <https://u.to/cxMiHA>. Комітет координує дії в рамках освітніх проєктів, що реалізуються організаціями-учасницями на підтримку реформи «Нова українська школа» в галузі сучасних іноземних мов. Зокрема, проводяться регулярні вебінари, семінари, курси професійного розвитку для вчителів, викладачів, методистів обласних закладів післядипломної педагогічної освіти та осіб, відповідальних за прийняття рішень.

У результаті співпраці між МОН і Комітетом близько 10000 учителів підвищили кваліфікацію в онлайн-форматі, а 30000 учителів сучасних іноземних мов пройшли очне тренінгове навчання, пройшли підготовку 300 тренерів, які регулярно проводять тренінги для вчителів. Учителі англійської мови мають можливість налагоджувати мережеві зв'язки, а також доступ до онлайн-платформ із безкоштовними навчальними та дидактичними матеріалами, до тренінгів, що постійно оновлюються міжнародними експертами.

Список використаних джерел

1. Освітня програма та навчальний план підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які реалізують компетентнісний потенціал мовно-літературної (іноземні мови)

освітньої галузі. 2021. URL: file:///E:/2022/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5/programa_pidgotovky_vchyteliv_angliyskoyi_movy_bazovoyi_shkoly.pdf.

2. Рамка безперервного професійного розвитку вчителів. URL: file:///E:/2022/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5/ramka_bezperernogo_profesiynogo_rozvytku_vchyteliv.pdf.

3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyiosviti-i300920-898>.

4. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 19.02.2021 р. № 23. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/>.

Плугіна Альона Петрівна,

*д-р філософії, ст. викладач кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ імені О. Довженка*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В Україні інтерес до проблеми розвитку критичного мислення як освітньої інновації з'явився наприкінці ХХ століття, адже реалії сучасного життя вимагають подолання репродуктивного стилю навчання і переходу до нової освітньої парадигми, яка забезпечуватиме пізнавальну активність і самостійність мислення учнів, – це є стратегічний напрям модернізації освіти. Сучасна школа має готувати учнів до майбутнього життя через формування у школярів умінь критично мислити, добирати й аналізувати потрібну інформацію, самостійно використовувати знання для вирішення навчальних і життєвих ситуацій.

У методичній літературі зазначається, що урок, під час якого використовується технологія розвитку критичного мислення, має певну структуру та складається з трьох основних етапів.

1. *Фаза евокації (актуалізація)*. Девізом цього етапу можуть бути слова: «Пробудіть, викличте зацікавленість, схвилюйте, спровокуйте учнів пригадати те, що вони знають». На цьому етапі відтворюються, активізуються знання, вміння, встановлюється рівень досягнень із теми, пригадується вивчений матеріал, потрібний для наступних етапів уроку. Доцільно використати прийом «мозкова атака». Якщо потрібно виділити щось головне з вивченого матеріалу, доречно використати прийом «Грунування».

2. *Усвідомлення та осмислення знань*. Учень знайомиться з новою інформацією. На цьому етапі вчитель має найбільший вплив на учня. Учень аналізує інформацію та визначає для себе особисте її розуміння.

Доцільно використати групову роботу. Кожна група працює над своїм проблемним питанням. Після опрацювання групи репрезентують свої висновки. У такий спосіб учні вчаться висловлювати й обстоювати власні думки, зіставляючи їх із міркуваннями товаришів.

3. *Фаза рефлексії*. Учень стає власником ідеї, інформації, знань. Вивчений матеріал він з легкістю може використовувати. Обмін знаннями з іншими учнями. Оцінка та самооцінка діяльності на цьому етапі дуже важлива [1].

Доцільно використовувати методи: сенкан, «Кола Вена». До особливостей освітнього процесу на уроках у початкових класах відносять такі: використання завдань, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня.

Упровадження технології розвитку критичного мислення – це складний, але цікавий процес оволодіння знаннями й вироблення умінь, адже вимагає від учителя-словесника ґрунтовної підготовки, тривалого проектування, вмілої реалізації, оскільки процес навчання носить яскраво виражений діалоговий характер між учителем та учнем, де вчитель відіграє безпосередньо важливу роль. У результаті застосування технології критичного мислення в учнів виробляється аналітичне мислення, розвиваються креативні здібності, збагачується інтелект. Технологія розвитку

критичного мислення дозволяє в умовах сучасного уроку виховати особистість, активну, комунікативно компетентну, підготовлену до майбутньої життєвої комунікації, здатної розв'язувати проблеми і приймати конкретні рішення в змінених обставинах спілкування [2].

Учень, в якого розвинене критичне мислення, володіє вмінням сприймати, осмислювати, інтерпретувати, оцінювати інформаційний текст, аргументовано висловлювати свою позицію, грамотно обґрунтувати свою думку, ураховуючи думки співрозмовника. Саме таку особистість покликана розвивати школа на сучасних уроках в аспекті технології критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html> (дата звернення: 20.04.2022).
2. Тягло О. В. Критичне мислення: навч. посіб. Харків: Основа, 2008. 189 с.

Пилипенко Микола Іванович,
асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАВЧАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ ПРИЙОМІВ У ПРОЦЕСІ МАСАЖУ

Вступ (актуальність). Масаж є активним лікувальним методом, суть якого полягає в нанесенні дозованих механічних подразнень на тіло пацієнта різними спеціальними прийомами, що застосовуються методично та можуть виконуватися рукою масажиста або за допомогою спеціальних апаратів.

Сучасні студенти факультетів фізичної культури мають досить високий рівень професійної підготовки. Але професія вчителя в сучасних умовах вимагає постійно розширювати коло професійних знань щодо підвищення ефективності роботи з дітьми. До цього кола належать знання про масаж. З кожним роком знання вдосконалюються, науковці відкривають нові методи, прийоми [2–4].

Діючим фізичним фактором масажу на організм є механічне подразнення, яке завдається тканинам спеціальними прийомами. Прийоми масажу, діючи на тканини, викликають збудження механорецепторів, що перетворюють енергію механічних подразників на специфічну активність нервової системи – сигнали, які йдуть до нервових центрів. Механорецептори розподіляються по всьому тілу. До них належать:

- рецептори шкіри;
- рецептори м'язово-суглобного механізму;
- рецептори внутрішніх органів.

Масаж впливає на шкіру, очищаючи її від застарілих клітин, стимулює функцію потових і сальних залоз, покращує пружність, еластичність.

Дія масажу на нервову систему: підвищує або знижує нервову збудженість. Відновлює втрачені рефлекс, покращує діяльність окремих внутрішніх органів і тканин.

Масаж позитивно впливає на серцево-судинну систему. Завдяки масажу кров відтікає від внутрішніх органів шкіри і м'язів. Полегшується робота серця.

Масаж благотивно позначається на функціях суглобів і сухожильно-зв'язувального апарату, збільшуючи їх еластичність і рухомість, легко знімається біль після фізичних перевантажень. Збільшується сила м'язів і змінюються окислювально-відновлювані процеси [5; 6].

Таким чином, масаж є сприятливим для створення можливостей, що сприяють відновленню організму, методики та експериментального обґрунтування його застосування.

Об'єкт дослідження – дія комплексних прийомів масажу на організм масажованого.

Предмет дослідження – зміни в організмі після виконання масажу.

Мета дослідження – розробити методичні особливості навчання і вдосконалення комплексних прийомів у процесі масажу, дослідження організму масажованого до й після процедури.

Завдання дослідження:

1. Спираючись на аналіз науково-методичної літератури, з'ясувати особливості дії масажу на організм масажованого.

2. Розробити методичні особливості щодо навчання і вдосконалення комплексних прийомів у процесі масажу.

3. Шляхом експериментальних досліджень визначити дієвість запропонованих методичних рекомендацій стосовно виконання масажних прийомів.

Для досягнення мети роботи і вирішення поставлених у ній завдань нами були використані такі **методи дослідження**:

1. Аналіз літературних джерел.
2. Педагогічні спостереження.
3. Тестування.
4. Педагогічний експеримент.
5. Методи математичної статистики.

Виконуючи роботу з проблемною групою «Масаж і здоров'я людини», використовуємо методичну розробку для проведення масажу, а саме:

- перед початком масажу вимірюємо стан кисню в організмі масажованого до і після закінчення процедури. Показники кисню змінюються на 2–3 одиниці в сторону збільшення;
- також за допомогою маятника перевіряємо біополе до і після проведення масажу. Зазвичай біополе зростає;
- заміряємо артеріальний тиск, показники його відрізняються на 10–15 мл рт. ст.;
- після проведення масажних прийомів здійснюємо паси руками на відстані 3–5 см від тіла пацієнта, щоб вирівняти біополе й ауру;
- сеанс масажу виконується під музичний супровід.

Експериментальну частину дослідження було організовано і проведено на базі Глухівського НПУ ім. О. Довженка, масажний кабінет. В експерименті взяли участь студенти означеного університету віком 18–20 років.

Очікувані результати досліджень. У результаті досліджень проведення масажу було виявлено позитивний стан: проходить біль, втома, депресивний стан, покращується свідомість, відновлюється організм.

Таким чином, розроблення методичних особливостей навчання і вдосконалення комплексних прийомів у процесі масажу сприяє покращенню всіх функцій організму, зміцненню здоров'я.

Список використаних джерел

1. Руденко Р. Масаж: навч. посіб. Львів: ЛДУФК, 2013. 304 с.
2. Руденко Р. Спортивний масаж. Львів: Ліга-Прес, 2000. 100 с.
3. Руденко Р. Спортивний масаж: навч. посіб. Вид. 3-тє, доповн. Львів: Ліга Прес, 2008. 160 с.
4. . Спортивний масаж: анот. бібліогр. покажч. трьома мовами / Уклад. Ірина Свістельник. Львів, 2015. 54 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/393>
5. Степашко М. В., Сухостат Л. В. Масаж і лікувальна фізкультура в медицині: підручник. Київ: Медицина, 2006. 286 с.
6. Лікувальний масаж: анот. бібліогр. покажч. трьома мовами / Уклад. Ірина Свістельник. Львів, 2015. 14 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/366>

Пильтій Сергій Володимирович,
асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМИ, МЕТОДИ І ЗАСОБИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗВО

Вступ. Актуальність проблеми дослідження зумовлена структурними та функціональними трансформаціями в системах вищої освіти як в Україні, так і за кордоном. Важливе місце в підтриманні здоров'я студентів педагогічних ЗВО посідає викладач фізичної культури, який повинен бути поінформований про найновітніші вітчизняні та зарубіжні досягнення науки і практики щодо здоров'язбережувальних технологій молоді.

Українське законодавство також намагається відповідати кращим вимогам суспільства і проводить державні реформи, спрямовані на формування в людей потреби в здоровому способі життя. Так, основними показниками розвитку фізичної культури в сучасному суспільстві визнано: рівень здоров'я, фізичний розвиток та підготовленість різних верств населення; ступінь використання фізичної культури в різних сферах діяльності; рівень розвитку системи фізичного виховання; рівень розвитку самодіяльного масового спорту тощо [1; 7].

Установлено, що у закладах вищої освіти кількість підготовчих та спеціальних медичних груп зростає від 5,36 % на першому курсі до 14,46 % на четвертому. Відповідно, спостерігається зменшення кількості основних груп: із 84,0 % до 70,2 %. Порушення функції різних органів і систем впливає на стан ЦНС (центральної нервової системи), обмін речовин, серцево-судинну й ендокринну системи, сприяє погіршенню загального стану здоров'я, зниженню працездатності та творчих можливостей студентів [6, с. 4].

Мета: проаналізувати та обґрунтувати основні форми, методи і засоби фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп в умовах ЗВО.

Результати. Аналіз відповідної наукової літератури дає можливість стверджувати, що заняття з фізичного виховання зі студентами спеціальної медичної групи (СМГ) окремі фахівці умовно поділяють на два періоди: підготовчий і основний, інші – на три, виокремлюючи при цьому ще і завершальний період [2; 4].

Підготовчий період, зазвичай, охоплює всю першу чверть. Його задачі: поступово підготувати серцево-судинну і дихальну системи і весь організм до виконання фізичного навантаження, виховати потребу в регулярних заняттях фізичними вправами, навчити швидко знаходити і правильно підраховувати пульс, навчити елементарних правил самоконтролю (судити про стан здоров'я за самопочуттям, характером сну, наявністю апетиту, за різним ступенем втомлюваності на уроці фізичної культури).

Тривалість основного періоду залежить від пристосованості організму студента переносити фізичне навантаження, від стану здоров'я, від пластичності й рухливості нервової системи. Основний період передусь переведенню студента в сильнішу за станом здоров'я групу. Завдання: засвоєння основних рухових умінь і навичок програми з фізичного виховання для студентів СМГ; підвищення загальної тренуваності й функціональної здатності організму до перенесення фізичного навантаження. До змісту занять цього періоду поступово вводяться види легкої атлетики, гімнастики тощо.

Завершальний період спрямований на підвищення загальної і спеціальної працездатності та захисних сил організму й виховання професійно важливих якостей і вдосконалення рухових навичок [5].

На заняттях зі спеціальними медичними групами застосовуються такі методи фізичного виховання. Метод суворо регламентованої вправи застосовується на всіх етапах фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи. Він потребує точного дозування навантаження і суворо встановленого чергування його з відпочинком, чіткого порядку повторення вправ, їх зв'язку між собою.

Ігровий і змагальний методи в роботі зі спеціальною медичною групою слід використовувати з великим обмеженням, оскільки фактор суперництва в процесі змагання викликає особливий

емоційний фон і може спричинити небажані функціональні прояви серцево-судинної та інших систем [6, с. 158].

Тренувальними засобами вважають все те, що можна використати для вдосконалення функціональних і рухливих можливостей організму, досягнення поставленої мети. Одним із найважливіших засобів тренування є фізичні вправи. Тільки за допомогою рухових дій можна підвищити працездатність організму.

Іншим не менш важливим засобом є гігієнічно правильний спосіб життя. Високого рівня фізичного стану організму можна досягти, дотримуючись правильного режиму дня, особистої гігієни, загартовуючись, раціонально харчуючись, не маючи шкідливих звичок (паління, вживання спиртних напоїв та ін.).

Висновки. Таким чином, фізичне виховання у ЗВО зі студентами, віднесеними до спеціальної медичної групи, спрямоване на підвищення рівня соматичного здоров'я, що є ідеальним варіантом первинної профілактики хронічних соматичних захворювань. Способи розв'язання окреслених проблем убачаємо у впровадженні нових інноваційних технологій і методик проведення занять із фізичного виховання у ЗВО, що є відкритим та єдиним засобом збільшення рухової активності, яка сприятиме покращенню фізичної й розумової працездатності, активізації психічних процесів, позитивному впливу на навчальну діяльність.

Список використаних джерел

1. Блавт О. З. Інформативні показники рівня фізичного здоров'я та фізичної підготовленості студентів ВНЗ. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. пр. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2012. № 11. С. 14–18.
2. Долженко Л. Взаємозв'язок фізичного здоров'я з морфо-функціональним статусом, фізичною працездатністю і підготовленістю студентів *Молода спортивна наука України*: зб. наук. праць. Львів: ЛДІФК, 2006. Вип. 10. Т.1. С. 218–223.
3. Дубогай О. В. Фізичне виховання студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи. Луцьк: Надстир'я, 1996. 222 с.
4. Дубогай О. Д. Методика фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: Східно-європ. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 276 с.
5. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Верховна Рада України; Закон від 24.12.1993 № 3808-ХІІ. глава 2. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
6. Ляшенко В. М. Фізичне виховання студентів спеціальної медичної групи / В. Ляшенко, В. Туманова, Т. Мариськіна. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2170/1/Lyashenko_Tumanova_Marisinska_konf_GI.pdf.
7. Язловецький В. С. Фізичне виховання студентів з відхиленнями в стані здоров'я: навчальний посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2004. 352 с.

Редько Сергій Юрійович,

*асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ВОЛЕЙБОЛІСТІВ В УМОВАХ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Вступ. Досягти покращення спортивної майстерності спортсменів можливо через упровадження в процес фізичного виховання сучасних засобів і методів, що сприятимуть розвитку фізичної, ігрової, а також морально-вольової підготовленості спортсменів [2]. Теорія і методика підготовки спортсменів вивчає шляхи вдосконалення психічних якостей, необхідних волейболісту в тренуванні, в підготовці до змагань, управлінні станом під час змагань і відновленню після них. Уміння «вести гру» до фінального свистка судді під час високого психологічного натиску без зниження емоційного тону – важлива якість волейболістів [4].

Морально-вольове виховання передбачає формування свідомості, правдивості й чесності, дисциплінованості, наполегливості, цілеспрямованості тощо. Одне з головних завдань морального виховання – прищеплення моральних якостей. Саме ці якості постають як властивість характеру і розкривають найбільш типові риси поведінки, що і є важливим елементом моральної цінності особистості. Цілеспрямоване, планомірне використання різних форм і методів моральної освіти на заняттях з фізичного виховання і спорту ефективно підвищує рівень моральної свідомості й поведінки, розширює коло моральних знань і уявлень, уточнює моральні поняття, оцінки та переконання [3]. У зв'язку з цим виникає потреба в навчально-тренувальній роботі поряд із технічною і тактичною підготовкою команди, необхідність приділяти достатню увагу і морально-вольовій підготовці гравців і всієї команди в цілому.

Мета роботи – охарактеризувати основні психологічні аспекти підготовки волейболістів, визначити основні методи, що забезпечують морально-вольову підготовку спортсменів.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури з питання морально-вольової підготовки волейболістів у закладах вищої освіти.

Результати дослідження. Найважливішим фактором розвитку особистості є самовиховання, організація якого повинна спрямовуватись тренером. Особливості формування морально-вольових якостей у волейболістів і їх прояв перебувають у тісному зв'язку зі специфікою волейболу, а саме колективним характером гри [1, с. 300–302].

Вплив колективу великий, але це залежить від його складу і від того, які в ньому переважають традиції, які взаємини і зв'язки. Слід завжди пам'ятати, що моральний стан команди перебуває в прямій залежності від характеру як ігрових, так і взаємин гравців усередині команди. Тому тренеру з волейболу особливу увагу слід приділяти питанням міжособистісних взаємин [1].

Велика складність рухових навичок, гостра змагальна боротьба, взагалі вся волейбольна діяльність вимагають від гравця максимальних вольових зусиль. Вольові якості волейболістів проявляються в діях, спрямованих на подолання труднощів, визначених специфікою цього виду спорту. Щоб розвивати ті чи інші вольові риси характеру, необхідно враховувати конкретні ситуації, з якими стикається гравець у процесі підготовки.

Існує два види труднощів – об'єктивні й суб'єктивні. Об'єктивні труднощі обумовлені особливостями гри у волейбол, а суб'єктивні пов'язані з особливостями особистості спортсмена [1; 2].

Основні морально-вольові якості, які повинен мати волейболіст: цілеспрямованість і наполегливість; витримка і самоконтроль; рішучість і сміливість; ініціативність та дисциплінованість [4].

Цілеспрямованість і наполегливість гравці виявляють у вираженні чітких цілей та завдань, що стоять перед волейболістами, в активному і неухильному прагненні до підвищення спортивної майстерності. Витримка і самовладання виражаються в подоланні негативних емоційних станів (надмірна збудливість, розгубленість, пригніченість і т. п.) для попередження стомлення. Рішучість і сміливість виявляються в здібності вчасно знаходити і приймати обмірковані рішення у відповідальні моменти гри і без коливань виконувати їх. Сміливо, не боячись брати на себе відповідальність, вступити у двобій. Активно діяти для досягнення мети в небезпечних і відповідальних ситуаціях. Ініціативність і дисциплінованість виявляються в здібності спортсмена вносити в гру творчість, ініціативу. Ініціативний гравець є організатором гри, веде за собою команду. Дисциплінованість виражається в умінні підпорядковувати свої дії завданням колективу.

Обов'язкова дисципліна означає не сліпе підпорядкування з примусу, а добровільне – на основі усвідомлення необхідності виконання свого обов'язку.

Загальна психологічна підготовка волейболістів відб увається не тільки перед майбутніми змаганнями, а й у період усього тренувального процесу.

О. В. Беляєв та М. В. Савіна виділяють такі основні завдання морально-вольової підготовки студентів: розвиток процесів сприйняття, у тому числі формування вдосконалення спеціалізованих видів сприйняття, таких, як «почуття м'яча», «почуття сітки», «відчуття майданчика», «почуття часу», «почуття партнера»; розвиток уваги, зокрема, її обсягу, інтенсивності, стійкості, розподілу і переключення; розвиток тактичного мислення, пам'яті, уявлення та уяви, здібності швидко і правильно оцінювати ігрову ситуацію, приймати ефективне рішення і контролювати свої дії [2].

При плануванні виховної роботи в морально-вольовій підготовці повинна бути відображена специфіка волейболу, його найбільш типові особливості, а саме: створення колективу і оптимального клімату в ньому; формування у волейболістів мотивації до досягнень; застосування виховувальних впливів для формування особистості гравця; формування у початківця-волейболіста впевненості в реалізації його можливостей; навчання волейболістів прийомів самоконтролю і саморегуляції [1].

Висновки. Психологічні якості нерозривно взаємно обумовлені реалізацією фізичних та техніко-тактичних можливостей спортсменів у волейболі. Не у всіх волейболістів вольові якості розвинуті рівномірно. Процес формування морально-вольових якостей не повинен відбуватися стихійно, ним треба керувати. Тому чим правильніше буде організовано тренувальний процес і чим краще буде поставлена виховна робота, тим успішнішим буде виступ команди на змаганнях різного рівня.

Список використаних джерел

1. Айрапетьянц Л. Р. Волейбол: підручник для вищих навчальних закладів. Ташкент, 2006. С. 300–302.
2. Беляєва О. В. Волейбол: Теорія і методика тренування. *Фізкультура і спорт*. 2007. С. 175–176.
3. Беляєва О. В. Волейбол: підручник для вузів. ТВТ Дивізіон, 2009. 300 с.
4. Пустовалов В. О. Волейбол (теорія і методика навчання): навчально-методичний посібник. Черкаси, 2011. С. 55–56.

Решетняк Віктор Федорович,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТА ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ УЧИТЕЛЯМИ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Згідно з Концепцією «Нова українська школа» зараз пріоритетом в освіті має бути особистісно орієнтоване навчання, метою якого є збереження цінностей дитинства, потреби гуманізувати навчання, особистісний підхід, розвиток здібностей студентів, створення сучасного освітнього середовища, яке разом забезпечує психологічний комфорт і сприяє розкриттю дитячої творчості. Звичайно, почуття й емоції дитини відіграють важливу роль у процесі навчання, а інтерес, самовпевненість, задоволеність роботою – фактори, що підвищують мотивацію вчитися. Як відомо, сучасна 6-річна дитина швидко втомлюється при виконанні одноманітної роботи. Крім того, щороку в навчальних закладах спостерігається збільшення кількості дітей, які потребують особливої та довгострокової психолого-педагогічної підтримки, логопедія.

Фактори, що впливають на розвиток дитини, включають погіршення соціально-економічного та екологічного стану, інфекції, алкоголь та інші шкідливі звички батьків, а також недиференційований підхід до навчання, завищені освітні вимоги, які випереджають темпи розвитку дитячого мозку.

Нині педагоги НУШ розробляють сучасні методики навчання і роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Одним з напрямів, що допоможе в ефективній організації освітньої діяльності, є використання оздоровчих та ігрових технологій вчителями, які працюють за Концепцією «Нова українська школа».

Означена концепція запропонувала нові принципи навчання: інклюзія, недискримінація, партнерство, гуманізм та творчий підхід до навчання, орієнтованість на дітей, які максимально враховують здібності, потреби та інтереси дитини, вікові особливості фізичного, психічного та інтелектуального розвитку.

Основне місце серед педагогічних технологій у навчальному процесі посідають ігрові та оздоровчі технології.

Ігрові технології. Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, які дозволяють зробити процес вивчення предметів цікавим і захопливим, активізувати увагу, підвищити інтерес до навчання, змусити молодших школярів самостійно виконувати розумові дії для досягнення успіху, адже існує розумовий процес, який вимагає достатньої мозкової активності.

В. Сухомлинський писав: «Гра – це величезне світле вікно, через яке життєдайний потік ідей, уявлень про навколишній світ перетікає в духовний світ дитина. Гра – це іскра, яка запалює вогонь цікавості» (Ейзенбарт, 2014, с. 2).

Карл Гросс довів, що гра важлива для розвитку дитини, адже дає можливість поліпшити злагоджену мову (спільно вирішуючи ігрові завдання, діти вчаться спілкуватися один з одним), розвивати пізнавальні процеси (стимулює дитину до досягнення мети, знаходити спосіб досягнення мети), відчувати «ситуацію успіху» («ситуація успіху» забезпечує емоційне задоволення, а невдача не сприймається як поразка) (Groos, 2018).

Технології, що рятують здоров'я. Кінезіологічні вправи. Рівень розвитку мовлення дітей безпосередньо залежить від ступеня формування рухів. Людина, яка рухається гармонійно і енергійно, має відмінну координацію, матиме краще розвинені логічні процеси, буде легше концентруватися. Сучасні кінезіологи вважають, що проблеми з навчанням часто виникають через відсутність інтеграції правої і лівої півкуль головного мозку. Тому саме через рух дитина може знайти цей баланс, відчути власне тіло і простір та навіть бути в курсі тимчасових ідей. Таким чином, кінезіологія – це технологія, що зберігає здоров'я, яка допомагає дітям зняти емоційне і фізичне навантаження, і водночас може забезпечити такі процеси:

- синхронізація півкуль головного мозку;
- поліпшення зорової та рухової координації;
- формування просторової орієнтації;
- стимулювання інтелектуального розвитку і т. д.

Кінезіологічні вправи позитивно впливають на неокортекс – кору головного мозку, яка відповідає за когнітивні процеси, раціональну обробку інформації, мову, логіку і більше. Адже коли новоутворена кора головного мозку працює на повну потужність, ефективність тренувань підвищується.

Список використаних джерел

1. Айзенбарт, М. (2014). *Ihrova diialnist u protsesi formuvannia sotsialno-komunikatyvnykh zdibnostei starshykh doshkilnykiv kriz pryzmu pohliadiv V. O. Sухомлинського . Нова педагогічна думка*, (2), 64-67. [Ігрова діяльність в процесі формування соціально-комунікативних здібностей старших дошкільнят через призму В. Погляди Сухомлинського. Нова педагогічна думка, (2), 6467.] http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_2_20
2. Катберт С. (2010). Застосовувані методи кінезіології для 10-річної дитини з головними болями, болем у шиї, астмою та порушеннями читання. *Журнал хіропрактичної медицини*. <https://doi.org/10.1016/j.jcm.2010.05.002>.
3. Грозман З. (2010). *Розвиваємо мислення. Ігри, вправи, поради фахівця* / [Ми розвиваємо мислення. Ігри, вправи, поради експертів.] https://altera_vita.ru/nashy-publicazii/glozman-zh-m-kurdyukova-s-v-suntsova-a-vrazvivaem-myshlenie-igry-uprazhneniya-sovety-spezialista-m/

Росновський Микола Григорович,

канд. с.-г. наук, доц. кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЛЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В АПК

Серед стратегічних пріоритетів розвитку енергетики України найважливішу роль відіграє ефективність використання енергоресурсів [1]. Для вирішення актуальних проблем енергетики в 2013 році в Україні була прийнята Енергетична стратегія до 2030 року. Вона становить комплекс

науково обґрунтованих завдань щодо пріоритетів розвитку енергетичної галузі, яка буде визначати механізми та етапи її реалізації в довгостроковій перспективі. Водночас в умовах сьогодення окреслена проблема не втратила своєї актуальності і потребує подальшого дослідження.

Доведено, що в умовах загострення економічної кризи капіталовкладення в енергозбереження у 3–4 рази ефективніші, ніж виробництво нової енергії. У цьому зв'язку вважаємо, що успішному вирішенню вищепоставленої проблеми буде сприяти навчання громадян України основ енергозбереження – починаючи від дитячого садка і закінчуючи системою вищої освіти [2].

АПК України нині є значним споживачем енергетичних ресурсів, матеріалізованих як безпосередньо в рідкому паливі та електроенергії, так і у вигляді різноманітної сільськогосподарської техніки, промислових мінеральних добрив, хімічних засобах захисту рослин, посівному матеріалі тощо, а тривала інтенсифікація галузі рослинництва супроводжується постійним зростанням витрат енергії на кожну одиницю додатково отриманої продукції. Проте вже зараз чітко проявилися суперечності між сучасними інтенсивними технологічними схемами отримання урожаю і вимогами сьогодення до суворой економії всіх видів матеріальних і енергетичних ресурсів [3].

Головною метою наших тез є привернення уваги всіх учасників навчального процесу до проблеми енерго- та ресурсозбереження в галузі АПК та доведення вказаної проблеми до студентів професійної освіти необхідних знань про цю проблему з метою подальшого передавання їх учням професійно-технічних закладів освіти.

Не останню роль у цьому питанні будуть відігравати заходи, спрямовані на формування енергозберезувальної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, які згодом будуть працювати майстрами та викладачами професійної (професійно-технічної) освіти, технікумів та коледжів. Тому дослідження з цих питань та удосконалення форм і методів діяльності майбутніх фахівців та їх викладачів, пов'язаних з енергозберезувальними технологіями на лекційних, практичних та лабораторних заняттях і в позаурочний час є важливою і актуальною проблемою професійного навчання.

Вважаємо, що до переліку галузевих питань з енергозбереження, якими повинні добре володіти майбутні педагоги професійного навчання напряму підготовки «Професійна освіта. Технологія виробництва та переробки продуктів сільського господарства», увійдуть насамперед ті, що пов'язані з інтенсивними технологіями вирощування та переробки сільськогосподарських культур, зокрема з проведенням таких енергоємних польових робіт, як оранка, збиральні роботи та ін.

При вивченні дисциплін сільськогосподарського профілю, як показало опитування, при формуванні сучасних знань про енергозбереження найбільші перспективи відкриваються під час вивчення курсів «Трактори та автомобілі», «Сільськогосподарські та гідромеліоративні машини», «Паливо та мастильні речовини», «Експлуатація машинно-тракторного парку» та ін.

Наші дослідження показали, що найбільш дієвими заходами зниження енергоспоживання в АПК, за висновками респондентів, є мінімізація обробітку ґрунту та використання альтернативних джерел енергії – відповідно 37,8 % і 42,4 % з числа опитаних.

Результати проведеного педагогічного експерименту також показали, що більшість опитаних (79 %) практично нічого не знали про використання в галузі агропромислового комплексу альтернативних або ж відновлювальних джерел енергії. Починати ж енергозбереження потрібно насамперед з оволодіння спеціалістами АПК новими енергозберезувальними технологіям (67 % опитаних) та створення тракторів і сільськогосподарських машин нового покоління (21 % опитаних).

Таким чином, у сучасних умовах більшість науковців та практиків пропонує вирішувати проблему енерго- та ресурсозбереження в технічній та організаційній площинах і, на жаль, майже ніхто не звертає уваги на педагогічний аспект цього питання. Суть його полягає насамперед у тому, що питання енергоефективності й досі недостатньо відображені в змісті професійної підготовки робітничих кадрів майже з усіх галузевих профілів. Більше того, виявилось, що навіть у навчальних планах підготовки педагогів професійного навчання спеціалізації «Професійна освіта. Технологія виробництва та переробки сільськогосподарської продукції» відсутні не тільки окремі предмети з енергозбереження і енергоефективності, а й навчальні теми, які б широко розкривали ці питання.

Отже, енергетичні виклики і виклики євроінтеграції, які спричинили розрив зв'язків з країнами СНД, потребують виховання нового покоління фахівців, які зможуть прийняти ці виклики та забезпечити прозорий і, головне, ефективний процес співпраці в енергетичній галузі як усередині країни, так і на міжнародній арені. Не останню роль у цьому питанні будуть відігравати заходи, спрямовані на формування енергозберезувальної компетентності; підготовка педагогів, які повинні формувати цю компетентність; пропагування принципів енергозбереження як серед студентів, так і серед викладачів. Тому дослідження цих питань та вдосконалення форм і методів діяльності педагогів, пов'язаних з формуванням енергозберезувальної компетентності, є як ніколи актуальними.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки». *Голос України*. № 190 (4940) від 12.10.2010 р.
2. Михайличенко А. М., Байдулін В. Б. Запрошуємо до співпраці з питань енергоефективності. *Професійно-технічна освіта*. 2011. № 3. С. 32–33.
3. Росновський М. Г., Логінов М. І. Сучасні енерго- та ресурсозберезувальні технології в АПК: педагогічний аспект: зб. наукових праць ГНПУ ім. О. Довженка «Педагогічні науки». 2014. Вип. 24.

Рудишин Сергій Дмитрович,

*д-р пед. наук, канд. біол. наук, проф., завідувач кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ГМО : ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Аналітичний погляд на ХХІ століття свідчить, що дві глобальні проблеми – харчування та безпека – є для цивілізації найголовнішими. Усі інші – соціально-економічні, енергетичні, технологічні, демографічні, медичні та ін. прямо або опосередковано пов'язані з ними. Сьогодні виробництво сільськогосподарської продукції досягає близько 5 млрд. тонн на рік. Щоб збільшити цей показник удвічі і забезпечити їжею (особливо протеїном) у 2025 році майже 9 млрд. населення Землі, традиційних способів буде недостатньо. Це обумовлено дією екологічного правила Р. Ліндемана – тільки 10 % енергії переходить з одного ланцюга трофічної піраміди на вищий, що є наслідком другого закону термодинаміки. Ось чому *створення і впровадження генетично модифікованих організмів (ГМО) є однією з науково-політичних проблем.*

Реалії сьогодення у світі: зменшуються площі під с/г культурами, існує генетична межа їх урожайності; збільшується кількість населення планети; інтенсивно застосовуються мінеральні добрива і пестициди, які допомагають у боротьбі з голодом, але забруднюють довкілля; масштабно втрачається біотичне і ландшафтне різноманіття. Нові ГМ сорти завойовують популярність у світі; зокрема, площа під чотирма найбільш поширеними культурами (соя, кукурудза, бавовник, ріпак) – це понад 30 % світових посівів. Сьогодні важко назвати вид рослини, культурні представники якого не є генетично модифіковані. Значні площі зайняті під ГМ культурами в США, Аргентині, Канаді, Бразилії, Китаї, Індії, Португалії, Швеції, Румунії.

В Україні де-юре всі ГМО заборонені. Нормами Закону України 2007 р. «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» забороняється промислове виробництво та введення в обіг ГМО, а також продукції, виробленої із застосуванням ГМО, до їх державної реєстрації (стаття 15 ЗУ №1103-V). Також забороняється ввезення на митну територію України ГМО, а також продукції, виробленої із застосуванням ГМО, до їх державної реєстрації, за винятком таких, що призначені для науково-дослідних цілей або державних апробацій (випробовувань) (стаття 16 ЗУ №1103-V). Отже, жодний сорт культурних рослин до Державного реєстру ГМО на сьогодні не занесений. Таким, чином, продукти ГМО в Україні офіційно не виробляються [1].

Де-факто ж в Україні протягом останніх років багато фермерів оцінили нову технологію і почали активно вирощувати ГМ культури – стійкі до гербіцидів сою, ріпак, кукурудзу, гречку. Такий тіньовий ринок ГМ продукції приносить великі прибутки, продаючись як «чисті» культури. За неофіційними даними, близько 80 % сої та 10 % кукурудзи вирощують в Україні з ГМ-насіння. Модифіковані рослини мають багато корисних господарських властивостей: посухостійкість, стійкість до бактеріальних та вірусних захворювань [2–7].

Створення і поширення ГМ рослин (рослин «зеленої революції-2») має пряме відношення до забезпечення людства їжею (особливо білком), оскільки тваринництво і рибальство майбутнього повністю цього «зробити» неспроможні з об'єктивних причин. За даними ООН, кількість білка, одержаного з одного гектара сої, у три рази вища порівняно із пшеницею і у півтора вища, ніж у соняшнику, що вважається найбільш рентабельною культурою. Отже, *людство повинно вирощувати адаптовані до несприятливих умов середовища рослини, одержувати з них калорійні, з високим вмістом протеїну продукти та спускатися вниз харчовим ланцюгом, зокрема, до сої, а не втрачати 80–90 % вирощених рослин на годівлю тварин.*

Чи є небезпека від ДНК, яку ми «споживаємо» з їжею? В організмі людини в травному тракті чужа ДНК руйнується ферментами нуклеазами до мономерів – нуклеотидів, які всмоктуються клітинами для власних потреб ДНК. Нуклеази однаково «ріжуть» ДНК вірусів, бактерій, рослин, грибів чи тварин. Майже 200 тисяч років людство з каріотипом кроманьйонця (*Homo sapiens L.*) споживає чужорідну ДНК з м'ясом, рибою, овочами, фруктами і будує «рідну» ДНК власних клітин з «чужих» нуклеотидів. Біологічна еволюція кроманьйонця за цей період не зазнала значних змін. Це свідчить про те, що кишечник людини вже багато тисячоліть є чудовим хеомостатом з ідеальними умовами співіснування мікроорганізмів з різними фрагментами ДНК. Щосекунди ми контактуємо з генетичним апаратом вірусів і бактерій, який зі «злими» намірами (з погляду людини) атакує наш геном. Деякі віруси і ділянки плазмід бактерій мають природний механізм вбудовування в генетичний апарат еукаріотів і навіть успадковуються (наприклад, вірус герпесу, що передається аналогічно ВІЛ). Це несе небезпеку життю і здоров'ю людини. Ніхто сьогодні не спростував вірусної теорії виникнення раку. У геномі людини на нуклеотидні послідовності вірусів і мобільних елементів припадає 0,5 % геному [4; 7]. Мікроорганізми і віруси всюдишні у живій речовині планети. Отже, *феномен генетичної трансформації не є новиною для біосфери, а лише одним із численних механізмів горизонтального і вертикального трансгенезу.*

Немає жодного наукового повідомлення, що окремі гени чи фрагменти ДНК їжі вмонтовуються в генетичний матеріал клітин людини (чи ссавців взагалі) [4; 7]. Підкреслимо, що технологія створення ГМ рослин відбувається за участю природних інструментів. Зокрема, усі ферменти, з якими працюють генні інженери (рестриктази, лігази, полімерази, екзонуклеази тощо), виділені із живих організмів.

Опосередкованим аргументом щодо безпечності ГМ продуктів є той факт, що у США не зафіксовано жодного судового позову щодо компенсації загрози здоров'ю від споживання ГМО (хоча адвокат одержує до 11 % від суми позову). Як і будь-який витвір людського розуму (ніж, літак, ліки, мінеральні добрива, консерви, атомна енергетика тощо), ГМ рослини створюють певний ризик, але пряма небезпека їх для здоров'я людини та с/г тварин науково не доведена. Явну небезпеку для збереження біорізноманіття і здоров'я людини становлять кислотні опади, знищення озонового екрана, радіонукліди, пестициди, важкі метали, нітрати, нітрити, нітрозаміни, мікотоксини, штучні консерванти, різноманітні синтетичні харчові домішки та інші ксенобіотики.

Висновок. Усвідомлення і пересторога – два принципи всіх міжнародних нормативно-правових документів щодо біобезпеки при вирощуванні ГМ рослин і споживанні продуктів з них. Суспільство має право робити вибір – споживати органічну чи генетично трансформовану їжу. Державі необхідно забезпечити маркування ГМ продуктів, хоча інформування населення про вміст ГМ компонентів не стосується питань біобезпеки, а є лише повідомленням про вміст у продуктах певних компонентів, аналогічно на етикетах вказують наявність різних інгредієнтів: барвників, консервантів, згущувачів, підсилювачів смаку тощо. Таким чином, ідея ГМО «працює» на користь стратегії виживання людства в умовах стрімкого росту населення і виснаження біоресурсів. Принципова полеміка навколо ГМО корисна, оскільки спонукає генних інженерів постійно поліпшувати конструкції, посилювати контроль за наслідками.

Список використаних джерел

1. Використання (ГМО) регулюється Законом України. 11 січня 2021. URL: <https://myronivka-mrada.gov.ua/news/1609313328/>
2. Євстафієва Ю. Генетично модифіковані рослини – проблеми і перспективи використання у годівлі тварин (2020). URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/5110>
3. Корисні чи шкідливі ГМО. 2019. URL: <https://lugdpss.gov.ua/pres-tsentr/novyny/1488-korisni-chi-shkidliivi-gmo>
4. Науковець Ярослав Блюм: ГМ-культури можуть принести Україні до півмільярда доларів на рік. 2017. URL: <https://aggeek.net/ru-blog/naukovets-yaroslav-blyum-gm-kulturi-mozhut-prinesti-ukraini-do-pivmilyarda-dolariv-na-rik>
5. Рудишин С. Д. Основи біотехнології рослин: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Вінниця: МП «Запал», 1998. 224 с.
6. Рудишин С. Д. Генетично модифіковані рослини: проблеми і перспективи використання. *Наука та інновації*. 2011. № 6. С. 1–13.
7. Рудишин С., Негрецький В., Новожилов О. Фітогормонологія в Україні: генеза і досягнення: монографія. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 144 с.

Рябко Юрій Володимирович,

*асистент кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ

Предметом дослідження були психологічні чинники впливу на учасників освітнього процесу дистанційної форми навчання в умовах пандемії і карантинних заходів. Метою дослідження було виявлення провідних чинників, які найбільш згубно впливають на психологічний стан здобувачів освіти та ефективність їх навчання. Дослідження проводилось з квітня 2020 по червень 2021 року в Глухівському НПУ ім. О. Довженка.

Основою для дослідження стали запити учасників освітнього процесу в психологічних консультаціях, їх опитування з використанням розробленою нами анкети, опитування студентів під час онлайн-занять. Проаналізовано актуальні наукові публікації за заявленою тематикою, виявлено додаткові неочевидні чинники, які лежать в основі окремих ускладнень.

Серед учасників опитувань більшість була схильна відзначати як негативні, так і позитивні сторони дистанційного навчання в умовах карантину. Серед скарг, пов'язаних із переходом до такої форми навчання (не викликаних безпосередньо самим захворюванням і його наслідками), найчастіше згадували підвищення тривоги (перші місяці), порушення сну, зниження мотивації до навчання, відчуття перевтоми, швидку виснаженість при виконанні завдань, розлади зору. Було виявлено дев'ять провідних чинників психологічного дистресу в умовах карантинних обмежень. Питома вага перших двох чинників протягом усього періоду зменшувалась.

Негативна інформація (статистика смертності, «теорії змови», негативні сценарії розвитку подій) – прояви того, що Генеральний директор ВООЗ Тедрос Адхан Гебрейесус позначив терміном «інфодемія», який означає інфікування надмірною і неперевіреною інформацією при відсутності критичного до неї ставлення.

Невизначеність ситуації: неможливість оцінити рівень небезпеки, невизначеність термінів завершення дії стресору.

Перебування в замкненому просторі при самоізоляції, як наслідок, монотонія і її специфічні наслідки.

Збільшення навантаження через необхідність регулярно і своєчасно виконувати письмові завдання у Google Клас при не завжди помірному дозуванні навчальних завдань викладачами.

Додатковим чинником є гіпервключеність – феномен «постійно на зв'язку», коли завдяки сучасним засобам комунікації в навчальному процесі завдання може надходити у будь-який час.

Складнощі в самоорганізації і плануванні режиму навчальної діяльності і відпочинку.

Обмеження особистого простору, у тому числі робочого простору за комп'ютером чи робочим столом, особливо за умови, коли на нього претендує кілька членів сім'ї; необхідність одночасного перебування вдома і виконання робочих та навчальних функцій батьками і дітьми.

Обмежений контакт у спілкуванні через використання масок. За даними нейрофізіологів (Erez Freud, 2021), маска, яка прикриває ніс і рот, на 15 відсотків утруднює впізнавання обличчя, перешкоджає сприйняттю емоцій, статі, віку та ідентичності, заважаючи нормальній швидкості та точності категоризації (Daniel Fitousi, Noa Rotschild, Chen Pnini, Omer Azizi, 2021). Через це виникає додаткове когнітивне навантаження і емоційне напруження при спілкуванні, яке не завжди усвідомлюється, так само, як і його причини.

Обмеження фізичної активності. Як свідчать дослідження (Cook, S. W., Mitchell, Z., & Goldin-Meadow, S., 2008; Oppezzo, M., & Schwartz, D. L., 2014 та інші), рух підвищує творчі здібності, сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Рух також традиційно вважається засобом опанування стресу, наприклад за результатами дослідження (MaryCarol R. Hunter, Brenda W. Gillespie, Sophie Yu-Pu Chen, 2019), неспішна прогулянка протягом 20–30 хвилин допомагає знизити рівні двох відомих біомаркерів стресу – кортизолу і альфа-амілази.

Спілкування у Zoom, що викликає втому і головний біль (ефект «Zoom Fatigue»). Ефект пов'язаний з кількома чинниками (Jeremy N. Bailenson, 2021). Інтенсивний зоровий контакт викликає невербальне перевантаження, адже він переважає зоровий контакт при «живому» спілкуванні на дистанції, яка відповідає інтимній дистанції спілкування, а саме такою сприймається у більшості випадків дистанція при спілкуванні у Zoom і подібних платформах. Погляд слухачів зосереджений постійно на доповідачі, хоча людям притаманно відводити погляд. Ефект посилюється зі збільшенням учасників конференції.

Когнітивне навантаження збільшується за рахунок необхідності надсилати додаткові невербальні сигнали (центрування себе в кадрі, перебільшене і більш довге хитання головою на знак згоди, погляд у камеру для встановлення зорового контакту, підвищення голосу в середньому на 15 %), необхідності відстежувати і дешифрувати невербальні сигнали співрозмовників (які можуть бути реакцією на події за межами спілкування у відеоконференції, наприклад, реакцією на іншого учасника або на повідомлення в месенджері).

Постійне бачення себе на екрані в реальному часі сприяє додатковому збільшенню напруження з не до кінця дослідженими наслідками.

Фізична нерухомість і її наслідки пов'язана з необхідністю перебувати в полі зору відеокамери і поряд з пристроєм.

Спілкування у Zoom порушує природні ритми розмови (переходи між співрозмовниками) від 135 мілісекунд при «живому» спілкуванні до 487 мілісекунд при спілкуванні через Zoom (Boland, J. E., Fonseca, P., Mermelstein, I., & Williamson, M., 2021). Крім того, зменшується кількість переходів за рахунок того, що кожен співрозмовник більш довго тримає слово.

Зазвичай слухачі не чекають закінчення висловлювання того, хто говорить, щоб почати планувати відповідь. Натомість водночас розуміють співрозмовника, планують відповідь і передбачають відповідний час, щоб ініціювати цю відповідь. Нейронні осцилятори мозку можуть синхронізуватися з промовою, у якій затримки варіюються від 80 мілісекунд до 120 мілісекунд на короткий склад (і більш довгі склади, якщо їх тривалість кратна тривалості коротких складів). Проблема виникає через нерівномірність таких затримок. У дослідженнях Джулі Боланд, за алгоритмами Зум кожному пакету потрібно від 30 до 70 мілісекунд для переміщення від відправника до одержувача, включаючи розбирання та повторне складання.

На основі аналізу і узагальнення отриманих даних психологічною службою університету були **розроблені рекомендації** щодо мінімізації дії кожного із зазначених чинників. Рекомендації були використані при проведенні просвітницьких заходів і індивідуальних психологічних консультацій.

Список використаних джерел

1. Романовська Д. Д., Швачій Р. А. Соціально-психологічні наслідки COVID-19: стратегії психологічної допомоги у закладах освіти. *Габітус*. 2021. № 21. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/21-2021/36.pdf> (дата звернення: 01.05.2022).
2. Bailenson J.N. Nonverbal Overload: A Theoretical Argument for the Causes of Zoom Fatigue *Technology, Mind, and Behavior*. 2021. Vol. 2, № 1. URL: <https://tmb.apaopen.org/pub/nonverbal-overload/release/2?readingCollection=545bdd55> (Last accessed: 01.05.2022).
3. Boland J. E., Fonseca P., Mermelstein I., Williamson, M. Zoom disrupts the rhythm of conversation. *Journal of Experimental Psychology*. 2021. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/xge0001150>
4. Bzdok D., Dunbar R.I.M. The Neurobiology of Social Distance. *Trends in Cognitive Sciences*. September 2020. Vol. 24. No. 9. P.717–733.
5. Fitousi D., Rotschild N., Pnini C., Azizi O. Understanding the Impact of Face Masks on the Processing of Facial Identity, Emotion, Age, and Gender. *Front. Psychol.*, 2021. № 3. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.743793/full> (Last accessed: 01.05.2022).

Самілик Валентина Іванівна,

канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕБІОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК» У МАЙБУТНЬОМУ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

З 2017 р. для освітян стало актуальним питання особливостей реалізації наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я та безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» у практиці основної школи. Зупинимось детальніше на одній з них, а саме «Екологічна безпека та сталий розвиток», що передбачає формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля, усвідомлюючи важливість сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства [1]. Компетентісно орієнтований підхід актуалізує потребу в створенні для майбутніх учителів різних спеціальностей такого освітнього середовища, яке б сприяло теоретичній та практичній підготовці до реалізації відповідної наскрізної лінії. Ефективною платформою для цього вважаємо освітній компонент «Основи екології», що входить до циклу загальної підготовки та є обов'язковим для освітніх програм спеціальностей 014 Середня освіта (Українська мова і література), 014 Середня освіта (Англійська мова і література), 014 Середня освіта (Історія) та ін.

З метою оптимізації навчальної взаємодії було проаналізовано програми для 5–9 класів «Українська мова», «Українська література», «Англійська мова» та «Історія України. Всесвітня історія» [2] на предмет інтеграції знань з екології. Так, учитель англійської мови має сформувати в учнів такі знання, уміння та навички: наводити приклади внеску своєї родини у сталий розвиток, пояснювати необхідність прибирання за собою під час відпочинку, розглядати природу як цілісну систему, визначати переваги екологічних видів транспорту, пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього природного середовища та залежність її від природних ресурсів, дискутувати довкола питань екології життя та здоров'я людини, використовувати засоби масової інформації для поглиблення знань про довкілля, обґрунтовувати природоохоронні проекти, пропонувати заходи щодо покращення екологічної ситуації в країні та своєму регіоні [3].

Під час уроків з української мови та літератури звертається увага на формування в учнів умінь наводити приклади з художніх творів, у яких порушені проблеми екологічної безпеки, зв'язно висловлюватися про проблеми навколишнього середовища, вести дискусію на відповідну тематику; ставлень сприймати природу як цілісну систему, усвідомлювати взаємозв'язок людини й природи,

розуміти важливість екологічної безпеки, бути готовим долучитися до захисту навколишнього середовища [4].

Перед учителем історії постає потреба у формуванні в учнів 5–6 класів сприйняття природи як цілості, розуміння взаємозв'язку людини і природного середовища, залежність людини від природних ресурсів, дбайливе ставлення до природного середовища. В учнів 7–9 класів – розуміння взаємозв'язку між культурним, соціальним, економічним і технологічним розвитком людства; важливості біологічної й культурної багатоманітності та екологічної стабільності; відповідальності людини за збереження природи. Мотивувати замислюватися над проблемами навколишнього середовища та шляхами їх розв'язання [5].

Схарактеризовані вище особливості максимально враховувалися під час створення практикуму з основ екології для практичних занять зі здобувачами вищої освіти небіологічних спеціальностей. Він складається з теоретичного та практичного блоків, містить рефлексивну рубрику. Логіка опрацювання матеріалу структурована за таким алгоритмом: екологія як наука → аутоекологія (середовище існування та адаптації) → синекоекологія (біоценози, біогеоценози/екосистеми) → демекоекологія (популяції) → соціоекологія (проект «Зелений кактус») → прикладна екологія (пошуково-дослідницька робота у сфері екологічних проблем світу та свого регіону).

Зміст завдань практичного блоку має індивідуальну спрямованість для кожної спеціальності: англійська мова – рубрика «Екоінтеграція», українська мова та література – «ЕкоVerba», історія – «Екорозкопки». Сприяють розвитку м'яких навичок (soft skills), практичному досвіду та творчому самовираженню здобувачів освіти. Наведемо деякі приклади. Відповідно до дидактичних принципів те, що опрацьовується самостійно й має зв'язок з повсякденним життям, запам'ятовують краще. Для усвідомлення особливостей сталого розвитку студентам пропонується завдання, в якому необхідно ознайомитися зі «Сталими порадами від WWF-Україна» (за посиланням) та зробити висновок про те, який відсоток із цих порад уже є правилами їхнього життя. Розширенню екологічних знань та мовній практиці сприяє елемент використання засобів масової інформації, зокрема використання посилань (QR-кодів) на відеоканал відомої приматологині, етологині та антропологині з Великої Британії Джейн Гудол з подальшим аналізом матеріалу. Завдання проаналізувати міфи про старі дерева в лісі (англомовний текст «Myths About Deadwood») сприяють кращому розумінню процесів, що характерні для природних екосистем. Відтак матеріал може бути використаний студентами під час педагогічної практики або професійної діяльності.

Для майбутніх учителів української мови та літератури в рубриці «ЕкоVerba» запропоновано завдання, що стимулює критичне мислення: «Краєзнавці зазначили б, що ця рослина є національним символом нашої країни. Ботаніки сказали б, що в Україні зростає близько 30 її видів, а у світі – понад 600. Фармацевти назвали б її аспірином. Про яку рослину йде мова?». Під час вивчення теми «Біоценози» в одному із завдань пропонується навести приклади художніх засобів, які використовує М. Коцюбинський в імпресіоністичній новелі «Intermezzo» для передавання нерозривного зв'язку людини і природи. Змістом практичного заняття «Екологічні проблеми» серед низки інших передбачено й запитання «Які екологічні проблеми розкриває Олесь Гончар у романі «Собор»?». Конструктивним для філологів вважаємо завдання «Проаналізувати статті в газетах, пости/відео в соціальних мережах, рекламні оголошення екологічної тематики на предмет мовних помилок. Репрезентувати результат аналітичного огляду».

Для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія) було дібрано проблемні завдання інтегрованого змісту, наприклад, завдання для слідчої групи експертів-істориків: «Сонячно-добові ритми обумовлені обертанням Землі навколо своєї осі, з цим пов'язана зміна освітленості двічі на добу, яка викликає коливання температури, вологості та інших абіотичних факторів. За однією із легенд, учений, який стверджував, що центром всесвіту є Сонце, а Земля і всі інші небесні тіла обертаються навколо нього, був засуджений святою інквізицією до спалення на вогнищі за єретичні погляди. І перед виконанням вироку він тупнув ногою і сказав: «І все-таки вона крутиться!» Кому ж належать ці слова? Галілео Галілею, Миколаю Копернику чи Джордано Бруно?» Відповідь аргументуйте достовірними історичними фактами». Тему «Популяції» урізноманітнили таким завданням: «У XII столітті до Великої Британії завезли кроликів. Згодом їх звинувачували у

багатьох бідах, зокрема, виїданні чудових соковитих пасовищ на крейдяних пагорбах півдня Англії. Зрештою вирішили їх знищити. Проте на жах борців за охорону природи, результати «експерименту» виявилися печальними: на величезних територіях країни замість колись багатих лук з унікальним видовим складом стали панувати одноманітні трав'янисті угруповання з яскраво вираженим домінуванням саме тих злаків, які раніше поїдали кроликами. Поясніть причину таких подій». Сукцесійні зміни в біоценозах ілюстрували через розгляд історичного факту: «Шосте століття до нашої ери. Під тиском перських армій Дарія відступають скіфи. Щоб стримати натиск ворогів, вони застосовують особливу тактику, яка привела до негативних наслідків для місцевих біоценозів. Яку назву вона мала та в чому полягала її суть і руйнівний характер?». Сутність сталого розвитку пропонуємо розглянути на прикладі пошукового завдання: «Схарактеризуйте гіпотетичний «екологічний слід» юнака-кроманьйонця, юнака 1800 року та юнака 2022 року».

Отже, мета професійної підготовки – створити максимально ефективні умови для формування готовності майбутніх учителів до реалізацій освітніх інновацій. Досягнення цієї мети можливе шляхом усвідомлення зв'язку навчання з повсякденним життям та набуття практичного досвіду. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробленні інтерактивних завдань інтегрованого змісту, орієнтованих на формування екологічної компетентності майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Наскріпні змістові лінії. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-liniyi>.
2. Навчальні програми 5–9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
3. Іноземна мова. Навчальна програма для 5–9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
4. Українська література. Навчальна програма для 5–9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
5. Історія України. Всесвітня історія. Навчальна програма для 5–9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.

Самусь Тетяна Володимирівна,

*канд. пед. наук, доц., ст. викладач кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Феномен дистанційної освіти є актуальним предметом досліджень сучасної психолого-педагогічної науки. Дистанційне навчання найчастіше трактується як форма організації освітнього процесу, основою якої є самостійна робота здобувача [1]. Аналізуючи теоретичні джерела, що вивчають означену проблему, Н. Кучеренко виокремлює такі основні компоненти феномену: навчання здійснюється в синхронній та асинхронній формах; елементами освітнього процесу є організаційні форми, зміст, цілі, засоби навчання, методи; наявність суб'єктів навчання; використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [2]. Зазначимо, що саме використання ІКТ стало останнім часом базовим критерієм дистанційного навчання.

Актуальною є термінологічна проблема, що полягає у використанні понять «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання». Зауважимо, що досить часто ці категорії вживають як синонімічні. На нашу думку, слушною є позиція розмежування цих понять, у межах якої дистанційну освіту трактують як результат дистанційного навчання [1]. При цьому дистанційна освіта характеризується низкою позитивних рис порівняно з традиційним освітнім процесом, а саме: формування глобального освітнього простору; можливість вибору оптимального темпу й часу навчання; реалізація без відриву від виробництва; можливість звертання до багатьох джерел

навчальної інформації; забезпечення мобільної комунікації через мережеві ресурси; концентроване викладання навчальної інформації; засвоєння навичок роботи з новітніми інформаційними технологіями; рівні можливості одержання освіти; можливість подолання комунікативних бар'єрів; розширення ролі викладача, що передбачає більш творче включення у педагогічний процес [2]. Одним з основних позитивних аспектів дистанційної освіти є можливість вільного виконання навчальних завдань, оскільки вони не обмежені часом і простором.

Також варто наголосити на типових проблемах упровадження дистанційної освіти в умовах вищої школи: відсутність особистого спілкування між викладачем та студентом; низька мотивація навчання; відсутність можливості мобільного практичного застосування отриманих знань; технічні проблеми – доступ до інтернету та наявність необхідного комп'ютерного і програмного забезпечення; необхідність потужних інвестицій на початковому етапі організації системи дистанційної освіти [2].

Проте вказані труднощі з кожним роком стають усе менш суттєвими. Зокрема, покращується доступ до систем дистанційного навчання та можливості ІКТ, що забезпечують постійний, якісний зв'язок суб'єктів освітнього процесу.

Аналіз теоретичних джерел засвідчив зростання інтенсивності досліджень особливостей реалізації дистанційної освіти в закладах вищої освіти. Проте ці наукові розвідки, зазвичай, теоретичного або констатувального характеру, тоді як експерименти з оптимізації процесу практично відсутні.

Список використаних джерел

1. Самусь Т. В., Авраменко Є. В. Особливості організації освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання. *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: матеріали V Всеукраїнського науково-методичного семінару* (м. Глухів, 05 листопада 2021 р.). Глухів, 2021. С. 113–115.

2. Sujarwo S., Sukmawati S., Akhiruddin A., Ridwan R., & Siradjuddin S. S. S. An Analysis of University Students' Perspective on Online Learning in the Midst of Covid-19 Pandemic. *Jurnal Pendidikan Dan Pengajaran*. 2020. Vol. 53. P. 125–137.

Седляр Юрій Валерійович,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПОБУДОВА ЗАНЯТЬ КОМПЛЕКСНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ З ПАРАЛЕЛЬНИМ ВИРІШЕННЯМ ЗАВДАНЬ В ОЗДОРОВЧІЙ ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Вступ. Відомо, що ефективність оздоровчої фізичної культури визначається кількома факторами. Один з них – це раціональна побудова різних структурних компонентів тренувального процесу, в тому числі окремого заняття [5].

Залежно від особливостей впливу на механізми енергозабезпечення м'язової діяльності органів і систем організму заняття можуть мати вибіркову та комплексну спрямованість [3].

Заняття вибіркової спрямованості сприяють переважному впливу на ті чи інші функції організму. Яскравим прикладом таких занять є тренування, що цілком складається з бігу підтюпцем. Вплив такого заняття в основному зосереджено на кардіореспіраторній системі при мінімальному впливі на опорно-руховий апарат і координаційні властивості ЦНС.

Заняття комплексної спрямованості припускають можливість впливати на кілька функцій організму одночасно. Тут можна виділити заняття з послідовним і паралельним вирішенням завдань. Заняття з послідовним вирішенням завдань є провідними в ОФК. Суть їх полягає в тому, що заняття ділиться на кілька відносно самостійних частин, кожна з яких спрямована на вирішення тієї чи іншої задачі. Заняття з паралельним вирішенням завдань припускають використання засобів, які самі по собі чинять широкий вплив на організм.

Аналіз літературних джерел свідчить, що більш дослідженими є умови побудови занять комплексної спрямованості з вирішенням завдань. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого дослідження особливостей побудови занять комплексної спрямованості з паралельним вирішенням завдань.

Мета роботи – дослідити особливості побудови занять комплексної спрямованості з паралельним вирішенням завдань.

Методи дослідження:

1. Аналіз літератури з використанням теоретичних методів дослідження (аналіз, синтез, дедукція, індукція), системного підходу.

2. Аналіз досвіду практичної діяльності фахівців і самоорганізованих осіб, які займаються ОФК.

Результати дослідження. Яскравим прикладом занять з комплексним паралельним вирішенням завдань є тренування, побудовані на основі спортивних ігор, які суттєво впливають практично на всі системи: кардіореспіраторну, ЦНС, опорно-руховий апарат [2]. Проте виконання попередньої розминки, яка передбачає вправи на еластичність опорно-рухового апарату, певною мірою зрушує їх убік занять з послідовним вирішенням завдань. Ігрове заняття також може включати одну – три силові вправи, які можна виконати частково в момент розминки або в кінці заняття по 1–2 підходи. Але це остаточно перетворить його на заняття з послідовним вирішенням завдань. Як показує практика, аеробні вправи і силові комплекси краще виносити за рамки ігрових тренувань, виділяючи для цих цілей один, а краще два дні в тижневому циклі.

Також різні вправи, що не характеризуються комплексністю впливу, при певній методиці їх застосування можуть різнобічно впливати на організм. Наприклад, той самий біг, застосовуваний не у звичайному рівномірному варіанті з помірною інтенсивністю, а шляхом чергування нетривалих, але вельми інтенсивних прискорень і повільного бігу, сприятиме не лише розширенню резервних можливостей кардіореспіраторної системи, але і зміцненню опорно-руховий апарату [4].

Виконання з підвищеною інтенсивністю вправ, спрямованих на поліпшення еластичних властивостей опорно-рухового апарату (різні амплітудні руху кінцівками, нахили) і координаційних властивостей ЦНС, крім вирішення основних завдань, впливає на кардіореспіраторну систему.

При певному поєднанні компонентів навантаження силові вправи можуть сприяти паралельному поліпшенню скорочувальних властивостей м'язової тканини і стану кардіореспіраторної системи [1].

Висновки. Порівнюючи ефективність занять з послідовним і паралельним вирішенням завдань, слід зазначити перевагу першого варіанта. Недоліком занять з паралельним вирішенням завдань слід вважати недостатність впливу на необхідні нам властивості органів і систем організму.

Список використаних джерел

1. Воловик Н. Оздоровчий фітнес для студентів: навчальний посібник. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 141 с.
2. Кібальник О. Я., Томенко О. А. Оздоровчий фітнес. Теорія та методика викладання: навчально-методичний посібник для студентів галузі знань 0101 «Педагогічна освіта» факультетів фізичного виховання педагогічних університетів. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. 204 с.
3. Малинський І. Й. Теорія і методика викладання оздоровчого фітнесу: навч. посіб. Ірпінь, 2020. 222 с.
4. Маляр Н. С. Оздоровчий фітнес: методичні рекомендації. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 41 с.
5. Школа О. М. Сучасні фітнес-технології оздоровчо-рекреаційної спрямованості: навчальний посібник. Харків, 2017. 217 с.

Синіговець Василь Іванович,
канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МЕТРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Вступ. Оцінювання результатів педагогічного контролю є основним фактором для отримання інформації про стан фізичної підготовленості та ефективність навчальної роботи на уроках фізичної культури учнів. Отримання об'єктивної оцінки за рівнем фізичної підготовленості учнів сприяє підвищенню ефективності управління навчально-виховним процесом, унесення коректив у планування процесу фізичного виховання та прогнозування навчальних досягнень.

Мета дослідження спрямована на розроблення оцінних критеріїв фізичної підготовленості учнів на уроках фізичної культури.

Матеріали та методи. Для вирішення поставленої мети були використані такі теоретичні методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, статистичні методи обробки даних, математичне моделювання.

Результати. Метрологічний підхід до оцінювання фізичної підготовленості учнів на уроках фізичної культури передбачає такий алгоритм вирішення завдань [1–4].

1. Визначення середьостатистичних показників рухових якостей учнів методами педагогічного контролю з використанням електронних таблиць середовища *Microsoft Excel* надбудов «Аналіз даних».

2. Визначення якісних і кількісних показників результатів тестування за 12-бальною шкалою. Цей етап проводиться розрахунками меж сигмальних відхилень за отриманими даними статистичної обробки, а саме показників $X \pm 2,5 Sx$.

3. Графічна побудова регресійних моделей оцінювання якісних і кількісних критеріїв фізичної підготовленості учнів з використанням функції «Регресійний аналіз», «Вставка точкових діаграм» у вигляді лінійних залежностей результатів оперативного і етапного контролю за формулою: $y = ax + b$, де: y – кількісна оцінка показників результатів рухового тестування, a – кутовий коефіцієнт регресії, x – якісна оцінка показників рухового тестування, b – вільний член рівняння лінійної регресії.

Висновок. Процес розвитку рухових якостей учнів на уроках фізичної культури має певні методичні умови з урахуванням вікових, статевих, функціональних особливостей. Ефективність фізичної підготовки залежить від диференційованого підходу та використання комплексних засобів і методики розвитку рухових якостей, які реалізує вчитель фізичної культури, та об'єктивного оцінювання результатів педагогічного контролю.

Список використаних джерел

1. Ашанин В. С., Ашанина А. В., Яддаден Б., Шестерова Л. Е. Применение электронных таблиц для статистической обработки данных (на примере Microsoft Excel): учебное пособие. Харьков: ХаГИФК, 1997. 66 с.
2. Костюкевич В. М., Шевчик Л. М., Соколькова О. Г. Метрологічний контроль у фізичному вихованні та спорті: навчальний посібник. Вінниця: Планер, 2015. 256 с.
3. Сергієнко Л. Системи оцінки фізичного розвитку та рухової підготовленості людини. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2008. № 1. С. 20–27.
4. Сергієнко Л. П. Спортивна метрологія: теорія і практичні аспекти: підручник. Київ: КНТ, 2010. 776 с.

Синіговець Лариса Іванівна,
асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИЦЬ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ З АЕРОБІКИ

Вступ. Різноманітність видів аеробіки, виконання вправ під сучасну музику в танцювальному стилі з високим емоційним фоном занять надають можливості аеробіці утримувати високий рейтинг серед інших видів фізкультурно-оздоровчої діяльності. Нині аеробіка не тільки засіб, але й один з популярних напрямів масової фізичної культури з регульованим навантаженням. Перспективні напрями дослідницької діяльності полягають у вивченні методичних особливостей побудови занять, компонентів і параметрів фізичного навантаження, їх обсягу й інтенсивності, що задається темпом музичного супроводу, спрямованості вправ на розвиток рухових якостей [1–3].

Мета дослідження – розробити та обґрунтувати методику розвитку рухових якостей старшокласниць у процесі занять аеробікою.

Матеріали та методи. Для вирішення поставленої мети були використані такі теоретичні методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, рухове тестування, статистичні методи обробки даних.

Результати. Суть педагогічного експерименту полягала в застосуванні експериментальної методики розвитку рухових якостей на основі комплексів вправ динамічного та статистичного характеру аеробіки, які були дібрані з урахуванням рівня рухових і функціональних можливостей старшокласниць, що дозволило отримати об'єктивні дані про поточний та етапний стани їх фізичної підготовленості. Заняття проводилися з періодичністю 3 рази на тиждень, тривалістю занять на початку експерименту 30 хв і поступовим збільшенням часу за 3–4 місяці занять до 60–90 хв.

У процесі педагогічного експерименту використовували тестування фізичної підготовленості дівчат 16–18 років за руховими тестами, а саме: біг на 100 м; стрибок у довжину з місця; піднімання тулубу за 1 хв; човниковий біг 4х9 м; згинання, розгинання рук в упорі лежачи; нахил тулубу вперед з положення сидячи.

У результаті впливу засобів аеробіки на розвиток рухових якостей дівчат 16–18 років найбільший приріст спостерігався в показниках силової витривалості (згинання, розгинання рук в упорі лежачи) та гнучкості (нахил тулубу вперед з положення сидячи).

Висновки. Методика розвитку рухових якостей старшокласниць засобами аеробіки містить такі компоненти: розроблення методики занять з урахуванням специфіки оздоровчої аеробіки (підготовча, основна й завершальна частини); визначення практичних рекомендацій з проведення підготовчих заходів до занять аеробікою; розроблення методики регулювання фізичного навантаження в процесі занять аеробікою.

Список використаних джерел

1. Бермудес Д. В. Теорія і методика викладання аеробіки: навчально-методичний комплекс: навчально-методичний посібник. Суми: ФОП Цьома С. П., 2016. 216 с.
2. Мороз О. О., Чорнокоза Л. В. Спортивно-оздоровча аеробіка і шейпінг: методичні вказівки. Чернівці: Рута, 2000. 31 с.
3. Черненко О. С. Кокарева С. М., Кокарев Б. В. Базова аеробіка з методикою викладання: методичні рекомендації. Запоріжжя: ЗДУ, 2004. 40 с.

Скоробагата Оксана Миколаївна,
канд. пед. наук, ст. викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського ГНПУ ім. О. Довженка

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Основним способом формування мовної картини світу є сама мова і особливо її лексичний аспект як форма відображення дійсності й системи речей у свідомості носія мови і того, хто вивчає іноземну мову. Лексика є одним з основних компонентів мовленнєвого спілкування, становить його найбільш важливий інструмент. Лексичні одиниці мають певні, закріплені за ними значення. Формування мовної картини світу іншого народу, таким чином, безпосередньо пов'язане з розвитком лексичної компетентності.

Це набуває особливого значення для майбутніх учителів англійської мови, оскільки цей період навчання є своєрідним етапом досягнення функціональної грамотності у володінні іноземною мовою, етапом подальшого формування та вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності, що включає мовну, мовленнєву, соціокультурну, компенсаторну і навчальну компетентності.

Вважаємо за необхідне розглянути набір прийомів, з яких складається та чи інша стратегія опанування іноземної мови і її використання. Візьмемо за основу дослідження І. Є. Семенишин в галузі навчання іншомовної лексики [1].

За визначенням стратегії, які передбачають обдумування процесу навчання, планування навчання, контроль за розумінням або продукуванням мовлення по ходу його реалізації, самооцінку результатів навчання, формують і розвивають загальнонавчальні вміння та становлять основу предмета. До них відносять:

1. Планування і організацію навчальної діяльності. Це прийоми постановки організаційних цілей, передбачення основних положень досліджуваного матеріалу, складання індивідуального плану, вибудовування системи дій з пошуку необхідної інформації. У нашому випадку це може бути робота з мовним портфоліо, добір адекватних інформаційних джерел (словника, інтернет-ресурсів).

2. Функціональне планування, яке передбачає планування системи дій для виконання певного мовного завдання, в тому числі завдання на розвиток лексичної компетентності. Так, наприклад, перш ніж студент зміг висловити свою думку в ході навчальної дискусії, йому необхідно ретельно дібрати відповідні комунікативної ситуації лексичні одиниці з огляду на їх семантичну і стилістичну особливість.

3. Спрямована і вибіркова увага містить прийоми визначення значення слова з контексту, визначення їх зв'язків і управління, виявлення словотворчих особливостей, як раніше засвоєних, так і нових лексичних одиниць.

4. Стратегії, спрямовані на вміння самоврядування і самоконтролю, сприяють розвитку рефлексивної компетентності майбутніх учителів, що забезпечує якісне досягнення навчальних цілей. Ці прийоми припускають завдання, націлені на моніторинг, контроль правильності користування вивченої лексики, а також роботу над помилками, ведення індивідуального словника.

5. Визначення проблеми передбачає виявлення тих труднощів, які треба вирішити, щоб успішно виконати завдання. Труднощі під час вивчення іншомовних слів можуть бути пов'язані з незнанням їх стилістичних особливостей, полісемії, конотативного значення слова.

6. Оцінку (самооцінку) передбачає перевірку адекватності виконання завдання по заданому стандарту, а також ведення щоденника прогресу в навчанні, досягнень, тести, самооцінка участі в роботі групи, усвідомлення свого когнітивного і навчального стилю, своїх сильних і слабких сторін тощо.

Когнітивні стратегії, які безпосередньо пов'язані з окремими завданнями навчання, і припускають безпосереднє користування навчальними матеріалами або їх трансформування. Дослідниця ділить їх на три групи: а) інтелектуально-когнітивну; б) інформаційно-когнітивну; в) когнітивно-мнемічну.

Інтелектуально-когнітивні стратегії призначені для концептуалізації та формування відповідних понять. Вони охоплюють: 1) семантизацію слів, понять, категорій; 2) зіставлення, встановлення кореляцій між ними; 3) угруповання, класифікацію слів, термінів, понять, категорій за різними способам організації (граматичним, тематичним, словотворчих і іншим); 4) логічну індукцію або дедукцію, що проявляється, наприклад, під час виведення правила вживання слова з контексту або в процесі застосування правила з метою зрозуміти речення; 5) встановлення асоціативних зв'язків при первинному сприйнятті слова в контексті.

Інформаційно-когнітивні стратегії, застосовуються для пошуку, відновлення та аналізу інформації і включають в себе: 1) пошук інформації про лексичну одиницю; 2) ідентифікацію особливостей нововведеної лексики; 3) виділення ознак лексичного матеріалу; 4) ідентифікація конотативного значення слова; 5) аналіз іншомовного слова з погляду його поєднання з іншими, словотворчими особливостями, багатозначності; 6) класифікацію лексики відповідно до заданих параметрів; 7) використання наявних інформаційних ресурсів для концептуалізації засвоєваних понять.

Когнітивно-мнемічні стратегії, спрямовані на запам'ятовування мовного матеріалу, передбачають: 1) повторення слова (вголос, пошепки, про себе); 2) постійне повторення раніше вивченого лексичного матеріалу в уже знайомих і нових комунікативних умовах; 3) асоціативне запам'ятовування лексики шляхом використання ключових слів, семантичних полів, схем, «павутинок» тощо; 4) ведення власного словника у вигляді простого списку слів, кластерів, дефініцій та інших ефективних способів.

Пропонуємо розглянути ряд прийомів названих вище стратегій, і як можуть бути сформульовані завдання, які націлюють старшокласників на застосування досліджуваних стратегій. Деякі тексти прикладів взяті з підручника «Solutions» (Upper-Intermediate).

Отже, **мотивуюча стратегія** націлена на створення сприятливих умов навчання і подолання навчальних труднощів, а також надання позитивного впливу на пізнавальну діяльність учнів, реалізацію їхніх творчих здібностей та особистісного потенціалу. Прийомами цієї стратегії можуть бути:

1) прийом залучення емоційної сфери (співтворчість учнів і вчителя, звернення до досвіду учнів, облік особистісних інтересів і життєвих орієнтирів, емоційна підтримка діяльності учнів). Так, необхідно навчити учнів постійно звертатися до власного досвіду і своїх особистих інтересів через такі постановки завдань:

- Close your eyes and listen to the music. Think of your family at home on a cold, snowy, winter Sunday evening. What can you see, hear, smell? How does it make you feel?

Лінгвосистематизуюча стратегія спрямована на опанування семантичної інформації слова в повному обсязі і правил його вживання. Вона забезпечує усвідомлене вживання лексичних одиниць і швидке їх розпізнавання.

Розглянемо приклади інструкцій до вправ, які допоможуть спрямувати учнів на оволодіння новою лексикою.

Серед прийомів рефлексивної стратегії можуть бути: 1) мовне портфоліо учня; 2) анкетування; 3) самоперевірка; 4) самооцінка; 5) взаємоконтроль учнів; 6) ведення щоденника особистих досягнень, акцентуючи увагу на найбільш вдалим стратегіях засвоєння і використання лексики.

Прикладами інструкцій до завдань, які спонукають старшокласників звертатися до рефлексії, можуть бути такі:

Write an essay. Then, **swap with your partner and check each other's work** according to the checklist below.

Мета цієї вправи: мотивувати учнів аналізувати відповідність використовуваної лексики заданій ситуації через організацію взаємоконтролю студентів.

Таким чином, усі вищевказані навчальні стратегії розвитку лексичної компетентності майбутніх учителів англійської мови спрямовані на оптимізацію процесу оволодіння англійською мовою з урахуванням особливостей комунікативних ситуацій. Розглянуті стратегії реалізуються за допомогою спеціальної системи вправ, яка становить перспективи подальших наших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Семенишин І. Є. Навчальні стратегії у вивченні англійської мови як методична проблема. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*, 20011. № 2. С.156–159.

Слінченко Лариса Володимирівна,

*канд. політ. наук, доц., доц. кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ІНСТРУМЕНТИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Україна будує власну незалежну, демократичну, соціальну, правову державу відповідно до європейських стандартів у царині прав людини, напрацювання законодавства, вивчення досвіду вирішення низки подібних проблем у високорозвинених країнах. Важливою складовою такого поступу є співпраця з ООН, РЄ, ЄС тощо. Це сприяє координації системних реформ у сфері публічного управління, правоохоронних органах, освіті. Щодо останньої варто звернути увагу на участь України у 2016 році в міжнародному проєкті дослідженні якості освіти PISA (Programme for International Student Assessment) з метою отримання практичного орієнтиру для освітян у становленні державної компетентнісної парадигми освіти [3]. Це сприяло порівнянню освітніх систем 80 країн світу, протестувати навички, знання та предметні компетентності 15-річних учнів. У ході дослідження з'ясовано, що чинники, що впливають на рівень навчальних досягнень учнів у світі, є характерними і для України: міграційні процеси, гендерна політика, соціально-економічний стан, піклування і підтримка з боку батьків, здатність регулювати власну навчальну поведінку, повага до інших тощо.

На основі аналізу проведеного дослідження в Україні ухвалено низку важливих рішень. Зокрема, у 2017 парламент ухвалив Закон України «Про освіту», у якому «з метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту в системі освіти діє освітній омбудсмен» [2, ст.73]. У 2018 році законодавство про освіту доповнено поняттям «булінг» (цькування) [2]. До Кодексу про адміністративні правопорушення внесено статті, що передбачають адміністративну відповідальність за порушення учасниками освітнього процесу безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування) тощо [2]. Це стало відповіддю на такі негативні явища в освітньому середовищі, як нехтування правами здобувачів освіти; педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників; батьків здобувачів освіти тощо.

Отже, Україна здійснює стратегічні системні реформи з урахуванням міжнародного досвіду та національних надбань відповідно до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування): Закон України від 18.12.2018 №2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення: 25.10.2020).

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.10.2020).

3. Український центр оцінювання якості освіти. Моніторингові дослідження URL: <https://testportal.gov.ua/pisa/> (дата звернення: 28.04.2020).

Собко Валентина Олексіївна,
канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ

В умовах Нової української школи важливим складником реалізації мети мовно-літературної освітньої галузі є формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти, розвиток у них здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву [3]. Тому особливого значення набуває професійна підготовка комунікативно компетентного педагога, здатного до швидкої психолого-педагогічної перебудови, встановлення і регуляції стосунків між учасниками освітнього процесу, до нестандартних дій, творчого підходу до розв'язання назрілих проблем.

У процесі лінгвометодичної підготовки майбутні вчителі початкових класів мають засвоїти, що в мовно-літературній освіті необхідно забезпечити насамперед усвідомлення учнями комунікативної функції мови. А тому, як зазначає М. С. Вашуленко, більшість мовних і мовленнєвих вправ має виконуватись саме з метою комунікації, спілкування [2].

Залученню молодших школярів до практичного застосування вмінь із різних видів мовленнєвої діяльності в початкових і життєвих ситуаціях сприяє впровадження комунікативно-діяльнісного підходу, що «полягає в такій організації навчання, коли засвоєння мови відбувається безпосередньо в процесі комунікативної (реальної або модельованої) діяльності з метою оволодіння комунікативними вміннями й навичками» [1].

На практичних і лабораторних заняттях з методики навчання української мови студенти оволодівають навичками комунікативно-мовленнєвої діяльності, вміннями забезпечувати раціональну організацію навчально-практичної діяльності учнів. Особливо ефективними, як показало дослідження, є пізнавальні, дослідницькі, індивідуальні завдання, що передбачають розроблення і проведення фрагментів уроків, добір завдань для учнів (робота в парах і групах, добір ігор), створення таких ситуацій, що змушують студентів, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення, обґрунтовувати думку, користуватися мовними засобами з урахуванням ситуації взаємодії зі співрозмовниками.

Значну увагу приділяємо розкриттю важливості роботи з мовними явищами в процесі формування мовно-мовленнєвої особистості, визначенню місця та ролі слова у структурі мови і мовлення. З цією метою практикуємо розроблення завдань і вправ, спрямованих на навчання спілкуватися: включення учнів у комунікацію (модельовання комунікативних ситуацій на уроці); створення ситуацій діалогу; забезпечення активної позиції учнів у взаємодії; розроблення мовно-мовленнєвих завдань тощо.

Такий підхід забезпечує високий рівень комунікативності, активної діяльності, спрямованої на постійне творення раціональної моделі взаємодії зі суб'єктами навчання.

Підготовка майбутніх учителів початкових класів до реалізації комунікативно-діяльнісного підходу в процесі навчання молодших школярів української мови, як підтверджує дослідження, є важливим складником їхньої професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Артпедагогічний словник: навчальний посібник для студентів факультету початкової освіти / Автори-упорядники Альмерот О. В., Бірюк Л. Я. Суми: Видавництво «Ярославна», 2017. 512 с.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
3. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Тітаренко Світлана Анатоліївна,
канд. пед. наук, доц., доц. кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ імені О. Довженка

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ОСОБИСТІСНА ЯКІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Моральна готовність вихователя закладу дошкільної освіти до професійної діяльності відображає сукупність моральних принципів, норм, почуттів, цінностей, переконань та ідеалів, які він перетворює на мотивацію своєї педагогічної діяльності, а також повсякденної поведінки. Безумовно, без високих моральних якостей жодна педагогічна майстерність, ніякі прийоми і методи не можуть забезпечити створення необхідної довірливої, творчої обстановки, умов педагогічного спілкування з вихованцями, за яких тільки й можлива їхня мобілізація, мотивація.

Слід зауважити, що моральні якості вихователя закладу дошкільної освіти мають важливе значення у здобутті ним авторитету, без якого успішне виховання неможливе. Моральний авторитет вихователя – це сила морального впливу, що спирається на особистісні духовні якості, які отримали визнання в оточення.

А. Молчанова поняття «толерантність» розглядає як соціально важливе явище, норму життя демократичного суспільства. На переконання дослідниці, це один з головних принципів взаємин між людьми. Толерантність визначається як інтегративна якість особистості, що відображає активну моральну позицію і готовність до конструктивної взаємодії з людьми та групами незалежно від їх національної, соціальної, релігійної, гендерної належності, поглядів, світогляду, стилю мислення і типу поведінки; сприяє успішному самоствердженню особистості та її самореалізації в суспільстві [3].

Проблеми виховання толерантності у своїх дослідження порушували видатні українські педагоги (Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Драгоманов, О. Духнович, А. Макаренко, І. Огієнко, М. Пирогов, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Т. Шевченко, Л. Українка, К. Ушинський та ін.).

Різні аспекти проблеми толерантності, зокрема аналіз сутності феномену «толерантність» та його особливої значущості для формування професіоналізму особистості педагога, досліджено в наукових працях вітчизняних вчених (В. Андрущенко, І. Бех, Я. Довгополова, І. Зязюн, В. Ковальчук, А. Молчанова, О. Орловська, Г. Петрук, Т. Пилипенко, Л. Сергеева, Л. Хомич, О. Швачко та ін.).

Теоретичні засади виховання гуманістичних цінностей та формування професійної свідомості педагога, а також демократичні підходи до організації освітнього процесу знайшли висвітлення у дослідженнях В. Андрущенка, А. Духновича, В. Лекторського, А. Макаренка, О. Пометун, В. Семиченко, О. Сухомлинської, Є. Шиянова та ін. У контексті наукового пошуку цінними є дослідження вітчизняних учених щодо реформування та розвитку педагогічної освіти в Україні (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, Л. Хомич та ін.).

Ідеї толерантності дуже тісно переплітаються з ідеями народної педагогіки К. Ушинського. Педагог зазначав, що вихователь, який стоїть на рівні з сучасним ходом виховання, відчуває себе живим, діяльним членом великого організму, який бореться з нещастям та недоліками людства, посередником між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину, за благо. Він відчуває себе живою ланкою між минулим і майбутнім, могутнім ратоборцем істини й добра і усвідомлює, що його справа, скромна зовні, – одна з найважливіших справ історії, що на цій справі ґрунтуються царства і нею живуть цілі покоління [4].

А. Макаренко вважав, що гуманність і ефективність виховання дітей полягає у тому, щоб замість прямого, «грубого» педагогічного впливу вдаватися до непрямого, «делікатного», який ізоморфно відбиває всі нюанси життя суспільства. Такий процес має реалізовуватися гуманним способом через організацію діяльності дітей, у якій вони не відчувають себе об'єктами виховання. Він наполягав на тому, що спілкування педагогів і вихованців має базуватися на дружніх взаєминах, повазі педагога до особистості дитини, вірі в його сили і можливості [2, с. 512].

Величезний внесок у становлення та розвиток педагогіки толерантності зробив визнаний вітчизняний класик педагогіки В. Сухомлинський. Наскрізною ідеєю його праць «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителю», «Батьківська педагогіка», «Як виховати справжню людину» та інших є твердження, що дитина – найвеличніша із всіх цінностей світу, і тільки той може стати справжнім майстром-педагогом, хто вірить в людину, у її безмежні можливості. Професіоналізм педагогічного спілкування виявляється в готовності й умінні використовувати наявні знання на практиці, вирішувати безліч педагогічних завдань; у виробленні норм поведінки; у готовності до співпраці з дітьми, батьками та колегами; в емоційній контактності, що виявляється в чуйності, здатності до співпереживання; у високому рівні емоційної стабільності, педагогічної толерантності в різних конфліктних ситуаціях [5].

Досліджуючи проблему толерантності І. Бех сформулював три основні «заповіді» педагогам. «Перша заповідь – вірте в дитину. Вірити належить навіть у найкритичніших ситуаціях. Якщо у вихованця не вірити, він стає повністю безпорадним, втрачає життєву опору. Друга заповідь – вірте в себе. Я – педагог, я – професіонал. Якщо не я – хто ж допоможе дитині. Якщо педагог вірить у себе, він обов'язково віднайде вихід з будь-якого становища. Третя заповідь – вірте в науку. Вірити в педагогічну науку – це складна праця над самим собою, це вироблення професійної здатності до аналізу різноманітних виховних явищ, прийняття оптимальних рішень» [1, с. 136].

На думку сучасної дослідниці Т. Сулятицької, для того, щоб досягти успіху у власному житті, варто не витрачати сили на конфлікти, «побутові війни», кожному доцільно сформувати в собі толерантність як рису характеру. Для цього потрібно: бути готовим до того, що всі люди різні – не кращі й гірші, а просто різні; навчитись сприймати людей такими, якими вони є, не намагатися змінити в них те, що нам не подобається; цінувати в кожній людині особистість і поважати її думки, почуття, переконання незалежно від того, чи збігаються вони з іншими; зберігати «власне обличчя», знайти себе і за будь-яких обставин залишатися собою [6, с. 38].

Для ефективного виховання толерантності в дітей дошкільного віку вихователю важливо забезпечити необхідні умови: організація толерантного простору, середовища, яке характеризується єдністю всіх суб'єктів виховного процесу і форм організації їх взаємин; культура спілкування як взаєморозуміння, взаємоповага, співчуття і співпереживання, відчуття партнерства; реалізація особистісно орієнтованого підходу у виховному процесі, основою якого є суб'єкт-суб'єктні взаємини у системі «вихователь – вихованець».

В освітньому процесі закладу дошкільної освіти важливо дотримуватися основних принципів толерантності: встановлення в освітньому закладі взаєморозуміння і взаємної вимогливості між адміністрацією, педагогами, з одного боку, і вихованцями, з іншого; забезпечення сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому закладі як основи формування толерантного середовища; формування почуття власної гідності, самоповаги, поваги до оточення; реалізація варіативних підходів до встановлення толерантних взаємин і аналізу ситуації взаємодії.

Отже, толерантний вихователь повинен уміти аналізувати і прогнозувати основні результати власної професійної і комунікативної діяльності; вміти створювати та підтримувати толерантне освітнє середовище; виявляти причини конфліктів у дитячому колективі; сприяти організації толерантних взаємин між дошкільниками, а також толерантно взаємодіяти з батьками вихованців тощо.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. Київ: ІЗМНЕ, 1998. 204 с.
2. Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
3. Молчанова А. О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога: посібник. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 188 с.
4. Полякова О. В. Педагогічна діяльність вчителя: погляди К. Д. Ушинського. *Ideї К. Д. Ушинського в сучасній педагогіці (до 190-річчя від дня народження К. Д. Ушинського)*: матер. Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 лютого 2014 р.). С. 107–111.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 2. Київ: Радянська школа, 1977. С. 419–654.

6. Сулятицька Т. Феномен толерантності в історичному дискурсі. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць*. Випуск 539–540. Філософія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. С. 35–38.

Ткаченко Наталія Миколаївна,

*д-р пед. наук, доц., проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ: ОСВІТНІЙ ВИМІР

На сьогодні спостерігається значний відтік високоінтелектуальних кадрів з України, які стають донорами для економік інших держав, що зумовлює необхідність розроблення належних соціально-економічних умов для реалізації потенціалу знаннєвих працівників. Саме тому розвиток економіки знань для України є необхідним шляхом не лише інноваційного зростання та забезпечення конкурентоспроможності держави з використанням інтелектуальних ресурсів, а й можливістю підвищення якості життя населення.

Основи економіки знань закладено в працях зарубіжних учених Д. Белла, М. Кастельса, Ф. Махлупа, М. Портера, Ф. Хайска, Й. Шумпетера. Серед вітчизняних науковців варто відзначити В. Гейця, В. Семиноженку, Л. Федулову. Фундаментом вітчизняних досліджень у сфері людських ресурсів є роботи С. Бандура, Т. Заяць, Л. Ільїч, Л. Лісогор та ін. Водночас питання підвищення якості людського потенціалу нової економіки є актуальним та потребує вивчення сутності та особливостей зазначеного процесу в сучасних умовах та розроблення інструментів, спрямованих на вдосконалення наявних механізмів його формування та розвитку.

В основу категорії «людський потенціал» покладено розуміння сутності людини як унікального біосоціального джерела життєдіяльності, що поєднує фізіологічний (фізичний), емоційний (духовний) та інтелектуальний потенціали. Це дає підстави розглядати людський потенціал економіки як накопичений запас професійної й загальнокультурної компетентності, здоров'я, творчої активності в різних напрямках життєдіяльності й сферах споживання.

Економіка знань розкриває нову роль і місце інтелекту людини в сучасному суспільстві, вплив інформації як головної продуктивної сили і суб'єкта виробництва на розвиток економічної системи [2]. Йдеться про особливу роль знань у розвитку суспільства, оскільки подвоєння знань відбувається кожного десятиліття. Звідси якісна і безперервна освіта для всього населення країни має стати основною складовою економіки. Це задекларовано на національному рівні. Зокрема, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки метою (місією) вищої освіти визначає «інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудова ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя» [3].

Зазначимо, що на сьогодні освітній потенціал України значно покращився порівняно з попередніми роками. Проте все ще залишається низка нерозв'язаних проблем, серед яких:

- загроза відставання якості освіти від вимог постіндустріальної економіки та країн ОЕСР унаслідок мізерних обсягів фінансування, копіювання зарубіжного досвіду, застарілої методології навчання. До цього слід додати низький рівень оплати педагогічної праці, що накладає відбиток на якість викладання;
- досить незначна залежність вищої освіти від потреб ринку праці та соціально-економічних проблем розвитку суспільства в глобалізованому світі;
- відсутність стандартів або їх недотримання в аспекті забезпечення якості вищої освіти, відповідальності фахівців, які надають освітні послуги;
- перепідготовка кадрів і орієнтація закладів освіти на підготовку фахівців, здатних забезпечувати інноваційні процеси.

Підґрунтям для впровадження та розвитку економіки знань в Україні має стати формування

сучасної інноваційної культури, що є складовою інноваційного потенціалу і характеризує рівень освітньої, загальнокультурної, соціальної, психолого-педагогічної підготовленості фахівця до інноваційної діяльності. Інноваційну культуру слід розглядати як володіння знаннями про сучасні наукові досягнення, поінформованість про дослідно-експериментальну роботу та інноваційну діяльність закладів освіти України, області, регіону [1]. Її головне завдання полягає в стимулюванні трансформації суспільних цінностей до визнання пріоритетів творчої праці, самовдосконалення і самонавчання. З огляду на це особливого значення набуває формування інноваційної культури в системі вищої освіти, що вимагає зміщення наголосу із наукового знання на особистість і культуру. Це зумовлює потребу в зміні освітньої парадигми, пріоритетом якої стане продукування нових ідей, подолання стереотипів, самовизначення та професійний саморозвиток. Варто зазначити, що сьогодні національна система освіти здійснює намагання відповідати засадничим принципам економіки знань, що уможливить забезпечення якісно нового рівня знань і можливості оновлювати їх протягом усього життя.

Значної уваги потребує і розвиток наукового потенціалу. Наша країна має високорозвинений науковий потенціал, здатний до ефективного розв'язання інноваційних проблем, проте спостерігається невміле генерування та використання знань, недостатнє фінансування, зокрема наукових та науково-технічних робіт. Водночас західні країни створюють сприятливі умови для інтелектуальної міграції українських науковців, унаслідок чого істотно знижується науковий потенціал нашої країни. Поки що проблемою лишається й роз'єднаність таких складових, як освіта, наука та інновації, що унеможлиблює перехід до інноваційної економіки та створення сприятливого інноваційного середовища.

Отже, державна політика має переорієнтуватися на людські ресурси, ключовою характеристикою яких є їх людський потенціал. Українське суспільство має інвестувати в освіту кожного громадянина держави, оскільки спільне використання знань не зменшує їх, а зумовлює їх зростання та примноження.

Список використаних джерел

1. Бачинська Є. М. Організаційний механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. URL: www.nbuv.gov.ua.
2. Економіка знань та її перспективи для України. Наукова доповідь. Інститут економічного прогнозування НАН України / За ред. В. М. Гейця. Київ: ІЕП НАНУ, 2005. 168 с.
3. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286>

Толмачов Володимир Сергійович,

*канд. техн. наук, ст. викладач кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ 3D-МОДЕЛЮВАННЯ ТА 3D-ДРУКУ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Розвиток 3D-технологій на сучасному етапі дає змогу, використовуючи спеціальне програмне забезпечення та онлайн-сервіси, створювати 3D-моделі різної складності та можливість їх подальшого друку на 3D-принтері. Під час 3D-моделювання розвивається просторове мислення, уміння оперувати інструментами для створення або змінення тривимірних моделей, уміння вибирати необхідні програмні засоби та інше. Отримані навички можна застосувати під час створення 3D-ігор, анімації, вебдизайну, розроблення віртуальної або доповненої реальності, створення архітектурної візуалізації, ефектів для кіно.

На сьогодні технології 3D-моделювання та 3D-друку можуть застосовуватися в різних галузях, а їх потенціал стрімко розвивається у всьому світі. Використання 3D-технологій можна спостерігати

в аерокосмічній і військовій галузях, робототехніці, освіті, медицині, архітектурі, дизайні та промисловості.

Тематика використання технологій 3D-моделювання і 3D-друку розкрита в багатьох публікаціях таких науковців, як В. Кривцов, О. Струтинська, Г. Андрощук, Д. Мендіс та інших.

Результати аналізу науково-методичних джерел свідчать про те, що використання 3D-технологій у педагогічній практиці є досить новим, а їх використання на уроках інформатики має незначне відображення в педагогічній теорії і практиці.

Теоретично визначено, що залежно від поставленої задачі можна виділити два основні процеси: процес створення комп'ютерної тривимірної моделі для подальшого використання у програмних розробках і процес 3D-друку.

Процес 3D-друку може складатися з таких етапів:

1. створення комп'ютерної моделі за допомогою спеціальних програмних засобів для 3D-моделювання та проєктування або завантаження вже розробленої моделі;
2. налаштування програми слайсера для розрізання 3D-моделі на окремі плоскі шари для їх подальшого друку;
3. генерування G-коду з урахуванням заданих параметрів;
4. запис файлу із G-кодом на носій або завантаження його на 3D-принтер;
5. підготовка 3D-принтера до друку, яка включає в себе калібрування та позиціонування;
6. імпорт 3D-моделі в спеціальний програмний засіб;
7. процес друку – перетворення комп'ютерної 3D-моделі на фізичну.

Створення комп'ютерної моделі відбувається за допомогою спеціальних програмних засобів або онлайн-сервісів, до найкращих з них станом на сьогодні можна віднести: Autodesk 3ds Max, Autodesk Maya, Autodesk AutoCAD, DesignSpark Mechanical, Blender, ArchiCAD, SketchUP, Autodesk Fusion 360, Cinema 4D, Houdini, ZBrush, SculptGL, Wings 3D, FreeCAD, Sweet Home 3D, LEGO Digital Designer (LDD), 3D Slash, Paint 3D, Autodesk Tinkercad, Autodesk Meshmixer, Autodesk ReCap Pro. Деякі з перелічених мають платну ліцензію або платну щомісячну підписку. У їх арсеналі дібрані інструменти для професійної роботи з 3D-моделями, але для початкового рівня або навчання можна використовувати безкоштовні програмні засоби: DesignSpark Mechanical, Blender, FreeCAD, Autodesk Tinkercad, SculptGL, Wings 3D, SketchUP, Autodesk Fusion 360. Останні мають безкоштовні версії для навчання або для персонального використання. Для початківців можна зупинитися на Autodesk Tinkercad, FreeCAD, Blender або DesignSpark Mechanical.

Створена за допомогою програмних засобів тривимірна модель зберігається у форматі STL, потім ця модель завантажується у слайсер, який нарізає 3D-модель паралельними шарами і перетворює отримані дані на G-код.

До поширених програмних слайсерів, які не прив'язані до конкретних 3D-принтерів, можна віднести: Kisslicer, Cura, Repetier, Slic3r, CraftWare, Netfabb Basic та інші.

3D-друк використовує найпоширенішу у світі технологію FDM. Принцип друку за технологією FDM полягає в пошаровому вирощуванні виробу із попередньо розплавленої пластикової нитки, тобто тривимірний об'єкт створюється шляхом накладання шарів матеріалу один на інший за даними тривимірної моделі.

Для друкування моделей за допомогою FDM-технології використовують такі основні види матеріалів: ABS-пластик (*термопластична смола*), FLEX (TPU, TPE, TPC) – (*гнучкий, схожий на силікон або гуму*), SBS-пластик (*матеріал із високою прозорістю*), PLA-пластик (*екологічно чистий пластик*), HIPS-пластик (*дуже міцний пластик*), PC-пластик (*твердий полімер, через який пропускається світло*), Laywoo-D3 (*полімер*), Laybrick (*імітується текстура піщаника*), Nylone (*легкий та гнучкий пластик*), PVA-пластик (*водорозчинний*), PETG-пластик. Потрібний пластик вибирають залежно від необхідних фізико-механічних властивостей виробу.

На сьогодні до популярних 3D-принтерів можна віднести: FlyingBear Ghost 5, Anycubic Mega S, QIDI Tech X-Maker, Artillery Sidewinder X1, FlashForge Adventurer 3, Anycubic Mega Pro, Artillery Genius, Anycubic Photon Mono X, QIDI Tech X-Plus, Anycubic Chiron, Anycubic Mega Zero 2.0, Creality3D Ender 3, Creality Ender 5 Plus, FlashForge Adventurer 3, FlashForge Finder, Wanhao D9/500, Prusa i2, Prusa i3, ToyREP, Anet A6, Anet A8.

3D-принтери відрізняються один від одного максимальним розміром надрукованого виробу, кількістю екструдерів, програмним забезпеченням, підтримкою того чи іншого типу пластику, механікою, вартістю. 3D-принтери можуть бути відкритими і закритими. Простий 3D-принтер можна зібрати власноруч. Існують інтернет-ресурси, де можна знайти технічну інформацію щодо виготовлення і запуску 3D-принтера. До таких 3D-принтерів можна віднести: Prusa i2, Prusa i3 (https://reprap.org/wiki/Prusa_Mendel) та ToyREP (<https://reprap.org/wiki/ToyREP>). На вказаних сайтах знаходяться моделі всіх пластикових деталей принтера, які можна скачати у форматі STL та надрукувати за будь-якому 3D-принтері або замовити надрукованими, а також описано необхідні електронні компоненти і способи їх з'єднання. Базуються такі 3D-принтери на популярній платформі Arduino. Завдяки таким відкритим інтернет-джерелам, доступним використовуваним комплектуючим і відносно дешевим витратним матеріалам технологія 3D-друку стала реальною і доступною майже для кожного. А зібрати і налагодити простий 3D-принтер під силу вчителю інформатики.

Отже, на теперішній час володіти навичками використання технологій 3D-моделювання і 3D-друку повинен кожен кваліфікований учитель інформатики.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <http://zakonrada.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2021).
2. Комп'ютерна графіка. URL: <http://cg.unicyb.kiev.ua>.
3. Як і навіщо винайшли 3D-друк. URL: <http://thefuture.news/3dprinting>.
4. Мосіюк О. О. Особливості вивчення 3D-моделювання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів інформатики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. № 2 (43). Ужгород, 2018. С.182–186.
5. Хомутенко М. В., Садовий М. І., Трифонова О. М., Курнат Г. Л. Особливості формування проєктно-технологічної компетентності засобами 3D-моделювання. *Наукові записки. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 191. С. 170–175.
6. Струтинська О. В. Напрями використання технологій тривимірного друкування у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Теорія і практика використання інформаційних технологій у навчальному процесі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (30–31 травня 2017 р., м. Київ)*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 125–127.

Тюльпа Тетяна Миколаївна,

*д-р пед. наук, доц., доц. кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ ГРУПИ РИЗИКУ

Розвиток соціальної компетентності підлітків є значущою соціально-педагогічною проблемою, адже в умовах кардинальних соціальних змін перед системою освіти загалом і соціальними виховними інституціями зокрема ставиться завдання не лише надати молодій людині певний рівень знань і навичок з основ наук, а забезпечити готовність для життя в глобалізованому світі, вміння домагатися соціально значущих цілей, ефективно взаємодіяти і розв'язувати життєві проблеми.

Специфічні для підлітка проблеми передусім свідчать про істотне розширення його соціального простору. Зміна соціальної ситуації розвитку вимагає від підлітка прояву такої особистісної характеристики, як соціальна компетентність, що забезпечує продуктивність спілкування та адекватність поведінки з іншими людьми, можливість приймати важливі рішення, що впливають на її подальший розвиток. Очевидно, що соціальна компетентність у підлітковому віці продовжує активно формуватися і нерідко дає «збій», найчастіше, у незвичних ситуаціях міжособистісної взаємодії.

Особливо важливим є формування цього виду компетентності у підлітків групи ризику, соціальне дозрівання яких відбувається під впливом комплексу небажаних факторів, що ведуть до неповного або недостатнього розвитку в них соціально прийнятних форм поведінки, способів взаємовідносин з соціумом, соціальної неуспішності. Діти «групи ризику» – це категорія дітей, яка в силу певних обставин свого життя більше, ніж інші категорії схильна до негативних зовнішніх впливів з боку суспільства, які стали причиною дезадаптації неповнолітніх. Підлітки групи ризику характеризуються досить вираженою залежністю, невпевненістю в собі, зневагою до виконання своїх обов'язків, схильністю до демонстративної поведінки та невиконання чи ігнорування педагогічних вимог, отже, рівень розвитку соціальної компетентності підлітків групи ризику у сфері самостійності, впевненості у собі відповідає молодшому соціальному віку, ніж їхній хронологічний вік. Особливий аспект проблеми дітей групи ризику полягає в тому, що не лише з ними важко, але й їм важко через невлаштованість життя, невідповідність до нього. А. Макаренко наполягає, що людина погана лише через те, що перебуває в поганій соціальній структурі, поганих умовах. Польський педагог Я. Корчак наголошує, що дитина недисциплінована і зла тому, що страждає [1].

Соціальне неблагополуччя, проблемні ситуації в межах сімейного, освітнього середовища призводять до соціальної дезадаптації підлітків. Соціальна дезадаптація виявляється у порушенні норм моралі та права, в асоціальних формах поведінки, деформації в системі внутрішнього регулювання, у зневажанні референтних, ціннісних орієнтацій та соціальних установок. Таким чином, до груп «соціального ризику» належать ті неповнолітні, чий соціальний, психологічний стан нестабільний, що в результаті може призвести до деформації особистісного розвитку, дезадаптації та проблем соціалізації неповнолітнього.

Вивчення соціальної компетентності цієї категорії ведеться через розуміння її як системи знань про соціальну дійсність, розуміння належності до певного соціуму і розглядається як інтегративна характеристика особистості, що визначає її спрямованість на активну громадську позицію, з опорою на набуті знання, соціальний досвід. Найважливішим завданням формування соціальної компетентності підлітків групи ризику є відновлення втрачених (порушених) прав за допомогою виявлення та розвитку особистісного потенціалу, що є внутрішнім ресурсом неповнолітнього, що сприяє подоланню ситуації особистісної та соціальної невизначеності. Не менш важливим моментом у підвищенні соціальної компетентності підлітків групи ризику є їх підтримка в пізнанні себе і вирішенні власних особистісних проблем, яка покликана забезпечити гармонізацію відносин з однолітками, педагогами і батьками.

Ефективність формування соціальної компетентності підлітків групи ризику в освітньому закладі забезпечується реалізацією взаємопов'язаних стратегій: що розвиває та формує. Розвивальна стратегія передбачає створення умов, що стимулюють розвиток базових складників соціальної компетентності, прагнення підлітка до самореалізації в соціумі соціально-позитивними методами і реалізується через організацію освітнього середовища установи. Мета соціального педагога як суб'єкта соціально-педагогічної підтримки полягає в тому, щоб створити школяреві умови для попередження й подолання в процесі життєдіяльності певної ситуації, яка відділяє людину від різного роду перешкод задля досягнення соціально та особистісно значущого результату.

Формувальна стратегія полягає в допомозі підліткам у здобутті «соціальної вправності»; здійснюється через реалізацію спеціальних програм із формування базових складників соціальної компетентності з урахуванням вікових особливостей. Нами виділено провідні елементи соціально компетентної поведінки у підлітків групи ризику: розвинений самоконтроль, уміння використовувати в актуальній ситуації особистий досвід, вносити корективи в поведінку, здійснювати вибір і доводити його до логічного кінця, які базуються на: особливості особистісного достовірного сприйняття характеру соціальних вимог; здатності аналізувати й відображати внутрішній устрій соціального середовища; наявності стимулів-збудників для реалізації освоєних соціальних дій у реальних ситуаціях. Поведінковий аспект означає, що компетентність залежить не лише від знань, а й від умінь та навичок їх використання, здатності досягнення адаптивної ефективності, тому під соціальною компетентністю мають на увазі систему складних соціальних умінь і навичок взаємодії, сценаріїв поведінки в типових соціальних ситуаціях, що дають змогу швидко й адекватно адаптуватися, приймати рішення зі знанням справи, враховуючи реальні умови.

Для закріплення знову сформованих соціальних знань, умінь і навичок, посилення особистісних ресурсів школярів доцільним є соціально-педагогічний супровід як комплексний метод, який у своїй основі передбачає діагностику суті проблеми; інформування про можливі шляхи її вирішення; консультування на етапі прийняття і вироблення плану рішення; первинна допомога при його реалізації. Він спрямований на зміцнення стану здоров'я, медико-соціальне просвітництво, розвиток інтелектуальних, творчих і соціально-комунікативних здібностей, індивідуальну корекцію поведінки (консультування, тренінги, створення виховних ситуацій), зміну соціального статусу підлітка, мінімізацію негативних зовнішніх чинників.

Важливою умовою щодо ефективного формування соціальної компетентності в підлітків групи ризику є скерованість процесу на організацію допомоги, спрямованої на створення необхідних умов для виховання батьками дітей, підвищення педагогічного потенціалу та мінімізації педагогічних помилок та конфліктних ситуацій, які є факторами безпритульності та бездоглядності; сприяння організації дозвілля, координації взаємодії між дітьми, батьками, педагогами, однолітками.

Отже, процес формування соціальної компетентності є метою, результатом, засобом, елементом структури, однією з умов успішного автономного існування особистості, використовується в соціально-педагогічній діяльності освітніх установ для успішної соціалізації дітей, підлітків, молоді.

Соціально-компетентнісного розвитку потребують передусім учні, які мають проблеми соціального становлення, відчувають напруження у взаємодії із соціальним середовищем, що зумовлює пошук нетравматичних способів соціально-виховного впливу на них, а саме: в наданні їм допомоги, в організації профілактичної та реабілітаційної роботи, одним із компонентів якої вважається формування, розширення, корекція соціальної компетентності.

Список використаних джерел

1. Корчак Я. Избранные педагогические произведения. Москва, 1979. 473 с.

Федоров Ігор Олександрович,

*асистент кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стрімке прискорення глобальних інформаційних процесів та їх вплив на світовий розвиток, а також на міжнародну інформаційну взаємодію в процесі формування єдиного інформаційного простору в умовах глобалізації змушують по-новому поглянути на розвиток сучасних тенденцій і проблем цього процесу, а відповідно, і на створення правових підходів до визначення глобального інформаційного суспільства та його захисту від негативного впливу як з боку людини, так і з боку держави та її структур.

Роль інтернет-середовища у формуванні глобального інформаційного суспільства стосується таких аспектів, як культура, освіта, економіка, боротьба з інформаційною злочинністю та кіберзлочинністю, правові проблеми захисту інформації й інформаційної інфраструктури, що виникають при цьому; з'ясовано сутність поняття «інформаційна нерівність» країн, що розвиваються, особливості інформаційних стосунків між державами в умовах побудови глобального інформаційного суспільства.

Згідно з рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» під міжнародною інформаційною безпекою розуміють такий стан глобального інформаційного простору, за якого унеможливлено порушення прав особи, суспільства і прав держави в інформаційній сфері, а також деструктивної і протиправної дії на елементи національної критичної інформаційної інфраструктури.

У документі вказано, що необхідність прийняття Доктрини інформаційної безпеки України зумовлена виникненням актуальних погроз національній безпеці в інформаційній сфері, а також необхідністю визначення інноваційних підходів до формування системи захисту і розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації й вільного обігу інформації.

Метою Доктрини є уточнення принципів формування і реалізації державної інформаційної політики насамперед для боротьби з руйнівною інформаційною дією Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни.

Документ визначає національні інтереси України в інформаційній сфері, загрозу їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері. Правовою основою Доктрини є Конституція України, закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена указом Президента від 26 травня 2015 року № 287, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Основними загрозами у сфері міжнародної інформаційної безпеки як для України в цілому, так і для країн Європейського Союзу є використання інформаційних і комунікаційних технологій:

а) як інформаційна зброя у військово-політичних цілях, що суперечить міжнародному праву, для здійснення ворожих дій і актів агресії, спрямованих на дискредитацію суверенітету, порушення територіальної цілісності держав, які становлять загрозу безпеці й стратегічній стабільності міжнародного світу;

б) у терористичних цілях, у тому числі для надання деструктивної дії на елементи критичної інформаційної інфраструктури, а також для пропаганди тероризму та залучення до терористичної діяльності нових прибічників;

в) для втручання у внутрішні справи суверенних держав, порушення громадського порядку, розпалювання міжнаціональної, міжрасової й міжконфесійної ворожнечі, пропаганди расистських і ксенофобських ідей або теорій, ненависті і дискримінації, що підбурюють до насильства;

г) для скоєння злочинів, у тому числі пов'язаних із неправомірним доступом до комп'ютерної інформації, зі створенням, використанням і поширенням шкідливих комп'ютерних програм.

Подолання глобального цифрового розриву, ефективність і дієвість результатів політичних зусиль і заходів, що проводяться в цьому аспекті, як свідчить світова практика, може бути досягнута з допомогою тісної співпраці й об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін, включаючи органи влади, міжнародні організації, інститути цивільного суспільства, громадськість і приватний сектор економіки. У своїй діяльності щодо скорочення цифрового розриву міжнародні організації й інститути враховують принцип свободи інформації, проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у ст. 19 Загальної декларації прав людини 1948 р.: «Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх вираження; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань і свободу шукати, отримувати і поширювати інформацію будь-якими способами і незалежно від державних кордонів» [1], а також дотримуються положень ст. 29 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому можливий її вільний і повноцінний розвиток. Реалізуючи свої права і свободи, кожна людина повинна піддаватися лише обмеженням, установленим законом із метою забезпечення належного визнання і пошани прав і свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку і суспільного добробуту в демократичному суспільстві» [2].

На сучасному етапі у всьому світі складається досить складна ситуація з ІТ-безпекою, що пов'язано передусім із тим, що кількість загроз постійно зростає, щодня з'являється близько 70 тис. нових шкідливих програм. Якщо раніше ми мали справу з масовими вірусними атаками, спрямованими на значну кількість користувачів не лише в одній країні, то сьогодні зловмисники відходять від цієї тактики. Усе частіше вони вдаються до так званих таргетированих атак, коли жертвою стає певна конкретна організація. Повсюдно об'єктом кіберзлочинців стають компанії, переважно великі, а також державні структури. Особливо насторожують атаки, що спонсоруються державами.

Найбільш небезпечними джерелами загроз інтересам держави в інформаційній сфері є неконтрольоване поширення «інформаційної зброї» і розгортання гонки озброєнь у цьому напрямі, спроби реалізації концепцій ведення «інформаційних воєн».

Під «інформаційною зброєю» розуміють сукупність засобів, методів і технологій, що забезпечують можливість силової дії на інформаційну сферу опозиційної сторони з метою досягнення певної політичної мети.

Руйнівна дія «інформаційної зброї» в інформаційному суспільстві може виявитися більш потужною та ефективною порівняно зі зброєю «матеріальною». Це особливо небезпечно в умовах існування майже монопольного стану компаній невеликої кількості країн світу на ринку інформаційних продуктів, оскільки це пов'язано з можливістю провокування бажань використовувати наявну перевагу для досягнення тих або інших політичних цілей.

Ці загрози можуть виявлятися також у вигляді отримання протиправного доступу до відомостей, які становлять державну таємницю чи до іншої конфіденційної інформації, розкриття якої може завдати збитків інтересам держави.

Інформаційна сфера вже сьогодні відіграє помітну роль у житті суспільства. Важко переоцінити її значення для економічного, політичного, соціального і духовного його розвитку. Це зумовлює наявність національних інтересів в інформаційній сфері як збалансованої сукупності соціальних інтересів людини, інтересів суспільства і держави. Захищеність цих інтересів характеризує інформаційну безпеку, для створення якої передбачено реалізацію комплексу правових, організаційних, технологічних і кадрових заходів.

В умовах глобалізації відбуваються нові виклики державному суверенітету. Важлива роль у його забезпеченні відводиться міжнародному праву, що вже саме по собі є необхідним механізмом в управлінні процесами глобалізації.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version> (дата звернення: 15.04.2022).

2. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті»: міжнар. документ від 12.12.2003 URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c571 (дата звернення: 15.04.2022).

Хлус Наталія Олександрівна,
канд. наук з фіз. виховання і спорту, доц. кафедри
теорії і методики дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність. Стан здоров'я кожного мешканця країни відіграє значну роль у формуванні державотворчих цінностей суспільства, безпосередньо впливає на якість та рівень життя всіх громадян України. Рівень розвитку показників фізичного здоров'я та дотримання принципів здорового способу життя молодого покоління є нерозривною складовою формування іміджу нашої країни в Європі та світі. На жаль, на сьогодні ми змушені констатувати недостатнє усвідомлення пріоритетності проблеми здоров'я дітей на різних рівнях державного управління, що є недопустимим у розвиненій європейській державі. Реалії сьогодення засвідчують зростання кількості дітей дошкільного віку із хронічними захворюваннями, порушенням постави, недостатнім рівнем фізичного та психічного розвитку.

У Законі України «Про дошкільну освіту» основна увага приділяється фізичному вихованню дітей дошкільного віку. Значення цього процесу полягає у забезпеченні успішного фізичного розвитку дітей, зміцненні їх здоров'я, подоланні гіподинамії, формуванні рухових умінь та навичок, вихованні інтересу до різних видів рухової діяльності. Особливої уваги набуває розвиток фізичних якостей у дітей дошкільного віку, саме розвитку спритності, швидкості, сили, витривалості та гнучкості [2].

Питання дослідження рівня розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку досліджено в працях О. В. Кенеман, Г. І. Осокіна, О. М. Крестовнікова, М. М. Богена, М. М. Кольцова. Науковці В. М. Заціорський, Е. С. Вільчковський, В. П. Філін, Е. М. Вавілова у своїх наукових дослідженнях зробили висновки про необхідність комплексного розвитку рухових якостей дітей дошкільного віку. Низька авторів з'ясувала, що рухова підготовленість дітей дошкільного віку простежується впродовж перебування дитини в закладі дошкільної освіти (В. М. Єфімова, Л. В. Геращенко).

Мета дослідження: дослідити рівень розвитку рухових якостей дітей старшого дошкільного віку.

Результати. Дослідження проводилось впродовж 2020–2021 н. р. на базі закладу дошкільної освіти «Фіалка» м. Глухів. У дослідженні взяли участь дівчата та хлопці 5–6 років у кількості 15 дітей – 5 років, 15 дітей – 6 років. Було досліджено показники рухової підготовленості дітей старшого дошкільного віку (5–6 років).

Фізична підготовка дітей дошкільного віку передбачає досягнення оптимального розвитку рухових (фізичних) якостей: швидкості, спритності, гнучкості, витривалості та сили. Цілеспрямований розвиток рухових якостей повинен починатися в дошкільному віці. Тільки за цієї умови можна забезпечити необхідну загальну фізичну підготовленість дитини [1]. У таблиці 1 досліджені показники аналізу рухової підготовленості дівчат та хлопців 5–6 років. Під час дослідження аналізувалися середні та стандартні показники. У дівчат 5–6 років спостерігається підвищення показників в контрольних випробуваннях № 1–8. Найбільша динаміка показників спостерігається в стрибках в довжину з розбігу. За показниками контрольного випробування на гнучкість дівчата 5 та 6 років не відрізняються. Середні показники оцінюються за оцінними таблицями на «добре». Показники, наведені в таблиці 1, можуть бути використані як орієнтири в оцінюванні рухової підготовленості дівчат 5–6 років [3].

У хлопців 5–6 років спостерігається збільшення показників у всіх контрольних випробуваннях. Показники статистичної сили майже не відрізняються в хлопців 5 та 6 років. Середні показники оцінюються за оцінними таблицями так: контрольні випробування № 2 (біг 30 м) – «задовільно», № 3 (човниковий біг) – «добре», № 4 (стрибок у довжину з місця) – «добре», № 8 (нахил тулуба вперед з положення сидячи) – «відмінно».

Таблиця 1

**Показники тестування рухової підготовленості
хлопчиків та дівчаток 5–6 років**

	Контрольні випробування	Дівчатка		Хлопці	
		5 років	6 років	5 років	6 років
		$X \pm m$	$X \pm m$	$X \pm m$	$X \pm m$
	Біг 10 м, с	3,09±0,23	2,86±0,17	2,94±0,31	2,8±0,23
	Біг 30 м, с	7,88±0,59	7,16±0,75	7,63±0,69	6,96±0,51
	Човниковий біг 4 х 9 м, с	14,18±1,18	13,36±0,77	13,58±0,83	12,7±0,82
	Стрибок у довжину з місця, см	98,57±9,55	104,73±20,5	105,4±13,59	115,7±11,5
	Стрибок у довжину з розбігу, см	130,5±11,77	160,7±20,03	149,7±14,32	177,0±21,64
	Метання мішечків з піском на дальність (100 гр)	5,15±0,89	5,80±1,22	7,13±1,39	9,61±2,31
	Вис на зігнутих руках, с	12,17±14,4	19,77±9,97	16,37±13,7	14,27±7,34
	Нахил тулуба вперед з положення сидячи, см	7,83±3,11	6,67±3,79	6,27±2,59	8,0±2,84

Висновки: За отриманими результатами дослідження встановлене якісне зростання за всіма показниками фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку. У дівчат 5–6 років спостерігається підвищення показників в усіх контрольних випробуваннях. Що стосується хлопців

5–6 років, то спостерігається збільшення показників у всіх контрольних випробуваннях. Усе це підтверджує необхідність своєчасного та раціонального застосування засобів та методів фізичного виховання дошкільників, які відповідають морфологічним та функціональним можливостям їхнього організму. При цьому необхідний диференційований підхід, який ураховує вік, стан здоров'я, рухову підготовленість, а також особливості психіки дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Фізичне виховання дітей в дошкільному закладі. Суми, 2018. 428 с.
2. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2019. 428 с.
3. Вільчковський Е. С. Критерії оцінювання стану здоров'я фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку. Київ, 1998. 96 с.

Холявко Ірина Вікторівна,

*канд. філол. наук, доц., доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РЕДАГУВАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ

У теорії та практиці навчання мови наряду з поняттям «методика навчання» дедалі активніше використовують поняття «технологія навчання», «педагогічна технологія». У педагогічному словнику зазначено, що «педагогічна технологія – сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі» [3, с. 359].

Вважаємо, що зміст терміна «педагогічні технології» ширший, ніж семантичний обсяг терміна «технології навчання». С. Бондар стверджує, що «технологія навчання <... > відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета» [4, с. 24]. Тож можемо стверджувати, що окрема педагогічна технологія в межах університетського курсу культури наукової української мови реалізується в частковій технології навчання, а саме в прикладній методиці формування в майбутніх філологів умінь редагування і саморедагування наукових текстів.

Учені вважають, що в тлумаченні поняття «технологія навчання» відображається перенесення в освітню галузь виробничого підходу до логіки побудови освітнього процесу, що веде до його технологізації; це послідовна реалізація на практиці заздалегідь спроектованого освітнього процесу, керована система способів і засобів досягнення наперед визначених цілей з подальшим діагностуванням результатів. На думку О. Кучерук, під технологією навчання «можна розуміти комплекс методів, прийомів і засобів, пов'язаних з проєктуванням, організацією та проведенням навчального процесу, що забезпечують досягнення запланованого результату» [1, с. 15].

У контексті нашого дослідження поняття «технологія навчання» пов'язане з процесом вивчення окремого аспекту дисципліни «Культура наукової української мови», пов'язаного з виробленням у магістрантів-філологів навичок літературного редагування наукових текстів як складника опанування культури наукової мови, або опануванням спецкурсу з редагування наукового тексту як окремої дисципліни. Розроблена нами технологія спирається на досягнення методики, покликана дати викладачеві конкретні рекомендації стосовно змісту, умов, ефективних форм, методів і засобів навчання.

Окреслимо загальні риси лінгвометодичної технології формування мовної та комунікативної компетентностей майбутніх фахівців освітньої галузі на основі редагування і саморедагування текстів наукового стилю, адже редагування мовного матеріалу – складний процес, що охоплює аналіз, відбір мовних засобів, перебудову мовних одиниць. Ця робота може бути результативною лише за певних умов.

Редагування як лінгвометодична технологія – це робота над текстом з метою його вдосконалення. Важливо, щоб ця робота була внутрішньо мотивованою, тому магістранти мають

усвідомити значення її для розвитку мовної й комунікативної компетентностей. З огляду на зазначене важливо брати до уваги такі закономірності вдосконалення тексту:

- продукування тексту – складний творчий процес, у якому важливу роль (після задуму і написання власне написання тексту) відіграє редакторська правка;
- застосовуючи до тексту принципи літературного редагування, варто враховувати його жанрові та стильові особливості й відповідно до них шліфувати стиль;
- процес редагування має спиратися на знання практичної стилістики, лінгвістики тексту, українського правопису, основ культури мовлення, а також на світоглядний і чуттєво-мовленнєвий досвід того, хто редагує.

Мовностильова правка тексту, дотримання в ньому норм літературної мови – не єдине завдання редагування як технології навчання. Дійсно, саморедагування (самостійна перевірка і виправлення власного тексту) передбачає насамперед виправлення орфографічних і пунктуаційних помилок, уникнення лексичних повторів, синонімічну заміну слів, удосконалення структури речень, будови тексту тощо, тобто йдеться про редагувально-рефлексивний механізм реалізації мовленнєвої компетенції, що передбачає поточне (у процесі складання тексту на інвективному (задум, розроблення змісту), диспозитивному (композиція), елокутивному (мовне оформлення) етапах) і підсумкове (після складання тексту) редагування. Утім не менше важливо вміти оцінювати і коригувати текст з позицій дотримання в ньому позитивних якостей мовлення, таких як логічність у висловленні думок, багатство і різноманітність мовних засобів, точність і виразність висловлювання, відповідність конкретним умовам мовної комунікації. Тому обов'язковими складниками редагування є усунення неточних, двозначних висловів, урізноманітнення застосованих мовних засобів, забезпечення єдності стилю тощо. Крім того, певних змін може потребувати структура тексту, іноді – його обсяг.

Фахівець із лінгвометодики В. Мельничайко радить у процесі редагування читати текст двічі: під час першого читання звертати увагу на повноту викладу змісту, ясність, точність у викладенні думок, логічність, стиль тексту. Після цього потрібно внести в текст відповідні зміни, зокрема, вставити пропущені фрагменти, вилучити зайве, уникнути невиправданих повторів, поміняти місцями окремі речення чи абзаци, усунути стильові вади. Під час другого читання варто зосередитися на грамотності – перевірити, чи правильно вжиті слова і побудовані речення, чи вдало використано засоби міжфразового зв'язку, чи немає правописних помилок [2].

При оцінюванні вправ з редагування необхідно спиратися на науково обґрунтовану класифікацію помилок і мовних недоліків, правильно кваліфікувати порушення мовних норм, бо тільки розуміючи суть помилки, осмисливши, яку норму порушено, можна свідомо усунути недолік, домагаючись поліпшення якості висловлювання.

Не менш важливим фактором є психологічний настрій на вдосконалення висловлювання, досягнення відповідності між задумом і способом його реалізації. Такий настрій формується передусім під впливом виховного потенціалу мовного середовища, постійною увагою до слова в освітньому процесі.

Отже, методична інтерпретація загальнопедагогічних технологій стосовно мовної освіти реалізується у вигляді лінгвометодичної технології формування мовної та комунікативної компетентностей на основі редагування тексту. Модель навчального редагування як лінгвометодичної технології є опорою для проєктування можливих навчальних ситуацій з метою формування в магістрантів-філологів фахових компетентностей.

Список використаних джерел

1. Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навч. посіб. Житомир, 2007. 182 с.
2. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови: навч. посіб. для студ. і викл. вищих навч. закл. Київ, 1984. 256 с.
3. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ, 2001. 514 с.
4. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: навч. посіб. / за заг. ред. С. П. Бондар. Рівне, 2003. 200 с.

Хоруженко Тетяна Анатоліївна,
канд. пед. наук, доц., доц. кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ З ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах дистанційного навчання, викликаного запровадженням воєнного стану в Україні, актуальними стають питання організації освітнього процесу майбутніх учителів технологічної освітньої галузі, зокрема з дисципліни «Теорія і методика трудового навчання та технологій», яка є базовою у формуванні методичної компетентності майбутнього фахівця. Робочою програмою цієї дисципліни передбачено проведення лекційних та практичних занять, науково-дослідної роботи (написання курсової роботи), навчальних консультацій та організацію самостійної роботи студентів.

Так, лекційні заняття з теорії і методики трудового навчання та технологій у системі дистанційного навчання можуть проводитися як у синхронному, так і в асинхронному режимах. Так, лекції в синхронному режимі, як правило, застосовуються для пояснення найбільш складного або важливого для розуміння студентами матеріалу, зокрема таких тем як «Характеристика програми з трудового навчання для учнів 5–9 класів», «Підготовка вчителя до уроків трудового навчання», «Методика вивчення та використання методів проектування на уроках трудового навчання», «Урок як організаційна форма трудового навчання учнів» тощо. Для організації лекцій в синхронному режимі використовуються платформи Google Meet або Zoom.

Лекції в асинхронному режимі на заняттях з теорії і методики трудового навчання та технологій є друкованим або електронним текстом з викладеним навчальним матеріалом, необхідним для самостійного засвоєння студентами. Така лекція також може бути представлена у вигляді аудіо- або відеофайлу. У цих випадках живий контакт студента з викладачем унеможлиблюється.

Практичні заняття з теорії і методики трудового навчання та технологій при дистанційному навчанні також можуть проводитися як у синхронному, так і в асинхронному режимах. Заняття в синхронному режимі можуть проходити у вигляді вебконференцій з найбільш важливих питань курсу або для захисту попередньо виконаних робіт. Дискусії учасників освітнього процесу передусє підготовчий етап, який полягає в тому, що не менш як за три дні до заняття студенти отримують від викладача завдання до практичної роботи і список літератури для самостійної підготовки до нього. Оскільки студенти і викладач мають змогу бачити і спілкуватися один з одним через монітори своїх комп'ютерів, то практичні заняття у синхронному режимі за своєю організаційною структурою і методикою їх проведення фактично не відрізняються від традиційних очних. Перевага асинхронних практичних занять полягає в тому, що студент може самостійно виконати практичну роботу в зручний для нього час, приєднатися до її обговорення в будь-який момент, вивчивши при цьому історію розвитку бесіди викладача зі студентами.

Науково-дослідницька робота з теорії і методики трудового навчання та технологій передбачає написання курсової роботи. Як і за умови очної форми навчання, перш ніж приступити до її написання студент отримує у викладача свій варіант завдання, проводить дослідження з метою перевірки наукових гіпотез, встановлення закономірностей, набуття нових знань і розширення вже наявних. Якщо в процесі роботи в студента виникають питання, можлива консультація з науковим керівником як у режимі онлайн за допомогою вебконференцій або мобільного зв'язку, так і в режимі офлайн за допомогою електронної пошти або чат-програм. Окрім курсової роботи, до науково-дослідницької роботи з теорії і методики трудового навчання та технологій можна віднести олімпіади та вікторини зі спеціальності, які в умовах дистанційного навчання проводяться за допомогою чатів, онлайн-тестування та інших інформаційних технологій.

Можливості застосування самостійної роботи студентів з теорії і методики трудового навчання та технологій при дистанційному навчанні розширюються. Це пояснюється тим, що студенти працюють самостійно не тільки з літературою, а й з навчальними програмами, тестами, інформаційними базами даних. Вони самостійно засвоюють зміст лекцій, готуються до виконання

практичних робіт. Оскільки при дистанційному навчанні маємо великий обсяг самостійної роботи студентів, то необхідно організувати для них постійну підтримку з боку викладачів, яка полягає насамперед у наданні навчальних консультацій. Онлайн-консультації передбачають спілкування в програмах типу Skype, Google Meet, Zoom, а офлайн-консультація є листуванням студента та викладача за допомогою електронної пошти. Усі ці види консультацій поєднуються у процесі дистанційного навчання.

Контроль знань з «Теорії і методики трудового навчання та технологій», як правило, проводиться за допомогою тестів. Перевірка навчальних досягнень студентів за допомогою тестів не вимагає їх присутності у закладі освіти, а при правильному складанні перевірочних завдань відображає реальні результати засвоєння студентами змісту навчальної дисципліни.

Насамкінець слід зазначити, що для ефективної організації дистанційного навчання майбутніх учителів з теорії і методики трудового навчання та технологій необхідно забезпечити ряд умов, зокрема: провести підготовчу роботу з адаптації навчального матеріалу дисципліни до особливостей дистанційного навчання, постійно підвищувати рівень володіння інформаційними технологіями навчання для забезпечення успішної взаємодії зі здобувачами освіти у віртуальному середовищі, сприяти розвитку комп'ютерної грамотності учасників освітнього процесу, коректно добирати методи навчання, які б дозволили якнайкраще реалізувати освітні цілі й завдання в режимі дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC#Text> (дата звернення 14.04.2022).
2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

Хроленко Марина Володимирівна,

*канд. пед. наук, доц. кафедри теорії і методик викладання природничих дисциплін
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Ефективність реалізації системи формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології залежить від дотримання низки педагогічних умов, які сприяють досягненню цілей і втіленню завдань окресленої проблеми.

Наукові розвідки з проблеми визначення педагогічних умов удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів біології належать М. Білянській, Ю. Бойчуку, В. Гончаруку, Н. Грицай, І. Кореневій, О. Молчанюк, Р. Романюк, С. Рудишину, Л. Титаренко, В. Самілик, Ю. Солоній, І. Сяській, І. Фурсі, Ю. Шапрану, І. Шмиголь та ін. Незважаючи на вагомий внесок науковців у дослідження зазначеної вище проблеми, результати вивчення стану її теоретичної та практичної розробленості свідчать про необхідність продовження наукового пошуку у визначеному напрямі.

У науковій літературі умови визначаються як обставини, фактори, положення, правила тощо. Ми суголосні з думкою Є. Хрикова, що сутність педагогічних умов доцільно визначати через поняття обставини, а не фактори. Педагогічні умови створюються педагогами і є продуктом їхньої діяльності, а фактори існують об'єктивно, незалежно від діяльності [4, с. 13]. Фактори впливають на перебіг освітніх процесів, а їх дієвість забезпечується саме педагогічними умовами.

Узагальнюючи трактування педагогічних умов низкою науковців, відзначимо їх характерні особливості: педагогічні умови сприяють досягненню певного визначеного результату і впливають на ефективність освітнього процесу; педагогічні умови в межах педагогічної системи враховують

особливості досліджуваного феномену; педагогічні умови враховують сукупність зовнішніх параметрів і внутрішніх характеристик функціонування певної педагогічної системи.

Педагогічні умови ми визначаємо як сукупність взаємозв'язаних обставин, які стосуються зовнішніх і внутрішніх аспектів освітнього процесу, дотримання яких сприяє успішному формуванню екологічної компетентності майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки. До зовнішніх аспектів освітнього процесу відносимо організацію освітнього простору, зміст, форми, методи, прийоми навчання, до внутрішніх – суб'єктні особливості особистості студентів (інтереси, потреби, можливості, нахили, здібності, рівень мотивації та ін.), які забезпечують успішність їх фахової підготовки.

У процесі добору й обґрунтування педагогічних умов формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології ми враховували: сутність і зміст досліджуваної здатності; забезпечення впливу на всі структурно-функціональні компоненти екокомпетентності; узгодженість з виокремленими педагогічними закономірностями і принципами; загальні підходи до організації та здійснення фахової підготовки майбутніх учителів біології.

Отже, виходячи з аналізу наукових пошуків вітчизняних учених з проблеми дослідження, власного досвіду викладацької діяльності у педагогічному закладі вищої освіти, урахувавши результати опитування науково-педагогічних працівників та експертного оцінювання, ми визначили такі педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології в процесі фахової підготовки: створення екологічно орієнтованого освітнього середовища; удосконалення змісту фахових освітніх компонентів шляхом включення екологічного складника та впровадження вибіркового курсу еколого-педагогічного спрямування; застосування інноваційних технологій навчання у фаховій підготовці майбутніх учителів біології; оптимізація практичної підготовки майбутніх учителів біології шляхом актуалізації екологічного складника; орієнтація освітнього процесу на розвиток рефлексивної індивідуальності майбутнього вчителя біології.

Освітнє середовище визнано важливим складником Нової української школи, одним із провідних факторів розвитку і саморозвитку особистості, основою професійно-особистісного досвіду. Середовищно орієнтований підхід забезпечує перенесення акценту з активного педагогічного впливу викладача на особистість студентів на формування «освітнього середовища», в якому відбувається професійне становлення майбутніх фахівців [1, с. 297].

Під екологізацією розуміють процеси, пов'язані з оптимізацією і гармонізацією відносин між людиною і природою, зі змінами, які виникають у духовному і матеріальному житті в умовах екологічної кризи, радикальної трансформації суспільного буття [1, с. 18]. Екологізація освітнього середовища передбачає передовсім формування нового світорозуміння і нового підходу до практичної діяльності, заснованих на пріоритеті екологічних цінностей. Екологічно орієнтоване середовище в закладі вищої освіти передбачає екологізацію освітнього процесу як складника цього середовища, екологічно доцільну взаємодію студентів із природним довкіллям, міжособистісне спілкування, соціальне партнерство з екологізацією освітнього простору.

Із наведеним твердженням співзвучна думка І. Кореневої, яка стверджує, що до факторів екоорієнтованого освітнього середовища належить «сукупність педагогічних явищ і процесів (джерела інформації, навчальне обладнання, педагогічний супровід педагогічної діяльності студентів, спілкування в неформальній обстановці, система тьюторства університету, корпоративні традиції та історія закладу, взаємодія студентів, наявність взаємодії ЗВО в освітньому процесі тощо), що сприяють формуванню екологічної компетентності й екологічної культури особистості» [3, с. 234].

Отже, створення екологічно орієнтованого освітнього середовища сприяє утвердженню у свідомості майбутніх педагогів імперативу екологічних знань, незаперечної цінності природи, власної причетності й відповідальності за збереження й відновлення природного довкілля, пріоритету екологічно доцільної діяльності, що і є основою формування екологічної компетентності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Грицай Н. Б. Система методичної підготовки майбутніх учителів біології в педагогічних університетах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Полтава, 2016. 526 с.

2. Екологізація освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи: монографія / Н. Пустовіт та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2016. 154 с.
3. Коренева І. М. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів біології до реалізації функцій освіти для сталого розвитку: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2020. 634 с.
4. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11–15.

Цись Дмитро Іванович,

*канд. пед. наук, доц., доц. кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ

Мета та завдання тренувального процесу на конкретному етапі вдосконалення спортсмена можлива на основі чіткого, бажаного кількісного, уявлення того, які якості та здібності, а також який рівень їх розвитку необхідний конкретному спортсмену для досягнення відповідних спортивних результатів [4].

Аналіз спеціальної літератури дозволяє підтвердити, що рівень спортивної майстерності та певних досягнень у спорті залежить від технічної, фізичної, психологічної та тактичної підготовленості. При цьому для реалізації заданого важливо не тільки дотримання визначеного рівня розвитку зазначеної сторони підготовленості, а й забезпечення їх інтегрального прояву в конкретному вигляді м'язової діяльності, що є предметом спортивної спеціалізації. Таке розуміння підготовленості сприяє створенню чітких уявлень про складові частини спортивних досягнень, сприяє визначенню провідних напрямів спортивного вдосконалення, систематизуючи методи і засоби впливу на організм спортсмена [1].

Водночас на сьогоденішньому етапі розвитку спорту для визначення структури підготовленості спортсменів далеко не достатньо одних логічних висновків та описових уявлень. Необхідно чітко встановлення основних якостей і властивостей, які визначають рівень спортивних досягнень, виявляють їх роль залежно від спеціалізації спортсмена, а також від його віку та кваліфікації, цьому може сприяти методика кількісного оцінювання ступеня розвитку цих показників і властивостей у кожного конкретного спортсмена.

Однак ці завдання не можуть бути вирішені повною мірою до тих пір, поки структура підготовленості в різних видах спорту буде аналізуватися тільки на основі таких знань, як технічна, тактична, фізична підготовленість. Це пояснюється тим, що ні одна з цих сторін підготовленості не виявляється і не може бути виміряна і врахована в чистому вигляді.

В експериментальних дослідженнях неодноразово доведено, що опанування раціональної техніки того чи іншого виду спорту неможливо без відповідного розвитку рухових якостей: сили, швидкості, гнучкості, спритності та витривалості. Рівень розвитку зазначених якостей визначає раціональну форму руху, адекватну ступінь додатків, які застосовуються в різних їх фазах, координацію руху, швидкість формування рухової навички, її стійкість та пристосування до мінливих умов. З іншої сторони, рівень розвитку сили, швидкості, можливості функціональної системи самі по собі не забезпечують спортсмену ні прояву швидкісних можливостей, ні витривалості, якщо вони не ґрунтуються на стійкій технічній основі: раціональній за формою та координаційній структурі, економічній техніці рухових дій [2; 4].

Ряд авторів відзначає, що з педагогічної точки зору основних показників тренування є технічна підготовленість і фізична підготовленість спортсмена. Показано також, що ці показники настільки взаємозалежні, що інколи важко визначити, де закінчується один і починається інший. Більшість спеціалістів вважає [2; 3; 4], що між рівнями розвитку фізичних якостей і ступенем формування рухових навичок існує певна функціональна залежність, що фізичні якості відіграють провідну роль у процесі формування рухових навичок у спортсменів.

Важливе значення має взаємозв'язок між розвитком фізичних якостей і процесом формування рухових навичок. Об'єктивна інформація про зовнішню форму та внутрішню структуру руху, про взаємозв'язки фізичних якостей тих, що займаються, та їх спортивні переваги, дозволяють визначити недоліки в спортивно-технічній та фізичній підготовленості спортсменів та намітити ефективні шляхи їх усунення. Подальше вдосконалення методики тренувального процесу більшою мірою буде залежати від раціонального поєднання процесів розвитку фізичних якостей і формування рухових навичок.

Таким чином, під час спортивного тренування повинні вирішуватися такі основні завдання: засвоєння техніки та тактики обраної спортивної дисципліни; удосконалення рухових якостей і підвищення можливостей функціональних систем організму, забезпечуючи успішне виконання змагальних вправ і досягнення кінцевих результатів; виховання необхідних моральних і вольових якостей; забезпечення належного рівня спеціальної психологічної підготовленості; набуття теоретичних знань і практичного досвіду, необхідних для успішної тренувальної та змагальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Огієнко М. М. Логістичний підхід до процесу спортивного тренування. *Матеріали наукової конференції Харківського національного університету ім. Г. С. Сковороди*. Харків: ОВС, 2005. С. 35–36.
2. Огієнко М. М. Оптимізація процесу навчання руховим діям. *Вісник Чернігівського педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: ЧДПУ, 2001. Вип. 7. С. 54–59.
3. Платонов В. Теорія періодизації підготовки спортсменів вищої кваліфікації протягом року: передумови, формування, критика. *Наука в олімпійському спорті*. 2008. № 1. С. 3–23.
4. Яковлів В. Л. Основи управління підготовкою юних спортсменів: навч. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 271 с.

Цись Наталія Олександрівна,
асистент кафедри теорії і методики дошкільного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПРОГРАМУВАННЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ

Підготовка юних спортсменів у дитячо-юнацьких спортивних шкіл спирається на програмно-нормативну документацію, що регламентує роботу тренера з підлітками та юнаками. Традиційно склалися підходи до різних сторін спортивної підготовки, в тому числі й до фізичної підготовки, не завжди виправданими є застосовані засоби та методи тренувань юних спортсменів, дотримання поставленої мети вимагає значних сил тренера та спортсменів, витрат часу, а вірогідність успіху неоднозначна. У минулому планування процесу спортивної підготовки спиралося на власний досвід тренера, можливий метод проб і помилок, на його інтуїцію та деякі логічні принципи, а в наш час з'явилися більш об'єктивні основи та пропозиції.

У зв'язку з цим у 80-х роках минулого століття зусилля науковців були спрямовані на пошук і розроблення більш раціональних та ефективних підходів, як в управлінні процесом спортивної підготовки в цілому, так і окремими сторонами підготовки. Зокрема, замість аналітико-синтетичного підходу розглядається тренувальний процес як набір окремих мікроциклів, а його організація – як створення мікроциклів різної спрямованості, відбувається перехід до програмно-цільового принципу організації тренування. Мовою автоматики, інформатики та обчислювальної техніки програмування процес підготовки завдань для їх вирішення на електронно-обчислювальних машинах складається з таких етапів: створення планувань завдань у вигляді набору операцій (алгоритмічних завдань); опис плану рішень (складання програми); трансляція програми мовою програмування на машинній мові (у вигляді послідовності команд, реалізація яких і є завданням

процесів). Усе це застосовується під час вирішення таких завдань оптимізації, в яких процес пошуку рішень можна представити у вигляді певних послідовних кроків [1].

На думку В. Платонова, програмування – це впорядкування змісту тренувального процесу відповідно до цільових завдань підготовки спортсмена і специфічними принципами, які визначають раціональні форми тренувальних навантажень у рамках конкретного часу. Такий підхід становить нову, більш досконалу форму планування тренувань, що вирішує завдання на більш високому науково-методичному рівні та з більшою ймовірністю досягнень [2].

Один із напрямів, що дозволяє перейти на високотехнологічний рівень підготовки спортсменів ігрових команд, є науково обґрунтоване проєктування як окремих компонентів, так і всієї системи спортивної підготовки [3]. Термін «проєктування» в аспекті технологічного забезпечення процесу спортивної підготовки почав використовуватися спортивними фахівцями ще в 70-80 роках минулого сторіччя і на даний час застосовується нарівні з усталеним поняттям «планування». Фахівцями в командних спортивних іграх проєктування, наприклад, спортивного макроциклу, розглядається як процедура вибору певних структур тренувального та змагального процесу та його змістового забезпечення у вигляді основних засобів і методів підготовки.

Теоретичними передумовами технології проєктування спортивної підготовки є знання про закономірності, принципи, умови і фактори, що визначають характер цільових дій. Особливе значення при цьому мають кількісні та якісні параметри дії, порядок їх розгортання та можливі шляхи оптимізації.

У наближеному значенні терміни «програмування» та «проєктування» є семантичними, адже і в першому і в другому випадках розглядаються приблизно аналогічним чином досягнення поставленої цілі шляхом розроблення визначеної структури та змісту тренувального процесу, форм організації, послідовного та системного застосування методів та засобів педагогічного впливу.

На основі аналізу спеціальної науково-методичної літератури [1; 4] можна підтвердити, що процедура програмування передбачає визначений алгоритм, що містить ряд наступних операцій – педагогічну діагностику, постановку цілей, визначення завдань на кожному етапі підготовки, розроблення проєктів, розроблення системи контролю і критеріїв ефективності проєктів.

Наприклад, у роботі з юними волейболістами реалізується процес фізичної підготовки в основному з дотриманням традиційно наявних методичних принципів, застосування методів і засобів, які певною мірою не відрізняються новизною від відомих раніше підходів. У зв'язку з цим накопичені наукові знання в емпіричних дослідженнях, осмислено закономірності процесу становлення спортивної майстерності та узагальнено досвід роботи провідних спеціалістів, у тому числі організацій. Усе це дозволяє перейти від традиційного багатолітнього планування до програмно-цільового процесу спортивного тренування.

Список використаних джерел

4. Платонов В. Теорія періодизації підготовки спортсменів вищої кваліфікації протягом року: передумови, формування, критика. *Наука в олімпійському спорті*. 2008. № 1. С. 3–23.
5. Платонов В. Н., Сахновский К. П. Подготовка юного спортсмена. Київ: Радянська школа, 1988. 288 с.
6. Яковлів В. Л. Основи управління підготовкою юних спортсменів: навч. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 271 с.
7. Borresen J. and Lambert M.I. The quantification of training load, the training response and the effect on performance. *Sports Med*, 2009. P. 779–795.

Цінько Світлана Василівна,
канд. пед. наук, доц. кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ГНУЧКІ ВМІННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СЛОВЕСНОСТІ

Сьогодні перед вищою педагогічною освітою України стоїть важливе завдання – підготовка цілісної, гармонійно розвиненої, патріотично налаштованої, духовно багатої, здатної до постійної самоосвіти й саморозвитку особистості, котра була б конкурентоспроможною на сучасному ринку праці, мобільною, гнучкою. Для кожної педагогічної спеціальності існує власний специфічний набір якостей, умінь і навичок, необхідних майбутньому фахівцеві для реалізації окресленої вище мети. Але для всіх без винятку значущими й необхідними є гнучкі вміння, або *soft skills*, які акумулюють у собі вміння спілкуватися, працювати в команді, переконувати, вирішувати проблеми, приймати рішення, керувати своїм часом, а також критичне мислення, креативність.

Soft skills – у перекладі з англійської – гнучкі навички, або м'які навички – це універсальні компетенції. Вони можуть називатись також особистими якостями, оскільки залежать від індивідуальних особливостей людини, набуваються з особистим досвідом. *Soft skills* – це надпрофесійні навички, котрі допомагають вирішувати повсякденні життєві завдання, взаємодіяти з іншими людьми, колегами по роботі. Вони не пов'язані з конкретною професією, але допомагають краще виконувати свою роботу, а також сприяють кар'єрному зростанню.

Багато вчених, педагогів, психологів присвятили свої наукові розвідки проблемам розвитку професійної педагогічної компетентності, зокрема Н. Баловсяк, І. Букреєва, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Касаткіна, Л. Коваленко, О. Кривонос, О. Кривошесєва, О. Кучерук, В. Назаренко, В. Новосьолова, О. Овчарук, М. Пентилюк, Ю. Пінчук, Г. Селевко, О. Семенов, С. Сисоєва, Л. Собко, А. Хуторський, А. Шишко та ін.

Гнучкі навички як складову конкурентоспроможних фахівців досліджували такі українські вчені, як О. Глазунова, Л. Скорнякова, Л. Іванова, К. Коваль, Н. Тілкіна, Н. Філатова та ін.

З упровадженням в Україні НУШ суттєво змінились і вимоги до професії вчителя. Адже, використовуючи узагальнення Ольги Кривонос, «учитель НУШ – це не просто передавач знань, це й ментор – наставник, що готовий ділитися з дитиною своїм досвідом; коуч, що допомагає учням досягати поставленої мети; т'ютор, який допомагає формувати цілісну особистість, розвивати здібності, необхідні учням у подальшому житті; новатор, що у практиці викладання використовує інноваційні методи та технології навчання і каже «ні» застарілим засобам та формам навчання, а також фасилітатор, який формує позитивний клімат усередині групи, забезпечує ефективну групову комунікацію» [3, с. 5].

У 2020 році Всесвітнім економічним форумом спрогнозовано перелік навичок, які будуть затребувані у 2025 році, а саме:

- 1) аналітичне мислення і інноваційність;
- 2) активне навчання і стратегії навчання;
- 3) комплексне розв'язання проблем;
- 4) критичне мислення і аналіз;
- 5) креативність, оригінальність і ініціативність;
- 6) лідерство і соціальна включеність (впливовість);
- 7) технології: використання, моніторинг і контроль;
- 8) технології: розробка і програмування;
- 9) життєздатність, стресостійкість і гнучкість;
- 10) обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей.

До навчальних навичок були включені критичне мислення, креативність (творчість, інноваційність) та самонавчання; до навичок грамотності – медіаграмотність, цифрова грамотність; до соціальних навичок – навички командної роботи, комунікативність, емоційний інтелект; до особистісних навичок – гнучкість, таймменеджмент, ініціативність.

Розвиток перерахованих вище навичок дозволить студентам, майбутнім педагогам, упевненіше почуватись на ринку праці, претендувати на престижну роботу, будувати власну успішну кар'єру.

Отже, гнучкі вміння – невід'ємна складова професійної підготовки вчителя словесності. Розвиток soft skills має бути метою і результатом підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності та соціальної взаємодії у світі й суспільстві.

Список використаних джерел

1. Ключові уміння 21-го століття. Типова освітня програма. Британська рада в Україні. 2019 р. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/programa_klyuchovi_uminnya_21-go_stolittya.pdf
2. Коваленко Л. В. Розвиток професійної компетентності вчителя української мови та літератури в системі післядипломної освіти: методичний посібник. Суми: Ніко, 2017. 116 с.
3. Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа: монографія / За заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 492 с.

Чайка Олена Миколаївна,

*канд. пед. наук, ст. викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

РОЛЬ ФАХОВИХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Розвиток сучасної гуманітарної освіти України спрямований на входження в загальноєвропейський освітній простір, що актуалізує проблему підвищення ефективності вивчення іноземних мов. Процес навчання іноземної мови в сучасному закладі освіти тісно пов'язаний із розвитком нових технологій і використанням різноманітних засобів навчання.

На думку багатьох учених, таких як О. Бігич, М. Волошинова, Т. Коваль, О. Мацнєва, С. Ніколаєва, М. Скуратівська, О. Пометун та ін., використання електронних засобів навчання іноземних мов сприяє створенню унікального освітнього середовища з високим рівнем інтерактивної діяльності здобувачів освіти. Вочевидь, серед усіх електронних засобів навчання іноземних мов комп'ютерні телекомунікації здійснюють один із найсуттєвіших впливів на освітній процес, зокрема, дозволяють здобувачеві створити свій власний предметний мікросвіт, модифікувати його і, таким чином, просуватися в пізнанні предметних законів через ланцюг власних відкриттів істини. Від навчальних програм, які запускаються з командного рядка DOS до мультимедійних навчальних програм на CD, а тепер і до навчання через інтернет, таким є розвиток застосування персонального комп'ютера в освіті. Суттєвий прогрес у розвитку комп'ютерних технологій приводить до змін і в самому процесі викладання іноземних мов. Зміст навчальної інформації в інтернеті виступає, по-перше, помічником у процесі навчання, надаючи матеріали та реалізуючи методичні й дидактичні прийоми, а по-друге, інструктором і частково педагогом.

У навчанні іноземних мов комп'ютерні програми використовуються досить часто, вони є цікавим, продуктивним і активним засобом підвищення рівня знань здобувачів освіти. Унікальність дидактичних засобів комп'ютерних технологій полягає, з одного боку, у продуктивному розгляді всіх можливих аспектів (від лінгвістичного до культурного та прикладного), а з іншого – в реалізації як традиційних, так і дистанційних методів і засобів розвитку й удосконалення іншомовної мовленнєвої діяльності.

Викладання з використанням інтернету дозволяє здійснити обґрунтований вибір найкращого варіанта навчання з точки зору раціональності витрати часу. Використання в освітньому процесі навчальних сайтів, відеороликів, електронної пошти, вебконференцій і чатів підвищує роль читання й письма іноземними мовами та створює справжній міжкультурний діалог у новій формі. Результатом використання всесвітньої мережі є також створення творчої атмосфери як усного, так і письмового іншомовного спілкування, досягнення автоматизму в процесі навчання, що сприяє його активізації та інтенсифікації. Завдяки інтернету стають можливими нові цікаві форми

індивідуальної, групової роботи та роботи в парах, зокрема міжкультурні проекти різних видів, групова переписка, пошук матеріалів у мережі для традиційних проектів і в інших цілях. Робота в мікрогрупах дає можливість кожному учаснику проявити себе, що підвищує його самооцінку та налаштовує на ефективне вивчення іноземної мови.

Вивчаючи ту чи іншу іноземну мову, здобувач освіти може виконувати завдання та вправи, які містять фахові онлайн-ресурси, вести переписку за допомогою електронної пошти, брати участь у віртуальних конференціях, обмінюватися текстовими повідомленнями в режимі реального часу, розмовляти по телефону, слухати радіопередачі, переглядати відеоролики, мультфільми та кінострічки іноземною мовою, тобто застосовувати будь-які види інформації. Навчання з використанням інтернету є творчим процесом, що дозволяє розвивати та розробляти нові методичні прийоми.

Систематична робота з інтернетом та комп'ютерними програмами дозволяє реалізувати такі концептуально-дидактичні можливості:

- 1) можливість постійного оновлення навчальної інформації;
- 2) можливість оперативного керування освітнім процесом;
- 3) можливість надійного зворотного зв'язку зі здобувачем освіти;
- 4) можливість інтенсивної комунікації з комп'ютером.

Такі можливості переконують у реалістичності великих перспектив навчання та вивчення іноземних мов з допомогою комп'ютерних програм. Водночас робота над текстами та завданнями фахових онлайн-ресурсів цікава здобувачам освіти своєю актуальністю.

Зміст університетського курсу «Сучасні технології навчання іноземної мови» розкриває загальні засади педагогічної інноватики, сутність і особливості інноваційної діяльності вчителя іноземних мов, а також найпоширеніші в сучасній загальноосвітній школі інноваційні педагогічні технології. Цей курс поєднує теоретичне освоєння та практичне застосування педагогічних нововведень, базується на знаннях, уміннях і навичках, отриманих здобувачами вищої освіти під час вивчення дисциплін у галузі інформатики, що позитивно впливає на процес оновлення методики навчання школярів іноземній мові. Відтак, на практичних заняттях ефективно впроваджується робота з фаховими онлайн-ресурсами, що сприяє доступу до джерел сучасних і автентичних матеріалів, активізує діяльність здобувачів освіти, мотивує їх до самовдосконалення й самоосвіти, вносить елемент мобільності в заняття.

Серед найбільш популярних фахових онлайн-ресурсів, що забезпечують вивчення й навчання англійської мови, використовуємо такі: <http://www.teachit.co.uk>, <http://www.britishcouncil.org>, <http://www.english-to-go.com>, <http://www.breakingnewsenglish.com/>, <http://www.esl-lab.com/>, <http://learningenglish.voanews.com/>, <http://www.bbc.co.uk>, <http://mnr.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/>, <http://www.learnenglish.de/britishculture.html>, <http://englishtest4you.com/>, <http://www.toolsforeducators.com/>, <http://www.dictionary.com>, <http://www.englishclub.com>, <http://www.softschools.com/>, <http://www.learnonline.org/>, <http://www.usingenglish.com>, <http://englishtips.org>, <http://www.englishdom.com> та ін.

Усі зазначені вище онлайн-ресурси є інтерактивними, що створює унікальне навчально-пізнавальне середовище. Більшість із них містять інтерактивні вправи й завдання для навчання таких видів мовленнєвої діяльності, як аудіювання, читання та письмо; розгляд проблемних питань з граматики; плани-конспекти занять, матеріал для SMART дошки, презентації в Power Point, наочність для активізації й урізноманітнення роботи на заняттях; автентичні тексти статей і відеоматеріали; різні типи словників, довідників, цитат; відеоігри, кросворди, завдання спрямовані на перевірку лексичного матеріалу та письма тощо.

Отже, використання фахових онлайн-ресурсів сприяє опануванню майбутніми вчителями іноземних мов сучасними інноваційними технологіями навчання як важливою складовою освітнього процесу; засвоєнню базового програмного забезпечення, що використовується на уроках іноземних мов у сучасній загальноосвітній школі, а також основ аудіовізуальної культури; формуванню загальної ерудиції, творчої самостійності здобувачів освіти; напрацюванню навичок роботи із сучасними технічними засобами навчання.

Список використаних джерел

1. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання. *Відкритий урок*. 2003. № 3–4. С. 19–31.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 192 с.
3. Скуратівська М. О. Викладання іноземних мов та мережа Інтернет. URL: <http://intkonf.org/skurativska-mo-vikladannya-inozemnih-mov-ta-merezha-internet/>

Шевель Борис Олександрович,

канд. пед. наук, доц., доц. кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ІКТ

Модернізація системи вітчизняної освіти потребує ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців, які вирішуватимуть професійно орієнтовані завдання на високому інтелектуальному рівні. Одним із найважливіших факторів підвищення ефективності формування економічного мислення майбутніх учителів трудового навчання та технологій є використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.

Це наголошує на актуальності досліджуваної проблеми. Перехід суспільства від постіндустріального до інформаційного вимагає кардинальних змін у всіх сферах цього суспільства, у тому числі й у вищій освіті змістовного рівня.

Таким чином, метою дослідження, що проводиться, є необхідність розробки та впровадження в освітній процес специфічних педагогічних нововведень, прийомів та інструментів, що враховують запити суспільства та вимоги, які пред'являють роботодавці до майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

У зарубіжних та вітчизняних дослідженнях, відображених у науковій педагогічній літературі, актуалізовано проблеми реалізації економічної підготовки, при якій результати освіти визнаються значущими та за межами системи освіти.

Підвищені вимоги до розвитку економічного мислення майбутніх учителів трудового навчання та технологій – соціально та економічно значуща потреба суспільства, яка може бути задоволена лише за допомогою відповідних методик навчання, що реалізуються в рамках системи підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів.

Інформатизація освітнього процесу у виші є пріоритетним напрямком у будь-якій предметній галузі, оскільки дозволяє не лише покращувати процес вивчення конкретної навчальної дисципліни, підвищувати професійну підготовку студентів, а й загалом покращити навчальний та виховний процес навчання.

Важливо розуміти та оцінювати можливості ІКТ для повнішого розвитку особистості студента, побачити, яким чином можна найбільш органічно їх інтегрувати, як у навчальний, так і у виховний процес студентів.

Для успішної реалізації модернізації освітнього процесу потрібна не лише наявність сучасного технічного оснащення, а й відповідна підготовка професорсько-викладацького складу та організаторів системи освіти. Так, для кожного викладача вищої школи головною метою є забезпечення якості здобутої освіти, чому більшою мірою може сприяти використання ІКТ.

Слід також відзначити, що використання та розвиток ІКТ є важливою ланкою у розвитку методики викладання, оскільки робота кожного викладача має розвиваюче значення для методичної та педагогічної науки в цілому.

Застосування ІКТ під час розвитку економічного мислення майбутніх учителів трудового навчання та технологій є набагато ширшим і різноманітнішим, у зв'язку з цим виникають деякі труднощі, як у викладацького складу, так і у учнів.

Щодо діяльності викладачів, то їм доводиться осягати ази нових технологій самостійно, що не дає гарантію якісного засвоєння та використання одержуваної інформації, а також незначний тимчасовий ресурс, вирішення цієї проблеми ми бачимо у систематизації застосування ІКТ, а також організації безперервної підготовки професорсько-викладацького складу у галузі ІКТ.

ІКТ є невід'ємною частиною сучасної освіти. Але розглянувши їхні переваги, необхідно відзначити і їхні недоліки.

У процесі їх використання під час навчального процесу можуть виникнути такі проблеми, як:

- співвідношення обсягів одержуваної та оброблюваної інформації;
- обсяг інформації, що надається, великий і немає можливості в повному його не тільки уявному охопленні, а й осмисленні та засвоєнні невідповідності підготовки професорсько-викладацького складу рівню впроваджуваних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Левін П. Б. Місце трудового навчання в засвоєнні основ економічних наук основної школи. Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. *Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України* ; [редкол. : П. С. Каньоса (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : КПНУ, 2014. Вип. 1 (16). С. 225–230.

Щастливий Сергій Миколайович,

асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФУТБОЛІСТІВ

Вступ. Сучасний спорт в епоху новітніх технологій – це постійні виклики для тренерів та вихованців. На сьогодні тренер – не тільки фахівець для підготовки спортсмена високого класу, а й сам безупинний учень. Адже у світлі теперішніх подій настав час для наступних кроків – опановувати та вдосконалювати знання з підготовки спортсменів за допомогою нових і сучасних онлайн-програм та технологій [1].

Освіта впродовж життя дозволяє розвиватись та постійно змінюватись, знаходити нові підходи та практики. Тренери в період пандемії вже опанували змішану підготовку спортсменів, а саме підготовку їх за допомогою онлайн-технологій та «безпосередньо на спортивних майданчиках, залах, стадіонах, басейнах і. т. п.». Навчилися тренувати та контролювати їх рівень підготовки за допомогою нових комп'ютерних програм та технологій, також будувати разом зі спортсменами плани самостійного тренування [4].

Мета роботи – охарактеризувати деякі сучасні технології, які застосовуються в сучасному тренувальному процесі.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення сучасної науково-методичної літератури.

Результати дослідження. Для досягнення певних спортивних рекордів, за даними науковців [1; 2; 3], використання саме нових спортивних технологій та інновацій є необхідним та актуальним.

При плануванні тренувального процесу та засобів відновлення в сучасному спорті потрібно активно впроваджувати новітні технології, які дадуть можливість ефективно організувати підготовку спортсмена. Розглянемо деякі сучасні впровадження у тренуваннях спортсменів, зокрема футболістів.

Нині дуже популярні стали «розумні» браслети. Вони можуть виконувати безліч функцій, але головна ідея – контроль за фізичною активністю протягом дня. Вони рахують кількість кроків, пройдену відстань і спалені калорії. Деякі з них можуть визначати серцевий ритм, стежать за раціоном і навіть режимом сну. До того ж браслет сам визначає фазу сну і залежно від цього розраховує оптимальний час для пробудження. Але інновації не зупинилися тільки на «розумних» браслетах, які зараз є досить звичними у нашому житті, зараз вже широко використовуються «розумні» футболки.

Смарт-футболки оснащені сенсорами, які збирають різноманітну інформацію про носія: пульс, кількість спалених калорій під час тренування і навіть рівень стресу. Якщо футболіст схвильований, футболка через додаток у смартфоні порадить йому розслабитися. Тобто футболки дозволяють контролювати статистику показників під час фізичного навантаження і передають цю інформацію на смартфон у режимі реального часу, що є більш зручним, ніж «розумні» браслети.

Системи спостереження за спортсменом під час тренування (наприклад, Polar Team 2, ПО «Альфа Спорт» та ін.) призначені для проведення якісного тренувального процесу і допомагають тренеру контролювати, аналізувати, планувати і прогнозувати майбутні результати спортсмена на змаганнях. Діагностична апаратура дозволяє керувати станом спортсмена під час тренувань. На практиці активно застосовуються відеозаписувальні пристрої, що дозволяють багаторазово відтворювати зображення їхніх рухів для подальшого аналізу і коригування тренувань і техніки виконання.

Також варто приділити увагу і реабілітаційним процедурам, а саме новій технології – кріотерапії. Це лікування холодом, або лікувальна методика, яка полягає в короткостроковому охолодженні тіла до низьких температур, що підсилює приплив крові та обмін речовин. Означена процедура вгамовує м'язові спазми, біль, відновлює загальний фізичний стан. Часто застосовується для лікування та профілактики багатьох захворювань, а також для омолодження тіла і навіть допомагає при ожирінні. До того ж кріотерапію можна застосовувати без спеціальної підготовки або вікових обмежень. Інновації, технічне переоснащення в спортивній сфері на сьогодні швидко розвиваються, удосконалюються і, найголовніше, ефективно застосовуються.

Висновки. Отже, сучасний спортивний світ стає дедалі більше схильним до сучасних інформаційних систем та технологій, що постійно розвиваються. Вчасне та професійне застосування інновацій у тренувальному процесі є невід'ємною частиною сучасного тренувального процесу.

Список використаних джерел

1. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 240 с.
2. Костюкевич В. М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид., перероб. та доп.; за заг. ред. В. М. Костюкевича. Київ: КНТ, 2017. 310 с.
3. Медвідь А., Медвідь М. Педагогічні умови удосконалення технічної підготовленості юних футболістів. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. 2017. 180 с.
4. Ярмолинський Л. М. Інноваційні технології в підготовці юних футболістів. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*. 2016. № 1. С. 169–175.

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ «ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДРВЖЕНКА»**

Бикова Тетяна Борисівна,
*д-р філософії, викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

**ПЕРШООСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІД ЧАС
ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ**

Практична підготовка студентів закладів фахової передвищої освіти є одним із вагомих компонентів навчального плану. Зазвичай вона складається з навчальної, технологічної та педагогічної практик. Відсоткові значення частки годин, відведених на практичну підготовку від загального фонду навчального часу, становлять не менше 60 %.

Провідним принципом досліджуваного компонента є принцип практичної спрямованості, що передбачає максимальне наближення змісту теоретичного матеріалу до умов його використання в практичній діяльності. Практична спрямованість професійної підготовки дозволяє здійснити перехід від навчальних до професійних мотивів, актуалізація яких посилює професійну спрямованість – інтерес до професії, схильність займатися нею [1].

Натомість успішність в опануванні професії, здатність у подальшому вдосконалюватись у ній здебільшого залежить від професійних здібностей – індивідуально-психологічної якості особистості.

Зважаючи на те, що здібності здобувачів освіти, – це й передумови їхнього успішного подальшого професійного навчання, і підсумок усієї попередньої навчальної і трудової діяльності [2], вони відзначаються співвідношенням рівня успішності та інтенсивності прикладених зусиль для її досягнення.

Не викликає сумніву той факт, що навіть за приблизно однакових умов різні люди можуть досягати різних результатів. Причиною такої ситуації, на нашу думку, є індивідуальні особливості структури здібностей і неоднорідність рівнів сформованості окремих складових. Переважна більшість дослідників схиляється до думки, що здібності формуються на основі анатомо-фізіологічних особливостей людини (задатків) і поділяються на загальні та спеціальні.

Загальні здібності (рівень розвитку сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, волі, здібності до навчання, спостережливості, загальний рівень інтелектуального розвитку тощо) забезпечують успіх в оволодінні знаннями та виконанні різних видів діяльності, а спеціальні (конструктивно-технічні, організаторські, педагогічні, художні, музичні, математичні тощо) – здібності, що допомагають досягнути високих результатів у конкретній сфері діяльності [3].

Оскільки в основу здібностей покладено задатки (те, що дане від природи), для досягнення успіху в певній галузі професійної діяльності під час вибору майбутньої професії особливого значення набуває урахування їх наявності й потенціалу для розвитку.

Інакше, за умови невідповідності набору здібностей професійно важливим якостям фаху майбутньому фахівцю можуть бути притаманні такі характерні особливості досягнення результатів освітньої діяльності:

- 1) не може впоратися з роботою при наданні йому допомоги іншими;
- 2) не може впоратися з роботою при власній самостійній і посередній роботі;
- 3) може впоратися з роботою з великим напруженням, навчаючись задовільно [2].

Однак поряд з об'єктивними загальними та спеціальними здібностями низка дослідників виокремлює поняття «професійні здібності», співвіднесені з вище названими, та дозволяють успішно оволодівати трудовою діяльністю, виконуючи її протягом професійного шляху з урахуванням особливостей розвитку особистості та зміни вимог до конкретної діяльності.

З огляду на сказане рівень оволодіння та реалізації трудової діяльності визначається як особливостями пізнавальних і психомоторних процесів, так і якостями суб'єкта діяльності

(особливостями мотивації, темпераменту, емоційно-вольової сфери, характеру, фізіологічними та фізичними особливостями тощо). Такі характеристики та якості, зазвичай, покладено в основу професіограм і психограм [4].

З-поміж вищерозглянутих видів здібностей, на нашу думку, саме професійні здібності мають найбільший потенціал для успішного формування під час практичної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти. Зауважимо, що на формування професійних здібностей позитивний вплив мають:

- 1) інтерес здобувачів освіти до обраної професії та до освітніх компонентів навчального плану;
- 2) особливості організації освітнього процесу та його забезпеченість усіма необхідними кадровими ресурсами, навчально-методичними матеріалами, обладнанням й оснащенням;
- 3) успішність теоретичної підготовки (загальної та професійної), що сприяє підвищенню готовності до виконання виробничих вправ і практичних робіт;
- 4) підготовленість до співпраці з базами практик, організації екскурсій на базові підприємства, можливість реалізації дуальної освіти;
- 5) організація зустрічей із представниками обраної професії, колишніми випускниками закладу освіти, які досягли певних вершин у здобутій ними професії;
- 6) систематичність і різноманітність форм організації освітнього процесу та різних видів практик;
- 7) виховання впевненості в здатності до успішного оволодіння обраною професією, прагнення до подолання труднощів;
- 8) стимулювання активності й самостійності здобувачів освіти в усіх видах діяльності;
- 9) професіоналізм викладацького складу закладу освіти у використанні інноваційного потенціалу сучасних цифрових, педагогічних та виробничих технологій.

Результативність формування професійних здібностей студентів закладів фахової передвищої освіти виявляється через якість професійної підготовки [5], що, у свою чергу, діагностується шляхом визначення сформованості показників критеріїв «задоволеність професійною підготовкою» та «результативність професійної підготовки».

Список використаних джерел

1. Шварп Н. В. Реалізація принципу професійної спрямованості у викладанні гуманітарних дисциплін. URL: <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/34-35/12snvhdtd.pdf> (дата звернення: 15.04.2022).
2. Характеристика професійних здібностей. URL: <https://studopedia.org/4-155128.html> (дата звернення: 15.04.2022).
3. Що я знаю про здібності? URL: <https://kid.dcz.gov.ua/publikaciya/shcho-ya-znayu-pro-zdibnosti> (дата звернення: 15.04.2022).
4. Бодров В. А. Психологія професійної придатності: навч. посіб. Москва: ПЕР СЕ, 2001. 511 с.
5. Бикова Т. Б. Професійна підготовка майстрів виробничого навчання швейного профілю із застосуванням змішаного навчання: дис. ... д-ра філософії: 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухів, 2021. 265 с.

Біліченко Тетяна Михайлівна,

*д-р філософії, викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ ТА СТУДЕНТАМИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Спілкування між людьми в сучасному світі, в епоху панування соціальних мереж та інформаційних технологій набуває як нових форм, так і нового змістового наповнення. Учителі та викладачі, школярі та студенти зараз спілкуються, здійснюють міжособистісну та міжгрупову

взаємодії як у режимі онлайн, так і офлайн. Вочевидь, відсоток режиму онлайн-комунікації значно збільшується. Отже, зараз педагог повинен не тільки знати, як спілкуватися, а й уміти ефективно використовувати сучасні засоби комунікації, продукувати навички інформаційно-комунікативних умінь у педагогічному процесі. Мова насамперед іде про здатність педагога вибудовувати ефективну комунікацію, орієнтуватись у ситуації соціальної взаємодії, чути та розуміти співрозмовників, співвідносити різні способи спілкування тощо.

Діяльність учителя – це завжди спілкування та взаємодія з іншими під час здійснення власних професійних функцій. Спроможність установлювати продуктивну комунікацію, яка передбачає розуміння ситуації спілкування, намірів і мотивів партнерів зі спілкування, вербальних і невербальних проявів співрозмовників, уміння слухати та чути інших, адекватно реагувати та конструктивно виражати власні думки та емоції – усе це компоненти комунікативної компетентності педагога, які мають постійно глиблюватись, щоб відповідати потребам часу.

Найважливішою складовою вербальних засобів зовнішньої педагогічної техніки є здатність учителя організувати ефективне педагогічне спілкування. Адже в процесі спілкування виявляються професіоналізм учителя, його педагогічний артистизм і педагогічна майстерність.

Основою педагогічної діяльності є спілкування з учнями. А вміння майстерно організувати його з урахуванням особистісних якостей учнів, знання правил та вимог педагогічного спілкування – головне завдання кожного вчителя [1, с. 36].

Основний зміст педагогічного спілкування полягає в обміні інформацією, цілеспрямованій організації взаємовідносин між учителем та учнями (викладачем і студентами), стимулюванні партнерів зі спілкування до активної взаємодії, координації дій під час організації спільної діяльності, у встановленні взаєморозуміння між партнерами зі спілкування, обміні емоціями, здійсненні впливу з метою зміни думок і ставлень партнерів зі спілкування [2, с. 312].

Стиль педагогічного спілкування хоча й відбиває систему певних способів і прийомів взаємодії між педагогом, учнями, їхніми батьками та колегами, але зумовлений суб'єктивним ставленням особистості та може бути негативним, позитивним, індивідуальним і ситуативно зумовленим. Серед стилів педагогічного спілкування можна виокремити авторитарний, демократичний та ліберальний. Монологічне (імперативне, маніпулятивне, суб'єкт-об'єктне) та діалогічне (діадичне, суб'єкт-суб'єктне) спілкування в освітньому процесі, попри непродуктивність першого, є достатньо поширеними. Завдання педагогічних працівників завжди прагнути встановлювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію з партнерами зі спілкування [3, с. 148].

Зараз у педагогічних системах набирає ваги невербальна активність як учителів, так і учнів, оскільки виникли нові форми навчання та виховання, що базуються на онлайн-платформах. Це зумовлює акцент на візуальних, аудіальних і кінестетичних репрезентативних каналах, заснованих на сенсорному досвіді, через які люди отримують інформацію про навколишній світ. Розуміння власної репрезентативної системи модальності й систем, які властиві учням (студентам), підвищує загальний рівень навчання та виховання як у форматі онлайн, так і у форматі офлайн.

Під час війни навчальний заклад стає осередком, який дає змогу дітям отримувати не лише знання, але й психологічну підтримку, не втрачати відчуття належності до спільноти. Тому надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи навчального закладу та налаштовувати освітній процес так, щоб він був комфортним і нетравматичним для дітей та педагогів.

Найбільш оптимальна та безпечна форма організації освітнього процесу в умовах воєнного стану – дистанційна. Корисними у цій ситуації будуть напрацьовані під час пандемії коронавірусу моделі змішаного та дистанційного навчання у синхронному й асинхронному режимах.

Під час онлайн-занять педагогам варто проводити консультації з дітьми, інтегровані уроки, навчальні заняття-бесіди, полілоги та творчі заняття.

Водночас в умовах війни варто оптимізувати навчальне навантаження. Заняття в синхронному режимі важливі для учнів, проте більше в соціально-психологічному аспекті, ніж у навчальному. Тому їх кількість на день має бути принаймні вдвічі меншою, ніж під час дистанційного навчання в мирний час. Решту часу варто присвятити роботі в асинхронному режимі:

- залучати до спілкування у месенджерах;
- активізувати роботу з онлайн-ресурсами;

- запропонувати виконання вправ та завдань, що передбачають психологічне розвантаження, техніки врегулювання емоційного стану тощо.

Завдання можуть передбачати читання літератури, перегляд фільмів, малювання, ліплення, інші творчі заняття, що можуть допомогти зняти психічне та емоційне напруження.

Методи роботи з учнями слід добирати відповідно до навчального предмета, віку дітей та їхніх інтересів. Перевагу варто надавати проблемним, пошуковим, творчим методам роботи.

Оскільки використання групових, колективних форм роботи є ускладненим в умовах дистанційного навчання, варто робити акцент на дискусійних, партнерських варіантах і формах актуалізації опорних знань та закріплення теоретичного матеріалу, що сприятимуть розвитку актуальних соціальної та громадянської ключових компетентностей.

Обираючи методи роботи, важливо пам'ятати, що діти обмежені в ресурсах. Тому досліди, проєкти, творчі завдання варто застосовувати обережно, враховуючи наявність в учнів, студентів необхідного обладнання.

Домашні завдання, що передбачають виконання навчальних завдань із предметів, варто звести до мінімуму. Утім навчальні заклади та педагоги можуть це регулювати залежно від ситуації, емоційного стану та потреб здобувачів освіти.

Під час проведення онлайн-занять бажано залучати здобувачів освіти до активної роботи, висловлювання своїх ідей та пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою.

Доцільним також буде проведення індивідуальних зустрічей з новоприбулими учнями з метою представлення закладу освіти як ефективного та безпечного освітнього простору і/або створення стислих інформаційних листів аналогічного змісту.

Одне із головних виховних завдань освітніх закладів сьогодні – запобігти формуванню технократичного мислення майбутньої еліти країни для подолання глобальної педагогічної кризи.

Діалогове спілкування виходить із ідеї унікальності результату кожної елементарної взаємодії між будь-якими двома суб'єктами цього спілкування.

Тим самим безперервний процес досягнення «справжньої істини», вищої гармонії здійснюється не шляхом перемоги одного із суб'єктів діалогової взаємодії над іншими і не шляхом досягнення їхнього успіху у взаємодії із зовнішнім (речовим) світом, а тільки завдяки тому, що кожний з двох суб'єктів цього діалогу «звертається до свого партнера і викликає його до безпосереднього діалогу».

Відновлення роботи освітніх закладів в дистанційному режимі у школах, вишах, де ситуація це дозволяє, буде важливим внеском у життєдіяльність громади.

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. Київ: СПД Богданова А.М., 2002. 462 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Освіта України, 2006. 528 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 215 с.

Богуца Юлія Михайлівна,

*викладач психології ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ

В умовах сучасних динамічних змін перед закладами освіти всіх ланок і рівнів виникають нові завдання. По-перше, це пов'язано з тим, що знання, отримані дуже швидко, «старіють», і виникає потреба в нових.

Постає проблема щодо постійного оновлення знань самих педагогів. До того ж динаміка змін на ринку праці в умовах світової економічної кризи ускладнює педагогічні проблеми підготовки конкурентоспроможних фахівців, спеціалістів.

Підготовка молоді до життя й діяльності в конкурентному та динамічному сьогоденні потребує спільного зростання всіх суб'єктів процесу професійної підготовки. Усе це актуалізує проблему психологічного забезпечення педагогічної взаємодії в закладах професійної освіти, її спрямованості на особистісне та професійне зростання педагогів, розвиток у них здібностей швидко адаптуватися до нових умов і реагувати на нові виклики, виявляти оперативність у прийнятті рішень, розвивати готовність до демократичного, партнерського спілкування й міжособистісної комунікації.

Педагогічна взаємодія може виявлятися у вигляді співробітництва, коли успіхи одних учасників спільної діяльності стимулюють або гальмують більш продуктивну й цілеспрямовану діяльність інших її учасників.

У сучасному суспільстві стосунки педагогів і здобувачів освіти здебільшого формуються в інтелектуальному середовищі й перенапружені емоційно. Педагогічна взаємодія опосередкована навчально-виховною діяльністю, метою навчання й виховання.

Педагогічна взаємодія є важливим чинником ефективності педагогічного процесу в усіх закладах освіти. У сучасних умовах сьогодення суспільно-цивілізаційного, соціально-економічного, технологічного характерів відбуваються постійні зміни професійної освіти, а отже, процесу професійної підготовки, зокрема й педагогічної взаємодії.

Педагог впливає на свідомість студентів через мовне спілкування: застосування різних прийомів під час пояснення, бесіди інформаційного характеру (постановка питань), евристичної бесіди (передбачає вирішення педагогічної ситуації), диспуту тощо. Через невербальне спілкування з використанням акустичних, лінгвістичних (якість голосу, його діапазон і тональність, сила звучання, тембр, ритм тощо) і екстралінгвістичних (пауза, сміх, зітхання тощо), візуальних, тактильних впливів відбувається опосередкована дія педагога на індивідуальне несвідоме студентів. Погрози, кепкування педагога можуть викликати страх, злобу, ненависть студентів, а заохочення, навики, сприяють позитивному емоційному настрою. Важливе значення має установка самого педагога на взаємодію, що визначає стратегію взаємодіяльності педагогів і студентів.

Провідним положенням розгляду проблеми педагогічної взаємодії в контексті професійної підготовки молоді до життя й діяльності в конкурентному світі є спільне особистісне та професійне зростання суб'єктів педагогічного процесу, а системоутворювальним чинником є взаємодія особистості з професією, що означає: вибір, якість освоєння, психологічний зміст діяльності, подолання професійних криз, конфліктів, професійного старіння, а також забезпечення і психологічний супровід професійного становлення й розвитку.

Вирішальним завданням професійної підготовки є ефективне забезпечення процесу взаємодії педагогів і здобувачів освіти, спрямоване на їхній особистісний і професійний розвиток.

До таких принципів педагогічної взаємодії належать:

1. Принцип оптимального співвідношення індивідуального, особистісного і професійного розвитку, завдяки чому створюються умови для самореалізації людини.

2. Принцип гуманізації, зумовлений постійним взаємовпливом педагога і здобувача освіти один на одного. Це вплив педагога на поведінку, мотиви, інтереси, цілі, цінності студента з відповідними реакціями на них.

3. Принцип особистісного підходу, що скеровує викладача на психологічну структуру особистості, врахування при взаємодії індивідуального досвіду студентів, їхніх потреб у самореалізації, самовизначенні та самовиявленні, пошуку шляхів їх розвитку та реалізації особистісних можливостей з урахуванням вікових, соціально-психологічних, діяльнісних сфер розвитку особистості.

4. Принцип самоорганізації відображає специфіку управління процесом формування творчої особистості й реалізації її творчого потенціалу.

5. Принцип співробітництва спрямований на утвердження взаєморозуміння, довіри та взаємної вимогливості педагога і студента.

7. Принцип патріотизму. Він сприяє не лише відродженню моральних цінностей минулого, а й допомагає міцно стати на основи, адекватні моральній природі, духові нашого народу, що виведуть незалежну Україну до світових висот цивілізації та культури.

8. Принцип забезпечення сприятливого середовища. Згідно із сучасними освітніми процесами середовище набуває суттєвого значення для активного залучення суб'єктів навчального процесу, розвитку демократичних засад, громадянських взаємин. Стосунки учасників навчального процесу із середовищем складаються в процесі їх взаємного впливу.

Організація процесу підготовки молоді до життя і професійної діяльності не матиме суттєвого результату й значного ефекту, якщо навчання не приносить студентам емоційного задоволення, творчого піднесення, якщо в них не будуть формуватися глибокі потреби в пізнанні, накопиченні соціального досвіду, самопізнанні, саморозвитку та самовдосконаленні. Це потребує належного психологічного забезпечення, що передбачає, по-перше, формування в кожного слухача відповідної потребово-мотиваційної сфери його навчальної діяльності; по-друге, емоційної насиченості цієї діяльності.

Педагогічне забезпечення взаємодії педагогів і студентів вимагає дотримання низки дидактичних принципів, першочергове значення серед яких належить: науковості й доступності; наочності й розвитку науково-технічного мислення; свідомості і творчій активності здобувачів освіти за участі керівної ролі педагога; систематичності та послідовності в навчанні; врахуванню вікових та індивідуальних особливостей; зв'язку теорії з практикою, науки з виробництвом; міцності засвоєння знань, формування умінь і навичок.

Ефективна педагогічна взаємодія здійснюється через застосування інтерактивних технологій, що характеризуються: високою інтенсивністю комунікації, змінністю й різноманітністю форм і способів діяльності, зміною станів учасників, цілеспрямованою рефлексією учасниками власної діяльності та взаємодії.

Ефективність педагогічної взаємодії узагальнюється не лише потребово-мотиваційними, змістовими, методичними чинниками, але й організаційними та психологічними умовами її здійснення, психічною культурою суб'єктів діяльності.

Список використаних джерел

1. Андріяко Т. Ю. Педагогічна сутність і структура конкурентоспроможності фахівця. URL: <http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog> (дата звернення: 18.04.2022).
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика: навч.-метод. посібн. Львів: Норма, 2005. 343 с.
3. Велитченко Л. К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного синтезу: монографія. Одеса: Південний науковий центр АПН України, 2005. 302 с.
4. Гончар О.В. Сутність дефініції «педагогічна взаємодія» в науково-педагогічній теорії України. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu (дата звернення: 18.04.2022).

Гаврилов Іван Петрович,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ

Трансформування системи освіти актуалізує проблему формування в здобувачів освіти здатності навчатися, самостійно здобувати знання і творчо мислити, приймати нестандартні рішення, відповідати за свої дії та прогнозувати їх наслідки. На важливості підготовки активної, ініціативної, конкурентоспроможної особистості в сучасних умовах наголошено в Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про вищу освіту» (2014), Законі України «Про фахову передвищу освіту» (2019), Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 (2019).

Однією з інноваційних педагогічних технологій є проєктне навчання, або навчання з використанням методу проєктів. Проєктне навчання дозволяє здобувачу освіти самостійно (за консультативної підтримки викладача) здобувати знання, працюючи із численними джерелами інформації, приладами й лабораторним обладнанням. Проєктне навчання має великі можливості для формування дослідницької компетентності, добре вписується в навчальний процес, не зачіпаючи навчального матеріалу, визначеного освітнім стандартом і навчальною програмою.

Метод проєктів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще на початку минулого сторіччя в США. Його називали також методом проблем, і пов'язувався він з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, який пропонував будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність студента, пов'язуючи це з його особистим інтересом саме до такого знання. На думку Дж. Джонсона, «проєктна діяльність набуває особистісної значущості, оскільки в процесі оволодіння нею проявляються вміння враховувати і долати перешкоди для досягнення цілей проєкту, формується стійка підпорядкованість мотивів, при цьому активна самодіяльність у навчальному процесі сприяє творчому і соціальному становленню особистості. Ступінь задоволення, отриманого при досягненні поставленої мети, впливає на поведінку людини у схожих ситуаціях у майбутньому» [1].

Метод проєктів також привернув увагу і російських педагогів. Ідеї проєктного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів. Під керівництвом російського педагога С. Шацького в 1905 році була організована невелика група співробітників, які намагалися активно використовувати проєктні методи в практиці викладання.

Народившись з ідеї вільного виховання, метод проєктів поступово «самодисциплінувався» та успішно інтегрувався в структуру освітніх методів. Але суть його залишається колишньою – стимулювати інтерес студентів до знань і навчити практично застосовувати ці знання для вирішення конкретних проблем поза стінами навчального закладу.

Проблемою дослідження та використання проєктних технологій у навчанні займаються й сучасні вітчизняні науковці та педагоги, зокрема, Є. Полат, М. Бухаркіна, М. Моїсєєва, А. Петров, Н. Кочетурова, С. Горлицька, Н. Пахомова та ін.

За визначенням Е. Полат, метод проєктів – це «спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися цілком реальним, практичним результатом, оформленим тим або іншим чином».

До використання методу проєктів Е. Полат висуває такі вимоги:

- необхідна задача, яка є значущою в дослідницькому плані та вимагає дослідницького пошуку для її вирішення;
- передбачуваний результат повинен мати практичну, теоретичну, пізнавальну значущість;
- має бути організована самостійна діяльність здобувачів освіти (індивідуальна, парна, групова);
- етапи діяльності мають бути детально прописані [3].

Під час вивчення фізики метод проєктів можна застосовувати, організовуючи різні форми діяльності на заняттях: самостійна робота студентів, лабораторна робота, практичні заняття з розв'язуванням задач. Так, В. Стародубцев пропонує використовувати мініпроєкти в ході виконання лабораторних робіт із фізики [4]. Він пропонує на лабораторних заняттях організовувати індивідуально-колективну роботу, при цьому в кожного з учасників є індивідуальний мініпроєкти, із сукупності яких формується рішення загального навчального проєкту. На завершальному етапі заняття відбувається обмін отриманими результатами.

Проєктна діяльність студентів на семінарських і лабораторних заняттях розглядається в роботах В. Ларіонова. Він розробив методику використання методу проєктів, основним підходом до реалізації якого є проблемне навчання. Науковець запропонував використовувати при вирішенні фізичних завдань проєктний метод – створення проблеми, на основі якої формулюється проєкт.

На практичних заняттях під час розв'язування фізичних задач В. Дмитрієв пропонує використовувати проєктну технологію та концепцію «випереджаючого навчання» [2].

Проведений нами аналіз робіт, присвячених проєктним технологіям навчання, дозволив уточнити етапи виконання методу проєкту в ході вивчення фізики майбутніми майстрами виробничого навчання:

- 1) постановка проблеми;
- 2) формування гіпотези;
- 3) складання плану реалізації проєкту;
- 4) реалізація проєкту;
- 5) аналіз отриманих результатів і можливості їх упровадження;
- 6) захист проєкту.

Виконання кожного етапу проєкту передбачає розвиток певних дослідницьких умінь. Мотивація до застосування проєктних технологій у сучасних умовах є надзвичайно важливим чинником, що обумовлює підвищення інтересу студентів до вивчення фізики. За умови організації такого навчання ми фактично прискорюємо засвоєння тих знань, що їх набувають студенти під час проведення теоретичних і практичних занять.

Уведення в освітній процес проєктної технології навчання дозволить розвивати навички освітньої діяльності; формувати позитивне емоційне ставлення до процесу пізнання; підвищити мотивацію до навчання та якість засвоєних знань із навчальної дисципліни; розвивати творчий потенціал здобувачів освіти; формувати загальні вміння щодо оволодіння стратегією засвоєння навчального матеріалу.

Список використаних джерел

1. Гвильдис Т. Ю. Проектирование универсально-ориентированной образовательной программы подготовки научно-педагогических кадров в трехуровневой системе высшего образования: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Великий Новгород, 2015. 22 с.
2. Дмитриев В. А. Технологии инновационного проектирования в учебном процессе подготовки инженеров. *Вестник ТГПУ*. 2009. С. 46–50.
3. Полат Е. С. Метод проектов: типология и структура. *Лицейское и гимназическое образование*. 2002. № 9. С. 9–17.
4. Стародубцев В. А. Лабораторный практикум по курсу физики как проектная обучающая среда. *Вестник ТГПУ*. 2012. Вып. 4 (119). С. 151–154.

Гаркавина Сергій Михайлович,

викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Численні наукові дослідження [Ошибка! Источник ссылки не найден.; 2; 3], проведені як вітчизняними, так і зарубіжними авторами, дають підставу стверджувати, що професійно-прикладна фізична підготовка (далі –ППФП):

- суттєво впливає на підвищення рівня працездатності; на стійкість організму до несприятливих дій виробничого або зовнішнього середовища;
- пришвидшує засвоєння професійних умінь і навичок;
- знижує професійну захворюваність;
- знижує ризик виробничих травм.

Для майбутнього фахівця, який навчається в закладі фахової передвищої освіти за спеціальностями 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології), 015.38 Професійна освіта (Транспорт), професійно-прикладна фізична підготовка має особливе значення. Це обумовлено кількома факторами:

- у процесі виконання спеціально дібраних фізичних вправ удосконалюються резервні можливості організму;
- покращуються процеси адаптації організму.

Теоретичний аналіз наукових досліджень засвідчив, що все перелічене вкрай необхідно при значному обсязі розумового та фізичного навантаження на працівника вищевказаних спеціальностей, оскільки сприяє покращенню показників фізичної і психофізичної працездатності.

Метою ППФП студентів закладів фахової передвищої освіти є сприяння формуванню прикладних, спеціальних рухових, особових, фізичних і психофізичних якостей, що підтримують ефективність опанування конкретної професії, удосконалення в професії, досягнення високого рівня професійної дієздатності, психофізичної готовності до праці засобами фізичної культури і спорту.

Професійна діяльність фахівців цієї групи чергується із фізичним навантаженням, що супроводжується високою руховою активністю в поєднанні зі знаннями, вміннями й навичками як технічними, так й організаційно-управлінськими, що допомагає контролювати виробничий процес у цілому та частково.

Основними напрямками персоніфікації ППФП є: сприяння розвитку професійно значущих фізичних якостей і пов'язаних із ними здібностей та психофізичних функцій; засвоєння рухових умінь, навичок і видів спорту, що мають професійно-прикладне значення; підтримка на належному рівні й відновлення за необхідності професійної працездатності; профілактична та корекційна протидія впливу несприятливих чинників виробництва; формування мотивів, розвиток інтересу і звички до регулярних фізичних занять. Усе це підкреслює змістову особливість професійно-прикладної фізичної культури й можливість застосування всієї сукупності засобів фізичного виховання [1;].

Усе вищесказане підводить до розуміння суті актуальних і перспективних задач реалізації ППФП студентів закладів фахової передвищої освіти [7].

Важливою особливістю ППФП студентів будівельних спеціальностей є спрямованість на досягнення в процесі навчання та виховання безпосередніх прикладних результатів для обраної професійної діяльності в майбутньому, використання засобів фізичної культури та спорту для підготовки до сучасної висококваліфікованої праці в будівельній галузі [6; 4].

Врахувавши вищезазначене, можна визначити конкретні завдання професійно-орієнтованої фізичної підготовки студентів будівельних спеціальностей закладів фахової передвищої освіти [5].

Останнє увиразнює логіку докладнішого осмислення поняття «професійно-важливі якості». Дослідники [3] професійно важливих якостей фахівців не спортивних спеціальностей визнають, що основними спеціальними якостями, що допомагають у становленні майбутніх фахових кадрів є особистісні, психофізичні та фізичні якості.

До особистісних учені відносять: сміливість та рішучість, емоційну стійкість, організаторські та управлінські здібності, оперативне мислення. До психофізичних – стійкість у прояві уваги; стійкість до гіподинамії; працездатну стійкість в умовах висоти, вузької чи не стабільної опори; стійкість до дії несприятливих метеорологічних умов та виробничих факторів. До фізичних якостей науковці відносять: загальну витривалість, швидкість рухів, спритність і м'язову силу.

Найсуттєвішими показниками розвитку фізичної культури в суспільстві є досягнення в оздоровленні населення та всебічному розвитку його фізичних якостей, ступінь використання фізичної культури у сфері освіти й виховання, у виробництві й побуті, а також спортивні досягнення. Ідеї збереження найбільшої цінності, якою є здоров'я та життя людини, привертали увагу суспільства на різних етапах його розвитку.

Соціально значущі цінності фізичної культури, трансформуючись у цінності студента, направляють його на досягнення «ідеального стану» в особистісному вдосконаленні, збільшують ступінь свободи в самовизначенні, формують відповідальну життєву позицію. Вони не можуть нав'язуватися особистості примусово, а студент має вільно їх обирати. Цінності виступають внутрішнім, емоційно визначеним орієнтиром студента, власною духовною позицією, глибоко особистим, виробленим ним самим ставленням. Цінності фізичної культури спрямовують майбутнього фахівця на організацію здорового способу життя, набуття такого рівня здоров'я, психічної та фізичної підготовленості, що відповідає вимогам життєдіяльності, особистісної та професійної самореалізації [6, с. 21].

Отже, зміст ППФП у фаховому коледжі має передбачати формування навичок раціональної ходи, пересування по обмеженій і рухливій опорі, лазіння. Також особливу увагу варто акцентувати

на розвитку силової і статичної витривалості, спритності; важливими є чітка координація рухів, емоційна стійкість і витривалість, дисциплінованість.

Список використаних джерел

1. Волков В. Л. Основи ППФП студентської молоді. Київ: Знання України, 2004. 82 с.
2. Гвоздецька С. В., Рибалко П. Ф., Чередніченко С. В. Професійно-прикладна фізична підготовка: навчально-методичний посібник для спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура). Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 110 с.
3. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 314 с.
4. Рибалко П. Ф., Гвоздецька С. В., Прокопова Л. І. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. № 3 (57). С. 340–347.
5. Рибалко П. Ф. Професійна підготовка учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу загальної середньої освіти: монографія / наук. ред. О. В. Семеніхіна. Суми: Цьома С. П., 2019. 380 с. ISBN 978-617-7487-65-3
6. Сисоєва С. О., Алексюк А. М., Воловик П. М. та ін. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ: ВІПОЛ, 2001. 502 с.
7. Хоменко С. В., Рибалко П. Ф., Гудим М. П., Гудим С. В. Особливості методики розвитку фізичних якостей студентів неспортивних спеціальностей на заняттях фізичною культурою. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2019. № 6 (90). С. 343–352.

Геращенко Неля Миколаївна,

викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Однією з важливих проблем із психолого-педагогічного погляду є активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти під час теоретичного навчання і практики. Про доцільність підвищення активності учнів у ході навчально-пізнавальної діяльності підкреслював ще в XVII ст. Ян Амос Коменський. Основною педагогічною помилкою викладачів та майстрів виробничого навчання вважається їх прагнення привчити студентів «дивитись чужими очима, мислити чужим розумом» і пропонувати їм знання в готовому вигляді. На думку Я. Коменського, одна з основних задач педагога – «всіма можливими засобами необхідно запалювати в дітей гаряче прагнення до знань і до навчання» [2].

У своїх напрацюваннях К. Ушинський також неодноразово підкреслював значущість у навчальному процесі активності й самостійності здобувачів освіти; зверталась увага на важливу роль наставника – керувати і спрямовувати роботу студентів, «передати студенту не тільки ті або інші знання, а й розвинути в ньому бажання та здатність самостійно, без викладача набувати нові знання» [3].

Відомий американський педагог Дж. Брунер підкреслював, що потрібно приділяти увагу розвитку пізнавальної активності студентів. Він звертав увагу суспільства на те, що необхідно навчити здобувачів освіти думати, шукати та знаходити власні рішення, а для цього існує лише один шлях – учіння повинно бути актом відкриття [3].

Під активністю студента необхідно розуміти прояв потреби його життєвих можливостей, тому їх можна вважати і передумовою, і результатом його розвитку. Будь-яка навчальна діяльність здобувача освіти спонукає до активності як фізичних, так і духовних сил. Активний стан людини і є діяльністю. Активність виражається різними видами діяльності залежно від специфіки й характеру.

Психологи виділяють три рівні активності: репродуктивно-наслідувальний, за якого досвід діяльності накопичується з досвіду іншого (рівень же власної активності особистості при цьому недостатній); пошуково-виконавський – це вищий рівень активності, адже він пов'язаний із

самостійністю особистості; найвищий рівень – це творча активність, адже сама задача може ставитися здобувачем освіти, а шляхи її вирішення нові, нешаблонні, оригінальні.

Нині особливого поширення набуває проблемне навчання, що можна використовувати на різних етапах навчального процесу.

Оцінити рівень пізнавальної активності можна порівнюючи пізнавальні можливості здобувача освіти з результатом, одержаним у цільовій діяльності за необхідний час. Виконання студентом завдання протягом відведеного часу ще не говорить про його високу активність. Можливо, завдання було залегким.

Високою активністю можна вважати таку активність суб'єкта, що забезпечує йому досягнення якісно нових результатів у професійній діяльності за заданий час і з раціональним використанням сил.

Для якісного формування самостійності студента необхідно так організовувати навчальний процес, щоб він відчував потребу діяти незалежно. Самостійність як характеристика діяльності в конкретній проблемній ситуації – це вміння здобувача освіти досягати необхідних результатів без сторонньої допомоги. Ознакою самостійності студента є вміння планувати свою роботу, виконувати завдання без допомоги педагога, систематично самоконтролювати перебіг і результат роботи, помічати й виправляти допущені помилки.

Для мотивації пізнавальної діяльності потрібно розвивати відповідне ставлення особистості до професійної освіти і пов'язаної із цим потреби в пізнанні. Потреба виражає необхідність, а мета конкретизує потребу, звідси мотиви характеризують внутрішні причини цих процесів.

Отже, потреба активізації навчальної діяльності на сучасному етапі є вагомим проблемою, для вирішення якої потрібна спільна співпраця педагога і студента. Задача викладача полягає в тому, щоб забезпечити не загальну активність студентів, а їх активну вибірково діяльність, спрямовану на оволодіння провідними знаннями та засобами діяльності.

Якість професійної підготовки залежить від рівня активності здобувачів освіти під час пізнавальної діяльності. Активізація виступає результатом засвоєння навчального матеріалу, стимулює розвиток пізнавальної самостійності, творчих здібностей в умовах педагогічного процесу.

Список використаних джерел

1. Готра П. Н. Розвиток пізнавальної активності учнів. *Рідна школа*. 1999. № 4. С. 45.
2. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори. Київ, 1992. 287 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.

Горелий Руслан Петрович,

викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

СЛОВЕСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

У структурі професійного навчання ключове місце посідають такі словесні методи, як бесіда і розповідь. Виходячи з суті методу навчання, розповідь є засобом організації взаємопов'язаної діяльності учасників освітнього процесу, в якій педагог виконує функцію джерела навчального змісту і суб'єкта керування навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти.

У словесному методі об'єднуються керівна й інформаційна функції педагога, які рівнозначно важливі і здійснюються одночасно. Під час практичної діяльності змістовий аспект часто стає для педагога головним, а керування пізнавальною діяльністю здобувачів освіти залишається поза увагою.

Інформаційна функція реалізується шляхом організації та монологічного викладу змісту навчальної дисципліни. Сформульований зміст може запам'ятовуватися здобувачами освіти механічно (несвідомо) або засвоюватися ними свідомо.

Отже, при монологічному викладі керівна функція педагога з урахуванням зазначених особливостей може реалізовуватися через:

- ✓ зміст навчального матеріалу (структура, логічна побудова, підбір фактів);
- ✓ прийоми, які відображають об'єктивні процеси пізнання (встановлення зв'язку, порівняння, аналіз тощо);
- ✓ особливі прийоми активізації (використання засобів наочності, захопливих навчальних матеріалів тощо) і забезпечення зворотного зв'язку (створення схем, таблиць, планів);
- ✓ техніка й культура мовлення, спілкування [3, с. 22].

Розповідь має чітко визначену ціль і будується на матеріалі логічно завершеної частини теми власне предметного змісту, яка відображає певний елемент знань. Зміст та обсяг його (уявлення або поняття) визначаються програмою, їх не можна розширювати, але необхідно довести до глибокого розуміння кожним здобувачем. У зв'язку із цим фактичний матеріал, на основі якого формується уявлення чи поняття, може змінюватися, доповнюватися порівняно з підручником. Він добирається з урахуванням підготовки здобувачів, їхніх інтересів, життєвого досвіду та особливостей того природного оточення, в якому вони живуть.

Важливим аспектом є підготовка до сприйняття змісту розповіді. Вона полягає у випереджувальній акумуляції чуттєвого досвіду, його зосередженні у словниковій роботі. Словникова діяльність зумовлена тим, що тлумачення слів, термінів, незрозумілих під час розповіді, відволікає увагу здобувачів освіти від головного змісту, порушує його цілісність. Відсутність у розповіді такої діяльності призводить до утворення неправильних асоціацій знань. Вони в процесі розповіді вводяться й розкриваються логічно.

Розповідь не дає можливості реалізувати повноцінний особистісний поточний контроль за перебігом і проміжним результатом засвоєння знань. Але без зворотного: «слово – реальний предмет», до неправильного враження від суті власне предметного змісту і втрати інтересу до нього. Це не стосується сучасних термінів, які відображаються у змісті нових елементів знань, зв'язку результативності будь-якого методу дуже низька, але без нього неможливе результативне педагогічне керування [5, с. 23].

Прийомам виявлення дієвості пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі розповіді є складання плану, таблиць, зображень, схематичних малюнків, записів опорних слів або звертання до записів, малюнків, завчасно зроблених на дошці тощо. Під час виконання таких завдань внутрішні пізнавальні дії здобувачів освіти та їх результати матеріалізуються, що найбільше важливо на початковому етапі навчання.

Концентрації уваги допомагає зацікавленість, яка створюється не тільки добором захопливих фактів, доступністю змісту, логікою викладання, але й виразністю, яскравістю, правильністю, образністю мови педагога. Зокрема, уживанням різних мовних засобів: яскравих епітетів, порівнянь, уривків із художніх і науково-популярних творів. Ці засоби впливають на почуття та емоції здобувачів освіти і створюють у них стійку позитивну емоцію до засвоєння. Однак слід застерегти педагога від надмірності використання таких матеріалів. Вони повинні бути підпорядкованими розв'язанню конкретної дидактичної підзадачі. Відчутний емоційний вплив певної частини змісту, часто неістотної, приводить до того, що здобувачі освіти запам'ятовують саме її, а не сутність знань.

Активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти сприяє виникненню риторичного запитання. Вони не вимагають відповіді, але примушує здобувачів освіти в одних випадках замислитися над відповіддю, зосередитися й стежити за думкою педагога, а в інших – самостійно актуалізувати знання, цілеспрямовано спостерігати за об'єктом. Такі запитання допомагають формувати вміння відповідати на будь-які запитання, оскільки вони зіставляються з викладом і загальним висновком. Під час закріплення засвоєного змісту риторичне запитання повторюється педагогом або це роблять самі здобувачі освіти й самі на нього відповідають.

Бесіда як метод навчання є діалогом між педагогом та здобувачем освіти, який підпорядковується визначеній меті. Цей метод широко використовується у процесі освітньої діяльності та має колосальні можливості в управлінні їхньою пізнавальною діяльністю.

За допомогою системи запитань здобувачі освіти залучаються як до відтворення знань, так і до активної розумової діяльності. Вдало побудована бесіда спонукає студентів до висловлення власних міркувань, оцінних суджень. Це дозволяє виявити якість і глибину засвоєння навчального змісту, рівень мислення і здібностей. Тим самим забезпечується постійний зворотний зв'язок, на основі якого здійснюється контроль і коригування процесу навчання. Крім того, сприймання

студентами оцінки викладачем своїх знань та умінь, зіставлення їх зі змістом запитань і завдань з відповідями інших студентів і привчає студентів до самоконтролю, формує їх самооцінку.

Основою в бесіді є запитання. Від них значною мірою залежить успіх бесіди. Запитання педагога повинні бути конкретними за змістом, тобто здобувач освіти повинен розуміти, про який об'єкт питають його і що саме про нього треба розповісти. Питання не повинні бути неконкретними. На заняттях, наприклад, навіть у досвідчених педагогів можна почути запитання такого типу: «Розкажіть, що ви знаєте про ...?». Невизначеність питання передбачає неоднакові варіанти відповідей. У цій ситуації виникає запитання і до педагога: «А що відповідно до теми заняття повинен знати й розповісти здобувач освіти про ...?» [6, с. 66].

Запитання не повинні бути подвійними чи потрійними. Якнайбільше такими, що стосуються різних об'єктів або різних сторін певного предмета, явища, їх несумісних ознак, властивостей. Наприклад, запитання: «Які інструменти і обладнання використовують при діагностиці двигуна автомобіля ВАЗ 21104?». Ці запитання спричиняють неглибокі й непослідовні відповіді, здобувач освіти розповідає про все відразу. Він переходить від одного об'єкта до іншого, розповідає про те, що випадково пригадає, цілеспрямовано не напружує своє міркування і пам'ять.

Колосальне значення для правильного сприймання запитання має не тільки його зміст, але й словесна форма вираження. Переформульоване питання виникає тоді, коли здобувачі освіти не проявляють активності або здебільшого відповідають на запитання невірно. Причиною цього є те, що вони недостатньо або зовсім не розуміють зміст запитання. У такому випадку насамперед разом зі здобувачами освіти слід здійснити аналіз запитання і з'ясувати, чи розуміють вони терміни, об'єкти, про які запитується, і те, що про них запитується.

Урахування вимог до бесіди, зокрема до запитань у ній, а також активне ставлення самого педагога до бесіди, його емоційне ставлення, використання різних організаційних прийомів, уміння тримати в полі зору кожного здобувача освіти дозволяють залучати до роботи всю групу й підтримувати увагу та зацікавленість протягом усієї бесіди.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. М. Взаємодія форм організації і методів навчання. *Рад. школа*. 1983. № 7. С.
2. Алексюк А. М. Єдність змісту і методів навчання. *Педагогіка*. Київ. Вип. 25. С.13–16.
3. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства у початкових класах. Київ, 1998.
4. Ігнатенко Г. В. Професійна педагогіка: навч. посіб. Київ, 2013. 352 с.
5. Король А. Традиційні та нетрадиційні методи навчання у розвитку творчої особистості. *Рідна школа*. Київ, 2000. № 12. С. 29–30.
6. Нарочна Л. К. та ін. Методика викладання природознавства. Київ, 1990.

Грибенко Олександр Миколайович,

канд. іст. наук, викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 Р.)

Гетьман Скоропадський отримав у спадок від Української Центральної Ради дезорганізовану систему виконавчої влади на місцях. Це зумовило гетьманський уряд вирішити в найкоротший термін побудову ефективної та дієздатної системи органів виконавчої влади на місцях, налагодити чітку взаємодію між її вертикальними та горизонтальними ланками, адекватними до їх обов'язків. Треба було визначитись із початою національним парламентом адміністративно-територіальною реформою.

Власне, останнє питання для гетьманського уряду було найменш складним. За кризових економічних та політичних умов проводити реформу (адміністративно-територіальну) було не доцільно. Тому уряд зігнував закон Української Центральної Ради від 6 березня 1918 року, повернувшись до адміністративно-територіального поділу на повіти та губернії [1].

Український уряд поділив Українську Державу на губернські староства: Київщину, Катеринославщину, Харківщину, Волинь, Полтавщину, Чернігівщину, Поділля, Херсонщину, Таврію. Тоді ж, відповідно до закону від 16 травня 1918 р., була скасована посада головного крайового комісара Холмщини, Катеринославщини, Таврії, задіяна Українською Центральною Радою [2].

Усі території отримали статус окремих адміністративно-територіальних одиниць із власним управлінням. Таким чином, на основі законодавчих актів у складі Української Держави було виділено 9 губерній (Київська, Волинська, Подільська, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Катеринославська, Херсонська і Холмська) і прирівняні до них округи (Поліський і Таврійський). Губернії та округи поділялись на повіти. Їх налічувалося 106. Повіти поділялись на волості (1813) [3]. В Українській Державі зберігся дореволюційний адміністративно-територіальний поділ.

В окрему адміністративно-територіальну одиницю було виділено місто Київ. Столиця Української Держави вилучалась зі складу Київської губернії відповідно до постанови уряду від 1 серпня 1918 року [4].

Відповідно до адміністративно-територіального поділу встановлювалася й вертикаль органів влади. Губерніальні комісари за законом від 18 травня 1918 року були перейменовані на губерніальних старост [5].

Сфера повноважень губерніальних старост визначалися постановою Тимчасового уряду від 19 вересня 1917 року, «Положенням про губерніальних комісарів відповідними статтями «Общого учреждения губерніального» [6].

Губернські старости мали такі повноваження: а) представляти уряд у губерніях; б) наглядати за виконанням законів, постанов і розпоряджень верховної влади для місцевих органів влади; в) здійснювати загальний огляд діловодства місцевих установ губернії; г) наглядати за станом і діяльністю підрозділів державної варти, всіх урядових губерніальних і повітових цивільних установ, за виключенням судів, установ державного контролю, державного банку і вузів; д) проводити ревізію в зазначених установах; е) повідомляти повітових старост про заходи уряду; є) накладати дисциплінарне стягнення на підпорядкованих їм осіб; ж) подати скаргу до адміністративного суду й повідомити органи прокурорського нагляду про порушення в діяльності місцевих органів [7]. Губерніальні старости перебували у відомстві Міністерства внутрішніх справ, призначались і звільнялись за поданням міністра внутрішніх справ.

За чинним законодавством губерніальний староста головував у місцевих органах влади – губерніальному управлінні, присутствіях, комісіях, комітетах тощо.

За законом про штати, губерніальний староста очолював Управління. Його заступниками були: а) помічник старости; б) інспектор державної варти; в) керуючий канцелярією.

На помічника губерніального старости покладался нагляд за виконавчими установами МВС, через які здійснювалося урядування губернією. До них належали: а) губернське управління; б) військове та селянських справах присутствія; в) земельно-порядкувальна комісія [8]. Помічник старости входив до керівництва на правах заступника голови.

На окремого помічника старости покладался нагляд за підрозділами державної варти. На підставі закону від 18 травня 1918 року міську й повітову міліцію було перейменовано в Державну варту й віддано під владу губерніальних старост [9, с. 444]. При Управлінні губерніального старости передбачалося утворення посади інспектора Державної варти в губернії. Його обов'язки та порядок діяльності мали визначатися старостою доти, доки не буде видано окремої резолюції МВС із цього питання.

У цілому інспектор очолював службовий апарат та інспекції варти в губернії: а) загальну; б) карно-розвідувальну; в) освідомчу [10].

На підлеглих територіях-округах, на правах губерніальних старост діяли окружні старости (постанова Ради Міністрів від 7 червня 1918 року). Друга посада окружного старости вводилася для управління Мелітопольським, Бердянським, Дніпровським повітами Таврії.

30 листопада 1918 року Гетьманом був затверджений Закон «Про утворення Управлінь Поліського та Таврійського Окружних Старост та про асигнування 133.000 крб. на утримання цих управлінь» [12]. Цей документ надавав законодавчого оформлення існуванню Управлінь окружних

старост у складі самого старости, його помічника, інспектора державної варти, урядовців з особливих доручень та канцелярії.

15 листопада 1918 року до числа Управлінь повітових старост Української Держави залучалися Управління старост Холмського, Томашівського, Грубешівського, Білоградського, Замостського, Володавського, Більського, Костянтинівського, Берестейського, Кобринського, Пружанівського повітів Холмської губернії. Штати цих управлінь вступали в дію з 1 листопада 1918 року.

У структурному відношенні Управління повітового старости складалося з реєстратури та канцелярії. Канцелярія поділялась на три підрозділи, що займалися адміністративними та особовими справами, діловодством у справах друку і нагляду за діяльністю органів самоврядування [11; 12].

Таким чином, вищими адміністративними органами в повітах були Управління повітових старост.

Список використаних джерел

1. Шульгин О. Доба Гетьманщини. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Київ: Наукова думка, 1995. Кн. 2. С. 512–517.
2. Накази Гетьмана. *Державний вісник*. 1918. 31 травня.
3. Статути державної канцелярії та розпис тимчасових штатів. ЦДАВОУ, ф. 1064. Рада Міністрів Української Держави, оп. 1, од. зб. 284, арк. 1–4.
4. Нове призначення. *Черниговская земская газета*. 1918. 12 июля.
5. Закон про утворення Управлінь Поліського та Таврійського Окружних Старост та про асигнування 133.000 крб. На утримання цих управлінь. *Державний вісник*. 1918. 22 серпня.
6. Постанова Тимчасового уряду «Про структуру діяльності губерніяльних старост» від 19 вересня 1917 року. ЦДАВОУ, ф. 1325. Документи о определении функций, структуры и штатах канцелярии Харьковского губернияльного старосты, оп. 1, од. зб. 9, арк. 25.
7. *Державний вісник*. 1918. 10 вересня.
8. Селянське слово (Київ). 1918. 26 травня.
9. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / за ред. Я. Пеленського. Київ: Філадельфія, 1995. 493с.
10. Законы Украинской державы (Законы, постановления, инструкции, циркуляры). Одесса: Неофициальное издание «Практическое правоведение, 1918. Выпуск V: апрель-июнь. 37 с.
11. Робітнича газета. 1917, 1918. 29 квітня.
12. Відродження. 1918. 17 серпня.

Дворянова Тетяна Олександрівна,

викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасна система освіти ставить перед нами вимогу навчити студентів послуговуватися іноземною мовою як інструментом у діалозі культур і цивілізацій. Ми повинні спрямувати їх на спілкування з носіями мови та в реальних життєвих ситуаціях, навчити здобувати знання самостійно, самовдосконалюватися в галузі обраної майбутньої професії. Саме на заняттях іноземної мови викладач повинен формувати у студентів уміння й навички іншомовного спілкування, передбачити досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах, орієнтуватися в соціокультурних аспектах країни, мову якої вивчають [2].

Головна мета навчання іноземної мови – формування комунікативної компетенції здобувачів освіти, базою якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок.

Найбільш поширеним та дієвим методом навчання іноземним мовам є комунікативно-орієнтоване освітнє середовище з максимальним наближенням до реальних умов.

Комунікативний метод ґрунтується на здатності використовувати мову в різних ситуаціях спілкування, де значно менше приділяється уваги вимові та граматичній структурі мови, не фокусується увага на навичках простого читання або письма. Реальне використання мови, особливо в соціальному плані, є новим пріоритетом. Такий підхід навчає студентів ставати комунікативно компетентними, використовувати мову відповідно до певного соціально спрямованого контексту, керувати діалогом.

Комунікативний підхід змінює роль студентів у навчальному процесі. Кожен із них є комунікатором та відповідає за власне навчання. Студенти активно ведуть переговори навіть тоді, коли мають недостатній рівень мовних знань. Вони навчаються спілкуватися в процесі самого спілкування.

Комунікативний підхід навчання іноземної мови визначає пріоритетним опанування чотирма базовими навичками мовлення, зафіксованими в певному порядку: говоріння, слухання, читання та письмо. Безпосередньо на перекладі, як навичці, не наголошується.

Такий підхід по-іншому висвітлює і мовні та мовленнєві помилки. Помилка за своєю природою має логіку і право на існування. Студенти ж можуть мати неповні мовні знання та бути успішними в спілкуванні.

Розглянемо формування комунікативної компетенції при вивченні теми «Україна». Використання краєзнавчого матеріалу в процесі викладання іноземної мови має дуже велике дидактичне значення. Бажання студентів розповісти та дізнатися про те, що їм близьке та знайоме, підвищує ефективність навчальної мовленнєвої діяльності на занятті англійської мови.

Навчальні тексти повинні відповідати певним вимогам: бути інформативними та цікавими, щоб студенти мали змогу задовольнити свої пізнавальні потреби, збагатити світосприйняття, отримати задоволення від їх читання та обговорення. Але варто пам'ятати, що інформація, подана в тексті, буде цікава тільки за умови, якщо текст буде посилюючим, відповідати віковим та психологічним особливостям, студенти його легко зрозуміють та, у деяких випадках, захочуть доповнити власними думками та інформацією [1].

Роботу над текстом треба завжди починати з пояснення нових слів та виразів, спираючись на вже наявні знання студентів. Варто обов'язково використовувати ілюстрації до тексту, карту України, або, краще, запропонувати студентам завдання самостійно підготувати дидактичний матеріал (картки, листівки), намалювати географічну карту України, зробити свої підписи на ній, чи принести фото, які вони мають за цією темою в домашній галереї. Спираючись на це, студенти швидше та якісніше засвоять матеріал. На цьому етапі дуже важливо «заінтригувати» їх, викликати зацікавленість до того, що їм потрібно буде прочитати й дізнатися.

Після того, як студенти відпрацювали лексику за текстом та виконали фонетичну роботу, їм пропонується вдома самостійно попрацювати над текстом.

Наступним етапом є робота з контурною картою та атласом України. Здобувачі освіти отримують завдання відмітити межі країни, написати назви гір та річок англійською, позначити адміністративний поділ України на регіони, міста й районні центри. Це завдання можна запропонувати студентам при вивченні граматичного матеріалу з використання прийменників.

Здобувачі освіти повинні не тільки заповнити правильно контурну карту, але й дати відповіді на питання. Картки з питаннями про Україну пропонуються кожному разом із контурною картою. Студенти обирають самостійно форму відповіді – усну чи письмову. Контроль щодо виконання домашнього завдання (усний) проводиться біля карти. Іноді контроль проводять добре підготовлені (сильні) студенти. Така робота проходить у парах.

Під час опрацювання теми «Україна» використовується такий орієнтовний перелік видів робіт:

- продовжити речення англійською;
- сказати речення англійською;
- визначити правильність (неправильність) запропонованих тверджень;
- дати відповіді на питання;
- розказати про Україну, Київ і т. д.

Здобувачам освіти пропонуються диференційовані завдання. Вони мають змогу обрати одну із запропонованих ситуацій чи виконати завдання з урахуванням своїх умінь та навичок. Також пропонуються завдання, що потребують і творчого підходу. Наприклад, можна запропонувати наступні ситуації:

1. Коледж готується до прийому закордонних гостей. Ви бажаєте розповісти іноземцям про визначні місця України, Сумщини, Глухова. Із чого ви почнете свою розповідь?
2. До коледжу завітали друзі з Лондона. У фойє їх зацікавив стенд про історію міста. Що саме ти можеш розповісти про своє рідне місто?

Після вивчення теми «Україна» як узагальнення пропонуємо здобувачам освіти невеликий тест із 10 речень, кожен із яких має чотири варіанти відповідей. Одночасно перевіряються знання студентів із лексики.

Щоб студенти могли вільно висловлювати власні думки та міркування, вони повинні мати великий словниковий запас. Тобто потрібна постійна робота над лексикою. Цьому сприяють різноманітні умовно-комунікативні вправи, додаткові тексти та різноманітні завдання, зокрема, складання мікродіалогів, що дають можливість висловлювати свої думки.

Отже, ефективність мовленнєвої діяльності студентів у багатьох випадках визначається наявністю в них інтересу й мотивів для вивчення іноземної мови.

Ми дійшли висновку, що в результаті застосування лінгвокраєзнавчого підходу на заняттях англійської мови відбувається оновлення деяких компонентів змісту навчання. Викладач добирає актуальні й автентичні тексти для аудіювання та читання, що мають велику пізнавальну та лінгвокраєзнавчу цінність. Викладач використовує ілюстративний матеріал для розкриття змісту запропонованих текстів (листівки, мапи, меню, рекламні проспекти, слайди). Такі тексти та їх ілюстрації за допомогою прагматичного матеріалу сприяють реалізації на заняттях важливих принципів навчання англійської мови (комунікативність, наочність, новизна та функціональність).

Використання краєзнавчої інформації як мотиваційного засобу при навчанні англійської мови робить свій певний внесок у формування різних видів комунікативної компетенції студентів – мовної, мовленнєвої, лінгвокраєзнавчої.

Список використаних джерел

1. Книга для вчителя іноземної мови: довідково-методичне видання / упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 240 с.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. Іноземні мови в навчальних закладах. *Педагогічна преса*. 2003. С. 4–10.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2005. 192 с.

Дехтярьова Світлана Василівна,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні вимога суспільства від системи освіти полягає в підготовці конкурентоспроможних компетентних учителів технологій. Стрімке зростання обсягу інформації, необхідність систематизації диференційованих знань, формування цілісного наукового світогляду обумовило застосування інтеграційного підходу в системі підготовки вчителів технологій.

Відповідно до нового Професійного стандарту вчителя однією з компетентностей, якою має володіти майбутній учитель технологій, є предметно-методична, що передбачає здатність здійснювати інтегроване навчання учнів, а саме знати про види інтеграції в навчанні, підходи до інтегрованого навчання учнів; застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей, навчальних предметів (інтегрованих курсів) під час підготовки та проведення навчальних занять; формувати в учнів розуміння природних зв'язків різних процесів, уміння

вирішувати практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних освітніх галузей; розвивати в учнів системне мислення [1].

Проблема інтеграції в освіті стала предметом дослідження багатьох українських учених. Так, теоретичні й методичні питання дидактичної інтеграції вивчені в дослідженнях О. Барановської, С. Білевич, С. Гончаренка, Р. Гуревича, В. Ільченко, І. Козловської, В. Курок, В. Сидоренка та ін.

Дослідники виокремлюють такі види інтеграції (табл. 1) [2, с. 156].

Таблиця 1

Види інтеграції		
Види інтеграції	Суть	Науковці
Міжпредметна інтеграція	інтегрування змісту різних навчальних предметів	М. Вашуленко, Н. Бібік, Л. Кочина, О. Савченко та ін.
Тематична інтеграція	інтегрування навчального матеріалу з різних предметів із метою вивчення важливих наскрізних тем	Н. Присяжнюк, О. Савченко, М. Фіцула та ін.
Інтеграція видів навчальної діяльності	інтегрування несхожих між собою видів діяльності, що підпорядковуються одній темі	Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.

Щоб реалізувати інтеграційний підхід до системи підготовки майбутніх учителів технологій, заощадити час навчання, подолавши фрагментацію знань та уникнувши зайвого дублювання, пов'язаних із навчальними матеріалами суміжних дисциплін, можна створювати інтеграційні курси. Це здійснюється такими шляхами, як-от: встановлення зв'язків між навчальними дисциплінами, упровадження в освітній процес інтегрованих занять, включення у навчальні плани інтегрованих курсів, як обов'язкових, так і за вибором. Так, в освітніх програмах з підготовки здобувачів освіти спеціальності Середня освіта (Трудове навчання та технології) можна віднайти інтегровані дисципліни: Основи техніки і технології + Основи виробництва + Технічна механіка, Технічне креслення + Інженерна графіка, Технології + Практикум з громадського харчування + Теорія і методика навчання технологій, Матеріалознавство + Виробництво та обробка конструкційних матеріалів і т. д.

Ще одним шляхом може бути тематична інтеграція. Так, у процесі вивчення теми можемо інтегрувати інформацію, нетипову для спеціальності. Зараз багато наукових досліджень спрямовані на формування певної компетентності, тому до змісту дисциплін та в окремі теми вводиться навчальний матеріал, доповнений притаманними компетентності питаннями.

Інтегратором знань і вмінь майбутніх учителів технологій може стати проектно-технологічна діяльність. Підготовка студентів цієї спеціальності передбачає розроблення творчих проєктів із дисциплін «Технології» і «Технічна естетика» як підсумок вивчення дисципліни. Виготовляючи виріб та розробляючи проєкт, здобувач освіти закріплює та інтегрує всі знання і вміння, отримані в процесі вивчення дисциплін загальної та професійної підготовки.

Проаналізувавши вищесказане, можна зробити висновок про значний потенціал інтеграції у формуванні компетентностей випускника. Інтегровані знання, на відміну від розрізнених знань з окремих предметів, стають міцним фундаментом для набуття важливих компетентностей, адже такі знання набагато легше застосувати на практиці для розв'язання навчальних, а також реальних побутових і професійних задач.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Мінекономіки № 2736 від 23.12.2020 р. URL: http://osvita.ua/doc/files/news/787/78704/Nakaz_27363.pdf (дата звернення: 22.04.2022).

2. Рудницька Н. Ю. Особливості планування і проведення інтегрованих уроків в початковій школі. *Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного*

віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять: навч. посібник / ред. Н. П. Тарнавська. Житомир, 2018. 248 с.

Зайка Артем Олексійович,
*викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ПРИНЦИПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНИЙ ПРОЦЕС

Сучасні цифрові технології, будучи однією з найважливіших складових процесу модернізації освіти, стали важливим інструментом для поширення в закладах освіти дистанційних, електронних, хмарних та інших технологій. У зв'язку з цим виникла потреба в дослідженні педагогічної, методичної складових та принципів побудови освітнього процесу з використанням цифрових технологій.

Педагогічна складова освітнього процесу є однією з ключових у досягненні освітніх цілей. Вона реалізується сукупністю дій, які приводять до певного результату, що відповідає поставленій меті. Основними сучасними засобами реалізації педагогічної складової є цифрові технології, які включають в себе як технічні засоби, так і програмне забезпечення різного рівня – від навчальних систем до систем штучного інтелекту [4].

Якість освітнього процесу зазвичай залежить від досвідченого використання вищезазначених засобів в оптимальному наборі. Під час використання в освітньому процесі цифрових технологій високий рівень викладання досягається за рахунок професійної та цифрової компетентності викладача: він повинен уміти вміло побудувати освітній процес із використанням мультимедійних матеріалів, реальних життєвих ситуацій, віртуальних екскурсійних порталів, електронних бібліотек, цифрового освітнього середовища тощо [1].

При цьому в завдання викладача входить вчасно переключитися від цифрового навчання до традиційного з метою підтримки зацікавленості здобувачів освіти до досліджуваного матеріалу й запобігання виникненню байдужості стосовно освітнього процесу.

Таким чином, педагогічна складова освітнього процесу з використанням цифрових технологій має здійснюватися фахівцями, які не тільки мають педагогічну освіту, а й регулярно підвищують свою кваліфікацію у сфері використання цифрових технологій.

Одним із ключових елементів будь-якої педагогічної складової освітнього процесу з використанням цифрових технологій є її методична складова.

Найчастіше від правильно організованої роботи з навчальним матеріалом залежить успішність та ефективність процесу освоєння здобувачами освіти певної навчальної дисципліни.

Методична складова як одна з кількох взаємопов'язаних ланок освітнього процесу включає методи, прийоми і форми навчання, що можуть комбінуватися залежно від технологій навчання. У сучасних умовах при використанні в освітньому процесі цифрових технологій багато методичних аспектів діяльності викладача можуть бути автоматизовані.

Одним із найважливіших завдань сучасного педагога є правильний вибір методу навчання, що відповідає кожній конкретній навчальній ситуації. Її розв'язання залежить від безлічі факторів, серед яких можна виділити кількість здобувачів освіти, рівень їх підготовки, індивідуальні особливості, рівень розвитку їх творчих здібностей, особистісно-соціальну орієнтацію та багато іншого. Усі перелічені фактори можна виміряти, використовуючи цифрові технології та сучасні методики. Також варто зазначити, що вибір форм і методів навчання залежить і від особистісних якостей викладача, зокрема від рівня його професіоналізму у вибраній предметній галузі, професійній та цифровій компетентності [3].

Усі ці чинники, безумовно, відіграють найважливішу роль в організації освітнього процесу та формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців, але не можна забувати і ще про одну його складову – про принципи навчання.

Цифрова педагогіка спирається на систему традиційних дидактичних принципів навчання, трансформуючи їх до умов цифрового освітнього процесу, а також запроваджує ряд нових принципів [2]:

- *принцип персоналізації* передбачає свободу вибору здобувача освіти при постановці освітніх цілей, проектуванні індивідуальної траєкторії навчання, визначенні способу подачі навчального матеріалу, рівня складності, темпу роботи, форм і методів навчання;

- *принцип забезпечення та структурування освітнього середовища* вимагає наявності такої кількості цифрових освітніх ресурсів та сервісів, а також різнорівневих елементів навчального змісту, що дозволяти б вибудовувати індивідуальну траєкторію навчання. Таке забезпечення може бути реалізоване шляхом формування єдиного цифрового освітнього середовища закладу освіти;

- *принцип гнучкості та адаптивності* вимагає максимально адаптувати цифровий освітній процес задля системної діагностики психолого-педагогічних особливостей здобувачів освіти, а також визначення їх актуального психофізіологічного стану;

- *принцип цілеспрямованості та доцільності* передбачає ефективний відбір цифрових засобів, що використовуються в освітньому процесі. Принцип забороняє переведення в цифровий формат малоефективних та застарілих педагогічних технологій, а також використання цифрових засобів без чіткого розуміння освітніх цілей, які мають бути досягнуті із застосуванням цифрових інструментів;

- *принцип навчальної самостійності* вимагає фокусування освітнього процесу на процесі навчання, що має бути забезпечене цілеспрямованим формуванням готовності здобувача освіти до самостійної освітньої діяльності в цифровому освітньому середовищі;

- *принцип успішності навчання* вимагає забезпечити повне засвоєння запланованих результатів навчання – знань, умінь, навичок, набуття компетентностей, що забезпечують оволодіння необхідною кваліфікацією;

- *принцип практико-орієнтованості* вимагає визначення цілей, змісту, технологій, методів та засобів навчання на актуальні та перспективні вимоги економіки та ринку праці;

- *принцип поступової складності* передбачає використання таких форм та методів навчання, що дозволяють здійснювати прямі та зворотні переходи: від індивідуальної до групової взаємодії в освітньому процесі та навпаки; від роботи з підтримкою викладача до самостійного виконання завдань і далі – до надання підтримки іншим здобувачам освіти.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі дозволяє не лише забезпечити проектування та використання необхідного різноманіття форм та методів навчання, а й автоматизувати рівень і темп збільшення складності завдань, залежно від досягнутих навчальних результатів.

Варто зазначити, що важливою складовою використання цифрових технологій в освіті є вміння викладача ефективно комбінувати їх залежно від фізичних, фізіологічних, соціальних та багатьох інших особливостей здобувачів освіти, а також від специфіки навчальної дисципліни, що вивчається. Тільки при виконанні зазначених вимог можна буде очікувати на позитивний результат використання цифрових технологій в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: методологічний семінар НАПН України. Київ, 2019.
2. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Грицеляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. Т. 1, № 28. С. 64–79.
3. Ковальчук В. І., Федотенко С. Р. Інноваційні технології навчання – основа модернізації професійної освіти. *Молодий вчений*. 2018. Вип. 12. С. 425–429.
4. Симоненко С. П. Українська цифрова освіта в умовах цифрової трансформації суспільства: вибір стратегії розвитку. *Гілея: науковий вісник*. 2020. Вип. 153. С. 374–377.

Заїка Олексій Михайлович,
 викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ПІДГОТОВКА МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство та ринок праці України вимагають підготовки фахівця, у якого сформовані стійкі компоненти творчого стилю мислення. Такий фахівець не лише готовий до постійних змін у сучасних технологіях, але й має можливість отримати життєво необхідне психологічне задоволення від розв'язання поставлених завдань, що виникають під час професійної діяльності. Саме освітній процес у закладі професійної освіти формує необхідні професійні компетентності, що дозволять у майбутній професійній діяльності формувати творче мислення.

Майстрам виробничого навчання при формуванні креативного мислення здобувачів освіти необхідно формувати потребу в знаннях, збагачуючи їх системою знань, умінь і навичок щодо користування сучасними цифровими засобами пізнання навколишнього світу. Наразі, як ніколи, нашій країні потрібні фахівці, здатні до креативного мислення й нестандартної діяльності. Монотонне, шаблонне повторення тих самих дій зменшує мотивацію до навчання.

Ключовою метою роботи майстра виробничого навчання повинно бути формування в здобувачів освіти вміння керувати процесами креативної творчості: фантазування, розуміння закономірностей, розв'язання складних проблемних ситуацій. Креативне мислення – це досить складний і специфічний процес, якому необхідно навчатися. Серед розроблених науковцями методів щодо формування технічного креативного мислення найбільш ефективними й уживаними в сучасній літературі є: метод мозкового штурму, метод фантазування, метод зразків, метод фокальних об'єктів, метод створення образу ідеального об'єкта [2].

У сучасній педагогіці визначено, що здатність до креативного, творчого мислення – ознака обдарованої й талановитої особистості, здатної створити щось особисте, нове, побачити те, що не побачив ніхто інший. Талант, як відомо, є основою креативного мислення, а зачатки креативності є майже в кожного, потрібно лише створити сприятливі умови для її розвитку.

Під час групової роботи зі здобувачами освіти закладу професійної освіти майстер виробничого навчання насамперед має пам'ятати про масштаб імовірного інтелектуального зростання, який має початкову й вищу межі, а також співвідношення між творчою продуктивністю та інтелектом. Інтелект визначає лише верхню межу, діяльність – початкову межу успішності навчання, а місце здобувача освіти в цьому діапазоні визначається не когнітивними чинниками, а особистісними позначками, передусім позитивною навчальною мотивацією й такими рисами здобувача освіти, як-от відповідальність, дисциплінованість, самоконтроль, відсутність критичності, довіри до авторитетів. Крім того, інтелект є верхнім обмежувачем для потенційних творчих досягнень. Професійна сфера, у якій здобувач освіти як майбутній фахівець буде працювати, регламентує початкову інтелектуальну межу. Знання майстром виробничого навчання місця здобувача освіти в діапазоні інтелектуального зростання за наявності професійного спрямування, рівня його позитивної мотивації до навчання дозволить обрати ефективні методи і форми навчання [1].

Обов'язковими ознаками креативного мислення здобувачів освіти є їх оригінальні відповіді на стандартні запитання, швидкість та доцільність дій, здібність запропонувати нові ідеї та гіпотези, здатність до спілкування, усвідомлення свого мислення, ефективність застосування набутого досвіду, критичне ставлення, самостійність мислення, стійкість та глибина знань.

Здатність до креативного мислення формується та розвивається протягом усього життя людини. На розвиток креативного мислення здобувачів освіти закладів професійної освіти впливає безліч чинників, а саме такі, як зміст заняття, креативність майстра виробничого навчання, оригінальні методи і прийоми навчання, майстерна організація уроку виробничого навчання тощо. Розвиток креативного мислення та професійної творчості майбутнього кваліфікованого фахівця спрямовані на створення різноманітних технологічних проєктів і нових видів промислових виробів.

Власні творчі здобутки спонукають здобувачів освіти до активного креативного мислення. Уроки виробничого навчання можуть бути унікальні за своїм змістом і можливостями. Вони акумулюють у собі знання з великої кількості навчальних дисциплін: конструювання, моделювання, матеріалознавство, обладнання, технології. Головне в креативній діяльності – зацікавити й надалі створити та закріпити творче ставлення здобувачів освіти до професійної діяльності, що виявиться в активній раціоналізаторській роботі. На сучасному ринку праці потрібні ініціативні, творчі, компетентні, висококваліфіковані фахівці. Творчі здібності здобувачів освіти закладів професійної освіти розвиваються відповідно до бажання виготовити своїми руками щось гарне. Саме так відбувається формування креативного мислення в здобувачів освіти [3].

Під час практичної підготовки на уроках виробничого навчання здобувачі освіти самостійно приймають рішення, можуть активно діяти й контролювати себе, дають своїм діям і проблемам оцінку. Розвиток креативного мислення формує творчі здібності здобувачів освіти, сприяє залученню їх до участі в професійних конкурсах, покликаних сприяти підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, розвитку їхніх професійних умінь і навичок, виявленню та впровадженню в освітній процес сучасної техніки, цифрових технологій, прогресивних інструментів і пристроїв, раціональних прийомів і методів праці, обміну досвідом між учасниками конкурсу.

Отже, сучасному суспільству потрібен фахівець, у якого сформовані особистості стійкі компоненти креативного стилю мислення. Така особистість не лише готова до постійних змін у технологіях. Цей підхід до формування якостей креативної особистості здобувачів освіти змінює форми і принципи педагогічної діяльності. Ключовою фігурою освітнього процесу є майстер виробничого навчання в закладі професійної освіти, який повинен не передавати знання, а допомагати вчитися й розвиватися, бути не джерелом інформації, а організатором розумової діяльності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результат досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир, 2007. 320 с.
2. Пілат Н. Я. Використання психодіагностичних методик у процесі пошуку обдарованих дітей і корекційно-розвивальні вправи для занять з ними. *Методичний вісник*. Львів. 2011. № 1. С. 62–68.
3. Сліпчишин Л. В. Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних підходів до навчання у ПТНЗ: навчально-методичний посібник. Львів: Сполом, 2008. 148 с.

Капелько Людмила Григорівна,

завідувач відділення технологічної освіти

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Одним із важливих завдань у галузі освіти ХХІ століття є інтеграція освітніх систем у європейський і світовий освітній простір. Українські економічні та соціокультурні реформи здійснюються в контексті глобальних змін у світі в цілому та в європейському регіоні зокрема. У рамках Болонського процесу проводиться уніфікація національних освітніх стандартів, диверсифікованість освітніх моделей, удосконалення технологій навчання. Разом з тим кожна нація прагне збагатити свій історично напрацьований освітній потенціал, активно вивчаючи традиційний та інноваційний досвід організації та змісту освіти в інших країнах.

Тенденція інтеграції вимагає від кожної країни – учасниці Болонського процесу розвитку системи безперервної освіти, створення широкої мережі різноманітних навчальних закладів, доступних різним соціальним, професійним і віковим групам населення. Від спрямованості та ефективності цієї системи багато в чому залежать перспективи розвитку людства.

У наш час освіта повинна характеризуватися такими якостями, як безперервність, фундаментальність, цілісність. Реалізація нової парадигми «навчання протягом життя» (lifelong learning), пропонуваної ЮНЕСКО, розвиток інформаційних технологій, становлення

глобального інформаційно-педагогічного простору передбачають унесення змін до змісту та технологій освіти. Одним із основних напрямів стратегії оновлення суспільства, пов'язаного з подальшим розвитком духовного життя народу, стає практика неперервної освіти, створення на її основі гнучкої системи підготовки кадрів.

У зв'язку із цим по-новому ставиться питання про професійну підготовку вчителя. Особистість учителя, його професійна компетентність, соціальна зрілість і духовне багатство в наш час стають найбільш важливими умовами забезпечення ефективності процесу навчання та виховання. Якість підготовки вчителя та рівень сформованості його професіоналізму є соціальними критеріями стану та результативності процесу освіти, його відповідності потребам сучасного суспільства у формуванні та розвитку професійної компетентності особистості. Діалогічна взаємодія національних систем підготовки педагогічних кадрів європейських країн, їх комунікація є умовою їх успішного інтегрування в рамках єдиного освітнього простору Європи.

Проблема підвищення якості української системи освіти актуалізувалася в останні роки. Очевидним вираженням цієї тенденції є упровадження відповідних понять у нормативні документи, а також розвиток інституційних механізмів, що забезпечують діагностику та управління якістю (зовнішнє незалежне оцінювання, державна система ліцензування та акредитації закладів освіти та ін.). Українська педагогічна наука та освітня практика шукають шляхи забезпечення якості підготовки педагогів, враховуючи інтеграційні процеси, що відбуваються в Європі.

У контексті модернізації вищої школи України ведуться пошуки шляхів удосконалювання організації систем управління закладами вищої освіти, їхньої акредитації, джерел фінансування, підвищення якості викладання тощо. Загальноєвропейські тенденції педагогічної освіти змушують інакше оцінювати шляхи реформування закладів педагогічної освіти, вимагають забезпечення умов мобільності педагогічних кадрів у світовому освітньому просторі, яка можлива лише за умови досягнення спільності в підготовці педагогів на всіх етапах і щаблях навчання.

В умовах дворівневої системи вищої педагогічної освіти в Україні (бакалаврат, магістратура) об'єктивно виникла потреба у вивченні якісних змін, що відбулися в другій половині XX століття в системі зарубіжної педагогічної освіти: створення нових типів освітніх закладів (коледжі-університети); розроблення варіативних навчальних планів і програм; перебудова змісту; реалізація нових технологій. Україна, як країна Східної Європи, орієнтована на участь у формуванні загальноєвропейського освітнього простору в процесі конструктивного діалогу із країнами західноєвропейського регіону. Тому вивчення багатого досвіду цих країн може слугувати орієнтиром у прогнозуванні процесів розвитку вітчизняної системи освіти з урахуванням особливостей суспільства та тих специфічних завдань, які стоять сьогодні перед педагогічною освітою в нашій країні.

Особливий інтерес для вітчизняної педагогічної науки та практики викликає британська система забезпечення якості безперервної педагогічної освіти. Це пояснюється насамперед тим, що система підготовки та перепідготовки вчителів у Великобританії є однією з найстарших у Європі. Упродовж багатьох років у Великобританії проводяться дослідження в галузі безперервної педагогічної освіти. Крім того, участь у різних міжнародних проєктах забезпечує широку теоретичну та практичну базу для розвитку нових підходів у цій сфері. Актуалізації дослідження британської системи якісної підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для української педагогічної науки сприяє й той факт, що вона спочатку функціонувала в умовах обмеженого державного фінансування, що сприяло розвитку ринкових механізмів її організації та розвитку, самостійному пошуку джерел фінансування, активізації моніторингової та маркетингової діяльності. При незмінному збереженні національних пріоритетів ця модель розвивалася в руслі загальноєвропейських і загальносвітових тенденцій, розв'язуючи багато в чому однакові для багатьох країн світу проблеми підготовки педагогічних кадрів. У зв'язку із цим вивчення британського досвіду дозволить отримати адекватне уявлення не лише про загальні тенденції підвищення якості підготовки вчителів у світі, але й про характер існуючих проблем і шляхи їх вирішення, і тим самим буде сприяти, якщо не уникненню, то мінімізації можливих негативних наслідків та помилок, а також допоможе зіставити власні політичні рішення із практикою інших країн, краще оцінити доцільність і ризики прийняття тих чи інших рішень.

У педагогіці багатьох західних країн у другій половині XX століття відзначається посилення уваги до проблеми якості підготовки вчителів. Це явище характерне й для Великобританії, країни з міцними традиціями, де питання підготовки вчителів є особливо складним, оскільки воно тісно пов'язане з суспільно-політичною боротьбою правлячої партії за школу. Відтак, усі компоненти реформи системи освіти набувають демократичного або консервативного забарвлення.

У другій половині XX століття в системі неперервної педагогічної освіти у Великобританії відбулися такі перетворення, як: зміна структури навчальних закладів, що здійснюють підготовку вчителів; ствердження самої системи педагогічної освіти в секторі вищої освіти; оновлення змісту; модернізація методів і форм підготовки вчителів; формулювання нових цілей і задач системи професійної орієнтації та системи підвищення кваліфікації вчителів; створення системи неперервної педагогічної освіти; узгодження підготовки та перепідготовки вчителів з Національним стандартом для загальноосвітньої школи; затвердження механізмів контролю та оцінки якості навчання.

Отже, вивчення, аналіз і коректне осмислення теорії та практики забезпечення якості педагогічної освіти у Великобританії, особливо в період перетворень у цій галузі, становлять великий науково-практичний інтерес, дозволяють глибше зрозуміти діалектику загальних закономірностей і конкретних особливостей розвитку світового педагогічного процесу і його основних тенденцій щодо окремого регіону.

Список використаних джерел

1. Авшенюк Н. М. Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії і Уельсі (кінець XX початок XXI століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005.
2. Білокопитов В. І. Діяльність європейських організацій із забезпечення якості вищої освіти в контексті Болонського процесу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Суми, 2012.
3. Ільєнкова С. Показники якості освіти. URL: http://debaty.org.ua/article/edu_ukr/analiz_edu/290.html] (дата звернення: 25.04.2022).
4. Леонтьєва О. Ю. Теорія та практика навчання студентів у педагогічних коледжах Англії (70-80 рр. XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 1995. 27 с.
5. Сбруєва А. Болонський процес: пошуки шляхів підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи. *Шлях освіти*. 2002. № 1. С. 18–21.

Капоріна Ольга Вікторівна,
практичний психолог

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Стрес – це неминуча реальність нашого життя, але необов'язково негативна. Стрес – стан організму, що виникає у відповідь на дію несприятливих зовнішніх чи внутрішніх факторів. Стресова ситуація дозволяє нам швидко приймати рішення і діяти в складних ситуаціях. Без цієї функції організму людство просто не змогло б вижити. При цьому важливо знати, що надмірне чи постійне перебування під дією стресу є дуже шкідливим для нашого організму.

Залежно від ситуації стрес може стати як позитивним, так і негативним досвідом. Зміна місця проживання, початок нової роботи, зміна формату навчального процесу, освоєння чогось для себе раніше невідомого, але на перший погляд захопливого – ці фактори вводять людину в стан стресу. Але за умови, якщо решта вашого життя стабільна і без перешкод, то дія стресу на організм є позитивною. Якщо ж до попереднього переліку додається хвороба близької людини, проблеми з грошима, військовий стан тощо, то тут одночасно з'являється кілька джерел стресу, які для організму є негативними і небезпечними.

Мета управління стресом полягає не в тому, щоб повністю його позбутися, а в тому, щоб усунути непотрібний стрес і допомогти впоратися з існуючими проблемами.

Наше тіло здатне впоратись лише з невеликою кількістю стресу. Відповідь організму на дію стресу може серйозно вплинути на психічне чи фізичне здоров'я людини через тривогу або депресію. А ось хронічний стрес може призвести до серйозних проблем: порушення нормального

функціонування систем організму, зокрема імунної, а це означає, що людина частіше хворіє на застуду та інфекційні хвороби. Результатом постійного напруження можуть бути: захворювання серцево-судинної системи, цукровий діабет, тривожність, депресія [2].

Ключ до того, як ми переживаємо стрес, – наша здатність справлятися з вимогами, які нам висувають. Іншими словами – стресостійкість.

Проаналізувавши різні наукові підходи, ми виявили, що єдиного визначення стресостійкості немає – кожен з авторів трактує її на власний розсуд.

Отже, стресостійкість – це комплекс особистісних якостей, що дозволяють переносити значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження без особливих шкідливих наслідків для власного здоров'я, оточуючих і своєї професійної діяльності.

Можливості вдосконалення особистості у всіх різні і їх розвиток індивідуальний. Він залежить від сили нервової системи. Завдяки гнучкості вищої нервової діяльності людини ніщо не залишається нерухомим та незмінним, і все залежить від того, як на це реагує вона сама.

У кожного є своя стресова межа: одна людина через стрес мобілізується; інша – панікує, впадає у відчай, відчувається безпорадною; третя – уникає, замовчує, тримає в собі негативні емоції.

Стресостійкість людини залежить від спадковості, стану здоров'я та бажання вдосконалюватись. Вона також може бути вроджена і тренована. Вроджена стресостійкість не залежить від нашого бажання чи сили волі. Це особистий рівень витривалості, досвід реагування на ту чи іншу подію, приклад від попереднього покоління, як треба діяти в незвичній, стресовій ситуації. Тренована стресостійкість характеризується вмінням адекватно реагувати на несприятливі події і вдосконалювати власну стресостійкість, щоб у подальшому використовувати її як ресурс [1].

За останні кілька десятиліть світ стрімко змінився і продовжує змінюватися. Сьогодні ще додався вплив війни, що дуже негативно впливає на психіку людини і в разі зменшує стресостійкість. Прискорений ритм життя разом із нестабільністю, мінливістю і неоднозначністю змушує особистість протистояти цим чинникам і виробляти власний імунітет боротьби зі стресами.

Здобувачі освіти є активними свідками процесів, що відбуваються у суспільстві. Навіть не будучи ознайомлені з суттю і деталями подій, вони можуть спостерігати їх через ЗМІ, бачити страх та розгубленість батьків, чути тривожні або агресивні висловлювання. Дорослим важливо усвідомити, що підліток може переживати такі ж сильні почуття з приводу травматичних подій, як і дорослі. У деяких осіб ці переживання можуть виникнути відразу ж після події, у інших – через деякий час. Кожен підліток чи юнак може реагувати по-різному, навіть якщо це діти з однієї родини.

Реакції осіб на травматичні події залежать від емоційного стану, їх чутливості та віку. Особи, яким довелося пережити травму, стають розсіяними, у них погіршується пам'ять, увага. Емоційне напруження впливає на фізичне здоров'я, приводить до виникнення нервових розладів, психосоматичних захворювань.

Така особистісна риса, як стресостійкість, сприяє тому, щоб кризові ситуації не викликали стресової реакції, а переживання стресу супроводжувалось мінімальними фізіологічними і психологічними втратами.

У сучасних наукових джерелах стресостійкість розглядається як особистісна якість людини, ресурс особистості або емоційний запас, що забезпечує загальні види життєдіяльності, реагування, адаптації, що мають вплив на процес і результати діяльності людини в складних ситуаціях.

Стресостійкість – комплексна риса, здібність, яка має декілька характеристик. Її основу і фундамент складає ступінь сформованості у людини самосприйняття або любові до самої себе.

Друга характеристика стресостійкості – оптимізм або позитивне ставлення до різних подій життя, в тому числі позитивне мислення, вміння помічати хороше в різних ситуаціях і радіти цьому.

Третя складова – оволодіння стратегіями подолання негативних емоцій, наприклад страху, суму, злості тощо.

Четверта складова – вміння розслабитись. Розслаблення (релаксація) позитивно діє і на м'язи, і на емоційний стан людини.

Для того, щоб успішно справлятися зі стресовими реакціями та не допускати дистресів, варто вчитися прислухатися до змін у своєму організмі та вчасно реагувати на них.

Аналіз літературних джерел стверджує, що стресостійкість як якість непостійна, а отже, її можна розвивати за допомогою таких методів: тренінги, релаксаційні вправи, моделювання стресових ситуацій, мозковий штурм, арттерапія тощо [1].

Отже, травматичні події та кризові ситуації, в які потрапляє особистість, негативно впливають на самопочуття та формування особистості в цілому.

Формування стресостійкості особистості слід здійснювати за такими напрямками: формування асертивності; розвиток навичок ефективної комунікації та взаємодії; розвиток навичок ефективної саморегуляції; розвиток психологічної підготовки до дії в екстремальних ситуаціях; розширення поведінкових стратегій подолання стресу.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості. Харків: Фоліо, 2006. 237 с.
2. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2007. 432 с.

Карась Олена Дмитрівна,

*д-р філософії, викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

МОВЛЕННЄВИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ КОЛЕДЖУ

Сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих фахівців у всіх галузях, зокрема і в педагогічній. Вища школа в підготовці професіонала будь-якої галузі знань значну увагу має приділяти формуванню його комунікативної компетентності, а відтак – і мовленнєвої культури. Оволодіння майбутнім фахом передбачає знання мовних норм, мовного етикету, предметних і соціокультурних знань організувати й оптимізувати спілкування у сфері професійно-ділової взаємодії та за її межами. Отож, проблема засобів та методів формування мовленнєвої культури сучасних здобувачів освіти постійно перебуває в центрі уваги української наукової спільноти.

Нині змінюється мовна свідомість суспільства, інтерпретуються літературні норми, удосконалюються культуромовні рекомендації, іде пошук нових літературних стандартів, методів, форм, засобів, набуває розвитку лінгвокультурологія як наука, що «вивчає зв'язок і взаємодію культури й мови в їхньому функціонуванні; узагальнює цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їхнього мовного й культурного змісту за допомогою відповідних методів з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні настанови (система норм і суспільних цінностей)» [1, с. 156].

Формування професіонала в галузі знань Освіта/Педагогіка, який усвідомлює власну місію в розвитку освіти на засадах вимог європейського освітнього простору, годі уявити без ґрунтовної мовної підготовки, основою якої є мовленнєва культура.

Це зумовлено схваленням нового Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [3], запровадженням оновленого Українського правопису [4], особливістю якого є варіативність окремих мовних норм, що підвищує зацікавленість до ортології української мови, посилення корпусної мовної політики у функціонуванні офіційно-ділової документації, термінологічної системи мови тощо.

Проблемі добору та класифікації вправ і відповідних методичних прийомів, засобів, спрямованих на формування комунікативно-мовленнєвих умінь, присвятили свої праці Н. Бондаренко, О. Глазова, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентиліук, М. Стельмахович та ін.

Мовленнєва культура здобувачів освіти є невід'ємним складником їхньої загальної культури, який ґрунтується на: «1) усвідомленні мовцями ролі і місця мови в їхньому професійному становленні та в розбудові державної мовної політики; 2) досконалому знанні мови як системи мовних знаків; 3) володінні нормами сучасної літературної мови, умінні ясно, логічно, правильно, доречно, виразно формулювати і висловлювати власну думку залежно від мовної ситуації» [2, с. 83].

Одним із ефективних засобів формування мовленнєвої культури здобувачів освіти, їхнього світогляду, розвитку естетичного смаку, підвищення рівня внутрішньої культури є мовленнєвий тренінг.

Ідею проведення мовленнєвих тренінгів з метою подолання суржика підтримували науковці Ю. Редько, О. Сербенська, підготувавши матеріали до Словника ненормативних слів та словосполучень.

Сьогодні під тренінгом науковці розуміють спеціальну форму організації навчальної діяльності, що передбачає конкретну мету, якої можна досягти у відносно короткий термін, а також спосіб інтенсивного навчання та розвитку необхідних здібностей, що досягаються спеціальними інтерактивними вправами. Використання цього методу має надзвичайне значення, оскільки тренінг:

- активний метод засвоєння інформації в групі;
- невимушений стиль спілкування;
- дієва форма опанування знань;
- найефективніший інструмент для формування вмінь і навичок, мовленнєвих зокрема.

Мовленнєвий тренінг – це ніщо інше, як заплановані якісні зміни мовлення здобувачів освіти під час тренінгових методик та здобуття практичного досвіду з метою підвищення рівня мовленнєвої культури.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дає змогу констатувати, що втілення в освітню практику мовленнєвих тренінгів як засобу формування мовленнєвої культури створює сприятливі умови для:

- формування орфоепічної та орфографічної правильності мовлення;
- збагачення словникового запасу здобувачів освіти;
- формування правильного, емоційного і виразного мовлення;
- упорядкування фонетичної розкоші, лексичного і фразеологічного багатства, синтаксичної гнучкості, словотворчих можливостей українського слова;
- удосконалення комунікативних вмінь;
- розвитку творчих здібностей, логічного мислення, уваги, пам'яті, уяви;
- формування загальнолюдських цінностей та мовленнєвого етикету;
- створення атмосфери для активної мовленнєвої практики, яка буде сприяти підвищенню рівня культури мовлення.

Пропонуємо проводити мовленнєві тренінги на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Культура мовлення», «Мовленнєва культура», «Риторика», «Етика та естетика» тощо.

Мета тренінгу «Чисте мовлення – запорука успішності» – формування мовленнєвої культури здобувачів освіти, що виражається через усвідомлення ролі й місця мови, мовлення, спілкування в їхньому професійному становленні та в розбудові державної мовної політики, досконале знання мови як системи мовних знаків, володіння нормами сучасної української літературної мови; розвиток умінь ясно, логічно, правильно, доречно, виразно формулювати і висловлювати власну думку залежно від мовної ситуації.

Під час цієї форми роботи здобувачі освіти виконують такі інтерактивні вправи: «Стіна слави», «Так», «Сила запитання», «Мозковий штурм «Спілкування»», «Антисуржик», «Постав наголос», «Упіймай помилку», «Вслухаймось у звуки», «Монолог словника», «Закінчи речення» тощо.

Наприклад, мета тренінгової вправи «Так» – це удосконалення навичок емпатії і рефлексії. Студенти групи об'єднуються в пари. Один із учасників говорить фразу, що виражає його стан, настрій чи відчуття, інший ставить йому запитання, щоб з'ясувати деталі. Вправа вважається виконаною, якщо у відповідь на запитання учасник одержує три позитивні відповіді «так».

Потрібно пам'ятати, що тільки при значній завзятості та регулярних проведеннях можна досягти бажаної мети і позитивних результатів з риторики та красномовства, що невіддільно пов'язані з мовленнєвою культурою.

Отже, мовленнєві тренінги є не тільки ефективним засобом формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців, а й покликані репрезентувати ввічливість, миролюбність, вихованість, доброзичливість, що віддавна притаманні нашому народові.

Список використаних джерел

1. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни: у 4 т. Т.2. Донецьк, 2012. 402 с.

2. Карась О. Д. Теоретичні основи мовленнєвої культури в зарубіжній професійній лінгводидактиці. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2020. Випуск 3 (44). С. 78–85.

3. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII, редакція від 19.07.2021, підстава – v001p710-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 18.09.2021).

4. Український правопис / схвалено КМУ (Постанова № 437 від 22 травня 2019 р.) спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол № 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.); затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view> (дата звернення: 18.09.2021).

Ковальова Ольга Іванівна,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАНЯТЬ З МАТЕМАТИКИ

На сучасному етапі розвитку людства, що характеризується постійним зростанням обсягів різноманітної інформації, кожна людина має бути готова до продуктивного опрацювання великого потоку інформаційних даних як у професійній діяльності, так і в особистому житті.

Математика як навчальний предмет має ряд особливостей, а її логічна структура така, що прогалини з окремих тем чи розділів позначаються на успішності засвоєння наступного матеріалу. Як наслідок цього, спостерігається зниження інтересу до діяльності на занятті, що спричиняє відсутність мотивації до вивчення математики і взагалі провокує небажання вчитися.

Процес навчання математики передбачає розвиток інтелектуального зростання студентів: здатність порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки. Запропонована психологами типологія інтелектуального зростання виділяє такі його види, як абстрактне та конкретне, мовленнєве та емоційне, логічне та алгоритмічне тощо. Широкого розповсюдження набув термін «візуалізація навчальної інформації» (наочне, зорове), який є невід'ємною частиною інтелектуального зростання і означає «подання інформації за допомогою візуальних (наочних, зорових) операцій».

І. Шевченко вважає, що технології візуалізації становлять основу нових методик навчання математики тому, що мова математичних моделей, знаків, символів, образів та побудов і є частиною процесу розвитку візуального подання навчальної інформації. Майже кожен викладач демонструє на заняттях наочний матеріал – формули та креслення на дошці; рисунки та схеми на екрані, планшеті чи плакатах; моделі та зразки в руках. Перша мета такої візуалізації полягає в тому, щоб студент дивився на наочні образи. А друга – в тому, щоб студент бачив зміст, закладений у цих образах.

Існує велика кількість прийомів та методів візуалізації навчальної інформації на заняттях з математики, починаючи з традиційних діаграм і до денотатних графів (прийом, що дозволяє структурувати інформацію), схем фішбоун (графічний спосіб дослідження та визначення найбільш суттєвих причинно-наслідкових взаємозв'язків між чинниками (факторами) та наслідками у досліджуваній ситуації чи проблемі), «стратегічних» дорожніх карт, променевих схем-павуків, каузальних ланцюгів та інтелект-карт (блок-схема, що наочно демонструє головну думку (завдання), ключові елементи та взаємозв'язки між ними).

Оскільки поняттєве й візуальне мислення на практиці перебувають у тісній взаємодії, доповнюючи одне одного, то при виборі методу візуалізації треба враховувати, що наочність значно спрощує словесні міркування. При виконанні завдань на спрощення (скорочення), побудову чи

знаходження коренів рівняння необхідно згадати, що першочерговими діями на кожному етапі виконання є «живе споглядання» та міркування.

Наприклад, у завданні на знаходження коренів рівняння $4^x + 3 \cdot 2^{2x-1} + \left(\frac{1}{2}\right)^{3-2x} = 5$ можна виділити такі кроки:

Першим кроком при виконанні завдань студент має навчитися аналізувати візуально подану інформацію, усвідомити загальну структуру запропонованого завдання (це можуть бути формула, графік, схема тощо) і при цьому має розпізнати деяку ситуацію, яка наближена до стандартів.

Рівняння містить у собі показникову функцію з основами 4, 2, $\frac{1}{2}$ – це і є крок розпізнавання стандартного об'єкта.

Другий крок – міркування про застосування деяких знань, правил, які потребує поставлена перед ним задача (розв'язати нерівність, використовуючи метод інтервалів; застосувати ознаку паралельності для побудови перетину многогранників; провести дослідження функції за її графіком; розв'язати показникове рівняння).

У рівнянні $4^x + 3 \cdot 2^{2x-1} + \left(\frac{1}{2}\right)^{3-2x} = 5$ усі доданки лівої частини рівняння можна представити як показникові функції з однією основою 2 – крок розпізнавання однакових об'єктів.

1. Відомо два види показникових рівнянь:

а) $a^x = b$;

б) $a^{2x} + pa^x + q = 0$.

Для їх розпізнавання треба порівняти показники степенів, не звертаючи уваги на сталі (ототожнення a^{x+c} та ka^x) – крок подальшого аналізу даних.

2. Після таких кроків отримуємо в лівій частині три подібні доданки $k \cdot 2^{2x}$, додавши їх, матимемо стандартний вигляд рівняння $A \cdot 2^{2x} = 5$. А розв'язати це рівняння можна за допомогою стандартної формули.

Завдання такого виду можна подати за допомогою прийому візуалізації навчальної інформації – каузальних ланцюгів:

$$4^x + 3 \cdot 2^{2x-1} + \left(\frac{1}{2}\right)^{3-2x} = 5 \rightarrow k \cdot 2^{2x} \rightarrow A \cdot 2^{2x} = 5.$$

Візуалізація навчальної інформації – це діяльність, продуктом якої є наочні образи, форми, що несуть певне змістове навантаження й допомагають інтегрувати нові знання, роблять отриману інформацію видимою. За допомогою візуальної подачі навчальної інформації на заняттях з математики можна вирішити ряд педагогічних завдань: формування й розвиток критичного та візуального мислення; образне представлення знань і навчальних дій; розпізнавання образів та підвищення візуальної грамотності тощо.

Список використаних джерел

1. Безуглий Д. Огляд програмного забезпечення для створення інтелект-карт. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 грудня 2014 р., м. Суми). Суми, 2014. С. 126–127.

2. Зинченко В. П. Психологическая педагогика. Материалы к курсу лекций. Ч. I. Живое Знание. Самара: 1998. 216 с.

3. Твердохліб О. С. Візуалізація в навчанні математики. URL: <https://naurok.com.ua/vizualizaciya-v-navchanni-matematiki-256559.html> (дата звернення: 25.04.2022).

4. Шевченко І. С. Приклади візуалізації у навчанні математики. *Фізико-математична освіта*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 2 (3). С. 65–78.

Коломієць Микола Борисович,

канд. пед. наук, доц., заступник директор з навчальної роботи

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО НАУКОВО ПОШУКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Зростання вимог до фахової підготовки педагогічних працівників вимагає якісно нового теоретичного та методичного забезпечення їх підготовки до організації науково-дослідної роботи. Як зазначають науковці, «на сьогоднішній день суспільству потрібні вчителі з високою дослідницькою культурою, яка включає в себе готовність до дослідження у педагогічній діяльності, наукову самостійність, здатність до систематичного аналізу навчально-виховного процесу в школі, творчість у визначенні та прогнозуванні педагогічних явищ, здатність до продуктивного мислення, оперативної обробки інформації, високу культуру спілкування і поведінки» [1, с. 157].

Педагогічна діяльність реалізується в певних педагогічних ситуаціях сукупністю різноманітних дій – перцептивних, мнемічних, комунікативних, предметно-перетворювальних, дослідницьких, контрольних (самоконтрольних), оцінювання та ін. Певна сукупність таких дій визначає реалізацію тієї чи іншої психолого-педагогічної функції. У запропонованій частиною дослідників структурі педагогічної діяльності (Н. Кузьміна, О. Щербаков, В. Сластьонін та ін.) виділяється вісім функцій: інформаційна, розвивальна, орієнтаційна, мобілізаційна, дослідницька, конструктивна, організаційна, комунікативна.

Дослідницька функція вимагає від освітян певних навичок і вмінь наукового підходу до педагогічних явищ, спеціальної організації педагогічного експерименту, застосування наукового методу до пізнання явищ природи, під час вивчення новітніх досягнень науки тощо.

Для підготовки майбутнього педагога до виконання означеної функції передбачено залучення студентів до наукової роботи протягом усього періоду навчання в коледжі. Звичайно, зміст дослідницької роботи студентів поступово стає складнішим, більш глибоким від курсу до курсу.

На молодших курсах студенти ознайомлюються з науковими напрямками роботи циклових комісій, пишуть реферати, виступають із доповідями й повідомленнями на семінарських і практичних заняттях, беруть участь у роботі наукових студентських гуртків, наукових студентських конференцій. Така діяльність розпочинається у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу, зокрема з освітніх компонентів «Вступ до спеціальності», «Педагогіка».

Якісно новим етапом у творчій підготовці майбутнього педагога є написання курсових робіт, які часто є підсумком їхньої науково-дослідної роботи в коледжі. З метою розширення, поглиблення та систематизації підготовки майбутнього педагога до організації наукових досліджень, упровадження їх результатів у практику педагогічної роботи, написання курсових робіт здійснюється паралельно з вивченням освітнього компонента «Основи наукових досліджень», на який відводиться 90 години. Його зміст ураховує міжпредметні зв'язки з філософією, дисциплінами психолого-педагогічного циклу, основами інформатики, новітніми інформаційними технологіями в освіті тощо.

Матеріал курсу побудований так, що його послідовне вивчення дозволяє не лише засвоювати основні теоретичні положення теми, але й оволодівати певними практичними дослідницькими вміннями, яких найчастіше потребує сучасний педагог під час професійної діяльності. Зміст курсу дозволяє сформувати здатність розуміти та вміти застосовувати сучасні методи дослідження для вивчення педагогічних явищ, отримувати та інтерпретувати результати досліджень; здатність до комплексного планування, організації та здійснення навчальних проєктів, підготовки аналітичної звітної документації та презентацій.

Зокрема, практична складова передбачає безпосередню роботу над курсовим дослідженням з педагогіки, психології чи методики викладання з метою підготовки теоретичних висновків і конкретних практичних рекомендацій. У процесі виконання практичних завдань здобувачі освіти розробляють науковий апарат дослідження, аналізують літературу з теми дослідження, розробляють методику емпіричного дослідження, виконують його статистичну обробку тощо. Таким чином, успішне виконання завдань, що передбачені програмою, сприяє значною мірою

виконанню дослідження, передбаченого програмою виконання курсової роботи, підвищенню мотивації навчальної діяльності студентів.

Як свідчить практика підготовки майбутнього педагога до наукового пошуку, така організація освітньої діяльності дозволяє поєднати теоретичні знання, отримані при вивченні освітніх компонентів педагогічного циклу, з їх практичним застосуванням для організації та проведення психолого-педагогічного дослідження.

Список використаних джерел

1. Попович І. Є. Дослідницька спрямованість педагогічної діяльності як важливий чинник професіоналізму сучасного вчителя. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. Вип. 35. С. 157–159.

Колтакова Милана Юрївна,

*викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Зі стрімким розвитком інтернету вже неможливо уявити сучасну людину, яка не користується онлайн-спілкуванням. Одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти в Україні є впровадження сучасних технологій для кращого освітнього процесу. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті допомагають викладачам застосовувати ефективні навчальні матеріали, використовуючи новітні інструменти. Змінюються технології, що, у свою чергу, вимагає вдосконалення та розвитку вмінь у здобувачів освіти та педагогів, терміново потрібно розвивати використання соціальних мереж у процесі навчання.

Зручність соціальних мереж у тому, що вони переважно загальнодоступні, існує багато безкоштовних функцій. Студенти є активними користувачами і більшість вільного часу проводять в інтернеті.

Сучасний викладач закладу фахової передвищої освіти – це той, хто говорить «мовою» студента, таким чином даючи можливість реалізувати ефективно викладання матеріалів, використовуючи новітні технології задля досягнення позитивного результату в навчанні.

Останнім часом багато закладів освіти для навчання використовують інструменти та посібники фейсбуку для публікації новин, збирання та надання інформації, спілкування, залучення абітурієнтів та інше. Можна створювати власні групи для спільної роботи студентів. Викладач групи заповнює навчальний зміст – це тести, опитування, відеоконтенти, наукові пости. Кожен здобувач освіти може отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час, що дуже зручно. У свою чергу, викладач має свої переваги, наприклад, може викладати навчальні матеріали для багатьох груп студентів одночасно або надає додатковий матеріал, який не встигли розглянути на занятті.

Існує багато інших онлайн-програм, які роблять навчання доступним та різноманітним, наприклад:

- Flashcards – популярний додаток для викладачів та студентів, де можна легко і швидко створювати візуальні зображення, прикріплювати зображення до термінів;
- Ted – додаток, де транслюють щорічні звітні конференції на різноманітні теми (наука, політика, культура, освіта, розваги та ін.);
- Docs – додаток дозволяє створювати та обмінюватися документами Microsoft Office у мережі Facebook;
- SlideShare – дає можливість створення презентацій для відправки студентам слайд-шоу;
- Babylon – програма автоматичного перекладу та електронний словник, який підтримує 75 мов;
- weRead – дозволяє ділитися своїми думками про книги, писати коментарі та дізнаватися думку інших читачів про книги;
- Study Groups – з цим додатком можна реалізувати груповий проєкт;

- Studify – показує розклад занять для студентів.

Така можливість роботи із соціальними мережами в освітньому процесі сприяє більш швидкій і зручній роботі з навчальним матеріалом. Водночас це дає можливість спільно (колективно) оцінити навчання для всіх учасників групи та викладачу спостерігати за роботою кожного студента.

Використання соцмереж у навчанні має безліч переваг, а саме: комфортність та легкодоступність; викладачі та студенти створюють мережевий навчальний контент; наявність форуму для спілкування; можливість спільної праці над проєктами; кожен користувач може створити свій власний блог; наявність мобільної версії, що допомагає у зручний час отримати навчальну інформацію з будь-якого пристрою.

На сучасному етапі суспільного розвитку все більше поширюється питання ефективності використання соцмереж у навчальному процесі. Звісно, що вже неможливо викладати матеріал традиційно, тому соціальні мережі в навчанні дають можливість додаткового обговорення, спілкування з кількома групами студентів водночас, консультування, що надає змогу постійно контролювати виконання завдань і забезпечує оптимальну співпрацю між викладачами та здобувачами освіти.

Список використаних джерел

1. Найпопулярніші соціальні мережі в Україні та країнах світу 2020. URL: <https://uaspectr.com/2020/06/23/najpopulyarnishi-sotsialni-merezhi-v-ukrayini-ta-krayinah-svitu-2020/> (дата звернення: 27.04.2022).
2. Соцмережі-2021: ТікТок старшає, Facebook – переважно жіночий, а стрічку ми гортаємо 400 мільйонів років. URL: <https://hromadske.ua/posts/socmerezhi-2021-tiktok-starshaye-facebook-perevazhno-zhinochij-a-strichku-mi-gortayemo-400-miljoniv-rokiv> (дата звернення: 27.04.2022).

Корзюкова Людмила Петрівна,

*викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ФАХОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТА, МАЙБУТНЬОГО ПРОФЕСІОНАЛА, ЧЕРЕЗ ПРОЦЕС ІНТЕГРОВАНОЇ ОСВІТИ

Інтеграція в життя, як і соціалізація дитини, йде саме через освіту. Позаяк у ХХІ столітті освітні дисципліни не можуть вивчатися відірвано від реальності, то на допомогу педагогам та студентам приходить інтегроване навчання, адже навчальний процес стає частиною загальної картини світу і межі між предметами стираються.

Чимало досліджень присвячено перевагам інтегрованого навчання та викладання. Тему інтегрованого навчання порушували вітчизняні й американські педагоги, обговорюючи роль освітніх закладів у соціальному житті країни. Професорка Університету Вейна (США) Джулія Томпсон Кляйн знайшла перші історичні згадки про інтеграцію у вивченні принципів психології, датовані 1855 роком [3].

До поступової соціалізації особистості й приводить інтегроване навчання, бо воно дає свободу вибору теми, змісту, засобів, що використовуються в організації навчання.

Державний стандарт освіти визначає міжпредметну компетентність, тобто «здатність здобувача освіти застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей».

Метою фахової соціалізації здобувача освіти, майбутнього викладача чи майстра виробничого навчання, є сприяння повноцінному, своєчасному розвитку дитини, збагаченню інтелектуальної, вольової, емоційної, моральної та соціальної сфер у процесі оволодіння основами фахового спілкування та взаємодії в цілому.

Безпосередньо інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході. Викладачі, майстри виробничого навчання заохочують здобувачів освіти шукати зв'язок між дисциплінами, спираючись на вже набуті знання і навички з різних сфер. Завдяки цьому студенти навчаються критично мислити, краще розуміти, засвоювати та застосовувати загальні поняття, толерантно

ставитися до різних цінностей і поглядів, бути здатними приймати рішення, оцінювати інформацію та виконувати нові завдання.

Інтеграцію між навчальними дисциплінами можна реалізувати з допомогою адаптації та поєднання навчальних курсів, створення навчальних проєктів, презентацій, організації тематичних днів, тижнів. Таким чином у здобувачів освіти формується комплексне бачення предмета та його завдань, він (вона) вчиться шукати підходи до їх розв'язання в розрізі реального життя, що дійсно сприяє освітній меті майбутнього викладача чи майстра виробничого навчання.

Зацікавленість здобувачів освіти в організації інтегрованих занять вимагає відкритості та уваги викладача до потреб студентів і здатності структурувати заняття за конкретними темами. Саме так вони починають розуміти актуальність кожного предмета чи навчальної дисципліни

Інтегроване навчання – це коли самі педагоги мислять інтегровано, є не лише викладачами, але й дослідниками, науковими керівниками, менеджерами, вчать викладати предмет по-новому, шукають цікаві форми подання матеріалу, дослухатися до потреб здобувачів освіти. Моделюючи співпрацю та поєднуючи різні дисципліни, викладачі не лише створюють новий навчальний сенс, шукають нові, нестандартні форми подання матеріалу, але й покращують власну взаємодію та професійну атмосферу навчального закладу.

Алгоритмом методично правильного проведення інтегрованого заняття є: урахування програмних вимог; використання різноманітного наочного і атрибутного матеріалу (демонстраційного, роздаткового); залучення до прийомів продуктивного характеру (експерименти, моделювання проблемних ситуацій); використання творчих завдань, дослідницько-пошукової діяльності, ІКТ; залучення до самоконтролю тощо.

Реалізація інтегрованого вивчення предметів розширюється на практиці завдяки фантазії педагогів та студентів, залучених до процесу. На заняттях педагогу важливо акцентувати на цілісному, органічному поєднанні знань студентів про якесь явище чи процес, орієнтуючись на їхні попередні знання з інших предметів чи напрямів. Це забезпечить системність знань здобувачів освіти. Процес викладання має бути дуже захопливим, наближеним до реального життя, професії. Неможливо говорити про професію майстра виробничого навчання без контексту того, про що говорить сам професіоналізм, а це й політика (громадянська освіта), й екологія (біологія, хімія), особистісний розвиток (література), патріотизм (історія), мистецтво, медіаресурси [3].

Перевагами інтегрованого навчання є також розвиток навичок, удосконалення теоретичних знань, розширення перспектив і можливостей для працевлаштування, краще розуміння глобального контексту та викликів у конкретній галузі та культури на робочому місці й загалом.

Не повинні існувати окремо й предметні кафедри навчального закладу. На заняттях словесності можна спростовувати фейки про Лесю Українку, Тараса Шевченка та інших письменників чи створювати облікові записи відомих митців у соціальних мережах, також філологи мають вести комунікацію з фізиками, створюючи заняття про давні міфи чи небесні світила.

Поєднуючи англійську й українську мови (за професійним спрямуванням), педагоги разом із вихованцями опрацьовують ознаки фейків, пропаганди, джінси у світових та українських ЗМІ, створюють постери, залучаючи викладачів мистецтва або інформатики, де підсумовують застереження щодо маніпуляцій. Викладачі іноземної мови можуть також співпрацювати з викладачами математики, вигадуючи заняття-екскурсію сучасною біржею і т. п. [1].

Інтегровані заняття є надзвичайно актуальними та дієвими в освіті.

Інтеграція не тільки сприяє розвитку світогляду, критичного мислення студентів, але й налагоджує спілкування, співпрацю та взаємодію між викладачами. Утілення такого підходу в навчальній практиці створює сприятливі умови для формування цілісного образу світу, сприяє соціалізації як фаховій, так і загальній, та прояву творчості здобувача освіти та педагога [2].

Перевагою інтегрованого підходу в навчанні є ще й те, що студенти вміють поєднувати різноманітні навички та знання і нарешті бачать можливості для втілення своїх теоретичних знань на практиці. Вони готові до життя і не мислять шаблонно.

Отже, інтегровані заняття посилюють мотивацію до навчання, формують у здобувачів освіти цілісну картину світу, дослідницький інтерес, розвивають мовлення, вміння порівнювати, узагальнювати та робити висновки, сприяють формуванню всебічно розвиненої, гармонійної та

інтелектуальної особистості, справжнього педагога, майстра виробничого навчання, адже інтеграція – це чудова база для подальшого професійного навчання та соціалізації загалом.

Список використаних джерел

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник для студентів вищих закладів освіти / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 1999. 320 с.
2. Шкваріна Т. М. Методика навчання іноземної мови дошкільників: навчальний посібник. Київ: Освіта України, 2007. 300 с.
3. Інтегроване навчання: зміна сенсу освіти та виклик для вчителів. *Сучасна освіта*. URL: <https://osvita.ua/school/method/85062/> (дата звернення: 25.04.2022).

Крученко Світлана Володимирівна,
методист ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Підвищення рівня професійної компетенції педагогічних працівників – це одне із найважливіших завдань реформування системи освіти, яке повинно стати основною «рушійною силою відродження» для створення якісно нової національної системи освіти. У зв'язку із цим основну увагу необхідно зосередити на підготовці нового покоління працівників освіти та науки, підвищенні загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу педагога до рівня, що відповідає його ролі в суспільстві [1].

Атестація педагогічних працівників є вагомим фактором, що забезпечує професійне зростання педагогів та належить до ефективних методів, які сприяють розширенню кола активно працюючих педагогів і служить цілям підвищення якості освіти.

Поняття «професійний розвиток» містить у собі безперервний процес оволодіння новими професійними якостями, що супроводжуються змінами на більш високому рівні.

Основні функції професійного розвитку педагогічних працівників у сучасних умовах охоплюють:

- духовний розвиток;
- професійний розвиток (сприяння розумінню змісту освіти XXI ст. на основі попередньо засвоєних знань);
- прийняття нових вимог навчальних програм, розроблених відповідно до галузевих стандартів;
- вивчення та перевірку сучасних освітніх технологій з метою професійного розвитку;
- обмін досвідом;
- діагностику поточних проблем щоденної практики [3].

Для реалізації можливостей професійного розвитку педагогів необхідна:

- внутрішня мотивація;
- критичний аналіз знань, умінь, цінностей, ставлення;
- конструювання нових знань, умінь, навичок, цінностей, ставлення;
- когнітивна реструктуризація знань;
- створення сприятливого для професійного розвитку клімату [2].

Професійний розвиток педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти, згідно з чинними нормативними актами, передбачає безперервний процес набуття нових професійних та загальних компетентностей, удосконалення раніше набутих, які необхідні для професійної діяльності, а також передбачає постійну самоосвіту та інші види і форми професійного зростання й може здійснюватися шляхом формальної та неформальної освіти, стажування, здійснення професійної діяльності тощо.

Професійним розвитком можна вважати здобуття наступного ступеня вищої освіти (освітнього, освітньо-професійного, освітньо-наукового, освітньо-творчого, наукового), у тому

числі за іншою спеціальністю, спеціалізацією, підвищення кваліфікації, стажування та/або самоосвіту, виконання нових або більшої складності професійних обов'язків тощо. Це надає змогу педагогу підтримувати належний рівень професійної кваліфікації або покращувати його і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності.

Професійний стандарт (за наявності) і конкретні посадові обов'язки та/або перспективи їх розширення повинні враховувати відповідний професійний розвиток педагогічних працівників. Також беруться до уваги особисті професійні інтереси педагогічних працівників, набутий досвід, рівень виконання професійних (посадових) обов'язків.

Реалізація можливостей професійного розвитку педагогічного працівника через атестацію – це спрямований процес підвищення професійної компетентності та кваліфікації фахівця, який здатний до саморозвитку та самореалізації.

Отже, об'єктивне оцінювання професійної компетентності працівників сфери освіти засобами атестації прискорить процеси її демократизації й гуманізації, створить відносини, в яких буде домінувати пріоритет споживача освітніх послуг та вирішить ряд проблем соціального захисту педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Кодлюк Я. П. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх педагогів як пріоритет модернізації вищої освіти України. *Професійні компетенції та компетентності вчителя*: матер. регіон. науково-практ. семінару (м. Тернопіль 28–29 листопада 2006 р.). Тернопіль, 2006. С. 10–13.
2. Пуховська Л. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах. *Шлях освіти*. 2001. № 1. С. 20–25.
3. Рибалка В. В. Професійний розвиток. *Енциклопедія освіти* / відповід. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. С. 733.

Максимович Олександр Миколайович,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

Фахівці автотранспортного профілю повинні вміти працювати на сучасному технологічному та діагностичному обладнанні, використовувати приладдя та інструменти для виконання кваліфікованого обслуговування та ремонту автотранспорту. Через це для закладів освіти, спрямованих на підготовку фахівців автотранспортного профілю, постає питання створення умов для підвищення якості освітнього процесу. Випускники закладів освіти в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці можуть ставати успішними в професійній кар'єрі за умови володіння професійною компетентністю відповідно до своєї галузі.

Швидкість науково-технічного прогресу зумовлює зміни форм організації праці у всіх галузевих напрямках, зокрема й автотранспортному. Виробництво та розвиток автотранспорту вимагає постійної зміни змісту, характеру і спрямованості професійної діяльності фахівця. Це продиктовано необхідністю якісної підготовки майбутніх фахівців автотранспортного профілю, зміни номенклатури професій, неперервного підвищення кваліфікації і професійного розвитку працівників галузі. Результат такої діяльності призведе до розвитку економіки на рівні сучасних вимог та держави в цілому. Основними факторами, що впливають на специфіку вимог роботодавців, є рівень розвитку науково-технічного прогресу в галузі, а також структура економіки галузі.

Одним із найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх фахівців автотранспортного профілю є впровадження в освітній процес активних форм і методів навчання, що наразі набуває інтенсивного використання в закладах освіти. Здатність знайти потрібну інформацію для правильної оцінки ситуації, вміння її проаналізувати, прийняти рішення і швидко довести ці рішення до виконавця можливе за допомогою використання цифрових технологій. У

результаті цифровізації освіти змінюються відносини студент – викладач, студент – студент, студент – навколишнє середовище, студент – джерела інформації. У такий спосіб забезпечується не тільки освоєння здобувачем освіти певної суми знань, а й формування вмінь і навичок отримувати й опрацьовувати нові дані, розвиток навичок мислення високого рівня: аналізувати, синтезувати, оцінювати.

Важливою перевагою в освітньому процесі можна вважати введення практично спрямованих спеціалізованих курсів з перспективою обрання здобувачами освіти предмета за особистим бажанням та відповідно до вподобань; «підсилення практичної спрямованості підготовки здобувачів освіти за допомогою впровадження занять, де досліджуватимуться й вирішуватимуться актуальні робочі ситуації; використання тренінгів фахової майстерності; для старших курсів введення до навчального плану моделі ділових діалогів та ігор із бізнес-партнерами; впровадження вибіркового профільних курсів за вимогами практики, бізнесу й за запитами потенційних роботодавців; вдосконалення системи проходження виробничої практики, впровадження невідривної від процесу навчання практики у фахово спрямованих осередках роботи майбутніх фахівців; уніфікація вимог ринку праці з критеріями належної підготовки фахівців; впровадження організації науково-практичних семінарів з важливих питань фахової діяльності й розвитку якоїсь сфери господарства за участі адміністрації, викладачів закладів освіти, вчених, здобувачів освіти, фахівців, бізнесменів, роботодавців і підприємців».

У країнах Європейського Союзу проводять подібну роботу щодо приведення системи освіти відповідно до потреб регіональних ринків праці. Між закладами освіти та підприємствами Європи сформований комплекс ефективних практик співпраці у таких сферах, як освіта, наука, матеріально-технічне забезпечення, культура. Прикладами такої співпраці ринку праці та закладів освіти можуть бути:

- участь у формуванні освітніх програм;
- організація навчальних практик і стажувань на підприємствах;
- підвищення кваліфікації викладачів профільних закладів освіти на підприємствах;
- участь фахівців – представників підприємств в освітньому процесі (проведення лекцій, практичних занять, лабораторних занять, майстер-класів тощо);
- створення спільних навчально-виробничих та дослідницьких підрозділів на підприємствах;
- створення у закладах освіти підрозділів для підвищення кваліфікації працівників підприємств;
- модернізація виробничого та навчального обладнання за передовими технологіями;
- спільні наукові дослідження за профілем виробничої діяльності підприємств;
- створення спільних наукоємних компаній;
- фінансова участь підприємств у підготовці фахівців для власних потреб;
- укладання тристоронніх договорів (здобувач освіти – заклад освіти – підприємство) із наступним працевлаштуванням;
- упровадження дуальної форми навчання;
- упровадження освіти впродовж життя;
- участь в організації культурних заходів тощо.

Ефективність взаємодії закладів фазової освіти і підприємств значно зростає, коли підприємства переходять з позиції сторонніх спостерігачів і виключно споживачів освітніх послуг на позицію зацікавлених учасників освітніх та інноваційних процесів. У цьому випадку підприємства сприяють оволодінню здобувачами освіти комплексом професійних умінь, які відповідають вимогам сучасного ринку праці. Максимальне узгодження взаємних інтересів закладів освіти і підприємств сприяє вдосконаленню підготовки фахівців та забезпеченню кадрових потреб ринку праці. Тому впровадження цих практик у країнах Європейського Союзу дало можливість закладам освіти підвищити її якість відповідно до вимог сучасної інноваційної економіки.

Можна констатувати той факт, що фахова освіта в Україні проходить важкий період, а перспективи змін цієї ситуації все ще важкі й здаються дуже віддаленими, на що впливають політичні, організаційно-правові, фінансові пріоритети.

Формування професійної компетентності майбутніх фахівців автотранспортного профілю базується на розвитку ключових компетентностей у тій чи іншій формі на всіх рівнях освітнього процесу.

Система професійної освіти України з недостатнім обсягом інвестицій не відповідає вимогам європейського ринку праці, оскільки пропозиції закладів освіти не відповідають потребам ринку праці, часто використовуються застарілі методи навчання, які не відповідають сьогоdnішньому технологічному процесу на підприємстві. Тому важливо змінити підхід до забезпечення фахової освіти, що була б спрямована на формування універсальних компетентностей для низки професій.

Таким чином, виділяємо основні цілі формування професійної компетентності майбутніх фахівців автотранспортного профілю засобами інформаційних технологій:

- цільова мотивація здобувача освіти щодо постійного оновлення технологій у процесі фахової діяльності;
- реалізація компетентнісного підходу в процесі формування готовності майбутніх фахівців автотранспортного профілю до професійної діяльності;
- підготовка викладачів до формування професійної компетентності майбутніх фахівців автотранспортного профілю засобами інформаційних технологій;
- активізація особистісно орієнтованого підходу до підготовки майбутніх фахівців автотранспортної галузі засобами цифрових технологій;
- активне використання цифрових технологій у процесі навчальної і виробничої практики здобувачів освіти на провідних підприємствах;
- реалізація активної участі роботодавців в освітньому процесі та оцінюванні якості освіти.

Список використаних джерел

1. Бахтіярова Х. Ш., Арістова А. В., Волобуєва С. В. Інноваційні технології навчання. URL: <https://ukreligieznavstvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/> (дата звернення: 27.04.2022).
2. Пукало М. І. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців автотранспортного профілю засобами інформаційних технологій. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/radaphd/1839/dysertaciya_pukalomariyiigorivny.pdf (дата звернення: 27.04.2022).

Малишева Неля Вікторівна,

*викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

У зв'язку зі швидким ритмом життя людей постало питання про модернізацію сучасної системи освіти, важливою умовою якої є створення системи дистанційної освіти, що передбачає розроблення різноманітних технологій і гнучко реагує на потреби суспільства щодо підготовки висококваліфікованих фахівців. Тому можна стверджувати, що дистанційне навчання ввійшло у ХХІ століття як найефективніша система підготовки фахівців високого професійного рівня.

Сучасна дистанційна освіта – це розгалужена система передавання знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій, яка сприяє отриманню здобувачами освіти необхідної інформації для використання у своїй практичній діяльності. Дистанційне навчання – це форма організації освітнього процесу, основа якої – керована самостійна робота студентів та широке застосування в навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Основна мета дистанційного навчання – це надання освітніх послуг шляхом застосування в ньому сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти.

Варто зауважити, що дистанційне навчання порівняно з традиційним вимагає детальнішого розроблення змісту, ретельнішого планування занять. З метою створення власних дистанційних занять викладач має логічно й послідовно поділити навчальну інформацію на окремі блоки;

розробити запитання для закріплення теми заняття, рекомендації; підтримувати мотивацію і зацікавленість здобувачів освіти в навчанні.

Найбільш поширені форми дистанційного навчання:

– адаптивне навчання – освітній процес, що адаптує навчальні матеріали й методи до потреб споживача;

– змішане навчання – поєднує в собі онлайн та очну форму навчання;

– електронне навчання – проводиться за допомогою електронних засобів масової інформації (в інтернеті);

– перевернуті класи – це така модель навчання, за якої здобувачі освіти вдома самостійно готуються до заняття (наприклад, переглядають відеолекції), а потім за допомогою майстер-класу застосовують нові знання. Завдяки такому навчанню студенти активно співпрацюють із викладачем та іншими студентами в інтерактивному просторі;

– навчальна аналітика – збір, аналіз і подання інформації, пов'язаної з освітньою діяльністю здобувачів освіти;

– онлайн-курс – має вільний доступ до всіх і включає відкриті навчальні матеріали й можливості для взаємодії і співпраці між здобувачами освіти.

Найбільш поширені види дистанційних технологій:

– чатзаняття. Проводяться за умови, коли всі учасники мають одночасний доступ;

– вебзаняття (дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять) – проводяться за допомогою засобів телекомунікацій;

– телеконференції проводяться на основі списків розсилки з використанням електронної пошти.

Таким чином, упровадження в освітній процес технологій дистанційного навчання сприятиме одержанню якісно нового освітнього продукту. Значне розширення інформаційного освітнього середовища, збільшення можливості комунікації здобувачів освіти й педагогів, доступ до світових інформаційних ресурсів – усе це сприяє зростанню мотивації студентів до навчання, посиленню їх творчої самореалізації, оволодінню навичками роботи з телекомунікаціями як необхідними умовами життя в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю., Гриценчук О. О., Жук Ю. О. та ін. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*: кол. монографія / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. Київ: Атіка, 2015.

2. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: навч. посібн. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.

Мінченко Сергій Іванович,

майстер виробничого навчання

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ З ВОДІННЯ АВТОМОБІЛЯ

Сьогодні триває реформування освітньої галузі нашої держави. Під час реформування системи освіти стає більш актуальною інноваційна діяльність. Інноваційна діяльність сприяє пошуку ефективних педагогічних шляхів самореалізації учасників освітнього процесу, упроваджуючи всі можливі засоби інформаційно-комп'ютерних технологій.

Сучасність вимагає перетворювати освітній процес на творчу, конструктивну взаємодію, мотивацію та інтерес, освоєння набутого досвіду і продукування нового.

Характер знань, навичок і вмінь, якими повинен володіти фахівець, змінюється. Тому постає гостра проблема цілей, змісту та технології професійної підготовки.

Педагогічні умови використання інноваційних методів у процесі вивчення різних видів технологій – це створення ситуації успіху та підвищення самостійної навчальної діяльності.

Мета практичного заняття з водіння – виробити чіткі, технічно правильні навички роботи з механізмами керування та довести їх до автоматизму. Для цього на початку заняття необхідно роз'яснити та показати техніку виконання прийому, який вивчається. Наступний етап заняття – тренування, під час якого вказуються допущені помилки, причини, їх наслідки та способи усунення.

Для легкого засвоєння навчальної програми використовуються такі методи навчання:

- постановка задачі;
- ознайомлення з маршрутом;
- розгляд техніки подолання перешкод;
- розбір заняття.

Під час проведення занять з практичного водіння автомобіля доцільно використовувати сучасні технології, а саме ігрове та проблемне навчання, ІКТ.

Ігрове навчання організовує, розвиває та розширює пізнавальні можливості здобувачів освіти. Доцільно пропонувати такі ігрові методи, як «аукціон», «автобіологія», «магазин».

Використання проблемної ситуації на занятті створює для здобувача освіти пізнавальну трудність, для подолання якої необхідно докласти інтелектуальних зусиль. Проблемні завдання сприяють закріпленню відомих методів навчання.

Мультимедійні технології допомагають здобувачу освіти краще сприймати навчальний матеріал, підвищується зацікавленість та розвиток творчих здібностей.

Використання комп'ютерної техніки, поєднання різноманітних освітніх методик та систематичне їх використання дає змогу майстру виробничого навчання ефективно організовувати освітній процес, покращує результативність управління транспортним засобом.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт професійно-технічної освіти з професії «Водій автотранспортних засобів». Київ, 2012. 368 с.
2. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / П. Г. Лузан, В. М. Манько, Л. В. Нестерова, Г. М. Романова; за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014.

Москаленко Ігор Миколайович,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Майбутні педагоги повинні володіти не тільки знаннями з педагогіки, психології, методик, а бути всебічно та гармонійно розвиненими особистостями, взірцем моральності для своїх учнів.

Ефективність процесу морального виховання має оцінюватися ступенем злиття розуміння моральних норм із поведінкою здобувача освіти. Основним недоліком виховання є суперечності між необхідним у суспільстві та наявним рівнем моральних знань та поведінки молодого покоління.

Показником моральної поведінки є вчинки, в основі яких лежать знання та переконання. Вчинок не з'являється сам по собі. Необхідно, щоб виникла ситуація вчинку. Створення конфліктних ситуацій, ситуацій вибору є важливою умовою перетворення моральних знань на вчинок.

Заняття з фізичної культури мають великий потенціал для виховання волі, сміливості, колективізму, вміння терпіти тощо. Однак робочою програмою не передбачається оволодіння студентами прояву максимальних фізичних, вольових зусиль, сміливості тощо. Тому в педагогічній практиці здобувачів освіти використовуються позанавчальні виховні заходи, які сприяють формуванню волі, сміливості, взаємодопомоги, толерантності та ін.

Важливе місце належить набуттю моральних звичок, які формуються насамперед на основі потреби чинити за будь-яких обставин так, а не інакше. Науковці моральні звички поділяють на індивідуальні (ранкову гімнастику, заняття у спортивних клубах тощо) та соціальні (ставлення до інших людей, увічливість, толерантність тощо). При всьому різноманітті моральних звичок процес їх формування зводиться до таких правил:

- знання того, що відсутність якихось звичок заважає здобувачу освіти: одному – нездатність доводити почату справу до кінця, іншому – відсутність постійності спортивних захоплень. Тому є недоцільним формувати відразу кілька моральних звичок, у пріоритеті повинна бути та, якої передусім потребує здобувач освіти;

- бачення кінцевого результату. Студент повинен бачити, що від нього вимагають і як ця звичка реалізується у поведінці, як вона має бути ним засвоєна;

- систематичність формування моральних звичок. Пропущені день–два ведуть до руйнування звички;

- єдині вимоги до всіх студентів при будь-яких формах фізичного виховання: як під час занять фізичною культурою, так і на заняттях спортивних секцій, позанавчальних виховних заходах. У здобувача освіти повинна бути мотивація до формування тієї чи іншої звички. Тут важливим є індивідуальний підхід до студентів. Якщо немає інтересу до тієї чи іншої моральної звички, здобувач освіти її відкидатиме, а значить, вона не перетвориться на моральне надбання особи;

- наявність контролю в усіх формах: від прямих вказівок до непрямих нагадувань;

- формування здорового способу життя та боротьба із шкідливими звичками. Необхідно досягти негативного ставлення до шкідливої звички насамперед самого здобувача освіти. Негативне ставлення колективу групи до шкідливої звички стимулює звільнення від неї.

Процес формування моральної поведінки та звичок часто пов'язаний з необхідністю методів педагогічної корекції (заохочення та покарання). Неоднозначність впливу методів корекції зобов'язує викладача знати деякі правила їх застосування.

Насамперед ефективність впливу методів залежить від авторитету викладача. За відсутності авторитету найсуворіше покарання буде неефективним.

Викладач фізичного виховання повинен передбачити можливу реакцію колективу групи, ступінь та форми застосованої корекції поведінки, яка або посилить педагогічний вплив методу або зведе його до нуля. Єдність авторитету викладача та авторитету колективу студентської групи – важлива умова використання методів корекції поведінки. Тільки за цієї умови вони спонукатимуть до моральних вчинків, сприятимуть розвитку колективної думки та авторитету колективу.

Отже, формування моральних звичок, досвіду моральної поведінки вимагає від викладача фізичного виховання творчого використання таких методів, як привчання та вправа. Вони сприяють закріпленню необхідних способів поведінки.

Приходько Наталія Анатоліївна,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ЗМІСТІ ПРЕДМЕТА «БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» В КОЛЕДЖІ

Для успішного розв'язання складних екологічних проблем потрібен перехід до нової ідеології життя, екологізації економіки і виробництва, формування екологічно зорієнтованої цивілізації. Лише раціональне використання природи в поєднанні з любов'ю до кожного її прояву, до її краси дасть можливість забезпечити майбутнє нашої прекрасній Землі. Ключову роль у цьому відіграватиме формування високого рівня екологічної культури і розвиток екологічної освіти в інтересах сталого розвитку. Широке розповсюдження екологічної освіти дало б можливість запобігти безпосередньому негативному впливу виробничої діяльності людини на природний світ. Роль біологічної освіти в подоланні екологічної кризи, розвитку суспільства є надзвичайно високою, оскільки лише вона здатна створити передумови для формування ідеї гармонійної

взаємодії суспільства і природи, людини й оточуючого середовища, відповідальності за стан природного середовища, яка виявляється в розумному, науково обґрунтованому впливі на природу.

Згідно з Концепцією «Нова українська школа» однією з ключових компетентностей здобувача освіти є екологічна грамотність, тобто вміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках збалансованого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини. Це значить, що вирішення екологічних проблем буде залежати не тільки від почуттів людини, а насамперед від її знань. Любов до природи не позбавляє від необхідності пізнати її закономірності та правильно використовувати ці знання в процесі перетворення. Основним способом упровадження екологічних знань у курс предмета «Біологія і екологія» в коледжі є введення до програми теми «Сталий розвиток та раціональне природокористування». Вивчення матеріалів теми формує у студентів основи цілісного екоцентричного світогляду, шляхів гармонізації екологічних, економічних та соціальних аспектів людської діяльності на глобальному, локальному та місцевому рівнях, а також розкриває сучасні підходи щодо оцінювання управлінських рішень у контексті сталого розвитку. Дисципліна включає відомості про природне середовище як джерело ресурсів, необхідних для життєдіяльності людства, а також про необхідність максимального збереження земної природи як запоруки його існування. У темі відбувається ознайомлення студентів з основними положеннями природокористування, охорони й відтворення природи. Для досягнення збалансованості необхідно гармонійно поєднувати принцип збереження природної спадщини з принципом інноваційності, творчості. Творчий підхід до природоперетворювальної діяльності передбачає врахування складності природних екосистем і творчу адаптацію суспільної діяльності до можливостей екосистем підтримувати життя на Землі.

Зміст цієї теми передбачає узагальнення знань студентів стосовно поняття про екологічні проблеми, їх види та ознайомлення із сучасними екологічними проблемами у світі та в Україні. У студентів формується поняття про глобальні екологічні проблеми (глобальне потепління, дефіцит чистої води, знищення лісів, деградація ґрунтів, руйнування озонового шару, зниження видового біорізноманіття, зростання чисельності населення планети) та екологічні проблеми України (забруднення водойм, повітря, ґрунтів, знищення лісів, зниження біорізноманіття, деградація ґрунтів, погана утилізація побутових відходів), конкретизуються відомості про види забруднення, їх наслідки для природних і штучних екосистем та людини. Особливу увагу при вивченні розділу потрібно звернути на поняття про якість довкілля та критерії забруднення довкілля. Адже кожна людина повинна знати характеристики навколишнього середовища, в якому вона мешкає.

У результаті науково-технічного прогресу докорінно змінилися умови життя людини, життя її стало більш комфортним, але разом з тим відбулося порушення єдності людини з природою, яка її оточує. Домінантним стало необдумане споживче ставлення до неї. Тому значну частину матеріалу розділу займає вивчення антропогенного впливу на атмосферу, гідросферу, забруднення ґрунтів, біорізноманіття. Студентами розглядаються конкретні відомості стосовного кожного різновиду впливу людини на оболонки планети (антропогенний вплив, наслідки, заходи охорони від забруднення). Особливо болісно на негативний вплив людини реагує біорізноманіття нашої планети, тому студенти повинні усвідомити, що існування багатьох видів живих організмів перебуває під загрозою знищення в результаті хижацького винищення або руйнування середовища проживання.

Складна екологічна ситуація, зокрема і в нашій країні, потребує реальних заходів з охорони природи. Реалізація таких заходів залежить від екологічної політики в Україні: природоохоронне законодавство України, міждержавні угоди, Червона книга та чорні списки видів тварин, Зелена книга України. В одній з тем розглядаються питання реалізації екологічної політики на державному й міжнародному рівнях.

Метою екологічної освіти є усвідомлення людиною ідеї гармонійної взаємодії людини і природи. Тому логічне завершення вивчення розділу – це ознайомлення з концепцією сталого розвитку та її значенням. Формується поняття про сталий (збалансований) розвиток як такий, при якому економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення й підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь. Студентам потрібно донести ідеї необхідності природокористування в контексті сталого розвитку

та сформувати у них екологічне мислення. І вже на основі одержаних знань та застосуванні їх у практичній діяльності (екологічні акції) викликати в студентів бажання брати участь у справі охорони довкілля шляхом реалізації Концепції сталого розвитку (зниження викидів CO₂, захист і збереження навколишнього середовища, переробка побутових відходів, розвиток соціальної справедливості в суспільстві, зниження шкідливого впливу транспорту на довкілля, побудова економіки на раціональному використанні обмежених ресурсів).

Забезпечення збалансованого розвитку – це не тільки технічна проблема, для розв’язання якої необхідні нові технічні засоби чи технології. Це проблема зміни суспільних відносин і формування такого суспільства, яке не руйнуватиме середовище свого існування. Збалансований розвиток – це також не суто наукова проблема. Перехід до такої моделі розвитку має й етичний зміст, це зсув у ціннісних орієнтаціях багатьох людей. Люди не можуть не змінювати природу. Але вони можуть і повинні перестати змінювати її необдуманно і безвідповідально, не враховуючи екологічні закони. Але для цього необхідно, щоб кожна людина мала екологічні знання, тобто знання про стан природи у співвідношенні з активною діяльністю людини, знання природних явищ в їх причинних зв’язках з виробничою діяльністю. Ці знання повинні використовуватися в процесі діяльності людини з точки зору розуміння природи як абсолютної цінності життя. Саме такі знання студенти отримують під час вивчення теми «Сталий розвиток та раціональне природокористування», яка є основою отримання відповідної до сучасних вимог екологічної освіти і побудови гуманістичного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Вороненко Т. І. Екологічні знання як компонент екологічної освіти і виховання. *Рідна школа*. 2012. № 3. С. 21–24. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2022).
2. Книш І. В. Екологічне знання у науковому та освітньому дискурсі: сучасні трансформації: монографія. Одеса: КУПІСНКО СВ, 2017. 230 с. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 25.04.2022).
3. Методичні рекомендації щодо викладання біології та екології у 2019/2020 навчальному році. URL: <https://osvitoria.media/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-biologiyi-ta-ekologiyi-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/> (дата звернення: 23.04.2022).

Сєврюкова Валентина Єгорівна,

викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМА

Як відомо, людина завжди хотіла добре виглядати. Старовинні люди надягали на себе шкіри тварин, нанизували на нитку намисто, каміння й вішали на шию. Людина перетворювала на одяг усе: кору, листя, соломку, пір’я.

Протягом вікової історії в нашій державі деталі народного одягу освячувалися народними традиціями, що використовувалися з однією метою: захистити людину від негативу й забезпечити їй щасливе майбутнє. Основна риса українського одягу – надзвичайна мальовничість, що розвивалася протягом століть і не втрачала оригінальних ознак. Отож здобувачі освіти, майбутні майстри виробничого навчання, і нині вивчають історію українського костюма, який і досі затребуваний та популярний.

Зауважимо, що сучасний одяг дуже різноманітний. Його класифікують за віковими ознаками, використанням у системі костюма (верхній, білизна та плаття), за сезоном, видом тканини (шерсть, шовк, льон) і відповідно використовують у різних сферах діяльності – спортивній, видовищній, виробничій, побутовій. Наразі одяг виготовляють і масово, й індивідуально, однак, на жаль, він не підкреслює стиль його власника. Тому не можна не погодитися з думкою Коко Шанель, яка вважала: модним є те, що одягає сама людина, а не те, що є модним сьогодні.

Основою одягу вважалася сорочка – святкова й буденна. Низ виробу могли шити з грубого полотна, верх – із якіснішого. Спочатку сорочки вишивали білим по білому. Вони були джерелом інформації: дерева на рукавах вважалися символом родючості.

Відомо, що в Україні вишивали здебільшого жінки. Це було їхнім улюбленим заняттям. Поганою нареченою вважалася та дівчина, яка не навчилася вишивати змалку. Лише одних сорочок до весілля кожна українка готувала собі кілька десятків – буденних, святкових, весільних, на жнива. Жіночий одяг гарно оздоблювали відповідно до тих традицій, що побутували в певній місцевості України. Одяг, оздоблений модними красивими елементами, виготовленими власноруч, не тільки виявляв індивідуальність, а й свідчив про надзвичайну майстерність української жінки.

Ознайомимося з технікою виконання деякого українського жіночого одягу. Зокрема, плахту шили з полотнищ саморобної вовняної тканини. За кольором плахти можна було визначити, якого віку господаря – дівчина, молодиця чи стара жінка. Дівчата носили плахти червоні або малинові. Жінки спочатку вдягалися в червоно-сині, а потім – у темніші плахти.

Не можна було обійтися без жіночої безрукавки – корсетки, крій якої мав підкреслювати фігуру, і тому низ розшивали вставними клинами ззаду по лінії талії, завищуючи її. Лінію відрізу прикрашали вишивкою, гудзиками, тасьмою.

Варто зазначити, що місто значно вплинуло на село стосовно одягу, у результаті чого в українському селі з'явився нагрудний одяг із рукавами – холодайки, козачки, фуфайки тощо. Також почали носили довгі кофти з талією.

Зауважимо, що в різних місцевостях кожен вид одягу мав свої особливості крою. Варіанти локації виявлялися в розміщенні ліній, кількості і способі вшивання клинів, у формі, загальній довжині виробу.

Однією зі складових частин народного костюма є головний убір, що з давніх часів виконував практичну функцію – захищав голову людини від спеки, холоду, удару. Поняття про головний убір паралельно ототожнювалося із символічним знаком та оберегом. Залежно від сезону, місцевих традицій головні убори виготовляли з різних матеріалів та різної форми.

Розглянемо особливості жіночих головних уборів. Очіпок у формі шапочки носили заміжні жінки. Цей головний убір відомий із XIX століття. Жінка в очіпку – українська Нефертіті. Так вважають народні майстрині, які займаються виготовленням народного верхнього одягу та стилізованих головних уборів.

Хустка – елемент народного вбрання, що носили на всій території України. Це образ українського фольклору, маркер соціального стану жінки. Сьогодні хустка – доволі популярний предмет сучасної жінки, частина вбрання або аксесуар до нього. Стверджується, що на початку XIX ст. в деяких місцевостях українські дівчата, як і заміжні жінки, не виходили з хати без хустки, але не ховали під нею волосся. Пов'язували цей головний убір вінкоподібно, навколо голови, поєднуючи з квітами. Ошатніше це робили на свята, ніж у будні. Жінки носили хустку поверх очіпка. Використовували її в українській обрядовості: весілля, напередодні будівництва, поховання тощо. Зараз хустка є дуже модним аксесуаром сучасної дівчини та жінки. Вона може бути шовковою, вовняною, лляною. Кожна жінка або дівчина носить хустку залежно від вибраного стилю, погоди, віку й навіть настрою.

Не можна не згадати і про вінки. Вони були у вигляді тоненької яскравої стрічки. Молоді дівчата плели вінки із живих квітів – чорнобривців, васильків, маку, жоржин, барвінку і штучних – воскових чи паперових; прикрашали золотом, стрічками, прикріплювали барвистості.

Як і зараз, жінки й дівчата любили прикраси – сережки та нагрудні, зокрема намисто, що було дорогим і виготовлялося зі справжніх червоних коралів. Українки намагалися мати якомога більше ниточок.

Основним матеріалом для виготовлення народного вбрання слугувало ретельно вибілене домоткане полотно з конопель чи льону. З нього шили штани, сорочки, літній верхній одяг і жіноче вбрання. Вовняні домоткані тканини використовували для запасок, плахт, іншого поясного одягу. Їх фарбували в синій, червоний, зелений кольори.

Отже, майбутніх майстрів виробничого навчання потрібно зацікавлювати видами й техніками обробки народного одягу, вишивкою, тому що зараз народний стиль є дуже популярним у широкому міжнародному руслі моди.

Список використаних джерел

1. Корницька Л. Художнє проектування одягу. Історія костюма: навч. посіб. Львів: Новий Світ-2000, 2011. 200 с.

2. Котляревська Н. В. Історія костюма: навчальний посібник для учнів проф.-тех. учб. закл. професії «Закрійник». Симферопіль: Аріал, 2009. 120 с.
3. Макаренко А. Ф. Безлекальний розкрій жіночої сукні. Харків: Прапор, 1975. 80 с.

Сидоренко Оксана Миколаївна,
*викладач вищої категорії ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ

Сучасне життя нашого суспільства неможливо уявити без використання комп'ютерних технологій. В умовах швидкого збільшення кількості нової інформації традиційні форми й методи роботи не можуть забезпечити виконання таких освітніх завдань, як оновлення змісту освіти, активізації процесу розвитку творчих здібностей, умінь і навичок студентів, застосування нових знань для вирішення практичних завдань.

Швидкий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій, який відбувся наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., сприяв значній перебудові інформаційного середовища сучасного суспільства, що проявляється і в галузі освіти. Перехід системи освіти на новий, вищий, рівень розвитку без її інформатизації є неможливим.

Дуже важливим є те, що сучасні комп'ютерні технології разом із удосконаленими освітніми технологіями є більш ефективними для підготовки здобувачів освіти з певним набором освітніх компетентностей, завданням яких є підготовка майбутніх педагогів до роботи в сучасному інформаційному суспільстві.

Таким чином, створення навчальних презентацій є одним із методів вирішення означеної проблеми. На сучасному етапі розвитку новітніх технологій навчальні презентації є одним із найефективніших методів подання та вивчення нового матеріалу на заняттях з історії. Мультимедійні презентації дозволяють творчо підійти до вивчення нового матеріалу, використати різноманітні способи для його подання, поєднувати різні форми проведення занять для отримання високого результату, використовуючи мінімум часу на навчання.

Електронні презентації містять у собі набагато більше інформації на відміну від традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту і графіки, але й анімації, відео та звуку. Такі презентації дають можливість здійснювати віртуальну взаємодію глядача з об'єктами або процесами пізнання, які відображуються на екрані. Іншими словами, використання мультимедійних презентацій дозволяє створювати інформаційний і візуальний образ об'єкта, який вивчається [1, с. 73].

Використання мультимедійної презентації дає змогу викладачу зручно та ефективно поєднувати статичну та динамічну інформацію, самостійно добирати завдання, навчальний матеріал, що відповідає змісту конкретної теми та віковим особливостям здобувачів освіти. Також не треба забувати, що ретельно підготовані і методично продумані мультимедійні презентації – це найкращий спосіб унаочнення, який не потребує матеріальних витрат та може змінюватися у будь-який момент за бажанням викладача.

Сучасні інформаційні технології разом із правильно дібраними технологіями навчання створюють необхідний рівень якості, варіативності, диференціації та індивідуалізації освітнього процесу [2, с. 187].

Таким чином, сучасний педагог повинен уміти працювати із новітніми засобами навчання хоча б для того, щоб забезпечити одне з найголовніших прав – право на якісну освіту.

Список використаних джерел

1. Баханов К. О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Харків: Основа, 2015. 196 с.
2. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. посіб. Київ: АСК, 2014. 192 с.

Синиця Дмитро Олександрович,
 викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

Напрями розвитку сучасної системи освіти тісно пов'язані з широким упровадженням в освітній процес різних форм, методів та засобів навчання.

Однією з провідних тенденцій цифровізації суспільства є розвиток мультимедійних технологій, їх проникнення у різні сфери життя: виробництво, бізнес, науку, освіту, культуру. Ці технології формують мультимедійне сприйняття світу, забезпечуючи різноманітність змісту та форми, поєднання текстової, графічної, мовленнєвої, звукової, відео, фотоінформації та різноманітність способів їх отримання.

Застосування мультимедійних технологій відкриває нові можливості для організації освітнього процесу, а також розвитку творчих здібностей учнів. У цей час мультимедійні технології – це один з напрямів нових цифрових технологій, що найбільш бурхливо розвиваються в освітньому процесі.

Так, зміни в навчальній програмі «Трудове навчання. 5–9 класи» (2017 р.) [4] та «Технології. 10–11 класи» (2018 р.) роблять використання мультимедіа технологій на уроках трудового навчання та технологій все більш доцільним. Передбачається збільшення частки часу на виконання творчих проєктів і зменшення – на вивчення теоретичного матеріалу. Опанування здобувачами освіти вміння застосовувати мультимедійну презентацію, яка створена у програмному засобі «Power Point» пакету «Microsoft Office», дасть можливість ефективніше й доступніше використати час на вивчення теорії, що допоможе зробити теоретичний матеріал більш яскравим, зрозумілим та динамічним [2].

Уведення в зміст трудового навчання і технологій виконання здобувачами освіти проєктно-технологічної діяльності вимагає залучати майбутніх вчителів до творчості. Допомогти учням вибрати тему проєктування, виконати ескіз майбутнього об'єкта проєктування допоможе також мультимедійна презентація, виконана у «Power Point». Одне із завдань для студентів з курсу «Теорія і методика технологічної освіти» у вирішенні означеної проблеми полягає у створенні продуманої збірки контрастних і якісних фотозразків виробів, що не залишать байдужим жодного учня. Під час вибору теми проєкту здобувачам освіти необхідно запропонувати для перегляду корисні для побуту речі. Однак не слід забувати, що кожний слайд потрібно супроводжувати поясненнями, що доводять зрозумілі для учня недоліки виробу. Варто також зазначати орієнтовний напрям роботи, що необхідно буде виконати для їх покращення. Таким чином, майбутні вчителі зможуть впливати на вибір учнями об'єктів проєктування [3].

Створити сприятливі умови для застосування методу комбінування під час створення ескізу об'єкта проєктування також можна за рахунок використання мультимедійної презентації. Акценти тільки необхідно змістити в бік позитивних властивостей об'єктів, що демонструються на слайдах презентації. Під час практичної роботи здобувачі освіти можуть переглядати слайди, на яких зображуються об'єкти і червоними контурами зазначено їх позитивні сторони. На одному й тому ж зображенні може по черзі виникати і зникати червоний контур різних зон, що дозволить скеровувати творчий процес, роблячи його більш ефективним.

Під час вивчення курсу «Теорія і методика технологічної освіти» здобувачі навчаються використовувати аудіосупровід не тільки для мультимедійної презентації, але для організації самостійної роботи учнів. Використання музичних творів під час практичної частини уроку дасть можливість задавати темп роботи. Можна налаштувати на довготривалі планомірні дії, або, навпаки, активізувати, підняти й підтримувати швидкий темп. Проте при використанні музичного супроводу практичної роботи не варто обирати музичні твори зі словами, щоб не відволікати учнів. Це підтверджується спостереженнями за учнями під час педагогічних практик у школах.

Зміст навчальних предметів трудового навчання і технологій передбачає вивчення учнями технологій обробки конструкційних матеріалів та ознайомлення із сучасними електрифікованими

аналогами. Графічні зображення та фотоматеріали дають можливість продемонструвати електролобзик, кутову шліфувальну машину, плазморізальний верстат тощо, проте статична картинка не сформує уявлення про їх використання й роботу. Якісно продемонструвати роботу подібних інструментів і верстатів можуть навчальні відеофільми. Відеоконтент дає можливість зробити урок більш наочним і цікавим, провести віртуальну мініекскурсію й побачити виробничі процеси в динаміці. За допомогою фільмів можна потрапити у віртуальну лабораторію, на фабрику, побачити об'єкти у розборі чи під великим збільшенням [1]. Відповідно, здобувачі освіти під час написання плану-конспекту уроку трудового навчання чи технологій добирають доречний відеоконтент.

Проте, окрім навчальних фільмів, на уроках можна використовувати відео, відзняте особисто здобувачами на камеру чи смартфон. Так, наприклад, під час вивчення механічної обробки деревини для класів з великою та навіть середньою наповнюваністю досить складно безпечно продемонструвати точіння на верстаті STD-120M для всіх учнів одночасно. Доводиться демонструвати учням технологічну операцію по групах декілька разів, а це значна витрата матеріалів і часу. Розв'язати цю проблему можна за рахунок використання записаного й відредагованого відео.

Під час проведення вступного інструктажу відео можна поставити на паузу, що дозволяє більш детально прокоментувати той чи інший момент. На деяких рухах, таких як положення ріжучої кромки інструмента, слід загострити увагу учнів або повторити декілька разів. Усе це з легкістю можна зробити за допомогою налаштувань та інструментів відеоплеєра.

Зручною для залучення учнів до творчості на уроках трудового навчання є інтерактивна дошка. Майбутніх учителів трудового навчання і технологій теж доцільно навчати користуватись нею. Можна набути вмінь використовувати зображення вже готових виробів, керувати поданням інформації не перед комп'ютером, а безпосередньо біля дошки спеціальними маркерами, що допоможе завжди перебувати в центрі уваги та зберігає постійний контакт з учнями. Не відходячи від дошки, можна мати доступ до інтернету (звісно, якщо є доступ у класі). Це необхідно, щоб швидко знайти зображення аналогів об'єкта проєктування та вартості матеріалів. По-друге, функція масштабування зображень та можливості їх переміщення використовується під час комбінування окремих елементів для отримання нових якостей виробу. Так з'явилися на світ механічні олівці (поєднано цанговий патрон і грифель олівця), смартфони (скомбіновано телефон, фотоапарат і комп'ютер), кухонні комбайни, фени, крісла-качалки, комбінезони та багато інших корисних речей.

Отже, під час вивчення курсу «Теорія і методика технологічної освіти» здобувачам освіти доцільно набувати вмінь застосовувати мультимедіа на уроках трудового навчання та технологій. Це допоможе в майбутній професійній діяльності унаочнити та візуалізувати навчальний матеріал, забезпечити краще сприймання і оперування образами, підвищити продуктивність роботи на занятті й покращити запам'ятовування навчального матеріалу. Якість мультимедійного контенту буде залежати не тільки від параметрів мультимедійних засобів, але й від цифрової та інформаційної культури й методичної творчості майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Лещук Р. М. Використання відеоматеріалів для ефективності вивчення теоретичного матеріалу. *Трудове навчання в школі*. 2011. Вип. № 11 (35). С. 7–10.
2. Підгорна В. В. Методика та педагогічні умови впровадження мультимедійних технологій. Київ, 2009. 192 с.
3. Пінчук О. Проблема визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект. *Нові технології навчання*. 2007. Вип. № 46. С. 55–58.
4. Трудове навчання. Оновлена програма для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (2017 р.). Портал Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/2-trudove-navchannya-5-9.doc> (дата звернення: 10.04.2022).

Скрипник Ірина Вікторівна,
 викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ДИТИНИ

Патріотичне виховання є невід'ємною складовою виховного процесу, і сьогодні воно набуває особливої актуальності, нового звучання та підходів. Формування національної свідомості та самосвідомості передбачає: виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці, освоєння національних цінностей (мови, території, культури, традицій), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності [1].

Події останніх років в Україні засвідчили, що національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками [2].

Важливою спрямованістю патріотичного виховання є залучення дитини до народознавства. Народознавство – це вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Саме тому у всіх ЗДО України приділяється значна увага вихованню в дітей любові до Батьківщини, свого народу, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних звичаїв і традицій, рідної мови, національних цінностей українського народу.

Питанням патріотичного виховання дітей дошкільного віку займалися Л. Артемова, А. Богуш, А. Виноградова, Н. Гавриш, Н. Лисенко, Л. Лохвицька, Т. Поніманська та ін. Ця проблема вивчалася в дисертаційних роботах Т. Гавлітіної, В. Коваля, О. Коркішко, О. Красовської, П. Оніщука, І. Охріменка, Р. Петронговського, С. Рашидової та ін.

Українська народна іграшка зацікавлює дослідників чарівним світом її образів, сповнених поезії та казковості, що впродовж багатьох років панували в уяві дітей, пробуджуючи фантазію і спонукаючи до творчості.

Виховна цінність іграшки полягає в тому, що вона сприяє формуванню творчої діяльності, самостійності. Традиційні іграшки різних народів здавна використовують з метою розумового, естетичного, морального, трудового виховання. У процесі дії з іграшкою дитина засвоює соціальний досвід, пізнає оточуючий світ і це все відбувається під час гри.

Іграшка – це найбільш доступний твір мистецтва для дитини. Художньо оформлена, вона розвиває естетичне сприймання, естетичний смак, виховує естетичні почуття, збуджує фантазію дитини.

Народна іграшка є спадком подібно до рідної мови, казки, пісні. Вона несе в собі художню культуру народної творчості, розвиває самобутні риси естетики свого народу. Важливий елемент загальної культури нації є культура іграшки [3].

Українська народна іграшка вирізняється тематичною неоднорідністю та глибоким змістовим наповненням. Вона представлена розмаїттям матеріалів, технічних і художніх способів опрацювання, багатством формальних, композиційно-орнаментальних, колористичних вирішень. Українська народна іграшка вміщує в собі декілька видів народного мистецтва, наприклад, вишивка, розпис, ткацтво.

Засобом формування світосприймання є народна іграшка. Дитина сприймає її як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, друга. Іграшка є складовою предметно-ігрового середовища та передумова розвитку гри. Дитина творчо застосовує образ народної іграшки в предметно-ігровому середовищі, відповідно до призначення, змісту, класифікації використовує іграшку для відображення соціальних взаємин людей.

Відтак, українська народна іграшка посідає важливе місце в системі формування світосприймання дитини. Вона є засобом національного, естетичного, морального та трудового виховання дошкільників. Саме тому формування патріотизму на сучасному етапі є фундаментом і опорою суспільного й державного устрою та запорукою ефективності функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів.

Іграшка як створений дорослим для розвитку дітей предмет культури має освітнє і виховне значення лише тоді, коли використовується за призначенням. Людство весь час удосконалює іграшки.

Педагогічне значення іграшки підтверджується вивченням її історії, порівнянням сучасної іграшки з іграшками минулих століть. Добором іграшок дорослі впливають на дітей, готуючи їх до праці і майбутнього самостійного життя. Вивчення дитячих іграшок різних епох дає можливість зрозуміти сутність педагогічних систем у різні часи.

Пібиваючи підсумки, можна сказати, що народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна. Існуючи поряд, вони доповнюють одна одну. Народні іграшки є особливим проявом художньої творчості, що вміщує у собі кілька видів народного мистецтва. Вони є носієм історичних, загальнокультурних, художньо-декоративних, національних рис та особливостей, що дає змогу використовувати їх як дійовий засіб виховання та навчання дітей. Використання народної іграшки у виховному процесі сприятиме формуванню творчої активної особистості, яка буде продовжувачем народних традицій щодо патріотичного виховання. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, адже вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Вчися граючись. Київ: Томирис, 2008. 111 с.
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ: Знання, 2002. С. 36–49.
3. Вишневецький О. Громадянське виховання: благо чи небезпека? *Освіта*. 2000. № 44. С. 3–5.

Сорока Валерій Вікторович,

*д-р філософії, викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ

Пріоритетним напрямом системи професійної освіти на сьогоднішній момент є пошук технологій і засобів навчання, що забезпечують розвиток особистості здобувача освіти, здатного до саморозвитку, самопроєктування, і, як наслідок, здатного бути не просто носієм і транслятором знань, а і його активним суб'єктом, що самоорганізується. Методи та технології проєктної діяльності спрямовані на набуття вищезгаданих навичок та здатності бути компетентним не тільки у процесі навчання, а і в соціальній та професійній сферах при застосуванні метапредметних умінь. Набуття досвіду проєктної діяльності є однією із вимог стандартів нового покоління, оскільки обов'язковою формою контролю є виконання та захист підсумкового проєкту.

На практиці проєктна діяльність реалізується на занятті, у позаурочній та науково-дослідній роботі здобувача освіти. Зазначимо, проєктна технологія формує в здобувача досвід самостійного пізнання нового, інтеграції знань до розв'язання життєвих проблем, створення практично значущого освітнього продукту. У процесі виконання проєкту, вирішуючи практично чи теоретично значущу проблему, здобувачі освіти отримують результат у вигляді досвіду діяльності застосування теоретичних знань у соціальному середовищі.

Проєктний метод як освітня технологія спрямований на засвоєння компетентнісного досвіду, а будь-яка компетентність має комунікативний аспект – спілкування з партнерами, передавання їм своїх думок та прийняття їхніх поглядів. Проєктний метод навчання – це одна із технологій створення ситуації розвитку особистості [1].

Під час проєктної діяльності у фізиці можуть розглядатися проблеми, пов'язані з: екологією під час експлуатації технічних установок; прикладними аспектами фізики у сфері технологій, виробництва, медицини, спорту; ціннісними аспектами життя людини, у тому числі безпеки життєдіяльності та здоров'я, охороною навколишнього середовища. Створювати продукти проєктної діяльності допомагають сучасні інформаційні та цифрові технології. Використання цих технологій у проєктній діяльності не тільки поживає і урізноманітнює освітній процес, а й відкриває широкі можливості для розширення освітніх горизонтів, а також, безсумнівно, несе у собі величезний мотиваційний потенціал та сприяє принципам індивідуалізації навчання. Сама собою проєктна діяльність дозволяє учням виступати у ролі авторів, творців, підвищує творчий потенціал, розширює як загальний світогляд, так й сприяє поглибленню предметних знань.

Застосування сучасних цифрових технологій у проєктній діяльності дозволяє навчити здобувача самостійно працювати з інформацією, отриманою з різних джерел, створювати графічні об'єкти, використовувати електронні таблиці. Проєктна діяльність є творчою за своєю сутністю. Творчість передбачає наявність в особистості творчих здібностей, використовуючи величезні можливості глобальної комп'ютерної мережі «Інтернет», а також отримання та застосування на практиці знань та вмінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю та унікальністю.

На всіх етапах виконання проєкту зручно використовувати пакет програм Microsoft Office (Publisher, PowerPoint, Word), табличні процесори або електронні таблиці (Excel), графічні редактори (Paint, Corel Draw, Adobe PhotoShop), електронні енциклопедії, інтернет, різні онлайн-сервіси для створення презентацій (WikiWall, Magnoto, Realtime Board, Padlet, Prezi), а також послуги Google.

Розглянемо приклади таких проєктів:

Тема *«Пароутворення та його вплив на життєдіяльність людини»*. Проєкт належить до практико-орієнтованих і спрямований на вивчення процесів випаровування та кипіння. Ця тема має практичне значення, оскільки аналізовані процеси впливають на організм людини, але для детального їх вивчення необхідна модель. Програмні засоби Macromedia Flash, Sony Vegas можуть сприяти цьому. Спочатку в програмі Macromedia Flash створюється анімація – «жива картинка», що показує динаміку процесу, потім у програмі Sony Vegas можна накласти звук, ефекти, зробити різні написи, перегортання файлів.

Тема *«Яка структура речовини?»* Проєкт поглиблює і розширює вже наявні в здобувачів освіти основні відомості з курсу фізики та математики шляхом самостійного пошуку додаткового матеріалу, виконання експериментальних досліджень. У ході виконання проєкту здобувачі систематизують та узагальнюють знання з молекулярної фізики, розглядають питання виникнення атомістичної гіпотези будови речовини та її експериментальних доказів, будову та властивості твердих тіл. Метою проєкту є формування в учнів розуміння матеріальності світу; умінь ставити та розв'язувати проблеми; здійснювати комунікацію різними способами, у тому числі за допомогою засобів мультимедіа; працювати самостійно з великим обсягом інформації та переносити її з однієї галузі знань до іншої. Для досягнення цієї мети передбачається вирішення таких завдань: вивчити науково-популярну літературу на тему проєкту; створити комп'ютерні моделі структур молекул деяких речовин та різних кристалів, провести дві дослідницькі роботи («Груба оцінка розмірів молекул рослинної олії», «Вирощування кристалів»). Робота з підготовки проєкту здійснюється за допомогою сервісу Google Документи, здобувачі обмінюються інформацією, відкриваючи доступ до редагування документа. Результат оформляють за допомогою сервісу Google Презентації.

Електронні таблиці Excel дають змогу графічно вирішувати фізичні завдання. При вивченні розділу «Кінематика» здобувачам першого курсу пропонується міжпредметний практико-орієнтований проєкт на тему *«Як описати рух?»*, який реалізується на заняттях фізики та інформатики. У ході проєкту здобувачі освоюють методи опису механічного руху у вигляді

використання інформаційних технологій, зокрема, електронних таблиць. У результаті виконання проєкту здобувачі створюють математичні моделі руху.

Сервіс Wikiwall дозволяє представляти результат проєктної діяльності у вигляді стінгазети. Наведемо приклад проєкту на тему «Невидимий світ магнітного поля», під час створення якого здобувачам освіти пропонується висвітлити такі рубрики:

1. Вияви магнітного поля у повсякденному житті.
2. Історія відкриття магнітних взаємодій. Біографічна довідка про вчених.
3. Експерименти, що доводять матеріальність магнітного поля (провести самостійно та додати фото чи відео).

Цей сервіс можна використовувати й при систематизації знань. Так, на початку вивчення розділу здобувачам пропонується така структура газети: історичні довідки (розглядається історія відкриття явищ, біографії вчених); наукові досягнення (сучасні розробки у цій галузі); застосування (практичні розробки, опис технологічних механізмів і установок, що працюють на підставі розглянутих закономірностей). Цю стінгазету здобувачі презентують на заліковому занятті.

Таким чином, цифрові технології, інтернет та мультимедіа розширюють можливості проєктної діяльності здобувачів освіти та поряд з предметними знаннями формують систему компетентностей: цифрову (володіння навичками роботи з різними джерелами інформації, перетворення, збереження та її обробка за допомогою цифрових технологій) та комунікативну (володіння навичками роботи у групі при організації віртуальної взаємодії засобами інтернет-технологій та сервісів).

Список використаних джерел

1. Потапчук О. Особливості проєктної діяльності студентів в навчальному процесі закладів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2019. № 2 (169). С. 59–63.

Сорока Оксана Леонідівна,

викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ НА ЗАНЯТТЯХ СЛОВЕСНОСТІ

Вивчення української мови та літератури у фаховому коледжі сприяє збагаченню внутрішнього світу молодшої людини, розвитку творчих здібностей, особистісному формуванню громадянина з активною життєвою позицією, здатністю та бажанням до саморозвитку. Зміни сучасної системи освіти ґрунтуються на реалізації компетентнісного підходу. Одним з основних завдань сучасного закладу освіти є пошук оптимальних шляхів зацікавити молоде покоління навчанням, спонукати до саморозвитку, виховати як життєво і соціально компетентну особистість, здатну здійснювати самостійний вибір і приймати відповідні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, виробити вміння практичного і творчого застосування здобутих знань.

Сучасне інформаційне суспільство вимагає від майбутнього фахівця швидких реакцій у сприйманні будь-якої форми подачі та засвоєння інформації, створенні та веденні діалогів, керуванні системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетентності тощо. Від цього залежить професійний імідж особистості, її життєвий успіх, а відтак, і ефективність діяльності.

Державні стандарти базової і повної загальної середньої освіти [1], Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [3], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [5], програми освітніх компонентів передбачали, що зміст навчання має бути орієнтований на ключові компетентності, оволодіння якими допоможе здобувачам освіти вирішити проблеми в професійному, соціальному житті, підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України в міжнародний освітній простір.

Компетентність – це передусім: особистісний результат навчальної діяльності; практичний досвід успішного використання відповідних знань і вмінь у різних життєвих ситуаціях; індивідуальний досвід реалізації набутих компетенцій [4, с. 2].

Однією із найважливіших компетенцій є комунікативна – «уміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування» [6, с. 11]. Комунікативна компетентність – це складова життєвої компетентності, і, за визначенням Д. Пузікова, вона «включає сукупність здатностей, пов'язаних з ефективним спілкуванням, а саме: володіння рідною та іноземними мовами, знання, вміння та навички, пов'язані із застосуванням засобів комунікації, наявність умінь, пов'язаних із розумінням психологічних особливостей спілкування, здатність та готовність до реалізації навичок уникнення та розв'язання конфліктів, володіння навичками самопрезентації» [2, с. 5–13]. Однак у поняття комунікативної компетенції входить не тільки оволодіння необхідними мовними та мовленнєвими знаннями, а й практичне використання засобів комунікації, необхідне для формування соціально активної особистості, яка реагує на виклики сучасності.

У сучасній методиці викладання мови та літератури одним із провідних принципів є студентоцентризм, що передбачає використання таких прийомів, методів та форм роботи, які враховують інтереси та цінності здобувача освіти. Першочерговим завданням викладача-словесника є формування й розвиток комунікативної компетенції студентів, вироблення навичок комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, розвивати всі види мовленнєвої діяльності.

Значну увагу на заняттях словесності варто приділяти збагаченню словникового запасу студентів. У зв'язку з тим, що сучасна молодь не надто активно читає твори художньої літератури, її активний словник збагачується з інших джерел: соціальні мережі (сленг), мовлення однолітків. Маючи доволі обмежений словниковий запас і не розуміючи змісту того чи іншого поняття, студенти часто вживають слова у невласливому їм значенні. З метою розширення обізнаності молоді слід постійно проводити словникову роботу в різних формах: добирати синоніми та антоніми до слів, які студенти часто вживають у власному мовленні, пропонувати вправи на редагування, виправлення мовленнєвих хиб, стежити за мовним режимом у межах окремої групи, закладу освіти.

На заняттях з літератури доцільно пропонувати завдання, що передбачають висловлення власної думки стосовно певної проблеми, порушеної автором у тому чи іншому творі; наведення аргументів, прикладів та аналогій з суспільного життя; формулювання висновків щодо сказаного. Такі форми роботи розвивають креативне мислення, зв'язне мовлення студентів, а також є допомогою в підготовці до складання ЗНО з української мови (в частині написання власного висловлення). Цікавими можуть бути і такі форми роботи, як диспут, дебати, конференція. Вони є важливим засобом пізнавальної діяльності, яка сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Отже, питання розвитку комунікативної компетентності студентів на заняттях словесності дає підстави узагальнити підходи до підготовки комунікативно спроможного майбутнього педагога:

1. Створювати оптимальні умови для розвитку комунікативної компетентності студентів, самореалізації особистості, формування готовності до успішного входження в соціум.
2. Розвивати вміння комунікативно виправдано використовувати засоби мови для сприймання й створення висловлювань; установлювати й підтримувати контакт зі співрозмовниками, формулювати запитання й чітко відповідати на них; аргументовано доводити власні думки в дискусіях, дебатах.
3. Моделювати життєво можливі ситуації для розвитку діалогічного мовлення з метою успішного проєктування майбутнього, набуття досвіду взаємодії з соціумом.
4. Сприяти вихованню толерантності, поваги до поглядів інших людей.
5. Формувати досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до світу.
6. Систематично, послідовно засвоювати знання про лінгвістичні та комунікативні особливості монологічного й діалогічного мовлення.

7. Практикувати різноманітні комунікативні вправи на активне і свідоме закріплення вивченого матеріалу.

8. Правильно визначати принципи, методи і прийоми навчання, спрямовані на формування комунікативної компетентності.

9. Постійно контролювати зміст мовлення студентів, бути для них зразком.

10. Розвивати творчі здібності студентів, що неодмінно впливає на вдосконалення їхніх мовленнєвих умінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти школи. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/ (дата звернення: 25.04.2022).

2. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Розвивати життєву компетентність. *Шкільний світ*. 2005. № 37. С. 5–13.

3. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/30817/ (дата звернення: 25.04.2022).

4. Леонова Н. С. Мовно-комунікативна вправність учнів у вимірі компетентнісно орієнтованого навчання. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2013. № 1. С. 27.

5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html> (дата звернення: 25.04.2022).

6. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України; заг. ред.: Грищенко М. Київ, 2016. 36 с. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016/konczepczyia.html> (дата звернення: 25.04.2022).

Туряниця Зоя Василівна,

канд. пед. наук, заступник директора з навчально-виховної роботи

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні ми бачимо зміни в системі освіти: з'являються нові типи освітніх закладів, змінюється зміст та структура організації освітньої діяльності. Отже, з'являється потреба в перебудові педагогічного простору, створення такої системи навчання та виховання студентської молоді, яка сприятиме професійному розвитку майбутніх фахівців, сприятиме відродженню інтелектуального та духовного потенціалу української нації.

У сучасній педагогіці великого значення набуває інноваційне навчання, різновидом якого є науково-дослідницька робота, якою можуть займатися як окремі студенти, так і студентська група загалом [3].

Інноваційне навчання передбачає таку системну його організації, коли викладач виступає не як носій і передавач знань, а як помічник у становленні особистості й розвитку індивідуальності студента. Педагог залишається головним елементом процесу навчання, але при цьому змінюється його позиція стосовно студента та самого себе.

Підготовка майбутніх майстрів виробничого навчання у фаховому коледжі також передбачає залучення їх до науково-дослідницької діяльності. Педагог повинен володіти навичками самостійного пошуку знань, оскільки цього вимагає професійна діяльність. Адже особливістю наукового дослідження є його творчий характер та можливість набуття нових знань.

Творчість робить науковий процес особистісним, забезпечує виявлення креативності особистості, сприяє реалізації творчих можливостей як студента, так і викладача. Науковий пошук має відрізнятися своєю новизною та унікальністю, а його результати несуть елементи наукових знань від узагальнення й конкретизації вже відомих фактів до нових підходів і технологій. Адже

творчість існує не тільки там, де вона створює великі історичні твори, але й там, де людина уявляє, комбінує і створює щось нове, якою б крихтою не здавалось це нове порівняно з творами геніїв.

У процесі дослідницької діяльності здобувачі освіти в коледжі здійснюють різні форми пошукової роботи: пишуть реферати, тези виступів на наукові студентські конференції, статті, курсові роботи. Поетапне отримання досвіду дослідницької діяльності передбачає формування позитивної мотивації, інтересу до наукової діяльності, творчої активності, оволодіння навичками самостійного пошуку знань, розуміння важливості науково-дослідної роботи для майбутньої професійної діяльності в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Набуття майбутніми педагогами під час навчання в закладі освіти досвіду дослідницької діяльності сприяє їх подальшому професійному зростанню.

Існує думка науковців, що педагогічне дослідження відрізняється від інших тим, що загальнонауковий метод використовується у вирішенні проблем навчання та виховання, історії та теорії педагогіки. Під дослідженнями в цій галузі науки розуміється «процес і результат наукової діяльності, які спрямовані на видобуток нових знань про закономірності процесу виховання (у широкому розумінні цього слова), його структуру й механізми, теорію й методику навчально-виховного процесу, його зміст, принципи, організаційні форми й методи» [2].

Важливою умовою дослідницької діяльності є розуміння необхідності знань з методологічних основ науки. Наукове обґрунтування містить у собі методологічний, загальнопедагогічний, нормативний, методичний розгляд проблеми [2]. Здобувачі освіти повинні усвідомлювати, що на методологічному рівні використовуються філософські підходи, принципи, закономірності та категорії; загальнопедагогічний – охоплює закономірності та принципи навчання й виховання; нормативний – включає навчальні програми та плани; методичний – розкриває особливості організації освітнього процесу та його зміст.

Залучення студентів до науково-дослідницької діяльності пов'язано з реалізацією принципу єдності теоретичної й практичної підготовки на основі впровадження в навчальний процес елементів наукового дослідження. Ю. Туранов та В. Уруський стверджують, що «наукове дослідження – це цілеспрямоване вивчення об'єкта чи явища, в якому використовуються методи науки і яке, розкриваючи закономірності розвитку даного об'єкта (явища), формує нове знання про нього, пояснює закони його функціонування і вказує чи передбачає шляхи та форми використання одержаного знання в інтересах суспільства» [1]. Вони вважають, що це один із видів пізнавальної діяльності здобувачів освіти, яка спрямована на розкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання та розвитку.

Отже, науково-дослідницька робота повинна стати невід'ємною складовою підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання в закладі фахової передвищої освіти, тому що дозволяє вдосконалювати освітній процес та забезпечує умови для ефективної підготовки фахівців, підготовлених до впровадження в освітній процес сучасних освітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Науково-дослідна робота в закладах освіти: методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. Тернопіль: АСТОН, 2001. 140 с.
2. Ніколаї Г. Ю. Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень: навч. посібник. Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 2000. 108 с.
3. Поплавський М. М. Проблеми становлення нової парадигми освіти. *Вісник КНУКіМ, Серія «Педагогіка»*. Київ, 1999. С. 52–58.

Усок Олена В'ячеславівна,
 викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
 Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

МЕТОДИКА ОПАНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СТИЛЮ НА ЗАНЯТТЯХ СЛОВЕСНОСТІ

Інформаційний стиль (інфостиль) – це різновид публіцистичного стилю, що реалізується за допомогою усного й писемного мовлення – тексту, спрямований на масово-інформаційну діяльність. Він має такі ознаки:

- грамотність;
- простота (специфічність синтаксичних конструкцій; обмеженість тексту в обсязі; обережне вживання часток, вставних слів, вигуків тощо);
- доступність;
- логічність;
- переконливість;
- ритм (чергування коротких, середніх і довгих речень у тексті);
- стовідсоткова унікальність.

В інформаційному стилі пишуть:

- статті – для блогу, ЗМІ, пресрелізи;
- пости для соціальних мереж – Facebook, Instagram, Twitter тощо;
- тексти для сайтів;
- рекламні тексти;
- тексти для відео і т. д.

Для того, щоб розвивати комунікабельність, а відтак, оволодівати навичками спілкування, умінням аргументувати, доводити, переконувати, робити висновки, влучно добираючи слова, що викликать у навколишніх певні асоціації, на заняттях української мови та літератури здобувачі освіти мають опановувати інформаційний стиль.

Уміння говорити й писати в інфостилі знадобиться людям будь-яких професій. Адже словами послуговується кожен – очільник держави, політик, банкір, бізнесмен, журналіст, військовий, лікар, педагог, продавчиня, швачка, робітник на підприємстві тощо. А професійний успіх залежатиме передусім від уміння людей, які працюють у різних галузях, грамотно, доступно, логічно й переконливо спілкуватися.

Із цією метою заняття словесності варто вдосконалювати та урізноманітнювати за допомогою креативних завдань. Наприклад:

1. Запропонувати здобувачам освіти написати інформацію про те, чим вони захоплювалися в 6–7 років, потім – у 1–12 років і чим цікавляться зараз. Порівняти себе сьогоdnішнього й колишнього, простеживши, як із роками змінюється рід діяльності людини. Обсяг тексту будь-який. Це початкова вправа і суть її полягає в тому, щоб визначити рівень письма студентів.

2. Змотивувати студентів до креативу: придумати до написаного тексту 5–10 варіантів «художніх заголовків» і вибрати найкращий. Учимо здобувачів освіти привертати увагу читачів до їхнього тексту. Адже нерідко саме заголовок «підказує», читати далі або ні.

3. Скласти діалог між домашньою твариною і господарем. Обсяг тексту – 1200 знаків без пробілів. Учимо здобувачів освіти «фільтрувати» інформацію, писати обмежено.

4. Скласти терапевтичну казку. Обмеження в тексті: обсяг не повинен перевищувати 1500 знаків без пробілів. Казка – художній стиль. Однак варто зазначити, що студенти поступово оволодівають інформаційним стилем. А складання терапевтичної казки, хоча й обмеженої в обсязі, допоможе зануритися в дитинство, викликати приємні асоціації, розвинути словниковий запас.

5. Написати текст-список на тему «8 сервісів, що допоможуть стати грамотним». Спочатку зазначити, що цифрові технології корисні в навчанні; потім перерахувати сервіси, стисло їх охарактеризувати й закликати читачів бути грамотними. Ця вправа змусить здобувачів освіти неодноразово повертатися до зазначених посилань і перевіряти власну грамотність.

6. Написати рецензію – розгорнутий відгук на книгу, фільм, статтю. Студенти повинні вчитися аргументувати, чому подобається/не подобається. Наразі недостатньо відповідати «так» чи «ні». Потрібно вміти доводити сказане, навіть якщо йдеться про побачене, почуте, прочитане.

7. Підготувати запитання для проведення інтерв'ю (8–10). Визначити, з якою людиною хотілося б поспілкуватися. Можливо, це відомий співак, автор чи просто успішна людина. Важливо: уникати запитання «Як ви цього досягли?». Таким чином розвиваємо в здобувачів освіти вміння поводитися зі співбесідником та застерігаємо від того, щоб не опинилися в незручному становищі.

8. Написати текст-рекомендацію. Згадати, де були напередодні: у театрі, музеї, ресторані тощо. Спонукаємо студентів не лише описати це місце, а ще й засвідчити свої емоції від побаченого. У кінці – порекомендувати іншим відвідати заклад (1–2 речення). Отже, студенти навчаються рекламувати.

9. Скласти текст, починаючи зі слів «Я люблю...», «Я знаю...», «Я мрію...». Час від часу здобувачі освіти мають щось згадати, розказати про те, що знають, помріяти. Обмежень у тексті немає.

10. Написати собі листа в минуле. Розказати про свої теперішні досягнення. Це завдання змусить студентів побачити результати своєї діяльності, зрадіти досягненням і визначити цілі на майбутнє.

11. Скласти контент-план на тиждень. Записати в таблицю дні тижня й вид діяльності. Суть цього завдання полягає в тому, щоб виховувати в здобувачів освіти відповідальність, вміння раціонально планувати свою діяльність.

Варто зауважити, що інформаційний стиль передбачає стовідсоткову унікальність. Найкращий сервіс для перевірки текстів на унікальність – це Advego. І завдання викладача – навчити студента ним користуватися. Здобувач освіти має знати, що сто відсотків унікальності тексту – його заслуга. Це підвищить самооцінку й спонукатиме до подальшого вдосконалення власного інформаційного стилю.

Отже, запропонована методика стане в пригоді здобувачам освіти. Студенти зрозуміють: щоб оволодіти інформаційним стилем, не обов'язково потрібно мати талант.

Методика допоможе здобувачам освіти визначити рівень письма; навчитися «фільтрувати» інформацію, аргументувати, доводити, складати логічні, переконливі й унікальні тексти. Змусить виконувати роботу над помилками, удосконалювати сказане й написане, розвивати словниковий запас, раціонально планувати свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Голік О. Художні засоби рекламного заголовка як запорука комунікативної ефективності. *Мова. Суспільство. Журналістика*. Київ, 2017. С. 17–20. URL: http://labs.journ.knu.ua/mova/wp-content/uploads/2017/03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_%D0%9C%D0%A1%D0%96_2017.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

2. Леонова Н. В. Синтаксис малих жанрових форм інформації сучасної української мови. Дніпро, 2017. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2017/Leonova_dis.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

Федотенко Людмила Григорівна,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Реформування системи освіти в Україні спрямовано на підготовку нового покоління педагогів, у тому числі вихователів закладів дошкільної освіти з правом навчання дітей іноземної мови, здатних ефективно працювати в реаліях сучасного світу й володіти відповідними професійними навичками, усвідомлювати, що його професійне становлення й зростання можливе

лише за умови постійного збагачення й оновлення власних знань, роботи над собою для досягнення поставленої мети. Якість навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, виявлення їх самостійності в розв'язанні складних завдань, формування рис та вмінь, необхідних у майбутній професійній діяльності, вимагає оволодіння іншомовною професійною комунікативною компетентністю, яка передбачає не тільки обсяг знань за фахом, але й здатність здійснювати іншомовне спілкування з освітянами інших країн, виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного професійно зорієнтованого середовища, а головне – навчити володіти іноземною мовою своїх вихованців.

Навчання іноземної мови – не обов'язковий, але бажаний компонент дошкільної освіти. Воно є важливим засобом гармонійного розвитку особистості, формування її життєвої компетенції. Правильно побудований із дидактичного та лінгвістичного поглядів процес навчання сприяє реалізації змісту всіх освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти, збагачує різні сфери життєдіяльності дітей і має самостійне освітнє значення [1]. Діти, які у дошкільному віці залучаються до вивчення іноземної мови, за умови, що це навчання організували методично правильно, більш успішно навчаються у школі та засвоюють курс будь-якої іноземної мови. Адже серед ключових компетентностей життя новою українською школою визначено таку, як спілкування іноземними мовами.

Вихователь закладу дошкільної освіти – учитель іноземної мови, має сприяти зацікавленню вихованців вивченням мови як засобу спілкування і водночас як важливого компонента їхньої підготовки до школи. Специфіка навчання іноземної мови в цьому віковому періоді зумовлена тим, що дошкільники запам'ятовують фрази й речення, однак при цьому не вивчають окремі компоненти мови. Методично правильно організований педагогом освітній процес сприяє більш успішному оволодінню дітьми навчальною інформацією. Отже, від рівня його фахової підготовки, а також теоретичної, методичної й практичної майстерності, творчості залежатиме передусім зацікавлення дошкільників мовою, ступінь її опанування і загалом комунікативна компетенція [3].

Сучасний вихователь з правом навчання дітей іноземної мови повинен мати високий рівень знань з іноземної мови, володіти лінгвокраїнознавчою та соціокультурною інформацією, методикою навчання іноземної мови й новими розробками в цій галузі. Здобувача освіти як майбутнього вчителя необхідно не тільки навчити, як правильно навчати дітей фонетики, лексики, граматики, інших видів мовної та мовленнєвої діяльності іноземною мовою, а ще й сформулювати у нього систему методичних понять, категорій, показати їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Майбутньому вихователю також слід пам'ятати, що дитячий організм не сприймає більше інформації, ніж відведено природою для його віку.

Діти сьогодні хочуть мати сучасних, креативних педагогів, які насамперед їх розуміють. Саме тому Нова українська школа надає вчителю академічну свободу. Учитель може активно виражати власну фахову думку, готувати власні авторські навчальні програми, самостійно обирати підручники, методи, стратегії, способи й засоби навчання для здобуття високих результатів педагогічної діяльності. Держава гарантує йому свободу від втручання у професійну діяльність. Адже щоб навчати по-новому, учитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Учитель тепер обмежений лише Державним стандартом. У цьому документі окреслено результати: що мають знати та вміти вихованці, закінчивши певний етап навчання. Як досягнути цих результатів, педагог визначатиме сам [3].

Для малюка вивчити мову не проблема. Це швидше проблема вихователя, як зробити так, щоб дитина цього захотіла. Іншими словами – створити мотивацію.

Ідеальний варіант для будь-якого віку – занурення в мовне середовище. При цьому слід зазначити, що вивчення іноземної мови починається не з уміння висловлювати свої думки, а на емоційному рівні. Важливим моментом є розвиток у дітей комунікативних здібностей, а цього можна досягти під час постійного спілкування, граючись у найпростіші ігри, навчаючи їх пісень та римівок, організовуючи просту театральну діяльність.

Як гувернантки навчали своїх вихованців іноземної мови? Няня-француженка могла пояснити лише французькою, вчителька німкеня – тільки німецькою. Вони не навчали іноземної мови своїх вихованців. Вони жили з ними, читали, ходили разом на прогулянки, спілкувались.

Тобто щоб зацікавити дошкільнят іноземною мовою, а пізніше підтримати цей інтерес, можна займатися будь-якою справою. Якщо дитина любить співати – потрібно співати, любить

малювати – відповідно, слід малювати, якщо дитина не може «відірватись» від комп'ютера – необхідно встановити навчальні програми.

Значну користь має перегляд іншомовних мультфільмів. Зображення асоціативно допоможуть зрозуміти незнайомі слова.

Важливим є вивчення іноземних коротких пісень та віршиків. Головне – не змушувати дитину повторювати, а зацікавити вивченням мови. Адже діти в дошкільному віці можуть довгий час слухати, а потім повністю відтворити вірш або пісню. Існує багато дитячих ютуб-каналів, де їх можна знайти: ABCkidTV – Nursery Rhymes, Super Simple Songs, KidsTV123, Kids TV – Nursery Rhymes And Children's Songs.com та інші.

Вивчення іншомовних слів та словосполучень слід здійснювати в контексті ситуацій та закріплювати їх наочними образами.

Суттєвим є читання педагогом дітям книжок іноземною мовою. Діти «фотографують» слова й запам'ятовують їх зовнішній вигляд. Книжки для читання з дитиною англійською мовою можна знайти за посиланнями: oxfordowl.co.uk; storynory.com тощо.

Але що понад усе люблять діти? Звичайно, гратися! Гра є основним методом навчання дошкільнят. Заняття в ігровій формі іноземною мовою – це не тільки гра, але й користь. Через гру діти вчаться сприймати правила, як працювати з іншими та як поводити себе у тій чи іншій ситуації (як програвати) – усе це відбувається у дружній атмосфері. Такі заняття розвивають фонетичний та фонематичний слух, пам'ять, увагу, розширюють кругозір дитини, дають можливість спілкуватися та знаходити спільну мову зі своїми ровесниками, у групі. Дитина й не помітить, що вона навчається під час гри. Для цього можна використовувати ютуб-канали: LearnEnglish Kids: Playtime; Eppodcast.com; Duolingo.com; britishcouncil.org та інші.

До дітей має прийти педагог-лідер, який зможе вести їх за собою, який любить свій предмет, який його майстерно викладає. Усе це може здійснювати тільки вихователь з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, високим рівнем ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Байер О. М. та ін. Базовий компонент дошкільної освіти: нова редакція / під наук. кер. Т. О. Піроженко Київ, 2021. 37 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9121/3/lutsan%2cbogush%20%281%29.pdf> (дата звернення: 16.04. 2022).
3. Колесникова О. М. Новий Учитель Нової української школи: академічна свобода та автономія вчителя. URL: <https://vseosvita.ua/library/novij-ucitel-novoi-ukrainskoi-skoli-akademichna-svoboda-ta-avtonomia-vcitela-403254.html> (дата звернення: 16.04. 2022).

Фокін Олександр Володимирович,

*викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Урок є основною формою навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти, де учні отримують теоретичні знання та практичні вміння й навички. В основі уроків теоретичного та виробничого навчання можуть бути елементи позакласної роботи, лабораторних і практичних робіт, екскурсій, форм факультативних занять; елементи науково-дослідної діяльності, що сприяють розвитку творчих здібностей майбутніх кваліфікованих робітників та активізують їхню розумову діяльність.

При підготовці майстрів виробничого навчання у фаховому коледжі викладачі мотивують їх до оволодіння знаннями щодо використання в майбутній професійній діяльності інновацій. Винахідницька діяльність майстра на інноваційному уроці розкривається в різноманітних

незвичайних завданнях, неординарних діях, конструктивних пропозиціях, цікавих вправах, конструюванні ходу уроку, створенні навчальних ситуацій, дидактичному матеріалі, доборі наукових фактів, організації творчої роботи студентів.

Майстер виробничого навчання повинен володіти знаннями не тільки з педагогіки, методики викладання, а й психологічними, які відображають специфіку особистості учня, характер відносин у колективі тощо. На уроках виробничого навчання має панувати атмосфера довіри, співпраці, рівноправного партнерства; помилки мають обговорюватися як уточнення деталей, а не критика. При підготовці до уроку виробничого навчання майстер повинен визначити такий обсяг роботи, щоб учень міг його виконати за відведений обсяг часу; визначати критерії виконання самостійної роботи, щоб учень мав змогу самостійно оцінити результати своєї діяльності, здійснити рефлексію. Використання комп'ютерних технологій забезпечить організацію навчального процесу з використанням ігрових методів та отримання зворотного зв'язку. Засоби мультимедіа сприяють реалізації принципу наочності, набуттю теоретичних знань і відпрацюванню практичних умінь та навичок.

Науковці умовно виокремлюють три стадії (етапи роботи) на уроці з використанням комп'ютера, а саме:

- комп'ютерна підтримка уроку, де комп'ютер є тільки засобом візуалізації матеріалів уроку;
- комп'ютерний супровід уроку: комп'ютер слугує учню як засіб повторення раніше вивченого матеріалу, ілюстрації матеріалів уроку (презентації процесів, апаратури, пристроїв, електричні схеми підключень тощо); може бути використаний для поточного контролю знань учнів з метою допуску до роботи на тому чи іншому устаткуванні;
- використання сучасних комп'ютерних програм у навчанні передбачає роботу всіх учнів на комп'ютерах під керівництвом викладача чи майстра; роботу з електронними довідниками, енциклопедіями тощо.

Використання інтернет-ресурсів і послуг значно розширює можливості отримання нової інформації, забезпечує потреби в самовдосконаленні.

На заняттях з методики професійного навчання при підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання при вивченні структури уроку слід зазначити не окремі його частини, а структурні елементи, що групуються з характерної діяльності майстра та учнів. Для ефективності цього процесу слід виконувати ряд вимог: поєднувати різні форми і методи навчання з урахуванням дидактичних принципів і психологічних вимог до організації навчальної діяльності; використовувати модульність побудови системи і її адаптивність до конкретних умов навчання і контингенту учнів; обов'язково реалізовувати різні типи зв'язків між формами навчання; забезпечувати наростаючу складність змісту навчання і від початку до кінця цілісного навчального процесу. Для цього на уроках багато уваги приділяється розвитку технологічного мислення, заняття будуються так, щоб навчити учнів оптимально визначати порядок монтажу електричної схеми, обрати необхідний інструмент, працювати з довідковою літературою.

Дуже важливими є завдання формування у студентів умінь розвивати в майбутніх робітників кмітливість для вирішення завдань творчого характеру. Для цього майстер виробничого навчання повинен уміти наводити приклади та ставити учням такі питання, які б формували вміння, необхідні для їхньої майбутньої трудової діяльності (на уроках виробничого навчання використовуються спеціальні стенди – макети, до монтажу яких залучаються студенти, де кожна операція з ремонту електроустаткування продумується ними самостійно), обговорюються різні варіанти ремонту і обслуговування і, нарешті, аналізується, як здійснити ремонт чи монтаж у реальних умовах сучасного виробництва. Також пропонуються творчі завдання, які мають на меті формувати і розвивати вміння, проявляти кмітливість для їх вирішення. До них належать технічні завдання з неповними даними.

Отже, основа уроків виробничого навчання – не сліпе запам'ятовування інформації, а вміння переробити її і застосувати на практиці.

Сучасні уроки виробничого навчання відрізняються від традиційних змістом, організаційно-методичною стороною, застосуванням сучасних технічних засобів навчання, активних методів навчання, рівнем активізації пізнавальної діяльності, темпом проходження матеріалу, високим

рівнем мотивації навчальної діяльності. Важливим є виховання у процесі виробничого навчання особистісних якостей, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

При підготовці до уроку виробничого навчання майстер повинен внести щось нове, що не тільки активізує, зацікавить учнів, сприятиме розвитку їхнього творчого потенціалу, але й буде корисним у подальшій професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Сілаєва І. Є. Методи професійно-практичної підготовки: методичні рекомендації. Донецьк: АПНУ ДПДО ІПП, 2006.
2. Паньков Д. В. Організація навчання за інтерактивними технологіями: методичні рекомендації для педагогічних працівників. Донецьк: ДПО ІПП, 2006.
3. Радкевич В. Інноваційні процеси в сучасній професійній школі. *Професійно-технічна освіта*. 2005. № 7.

Ювченко Тетяна Михайлівна,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Сьогодні під впливом інноваційних процесів в освіті постала проблема щодо реформування мистецько-педагогічної освіти, і завдання викладача мистецьких дисциплін – розвивати у здобувачів освіти художньо-образне мислення. Адже будь-який вид мистецтва формує особистісні якості людини й суспільства, змушує позитивно мислити, мотивує до нових звершень.

Особливо збагачує внутрішній світ людини такий вид мистецтва, як музика. Адже вона приносить насолоду, спонукає до роздумів, вираження емоцій. Вважається, що слова й музика з'явилися одночасно і протягом століть доповнювали одне одного і взаємозбагачувалися [1].

Порівняно з минулим століттям, соціальна роль музики наразі змінилася і не відповідає вподобанням різних соціальних прошарків і класів суспільства. Для молоді сучасна музика є соціальним простором, де вони можуть реалізовувати власні спрямування та прагнення, убачати дійсність. Наразі музичне мистецтво проповідує соціальні зміни, може містити в текстах пісень політичні мотиви.

Отож завдання викладачів мистецтва – навчити студентів:

- щоразу слухати музику по-новому;
- відчувати змістовність мелодій;
- виокремлювати засоби музичної виразності.

Для того щоб виконати ці завдання, викладачу необхідно у здобувачів освіти розвивати художньо-образне мислення. На кожному занятті студентам потрібно доводити, що музика – це прекрасно і що життя без неї було б неповноцінним.

Проте мало це доводити до відома студентів – викладач має засвідчувати власним прикладом, як потрібно ставитися до музичного мистецтва, наприклад [2]:

- бути енергійним і внутрішньо напруженим;
- уміти встановлювати зі студентами тісний зв'язок, за якого байдужість і недбалість неприпустимі;
- бути здатним розвивати й формувати художньо-образне мислення студентів (це його чи не найголовніше завдання).

Розглянемо етапи формування художньо-образного мислення в здобувачів освіти, які вивчають мистецькі дисципліни, зокрема «Співи»:

1. Визначити рівень розвитку художньо-образного мислення.
2. Утілювати на заняттях і традиційні, і нетрадиційні методики викладання мистецьких дисциплін – такі, що сприятимуть розвитку музикального інтелекту особистості [2].

3. Розробити спецкурс: лекційні, практичні, самостійні й індивідуальні заняття з урахуванням формування й розвитку художньо-образного мислення у студентів. Завданнями спецкурсу є:

- розкрити теоретичні поняття «музика», «музична комунікація», «класична музика», «українська народна музика», «естрада», «популярна музика», «сучасна музика» (поп-, рок-, реп-музика);
- дослідити генезу музики в історичному контексті її становлення;
- охарактеризувати музику як комунікаційну модель;
- проаналізувати соціологію музичного мистецтва за минулих часів і соціологічний простір сучасної музики;
- розкрити соціальну актуальність музики за будь-яких часів;
- виконати контент-аналіз змісту музичних творів.

Результатом змістового аналізу буде створення образів від тексту, що сприймається, та розподіл їх за тематикою: «Кохання», «Красиве життя», «Соціальна тема», «Свобода», «Мандрівки», «Романтика», «Протест, прагнення до свободи», «Інше».

Отже, здобувачі освіти мають усвідомити: музичне мистецтво – це унікальна художньо-образна комунікаційна модель, що має насамперед естетичне підґрунтя, за допомогою якого люди уявляють художні образи, а потім виражають почуття й емоції та діляться ними з іншими. Коли звучить музика, відбувається взаємодія автора, виконавця і слухача або автора і слухача (якщо просто слухаємо музичний твір без словесного супроводу), завдяки чому розкривається музична ідея та художній образ.

Список використаних джерел

1. Грінченко Т. Д. До питання розвитку художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітніх школах*. 2020. № 68. Т. 1. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/68/part_1/12.pdf (дата звернення: 27.04.2022).
2. Мілясевич А. О. Поетапна методика формування художньо-образного мислення студентів-вокалістів. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v32/54.pdf> (дата звернення: 27.04.2022).
3. Семашко О. Соціологія музики. *Соціологія культури* / ред. О. Семашко, В. Піча. Київ: Каравела; Львів: Новий Світ, 2002. С. 312.

